

ойдон чыгарма, жалган, жасалма, псевдо-. ~ **bilgiler** жалган маалыматтар. 3. дал/бап келтирме. 4. *орой* жупташуу, жыныстык мамиледе болуу.

uydurmasyon ойдон чыгарма, ооз көптүрмө.

uyduruk,-ğu ооз. 1. жасалма, жалган, калптан/жок жерден чыгарылган. 2. иле, куулук, амал-айла.

uydurukçu жалганчы, калпычы, апыртмачы.

uygar маданий, өркөнү өскөн, цивилизациялуу.

uygarlaşmak өркөнү өсүү, маданиятташуу.

uygarlık,-ği өркөният, цивилизация. *сал. medeniyet.*

uygulama 1. турмушка/ишке/жүзөгө ашырма, колдонмо, пайдаланма. 2. тажырыйба. ~ **oteli** тажырыйба отели.

uygulamak 1. турмушта колдонуу, ишке/жүзөгө ашыруу, пайдалануу. 2. ишке киргизүү (*мыйзамды, жобону ж. б.*). 3. дал/туш/бап келтирүү (*бир нерсени башка нерсеге*). 4. теңештирүү, салыштыруу, ченөө (*эки нерсени*).

uygulamalı колдонмо, практикалык. ~ **bilimler** колдонмо илимдер. ~ **dil bilimi** практикалык тил илими. ~ **ruh bilimi** практикалык психология.

uygulanabilir жарактуу, колдонулчу, колго алынар, тажырыйбага жарар.

uygulanabilirlik,-ği жарактуулук, колдонууга жарарлык. ~ **raporu** жарактуулук рапорту.

uygulanmak ишке ашырылуу/жаратылуу/киргизилүү.

uygulayıcı 1. ишке ашыруучу/жаратуучу/киргизүүчү киши. 2. тажырыйба жасоочу киши.

uygulayım 1. техника. 2. метод. ~ **bilimi** технология.

uygun 1. ылайык, ыктуу, жарашкан,

шайкеш. 2. туура, чак. 3. ыңгайлуу, жарактуу. ~ **bulmak/görmek** 1) ылайык көрүү. 2) туура деп табуу. **komisyon teklifi** ~ **buldu** комиссия сунушту туура деп тапты. ~ **düşmek/gelmek** 1) туура/чак келүү. 2) жарашуу, шайкеш/бап келүү. ~ **olmak** ылайык/туура болуу.

uygunluk, -ğu 1. ылайыктык, шайкештик, жарашык. *сал. mutabakat.* 2. *грам.* ээрчишүү.

uygunsuz 1. ылайыксыз, ыңгайсыз, жарашыксыз. 2. адепсиз, уятсыз, ээнбаш. 3. жоосунсуз, уят. ~ **davranış** адепсиз жорук. ~ **durumda/vaziyette yakalanmak** уятсыз абалда колго түшүү. ~ **kadın** аягы суюк аял.

uygunsuzluk,-ğu 1. ылайыксыздык, ыңгайсыздык, жарашыксыздык, жараксыздык. 2. адепсиздик, уятсыздык, ээнбаштык. 3. жоосунсуздук.

Uygur Уйгур.

Uygurca уйгур тили, уйгурча.

uyku 1. уйку. 2. чээн, кыш уйкусу (*айрым жаныбарлардын*). ~ **su açılmak/dağılmak** уйкусу ачылып кетүү. ~ **sunu açmak** уйкусун ачуу. ~ **su ağır** уйкусу катуу. ~ **sunu almak** уйкусу кануу. ~ **basmak/bastırmak** уйку басуу. ~ **su başına vurmak/~beynine sıçramak** 1) уйкуга мас болуу. 2) уйкусуздуктан кыртышы сүйбөө. ~ **su bölünmek** уйкусу бөлүнүү. ~ **çekmek** бутун тартпай уктоо. ~ **ya dalmak** уктап кетүү, магдырап уктоо. ~ **ya doymamak** уйкуга тойбоо. ~ **durak yok** көз ирмебей, уктабай, чырма этпей. ~ **su gelmek** уйкусу келүү. ~ **su gözünden akmak** көзү жабышуу. ~ **su hafif** уйкусу сак. ~ **sunu haram etmek** уйку көзүн көргөзбөө. ~ **ilâcı** уйкунун дарысы. ~ **su kaçmak** уйкусу качуу. ~ **dan kalkmak** уктап туруу. ~ **kestirmek** көзү илинип кетүү. ~ **saati** уйку сааты. ~

sersemliği уйкуга мастык. ~ **tulumu** 1) уйку мүшөгү. 2) *өтм.* уйкучу. ~ **tutmamak** уктай албоо. ~ **m var** уйкум келип турат. ~ **ya varmak** 1) уктоо. 2) *өтм.* көшүлүү, жышжырт болуу. ~ **vermek** уйкуну келтирүү. ~ **zamanı** уйку маалы.

uykucu уйкучу.

uykulu уйкулуу. ~ ~ уйку-соонун арасында.

uykuluk, -ğu 1. *анат.* уйку бези. 2. жаш балдардын уучундагы кир. 3. *ооз.* боор, өт.

uykusuz уйкусуз, уктабаган. ~ **kalmak** уктабай калуу.

uykusuzluk, -ğu уйкусуздук, уктай албоо.

uyluk, -ğu *анат.* сан. ~ **kemiği** кашка жилик.

uymak, -ar 1. туура/чак келүү. **bu takım elbise bana uymaz** бул костюм мага чак келбейт. 2. жарашуу, ылайык/бап келүү. **çantası ayakkabısına çok güzel uymuş** сумкасы туфлийине куп жарашып калыптыр. 3. дал/туура келүү. **fatura hesaba tam uyuyor** фактура эсеп менен так чыкты. 4. тил алуу, моюн сунуу, угуу/баш ийүү, көнүү. **iyi ki senin sözlerine uyuşum** сенин сөздөрүңдү ырас эле угуптурмун. 5. ылайыкташуу. **zamana** ~ заманына ылайыкташуу.

uyruk, -ğu 1. жаран, журтташ, атуул. 2. көз карандылык, карандай баш ийүүчүлүк, күнкордук. ~ **una girmek** 1) бир мамлекеттин жараны болуу. 2) *өтм.* бирөөгө күнкор болуу.

uyruklu (*бир өлкөнүн*) жараны, журтташы. **Kırgızistan** ~ Кыргызстан жараны.

uyruklu, -ğu жарандык, журтташтык, атуулдук.

uysal мүнөзү жумшак, ак көңүл/илбериңки, элпек, жоош.

uysallaşmak мүнөзү жумшаруу, ак

көңүл/илбериңки/элпек боло баштоо, жоошуу.

uysallık, -ğı жумшактык, ак көңүлдүк, илбериңкилик, элпектик, жооштук.

uyuklamak үргүлөө, көзү илинүү.

uyum 1. ынтымак, ырк келишме. 2. бап/туура келме, шайкештик. 3. *линг.* ээрчишүү, окшошуу. 4. *мед.* Аккомодация (*көздүн*).

uymak 1. уктоо. 2. *өтм.* токтоп/туруп калуу. **işimiz iki aydır uyuyor** ишибиз эки айдан бери токтоп турат. 3. байкабоо, таназар албоо. **çocuk bu hâle gelmiş, siz hâlâ uyuyorsunuz** бала ушул абалга келиптир, силер дагы эле уктап жүрөсүңөр. **uyuyan yılanın kuyruğuna basmak** уктаган арстандын куйругуна басыш.

uyumlu 1. ынтымактуу, ыркы келишкен. 2. бап, туура, чак, шайкеш. *сал. ahenkli.*

uyumsuz 1. жарашыксыз, чак/бап/туура келбеген. 2. *өтм.* арасында биримдик/ынтымак болбогон.

uyumsuzluk, -ğu 1. жарашыксыздык, бап/чак/туура келбестик. 2. ынтымаксыздык, биримдиксиздик, ырк келишпөөчүлүк.

uyuntu *ооз.* илең-салаңдык, эринчээктик, жалкоолук.

uyur 1. уктаган, уйкулуу. 2. *өтм.* жоош, момун. 3. көйкөлгөн, жайкалган, мемиреген, мелтиреген (*суу, тере-бел, шамал*). ~ **uyanık** уйку-соонун арасында.

uyurgezer уйкусунда баскан/сүйлөгөн.

uyuşmak I 1. уюп/уктап калуу (*кайсы бир орган*). **ayaklarım uyuşmuş** буттарым уктап калыптыр. 2. *өтм.* жалкоолонуу, эринүү.

uyuşmak II 1. ынтымак болуу, ыркы келишүү, түшүнүшүү. 2. макулдашуу, келишүү, тил табышуу.

uyuşmazlık, -ğı ынтымаксыздык, ырк келишпөө, тил табышпоо.

uyuşturmak I 1. уктатып/уютуп коюу,

наркоз берүү. 2. сезимсиз/туюмсуз кылуу/уютуу (*кайсы бир органды*). 3. нашаа менен өзүн жоготтуруу. 4. ооруну бастыруу (*дары менен*).

uyuşturmak II ынтымакташтыруу, элдештирүү.

uyuşturucu баңги зат, нашаа, наркотик.

uyuşuk 1. уктап/уюп калган (*дене мучөсү*). 2. илең-салаң, илкип-салкыган, ымтыраган, жалкоо. ~ ~ илең-салаң, кыбырап.

uyuşukluk, -ğu 1. уюп калма. 2. илең-салаңдык, ымтырактык, жалкоолук.

uyuşum ылайыктык, шайкештик, жарашык, гармония.

uyutmak 1. уктатуу. 2. (*ооруну*) басуу, басаңдатуу. 3. өтм. алаксытуу, жооткогуу, тил эмизүү. (*жалган убадалар менен*). 4. өтм. унуттуруу. 5. өтм. токтотуу, кечендетүү, кийинкиге калтыруу (*бир ишти, маселени*).

uyutucu уктатуучу, тынчтандыруучу, көңүл жайгаруучу (*дары*).

uyuz 1. мед. котур (*оору*). 2. котур болгон киши. 3. өтм. ымтырак, кыбыр, көпшөк. 4. арго чатак, чыр, тежик (*киши*). 5. арго колунда түгү жок, акчасыз. ~ **böceği** зоол. котур курту (*Sarcoptes scabiei*). ~ **olmak** 1) котур болуу. 2) акчасыз калуу. 3) арго жини келүү, кежирленүү, кыйкымдоо. ~ **merhemî** котурдун дарысы/майы. ~ **a tutulmak** котур жугузуп алуу.

uyuzlaşmak 1. түгү түшүү, кебетеси кетүү (*айбандардын*). 2. өтм. мүнөзү/кыялы бузулуу, тез ачуулануу/жинденүү, кыртыштоо.

uyuzlu котур.

uyuzluk, -ğu 1. котурлук. 2. өтм. жөндөмсүздүк, чоркоктук. 3. өтм. акчасыздык.

uz I жакшы, мыкты. **az olsun, ~ olsun** мак. аз болсо да саз/мыкты болсун.

uz II 1. фольк. көп. **az gitti ~ gitti, dere**

tepe düz gitti... (*жомоктордо*) аз жүрдү, көп жүрдү, тоолордон, талаалардан өттү... 2. узак. ~ **iletişim** узактан байланыш, телекоммуникация.

uzak, -ğı 1. узак, алыс, ыраак (*аралык*). ~ **yol** узак жол. 2. узун (*убакыт*). ~ **zaman önce** узак мезгил мурун. 3. тиешеси жок, алыс. **o, bu tür işlerden ~ adam** ал мындай иштерге барбаган киши. 4. ыктымалы аз, болушу мүмкүн эмес. ~ **bir ihtimal** эң аз ыктымал. 5. алыс, бөтөн, узак. ~ **akraba** алыс тууган. ~ **tan bakmak** алыстан/узактан кароо. **U~ Doğu** Ыраакы Чыгыш (*Азиянын түштүк-чыгышы*). ~ **durmak** узак туруу, жакындабоо, жолобоо. ~ **ı gör-mek** алдын-ала көрө билүү, көсөмдүк кылуу. ~ **tan güdüm/kumanda** узактан башкаруу. ~ **tan merhaba** узактан саламы болуу, мамилеси жакын болбоо. ~ **tan ~a** 1) алыстан, узактан. ~ **tan ~a tanışıklığımız var** узактан тааныштыгыбыз бар. 2) элдир-селдир, тээ узактардан. ~ **tan ~a bir davul sesi duyuldu** тээ узактардан добулбастын үнү угулду. ~ **tan yakından** эч кандай. **onunla ~tan yakından ilgim olmadı** аны менен узактан жакындан эч бир мамилем болбоду.

uzaklaşmak 1. узактоо, алыстоо, ыраактоо. 2. жат/чоочун болуу. **ben şehir hayatından bayağı uzaklaştım** мен шаар турмушуна жат болуп калдым.

uzaklaştırmak 1. узакташтыруу, алыстатуу, ыраактатуу. 2. чыгарып/айдап жиберүү, бошотуу. **görevden ~** ишинен бошотуу. **okuldan ~** мектептен чыгарып жиберүү. 3. аск. кууп чыгуу (*мис. душманды*).

uzaklık, -ğı 1. узактык, алыстык, ыраактык. 2. аралык. **buradan iki saatlik ~ta** бул жерден эки сааттык аралыкта.

uzaksamak 1. узак/алыс/ыраак көрүү. 2. *өтм.* жатсынуу, чоочуркоо.

uzamak 1. узаруу, бою өсүү, бийиктөө. **boyu uzamış** бою узарыптыр. 2. узун сүрүү, узарып/созулуп кетүү. 3. созулуп жатуу. **uzadıkça** ~ узаргандан узаруу.

uzanmak 1. керилип/буту-колун сунуп жатыш. **işten gelince bir-iki saat uzanır dinlenirim** иштен келгенде бир-эки саат буту-колду жазып эс алам. 2. барып/басып келиш. **Atakule'ye kadar uzandık** Атакүлөгө чейин барып келдик. 3. созулуп/керилип жатыш. (*мис. талаа, өрөөн ж. б.*). 4. жетүү, колун созуу. **kedi uzanamadığı ciğere mundar der mak.** мышык майга жетпей сасык дептир. 5. кол созуу, колун сунуу.

uzanti узанды, кошунду.

uzatma 1. узартма, созмо. 2. *грам.* созулма (*үндүү*). ~ **işareti** *грам.* созулма белгиси.

uzatmak 1. узартуу. **elbiseyi** ~ көйнөктү узартуу. 2. өстүрүү. **saç** ~ чач өстүрүү. **tırnak** ~ тырмак өстүрүү. 3. созуу, чыгаруу. **başını** ~ башын созуу. **elini** ~ колун созуу. 4. саландатуу, ыргытуу. **balkondan ip** ~ балкондон жип саландатуу. 5. көп сүйлөө. **çok uzattın be!** ээ, сөзүң бүтпөс болду! 6. берүү, жиберүү. **ekmeği uzatır mısın?** нанды берип коёсунбу?

uzatmalı узартылган, кошумчаланган. ~ **maç** кошумча матч. ~ **nişanlı** нишан мөөнөтү узарып кеткен кыз же жигит. ~ **sevgili** үйлөнүүсү кечиккен сүйүшкөндөр киши.

uzay *астр.* космос. ~ **adamı** космонавт. ~ **araştırmaları** космостук изилдөөлөр. ~ **gemisi** космос кемеси. ~ **istasyon** космос станциясы. ~ **savaşı** космос согуштары/жарыштары (*мамлекеттер арасы*). ~ **taşı** көк

ташы, метеорит. ~ **üssü** *к.* ~ **istasyonu.**

uzlaşma 1. өз ара түшүнүшмө, макулдашма, келишме. 2. *ук.* элдешме.

uzlaşmak 1. өз ара түшүнүшүү, макулдашуу, келишүү. 2. *ук.* элдешүү.

uzlaşmaz 1. ыркка келбес, өз ара түшүнүшпөс, келишпес. 2. элдешпес, кас, душман.

uzlaşmazlık, -ğı келишпестик, элдешпестик, кастык, душмандык.

uzlaştırmacı өз ара келиштирүүчү, элдештирүүчү, ыркка келтирүүчү.

uzlaştırmak элдештирүү, келиштирүү, ыркка келтирүү, ынтымакташтыруу.

uzluk, -ğu уздук, усталык, чебердик.

uzman адис, жетик (*бир тармакта*), компетенттүү. ~ **doktor/hekim** адис доктор.

uzmanlaşmak адистешүү.

uzmanlık, -ğı адистик.

uzun 1. узун (*убакыт*). 2. узун (*аралык*). 3. (~ **boylu**) майда-чүйдөсүнө чейин, деталдуу. ~ **araç** прицептүү машине. ~ **atlama** узундукка секирүү. ~ **boylu** 1) узун бойлуу (*киши*). 2) деталдуу, майда-баратынан бери. ~ **etmek** 1) талашып-тартышуу. 2) ашыкча сүйлөө. ~ **hava** *муз.* түрк музыкасында созулуп ырдалган түркү. ~ **hece** узун муун. ~ **hikâye** узун жомок. ~ **kulaktan haber almak** узун кулактан кабар алуу. ~ **lâfın kıyası** узун сөздүн кыскасы. ~ **oturmak** жамбаштап жатыш. ~ **ömürlü** узун өмүрлүү. ~ **öykü** *к.* ~ **hikâye.** ~ **uzadıya/uzun** узун-узун, төкпөй-чачпай, баштан-аяк. ~ **ünlü** *линг.* созулма үндүү. ~ **vade** узун мөөнөт. ~ **vadeli** узун мөөнөттүү.

uzunca 1. узун/шыңга бойлуу. 2. узунча келген, узун тарткан.

uzunçalar *муз.* узун/көпкө чалган (*табак, пластинка*).

uzuneşek**uzyazım**

uzuneşek, -ği узун эшек (*оюн; эңкейип бири-бирин кармап тизилген-дердин үстүнөн секирилет*).

uzunlamasına узатасынан, узунунан.

uzunluk, -ğu 1. узундук. ~ **ölçüsü** узундук өлчөмү. 2. *mat.* узундук. 3. вертикаль.

uzuv, -zvu 1. *anat.* дене мүчөсү, орган. 2. элемент, зат.

uzvî *биол.* органдарга тиешелүү, органикалык. ~ **kimya** органикалык химия.

uzyazar телетайп, теле жазуучу.

uzyazım телетекст.

Ü

Ü,ü *түрк алфавитинин жыйырма алтынчы тамгасы.*

ücre алыскы, узак, узактагы, четтеги, булуңдагы, бурчтагы. **memleketin ~ köşesi** мамлекеттин узак бурчу.

ücret,-ti 1. үзүр, акы, чайпул (*жасалган иш үчүн*). 2. айлык, маяна. **~in ne kadar?** айлыгың канча? 3. салык, чогултма. **~e tâbi** салык алынган. **aza ~i** мүчөлүк акы. **nakliye ~i** ташыма акысы. 4. жалдама акысы, кире акысы.

ücretli 1. айлык/айлык маяна төлөнгөн. 2. жалданма. **~ askerler** жалданма аскерлер. **~ işçi** жалданма жумушчу. 3. акылуу, акысы сакталган. **~ izin** акылуу эс алыш.

ücretsiz 1. акысыз, айлыксыз, маянасыз. 2. бекер, коом пайдасына, өз ыктыяры/көңүлү менен.

üç, -cü үч. **~ adım (atlama)** спорт үч кадам (*секирүү, аттоо, басуу*). **~ aşığı beş yukarı** болжол менен, анча-мынча айырма менен. **~ aşığı beş yukarı biz de o kadar parayı gözden çıkarmıştık** болжол менен биз да ошончо акча болорун ойлогонбуз. **~ aşığı beş yukarı anlaşmak** (*сатуучу-жардар*) болжолдуу баада макулдашуу. **~ aşığı beş yukarı dolaşmak** бир чечимге келе албоо, арсарсуу, күмөнсүү. **Ü~ Aylar** мус. ыйык айлар (*Режеп, Шабан, Рамазан*). **~ aylık** 1) үч айлык (*бала*). 2) үч айда бир төлөнгөн маяна. **~ beş** үч-төрт, аз, болор-болбос. **~e beşe bakmamak** соода соодалашып отурбоо. **~ beyaz** үч ак (*ун, шекер, май*). **~ buçuk atmak** арго жүрөгү түшүү, коркуу. **~ kâğıt açmak** арго алдап кетүү. **~ nalla bir ata kalmak** туула элек

балага тон бычуу (*сөзм. с. үч така, бир ат тапса эле иши бүткөнү турат*).

üçayak,-ğı 1. үч аяктуу таканчык (*үстүнө фотоаппарат/камера орнотулчу*). 2. тулга. 3. бир түрк бийинин аты.

üçer үчтөн. **~ beşer** үчтөн-төрттөн.

üçgen геом. үч бурчтук. **~ piramit** негизи үч бурчтуу пирамида. **~ prizma** үч бурчтуу призма.

üçgül бот. кызыл беде (*Trifolium arvense*).

üçkâğıt, -dı 1. үч кагаз (*карта оюнунун аты*). 2. өтм. куулук-шумдук, көз боёмочулук, айлакердик. **~a bağlamak/getirmek** көз боёмочулук кылуу.

üçkağıtçı 1. үч кагаз (к.) ойноткон киши. 2. өтм. айлакер, куу, шумпай, көз боёмочу.

üçkağıtçılık,-ğı айлакерлик, куулук, шумпайлык, көз боёмочулук.

üçleme 1. үчкө чыгарма. 2. ад. үчүлтүк, трилогия. 3. ад. үч куплеттүү ыр. 4. үч кабат/кат. 5. дин католиктерде Теңир, Иса, Марияны бир киши катары көрмө ынанычы.

üçlemek 1. үчкө чыгаруу. 2. түшүмдүн үчтөн бири үчүн жерди арендага бериш. 3. талааны үч жолу айдоо.

üçlü 1. үч бөлүктөн турган, үчтүк. 2. (*карта оюнунда*) үчтүк (*карта*). 3. муз. трио. 4. үч кишилик топ.

üçüncü үчүнчү. **~ dünya ülkeleri** үчүнчү дүйнө өлкөлөрү. **~sü** үчүнчүдөн. **~ kişi/sahıs** грам. үчүнчү жак.

üçüncülük,-ğü үчүнчүлүк, үчүнчү орун.

üçüz 1. үч эм. 2. үч жактуу, үч салаалуу, үч бөлүктүү.

üçüzlü 1. үч эм төрөлгөн балдары бар. 2. үч баштуу/бөлүктүү. **~ şamdan** үч

момдуу шам.
üfleç, **-ci** от/жалын бүрккүч (*аспан; ширетүү иштеринде колдонулат*).
üflemek 1. үйлөө. **ateşi** ~ отту үйлөө. 2. суутуу. **çorbayı** ~ сорпону үйлөө. 3. үйлөп өчүрүү. **mumu** ~ момду үйлөп өчүрүү. 4. үйлөп чалуу (*музыкалык аспаптарды*).
üflemeli үйлөмө. ~ **çalgi** үйлөмө аспап (*музыкалык*).
üfürmek 1. үйлөө. 2. согуу. **rüzgâr üfürüyor** шамал согуп турат.
üfürük,-ğü 1. үйлөнгөн жел. 2. бакшылар салган дем.
üfürükçü бакшы, эмчи-домчу (*дем салып айыктырарына ишенилген кишилер*).
üğrüm *астр.* үйрүлмө, айланма, нутация (*Жердин өз огунда*).
üleş үлүш.
üleşmek үлүшкө бөлүшүү.
üleştirim 1. бөлүштүрмө. 2. *экон.* кардарларга товарды таратма.
üleştirim 1. бөлүштүрмө. 2. *грам.* ~ **sıfatlar** топ сандар.
üleştirilmek бөлүштүрүү.
ülfet,-ti 1. аралашып/көнүп кетиш, көрүшүп туруш. 2. адат, көнүмүш. 3. үлпөт, достук, жакындык, чын ыклас-туулук. ~ **etmek** 1) көнүп аралашып кетүү. 2) бат-бат барып/көрүшүп туруу, үлпөт куруу.
ülger 1. түк (*мөмөлөрдө*). 2. түк (*баркыт, тукаба ж. б. кездемелерде*). 3. ооз. кездеменин өңү.
ülke өлкө, мамлекет. ~ **açmak** бир өлкөнү баш ийдирүү/каратуу.
Ülker Үркөр (*топ жылдыз*).
ülkü 1. мүдөө, идеал. 2. идея, пикир. 3. *филос.* идеал, кыялда/ойдо жаратылган.
ülkücü 1. идеалист. 2. идеалисттик.
ülküçülük,-ğü 1. идеализм. 2. *ад.* Роман-тизм. 3. идеалуулук.
ülküdaş бир идеяны тең бөлүшкөн, пикирдеш, санаалаш.

ülküleştirmek идеалдаштыруу.
ülküsel идеяга байланыштуу, идеялык.
ülser *мед.* жара. **mide ~i** ашказандын жарасы. **yatma ~i** көп жаткандан пайда болгон жара/оюлма.
ülmatom *саяс.* ультиматум. ~ **vermek** ультиматум берүү/жарыялоо.
ültra (*өң мүчө*) ультра-, ашкере.
ültramodern ультрамодерн.
ültrason *физ.* ультрасон (*адам кулагы туя албай турганчалык жыштыктагы үн*).
ültraviyole ультра сыя көк (*нурлар*).
ülûhiyet,-ti теңирдик сыпат.
ümit,-di үмүт. ~ **bağlamak/beslemek** үмүт(үн) байлоо. ~ **bırakmak** үмүт эттирүү/жаратуу. ~ **i boşa çıkarmak** үмүтү текке кетпөө. ~ **dünyası** үмүттөн ажырабоо, үмүт үзбөө. ~ **etmek** үмүт этүү, үмүттөнүү. ~ **kapısı** үмүт учкуну/оту. ~ **e kapılmak/düşmek** үмүт этүү/ пайда болуу. ~ **ini kesmek** үмүтүн үзүү. ~ **i kırılmak/sönmek/ suya düşmek** үмүтү өчүү/кыйроо. ~ **serpmek/ vermek** үмүт берүү.
ümitlendirmek үмүттөндүрүү.
ümitlenmek үмүттөнүү.
ümitli үмүттүү.
ümitsiz 1. үмүтсүз. 2. үмүтү калбаган, айласыз. ~ **hastalık** айыкпас оору.
ümitsizlik,-ği үмүтсүздүк.
ümme, -ti *мус.* үмөт. **Muhammed ~i** Мухаммед Пайгамбардын үмөтү, мусулман.
ümmeçî үмөтчү, фанатик мусулман.
ümmî сабатсыз, караңгы.
ümmîlik,-ği сабатсыздык, караңгылык.
ün 1. үн. 2. атак-даңк. даңаза. *сал.* **şan.** ~ **almak/kazanmak/salmak/yapmak** атак-даңкка ээ болуу, белгилүү/таанымал болуу.
üniforma униформа, кесиптик кийим.
üniformalı униформачан.
ünik,-ki тек, сыңар, түгөйсүз, уникалдуу.
ünite 1. бирдик, кошулма. 2. бөлүк, бөлүм.

universal универсал.
üniversite университет.
üniversiteli университет студенти.
ünlem грам. сырдык сөз.
ünlemek 1. үндөө, үн чыгаруу. 2. кый-кырып чакыруу.
ünlenmek 1. үндөп чакырылуу. 2. атак-даңктуу болуу.
ünlü 1. атак-даңктуу, даңазалуу, таанымал. 2. линг. үндүү (*тыбыш*). ~ **uyumu** үндөшүү, сингармонизм.
ünlüleşme линг. үндүүгө айланма.
ünsüz 1. атак-даңксыз, белгисиз. 2. линг. үнсүз (*тыбыш*). **sert ~ler** каткалан үнсүздөр. **yumuşak ~ler** жумшак үнсүздөр.
ürat, -tı хим. урат.
urbanizm урбанизм.
Ürdün Иордания.
Ürdünlü иорданиялык.
üre хим. сийдик тузу (*сийдик менен кошо бөлүнүп чыккан, сууда эрүүчү кристалл зат*).
ürem пайыз, киреше.
üreme 1. көбөйүш, өсүш. 2. өнүш, туулук, төрөт. ~ **organları** төрөт органдары.
üremek 1. туулуу, тукуму көбөйүү/өсүү. 2. өтм. артуу, көбөйүү.
üremi мед. уремия.
üren диал. үрөн, тукум, урук. сал. **nesil**.
üreteç,-ci физ. генератор. **elektrik ~i** электр генератору.
üretici 1. өндүргүч, өстүрүүчү (*киши*). 2. өндүрүүчү. 3. өндүрүп чыгаруучу. ~ **firma** өндүрүүчү фирма.
üretim 1. өндүрүш. ~ **araçları** өндүрүш каражаттары. ~ **güçleri** өндүргүч күчтөр. ~ **ilişkiler** өндүрүш мамилелери. 2. үрүн, продукт.
üretken 1. өндүрүп чыгарган. 2. өндүрүмдүү.
üretmek 1. өндүрүү, иштеп чыгаруу. 2. көбөйтүү, тукумун өстүрүү (*жаныбарлардын, өсүмдүктөрдүн*). 3. өтм. пайда кылуу, жаратуу.

ürkek,-ği 1. коркок, жүрөгү жок. 2. тартынчаак, уяң. 3. үркөк. ~ ~ үркүп-коркуп.
ürkeklik,-ği 1. коркоктук. 2. тартынчаактык, уяңдык. 3. үркөктүк (*айбандарда*).
ürkmek,-er 1. коркуп/чочуп кетиш. 2. үркүш (*айбандар*). 3. кабатыр болуу, чочулоо. 4. өтм. мөмө байлабай/кысыр калуу (*мис. бак*). **şeftaliler bu yıl ürkmüş** шабдалылар быйыл кысыр калыптыр.
ürkünç коркунучтуу, калаймандуу, капсаландуу, каргашалуу, түрү/ырайы суук.
ürküntü үркүн, калайман, капсалаң, каргаша, дүрбөлөң. ~ **vermek** коркутуу, дүрбөтүү, чочутуу.
ürkütme 1. коркутуу, жүрөк түшүрүү. 2. үркүтүп жиберүү (*айбандарды*). 3. өтм. (*өсүмдүктөрдү*) кыйып салуу. 4. дүрбөлөң түшүрүү, тополоң салуу. 5. өтм. шектендирүү, санаага салуу. **eğrisi doğrusu kesinleşmemiş haberle seni ~ istemedim** чынбышыгы аныкталбаган кабар менен сени санаага салгым келбеди.
ürkütücü жүрөк түшүргөн, үрөй учурган, жүрөктүн үшүн алган, коркунучтуу.
ürolog мед. уролог.
üroloji мед. урология.
ürpermek 1. үрпөйүү, тик туруу (*мис. чачтар, кылдар ж. б.*). **tüylerim ürperdi** төбө чачым тик турду. 2. чочуу, үрпөйө/сестее түшүү, түктөйүү. 3. бүрдөө, бүчүр байлоо (*өсүмдүктөр*).
ürperti коркуткан/жүрөк түшүргөн/үрпөйткөн нерсе. ~ **vermek** коркутуу, жүрөк түшүрүү.
ürpertmek 1. үрпөйтүү, түктөйтүү (*жүн-дөрүн/кылдарын*). 2. өтм. чочутуу, коркутуу, төбө чачты тик тургузуу.
ürtiker мед. бөрү жатыш.

ürüme үрмө (*ит, карышкыр*).

ürümek үрүү. **ürümesini bilmeyen köpek sürüye kurt getirir** мак. үргөндү билбеген ит короого карышкыр алып келет. **ürüyen köpek ısırmaz** мак. үрөөнөк ит каппайт.

ürün 1. үрүн, түшүм. 2. өтм. чыгарма (*адабий, санат*). 3. өтм. натыйжа, түшүм, үзүр. 4. хим. продукт, даяр зат. ~ **yelpazesi** үрүн/продукт түрлөрү.

ürünlü үрүндүү, түшүмдүү, берекелүү.

ürünsüz үрүнсүз, түшүмсүз, берекесиз.

üryan эск. жылаңач.

üs- (*üstтүн кыск.*) үстүнкү, жогорку, ага. **üssubay** ага офицер.

üs I -ssü 1. аск. согуштук база. 2. мат. даража көрсөткүчү.

üslenmek согуштук база катары жайгашуу (*бир жерге*).

üslûp,-bu 1. жөн, стиль, ык. 2. ыкма, шекил, ыңгай. 3. ад., санат ыкма, стиль. ~ **a getirmek/sokmak** ыкмага ылайыктоо.

üslûpbilim стилистика.

üst,-tü 1. үстү, үстүнкү бет. **masanın üstüne koydum** үстөлдүн үстүнө койдум. ~ **çene** үстүнкү жаак. ~ **deri** 1) эпидерма, тери. 2) бот. кабык. ~ **diş** үстүнкү тиш(тер). 2. үстү, жогору жак. **kuşlar ~ümüzden geçti** куштар үстүбүздөн өттү. 3. үстү-баш, кийим-кече. ~ **ümü değiştir-mem lâzım** кийимимди алмаштыруум керек. ~ **geçit** жол үстү кечмелик. 4. жогорку баскычтагы кызмат. ~ **tekiler** чоңдор. ~ **sınıf/tabaka** жогорку тап. 5. дене, бой. ~ **ünde dene-di** боюна ченеп көрдү. 6. эң бийик/үстүнкү жер, чоку. **en ~ kat** эң үстүңкү кабат. 7. тышкы көрүнүш, бет, жүз. ~ **ünden dökülmek** сырткы көрүнүшүнөн белгилүү болуу. 8. артканы, ашыгы (*акчанын*). **para-nın ~ünü vermedi** акчанын ашканын бербеди. 9. (*убакытта*) кийин,

курун. **öğle ~ü** түштөн кийин. **Ak-şam ~ü** кечкурун. 10. артыкча, өзгөчө. ~ **insan** өзгөчө жаралган киши. ~ **ten** 1) үстүнкү жактан, жогортон. 2) үстүртөн, чала. ~ **ünde** 1) үстүндө, бетинде. 2) үстүндө, төбөсүндө. 3) боюнда. **sokak ~ünde** көчөнүн боюнда. 4) ашкан (*жаш*). **kırkın ~ünde** кырктан ашкан. 5) боюнча, тууралуу. **proje ~ünde çalışıyor** долбоор үстүндө иштеп жатат. 6) жаны. ~ **ünde para yokmuş** жанында акча жок экен. ~ **üne** 1) бетине, үстүнө. **ekmek ~üne yağ sürmek** нандын бетине май сүйкөө. 2) тууралуу, темасында. **tezini Hakas Türkçesi ~üne yapmış** диссертациясын хакас тили боюнча коргоптур. 3) кийин, артынан. 4) (*карганууда*) атынан/алдында. **namusum ~üne** ар-намысым/абийирим алдында. 5) мыкты, ашкан, астына. **üçkâğıtçılıkta ~üne yoktur** айлакерликте астына киши салбайт. 6) эсеп, ат. ~ **üne yazdırmak** эсебине/атына жаздырып коюу. ~ **ü açık** 1) үстү ачык, жабык эмес. 2) уятсыз, орунсуз. ~ **üne/üzerine afi-yet/iyilik sağlık!** 1) Кудай сактасын! (*оорууга тилек катары*). 2) Кудай анын бетин ары кылсын! (*сакта-нуу/чочуу иретинде*). ~ **e almak** үстүнө коюу. ~ **üne almak** 1) жооп-керчилигин/милдетин алуу. 2) мойнуна алуу. ~ **ten almak** көтөрүлүп/басмырлап сүйлөө. ~ **ünden atmak** кутулуп/суурулуп чыгып кетүү. ~ **üne/üzerine basmak** дал үстүнөн түшүү. ~ **baş** үстү-башы, кийими. ~ **ü başı dökülmek** үстү-башы келишкен/айласыз. ~ **üne başına et-mek/yapmak** 1) үстү-башын булгоо (*бала*). 2) *argo* ашатып сөгүү. ~ **baş geçmek** төрдүн төбөсүнө отуруу. ~ **üne/üzerine bir bardak soğuk su içmek** (*бир нерседен*) күдөрүн үзүү, өзүн жооткотуу. ~ **e**

çıkarmak 1) көкөлөтүп мактоо. 2) актоо, жактоо. **~e çıkmak** суудан кургак чыгып кетүү. **~ünde dökül-mek** (*кийим*) басып калуу, чоң келүү. **~ünde durmak** токтолуу, басым жасоо (*бир маселеге*). **~üne düşmek** 1) аркасынан түшүү, кызыгып калуу. 2) көгөрүү, жактап туруп алуу. **~üne evlenmek** үстүнө аял алуу. **~üne geçirmek** 1) үстүнө кийип алуу (*кийимди*). 2) өзүнө каттатып алуу (*башкасынын баласын/мүлкүн*). **~ünden geçmek** 1) ооз. зордуктап салуу. 2) тепсеп кетүү. **~ünden (... zaman) geçmek** арадан (... убакыт) өтүү. **~üne/üzerine gel-mek** 1) үстүнөн чыгуу (*бир кыңыр иштин*). 2) өтм. кийлигишүү, жаранын үстүнө басуу. 3) опузалоо, кекетип-мокотуу. **~ünü/~üne görmek** кан көрүү (*боюнда бар аял*). **~üne gül koklamamak** өз жарынан башканы сүйбөө. **~üne/üzerine gü-neş doğmamak** ар качан күн чыга электе туруу. **~ümден ırak!** Кудай башка салбасын/сактасын! **~üne kalmak** кыйынчылык/кылмыш бирөөнүн мойнунда калыш. **~ü kapalı/örtülü** кыйытып/туюк. **~ü kapalı konuşmak** кыйытып айтуу. **~üne/üzerine kondurmamak** жакын жуутпоо, кабыл албоо. **~e koymak/~üne katmak** үстүнө баа коюу, кошуп сатуу. **~üne kuş kondursa da** башына куш кондурса/үстүнөн ылдый алтын төксө да. **~üne kuş kondursan da burada oturmaz** башына куш кондурсаң да бул жерде калбайт. **~ünden kuş uçurmamak** үстүнө чымын кондурбоо, сак кайтаруу. **~üne/üzerine mal etmemek** 1) өз милдети катары көрбөө. 2) капарына албоо, кайдигер болуу. **~üne oturmak/yatmak** даяр оокаттын үстүнө отуруп калуу. **~üne olmamak** астына киши салбоо, (*андан*)

кыйыны жок болуу. **~üne ölü top-rağı serpilmiş gibi** жасар-жасамак-сан болуу, маалкатуу. **~üne perde çekmek** жаап-жашырып коюу. **~perdeden konuşmak** асмандап/көтөрүлүп сүйлөө. **~üne pervane ol-mak/titremek** үстүнө чарк көпөлөк атуу, катуу сыйлоо. **~ tarafı** калган жагы, аки-чүкүсү. **~ tarafı seni ilgilendirmez** калган жагынын сага тиешеси жок. **~üne/üzerine toz kon-durmamak** үстүнө чаң жугузбоо. **~üne tuz/biber ekmek/~üne/üzerine tüy dikmek** (*бирөөнүн*) жарасына туз себүү, өлгөндүн үстүнө көмгөн кылуу. **~üne ~üne gitmek** кыйынчылыктан качпоо, тикесинен тик туруу. **~üne/üzerine varmak** 1) кысым көрсөтүү, (*бир ишке*) зордоо. 2) кол салуу/көтөрүү. 3) (*аял*) аялы бар эркекке тийүү. **~ ~e** үстү-үстүнө. **~üne/üzerine vazife olmamak** иши/тиешеси болбоо. **~e vermek соода** үстүнө (*бир нерсе*) кошуп берүү. **~üne yapmak** өз ээлигине өткөрүп алыш. **~üne/üzerine yıkmak** 1) кылмышты башкасына жүктөп коюу. 2) оор ишти башкасына берип салуу. **~üne/üzerine yormak** өзүнө алуу (*бир сөздү*). **~üne/üzerine yürümek** жулкунуу, ому-роолоо (*бирөөнү карай*).

üstat, -dı 1. устат, чебер. 2. мугалим. 3. *теңтуштар арасында кайрылуу сөзү.*

üstathık, -ğı устаттык, чеберчилик.

üstben *психол.* өзүмчүлдүк, менменсин-ме.

üstbenlik, -ği к. **üstben.**

üstçabuş *аск.* ага сержант, ага унтер офицер.

üste үстүнө кошуп/ашыкча берилген нерсе. **~sinden gelmek** колунан келүү, күчү/алы жетүү.

üsteğmen *аск.* ага лейтенант.

üstelemek 1. кошуу, кошумчалоо, кошул-

ташыл болуу. **sıkıntıya bir de hastalık üsteleyince** кыйынчылыкка оорусу да кошул-ташыл болуп. 2. көшөрүү, көгөрүү, айтканынан кайтпоо. 3. жаңылануу, кайра кармоо (*мис. оору*).

üstelik, -ği 1. ашканы, айырмасы ~ **almak** ашканын/айырмасын алуу. 2. ал турсун, анан калса, мындан тышкары, ал эле эмес/дейсиңби. ~ **o bizim sınıfta okumuyor** анан калса, ал биздин класста окубайт. 3. күчтүү, алдуу, кыйын.

üstenci ортомчу, арачы, контрактор (*фирма/киши; курулуш ишинде*).

üstencilik, -ği ортомчулук, арачылык, контракторлук (*курулуш ишинде*).

üstenmek к. üstlenmek

üstlenmek (*бир ишти*) мойнуна алуу, милдетин көтөрүү.

üstlük, -ğü 1. үстүнкү/сырт кийим, плащ. 2. жогорку абал.

üstsubay ага офицер.

üstübec, -ci коргошун карбонаттуу ак боёк.

üstün I 1. жогорку, үстүнкү, кыйын. **en ~ hayat seviyesi** эң жогорку жашоо деңгээли. 2. артыкча, өзгөчө. ~ **gelmek** артыкчылык кылуу. ~ **tutmak** өзгөчө мамиле жасоо. ~ **zekâ** өзгөчө зээндүүлүк. **el elden ~dür** мак. кыйындын кыйыны бар.

üstün II *арап алфавитинде бир үнсүздүн жайылып, кыска, түз окуларын көрсөткөн белги, фатха.*

üstünkörü үстүртөн, чала-була. *сал. sathî.*

üstünlük, -ğü артыкчылык, өзгөчөлүк, мыктылык. **âdet ~ü** сан жагынан артыкчылык. **sûrat ~ü** ылдамдыктан артыкчылык. ~ **derecesi** грам. күчөтмө даража (*сын атоочтордо*). ~ **duygusu/kompleksi** психол. артыкчылык комплекси.

üşenç, -ci эринме, эринчээктик.

üşengeç, -ci эринчээк, жалкоо, ыкшоо.

üşengeçlik, -ği эринчээктик, жалкоолук, ыкшоолук.

üşengen эринген, эринчээк.

üşenmek эринүү, ыкшоолонуу, жалкоолонуу. **kendine yemek yapmaktan üşenir** өзүнө тамак жасагандан эринет.

üşmek үйүгүшүү, үйүлүү, жыйылуу, чокмороктоо, топтолуу. **karıncalar ekmeğe üstü** кумурскалар нанга үйүлдү.

üşümek үшүү.

üşüşmek үйүлүү, үйүгүшүү, чокмороктоо.

üşütmek 1. үшүтүп алуу, үшүккө алдыруу. 2. суукка урунуу, сасык тумоо болуу. 3. *argo* мээсинен айнуу, жинди болуу.

üşütük *argo* акылынан ажыраган, мээси айныган (*киши*).

ütmek I, -er 1. куйкалоо. 2. ысыкка/отко кармоо. 3. отко кактоо (*буудай/жүгөрү дүмбүлүн*).

ütmek II, -er утуу, жеңүү.

ütopi к. ütopya.

ütopik утопиялык.

ütopya утопия.

ütopyacı утопист.

ütü 1. үтүк. 2. үтүктөмө (*иши*). **pantolonunun ~sü yokmuş** шымынын үтүгү жок экен. ~ **althğı** үтүктүн астына салынган чүпүрөк. ~ **bezi** марли. ~ **masası/tahtası** кир үтүктөмө үстөлү.

ütücü үтүкчү (*кесип*).

ütülemek 1. үтүктөө (*кийимди*). 2. куйкалоо (*этти*), кактоо, тактап бышыруу.

ütülü үтүктөлүү, үтүктөлгөн.

ütüsüz үтүгү жок, үтүктөлбөгөн.

üvendre шапалак (*кош өгүздөрүн айдаган*).

üvey өгөй. ~ **ana/anne** өгөй эне. ~ **baba** өгөй ата. ~ **evlât/çocuk** өгөй бала. ~ **kardeş** өгөй бир тууган. ~ **kız** өгөй кыз. ~ **oğul** өгөй уул. ~ **öz olmaz**,

kemha bez olmaz мак. өгөй өз болбойт, камка бөз болбойт.

üveyik,-ği зоол. жапайы көгүчкөн (*Columba palumbus*).

üveymek (көгүчкөндөр) гүү-гүү этүү.

üvez I 1. бот. четин (*Pirus sorbus*). 2. четиндин ашы.

üvez II зоол. майда чиркей (*Sorbus*).

üye 1. мүчө (уюмга, партияга, коомго ж. б.). **kulüb ~si** клуб мүчөсү. **parti ~si** партия мүчөсү. 2. анат. мүчө орган.

üyelik,-ği мүчөлүк (уюмга, партияга, коомго ж. б.). ~ **aidatı** мүчөлүк акы. ~ **dondurmak** мүчөлүгүн убактылуу токтотуу. ~ **i düşmek** мүчөлүктөн чыгарылуу.

üzengi үзөңгү. ~ **kayışı** үзөңгү кайышы. ~ **kemiği** анат. үзөңгү сөөгү (ортоңку кулакка).

üzengilenmek үзөңгү теминиш.

üzere 1. үчүн (максатты билдирет). **İstanbul'a yola çıkmak üzere evden ayrıldı** Стамбулга кетиш үчүн үйдөн чыкты. **tezimi hazırlamak ~ izin aldım** диссертациямды даярдоо үчүн уруксат алдым. 2. боюнча, жараша, көрө. **isteği** ~ каалоосу боюнча. **örnekte yazıldığı** ~ өрнөктө жазылганга жараша. 3. жакынкы келер чакты билдирет: **gelmek** ~ келгени калды. **ölmek** ~ өлгөнү калды, өлүм алдында. **kaleminiz düşmek** ~ калеминиз түшкөнү турат. **olmak** ~ болгон. **bir çoğu bizim vatandaşlar olmak ~ on kişi** бир тобу биздин жарандар болгон он киши. 4. шартты билдирет: **geri vermek ~ alabilirsin** кайра берүү шарты менен алсаң болот.

üzeri, -ni 1. үстү, бети. **kâğıt ~nde yazılı** кагаз жүзүндө жазылган. 2. кийим, үстү-баш. ~ **ni aramak** үстүн кароо/тинтүү. ~ **ni değiştirmek** үстүн алмаштыруу. 3. үстү, чокусу. **damin** ~ тамдын үстү. 4. ашканы, артканы

(акчанын). 5. жакын, жуук (убакыт үчүн) **akşam** ~ кеч курун. ~ **ne** 1) ...дан улам, тиешелүү. **bunun ~ne cevap yazmak zorunda kaldım** мындан улам жооп жазууга аргасыз болдум. 2) боюнча. **talebi ~ne** талабы боюнча. 3) үстүнө, аркасынан, кийин, соң. **bunca telaş ~ne** мынча дүрбөлөң түшкөн соң. ~ **ne almak** к. **üstüne almak**. ~ **nden atlamak** к. **üstünden atlamak**. ~ **nden dökülmek** к. **üstünden dökülmek**. ~ **ne bir bardak su içmek** к. **üstüne bir bardak su içmek**. ~ **ne güneş doğmamak** к. **üstüne güneş doğmamak**. ~ **ne atmak** к. **üstüne atmak**. ~ **ne düşmek** к. **üstüne düşmek**. ~ **ne evlenmek** к. **üstüne evlenmek**. ~ **ne koymak** к. **üstüne koymak**. ~ **ne oturmak** к. **üstüne oturmak**. ~ **ne ölü toprağı serpilmiş gibi uyumak** к. **üstüne ölü toprağı serpilmiş gibi uyumak**. ~ **ne titremek** к. **üstüne titremek**. ~ **ne tuz biber ekmek** к. **üstüne tuz biber ekmek**. ~ **ne ~ne gitmek** к. **üstüne üstüne gitmek**. ~ **ne varmak** к. **üstüne varmak**. ~ **ne yaptırmak** к. **üstüne yaptırmak**. ~ **ne yatmak** к. **üstüne oturmak/yatmak**. ~ **ne yok** к. **üstüne yok**. ~ **ne yüklenmek** 1) кол салып жиберүү. 2) өтм. көшөрүү, көгөрүп туруп алуу. ~ **ne yürümek** к. **üstüne yürümek**.

üzerlik бот. гармала, алас оту (*Peganum harmal a*).

üzgü кайгы, капа, жапа. сал. **cefa, eziyet, eza**.

üzgün кайгылуу, капалуу, кабагы бүркөк, сабыры суз, көңүлсүз. ~ **üm, ama...** өкүнүчтүү, бирок..... . ~ **üm, fakat yapılacak bir şey yok** өкүнүчтүү, бирок колдон келе турган эч нерсе жок.

üzgünlük,-ğü капалуулук, суздук, маанайы пастык, көңүлсүздүк.

üzlük,-ğü 1. кичине карапа идиш. 2. алас.

üzmek 1. капа кылуу, жин/ачуу келтирүү, кайгыга салуу. 2. кыйноо, азап тарттыруу. 3. жоорутуу, эзүү. **odunlar eşeğin sırtını üzüyordu** отундар эшектин жонун жоорутту. 4. сыйруу. **koyunun derisini** ~ койдун терисин сыйруу. 5. жыртуу, тамтыгын чыгаруу (*кийимдин*).

üzre к. **üzere**.

üzücü кайгылуу, көңүл чөгөргөн, жүрөк сыздаткан. ~ **haber** кайгылуу кабар.

üzülme капа болуш, кайгырыш.

üzülmek 1. капа болуу, кайгыруу, көңүл чөгөрүү, азап/жабыр тартуу. 2. жыртылуу, тамтыгы чыгуу (*кийим*). 3. ажыроо, начарлоо, табы айнуу (*оорудан*).

üzüm I жүзүм. ~ **salkımı** жүзүм шиңгили. ~ **suju** жүзүм ширеси. **kişmiş** ~ü кишмиш. **kuru** ~ мейиз. ~ ~e **baka**

baka kararır мак. жакшынын шарапаты, жамандын кесепети тиет.

üzüm II: ~ ~ **üzülmek** катуу кайгыруу/азап чегүү.

üzümcü жүзүмчү (*жүзүм өстүргөн/саткан киши*).

üzümcülük, -ğü жүзүмчүлүк (*чарбасы/кесиби*).

üzümsü жүзүм сымал, шиңгилдүү (*мөмө*).

üzünç, -cü к. **üzüntü**.

üzüntü кайгы, капа, азап, кыйноо, муң. ~

çekmek кайгыруу, капа болуу, кыйналуу, азап тартуу. ~ **vermek** капа кылуу, кайгыртуу, кыйноо, азап тарттыруу, муңга салуу.

üzüntülü 1. кайгылуу, капалуу, муңдуу, шордуу. 2. кыйнаган, азап тарттырган.

üzüntüsüz 1. кайгысыз, капасыз, муңсуз. 2. көңүлдүү, жайдары.

V

V,v *түрк алфавитинин жыйырма жетинчи тамгасы.*

vaat, -di убада, сөз. **~te bulunmak** убада/сөз берүү. **~inden caymak** убадасынан тануу/кайтуу. **~inde durmak** убадасында туруу. **~ etmek** 1) убада кылуу. 2) ишеним туудуруу, үмүт эттирүү. **~ini yerine getirmek** убадасын аткаруу.

vaaz 1. вааз, диний үгүт (*жаами/мечиттерде айтылат*). 2. насаат, насыйкат. **~ etmek/vermek** диний үгүт жүргүзүү.

vabeste *эск.* байланыштуу, тийиштүү.

vacip, -bi 1. зарыл, керектүү. 2. *мус.* ва-жип (*шарият боюнча аткарылышы зарыл*). **~ olmak** зарыл/керек болуш.

vade 1. мөөнөт, убакыт. **~si gelmek/yetmek** мөөнөтү келүү/жетүү. 2. кредит, насыя. **~ ile verilme/satılmak** кредит менен/насыяга берилүү/сатылуу.

vadedilmek убада кылынуу, сөз берилүү.

vadeli мөөнөтү белгиленген, мөөнөттүү. **kısa** ~ кыска мөөнөттүү. **uzun** ~ узун мөөнөттүү. **~ hesap** мөөнөттүү эсеп (*банкада*).

vadesiz мөөнөтсүз. **~ hesap/mevduat** мөөнөтсүз эсеп (*банкада*).

vadetmek *к.* **vaat**.

vadi 1. өрөөн. 2. капчыгай. 3. *эск.*, *өтм.* жол ыкма, маанай. **bu ~de hayli konuştı** ушул маанайда кыйла сөз сүйлөдү.

vaftiz *дин (христиандарда)* чокундурма, кресттөө. **~ anası** крест энеси. **~ babası** крест атасы. **~ etmek** чокундуруу. **~ töreni** чокундурма аземи.

vaftizhane *дин (христиандар)* чокундурулган жер.

vagina, vajina *анат.* төл жолу.

vagon вагон. **~ restoran** вагон-ресторан. **posta ~u** почта вагону. **yük** ~ жүк вагону.

vagonet, -ti вагонетка.

vagotoni *мед.* ваготони (*нерв оорусу*).

vah *сырд.* с. иий! (*өкүнүү/боор оору билдирет*). **~ ~!** ай-ай! **~ ~ yazık olmuş!** ай-ай, жаман/ кыйын болгон экен!

vaha оазис.

vahamet, -ti 1. кыйынчылык, коркунучтуулук, кооптуулук (*жагдайда/ абалда*). 2. басым. 3. *мед.* синирим кыйыndoосу.

vahdet, -ti бирдик, жалгыздык, тектик, уникалдуулук. **~i vücut** *дин* пантеизм.

vahim оор, орчундуу, кыйын. **durum çok** ~ абал өтө кыйын/оор.

vahit, -di жалгыз, кайталангыс, теңдешсиз.

vahiy, -hyi вахий (*Теңир тарабынан пайгамбарларга, алар аркылуу адамзатка жиберилген билги*).

vahşet, -ti 1. жапайылык, көркоолук, варварлык. 2. коркунуч, үрөй учурган нерсе. 3. ээн талаа, эрме чөл.

vahşi 1. жапайы, жапан. *сал.* **yabanî**. 2. *өтм.* жапайы, жатыркаган, коошпогон. 3. чытырман, ээн. **~ orman** чытырман токой.

vahşice жапайылык/жырткычтык/көркөөлук менен, аёосуз.

vahşileşmek жапайылашуу.

vahşilik, -ği жапайылык, жырткычтык, көркоолук, варварлык. **~ etmek** жинденүү, жаалдануу.

vahvahanmak кокуйлоо, күйгүлтүккө түшүү, күйүп-бышуу.

vaiz *дин* ваиз, үгүтчү, насаатчы (*жаамилерде/мечиттерде*).

vaizlik, -ği *дин* ваиздик, үгүтчүлүк,

насаатчылык.

vajina к. **vagina**.

vajinal төл жолуна байланыштуу.

vak'a 1. окуя, факт, жорук. **son zaman-larda hırsızlık ~ları çoğalmıştır** кийинки кезде уурулук фактылары көбөйүп кетти. 2. тумоо, ылаң, илдет. **kolera ~sı** холера илдети.

vakaa чынында, чын-чынына келгенде.

vak'anüvis тар. (Османлы Император-лугунда) тарыхнаама/ жылнаама жазган киши, катчы, тарыхчы.

vakar оор басырыктуулук, салмактуулук, салабаттуулук. сал. **ağırbaşlı-lık**.

vakarlı оор басырыктуу, салмактуу, салабаттуу, кадырлуу.

vakarsız жеңил-желпи, жеңил ойлуу, көөдөк.

vakayiname жылнаама, хроника.

vakfetmek 1. (бир нерсеге кайрылуу) арноо, атоо, мурас кылуу (байлыгын/мүлкүн). 2. өтм. берилүү, арноо. **kendini bilime vakfetti** өзүн илимге арнады.

vakfiye вақыф/фонд курма кагазы/документи.

vakia I окуя, жорук, факт.

vakia II к. **vakaa**.

vakif, -kfi (диний/кайрым) вақыф, фонд (бирөөлөр тарабынан бул ишке арналган, мурас кылынган).

vâkıf 1. билген, түшүнгөн, колунан келген, жетик, компетенттүү. 2. вақыф/фонд негиздеген (киши). ~ **olmak** (бир нерседе) маалыматы/жетиштүү билими болуу.

vaki,-i I 1. болгон, ишке ашкан, орундалган. **emri ~** болуп өткөн окуя. **onun yalan söylediği ~ olmamıştır** анын калп айткан учуру болгон эмес. 2. жайгашкан, орун алган. ~ **olmak** болуу, ишке ашуу.

vaki II алдын алынган, саксакталган. ~ **tedbir** алдын алынган чара.

vakit, -kti 1. убакыт, убак, учур, кез,

маал. **akşam ~i** кечки маал, кечкурун. **öğlen ~i** түш маалы/чен. **sabah ~i** эртең менен. 2. так маалы, убагы, мезгили (бир нерсе жасаш үчүн). **denize gitmenin tam ~i** деңизге баруунун так маалы. **erik ~inden geç çiçek açtı** өрүк маалынан өтүп барып гүлдөдү. 3. маалда/убакта/учурда. **radio dinlediğim ~** радио тыңшаган кезимде. **sen geldiğin ~** сен келген маалда. 4. заман, доор. **~inin ünlü gezginleri** өз заманынын атактуу саякатчылары. **~iyle** 1) ыңгайлуу/ыктуу учурда. 2) илгери өткөн замандарда. **~ini almak** убактысын алуу. ~ **dolmak** мөөнөтү бүтүү, убактысы келүү. ~ **geçirmek** убакыт өткөрүү. **~i gelmek** убактысы келүү. ~ **kaybetmeden** убакыт өткөрбөй. ~ **kazanmak** убакыттан утуш. ~ **nakittir** мак. убакыт-байлык. **~i olmak** так маалы/заманы болуш. **~i olmamak** убактысы болбоо. ~ **öldürmek** убакыт коротуу/өлтүрүү/каржоо. **~ini şaşmamak** шашпоо, так/кылдат болуу. ~ ~ маал-маал, кез-кез. **~ini yemek** убактысын алуу. (**hâli**) **~i yerinde** бардар, оокаттуу, бай.

vakitli өз убагында/маалында жасалган/кылынган. ~ **vakitsiz** ой келди, каалаган учурунда.

vakitsiz туура эмес/ыңгайсыз убакытта/маалда, убагы келе электе. ~ **mevye** эрте бышкан мөмө/жемиш.

vak: туур. с. ~ ~ бак-бак (өрдөктүн үнү).

vaklamak бак-бак этүү, кукулуктоо (өрдөк).

vaktaki убактагы, кездеги, маалдагы.

vakum физ. вакуум.

vakumlu вакуумдуу.

vakur к. **vakarlı**.

vakvak (балдар тилинде) өрдөк.

vale 1. (карта оюнунда) валет. 2. (отелдерде) жаш/тажырыйбасыз

кызматчы.
valf *tex.* клапан, капкакча.
vali вали, вилайет башчысы, губернатор.
valide апа, эне. ~ **sultan** *map.* султандын энеси.
valilik, -ği 1. валилик (*кызмат/милдет*). 2. вилайет, область. 3. валилик (*имарат*).
valiz чемодан.
vallahi Кудай урсун! (*каргануу*). ~ **billâhi** Кудай алдында! ант урсун! (*каргануу*). ~ **billahi gittiğini görmedim!** Кудай урсун, кеткенин көрбөдүм!
vals 1. вальс. ~ **yapmak** вальс бийлөө. 2. *муз.* вальс (*музыка түрү*).
vamp, -rı жүрөөнөк аял.
vampir 1. вампир, кан соргуч. 2. *зоол.* жарганат түрү (*Vampirius spectrum*).
vana клапан, капкакча.
vanadyum *хим.* ванадий.
vandal 1. кыйраткыч, бүлдүргүч. 2. *тар.* вандалдар (*Чыгыш Германиядан чыккан аёосуз/таш боор уруу*).
vandalizm вандализм, кыйраткычтык, бүлдүргүчтүк (*кооздук/сулуулуктарды, баалуу нерселерди*).
vanilya 1. *бот.* ваниль гүлү (*V anil l a pl anifol ia*). 2. бул гүлдүн мөмөсү, ваниль.
vanilyalı ванилдүү.
vantilasyon желдетме, вентиляция.
vantilatör желдеткич, вентилятор.
vantrilok, -ku вентрилок (*курсагынан сүйлөмө*).
vantuz 1. *мед.* банка. ~ **çekmek** банка коюу (*денеге*). 2. *зоол.* соргуч (*кан соргуч айбандарда*).
vapur пароход. ~ **dumanı** коюу боз түс.
var 1. бар. **ailesi, iki çocuğu** ~ үй бүлөсү, эки баласы бар. 2. бүтүн, болгон. ~ **gücüyle** болгон/бар күчү менен. 3. калды. **bayrama iki gün** ~ майрамга эки күн калды. 4. байлык, бардык, бардарлык. ~ **ını yoğunu ortaya**

koydu бары-жогун ортого койду. ~ **ını tüketti** байлыгын түгөттү. ~ **etmek** жоктон бар кылуу, жаратуу. ~ **mısın?** барсыңбы? мелдешесиңби? (*бир нерсеге*). ~ **ol!** бар бол! жаша! ~ **olmak** көзү тирүү болуу. ~ **saymak** бар деп эсептөө, кыял куруу. ~ **yoğu** колунда бары/болгону. ~ **yok** 1) болду, болбоду, болжол менен. **çocuk on yaşında ~ yok** бала болду болбоду он жаштарда. 2) же бар эмес, же жок эмес (*начар/өтө аз*). ~ **sa yoksa...** көргөн-бакканы, көзүн караганы. ~ **sa yoksa kıızı, dün-ya umrunda değil** көргөн-бакканы эле кызы, дүйнө менен иши жок. ~ **la yok arası** бар менен жоктун арасы. **bir ~ bir yok** бир бар, бир жок. **bir ~miş, bir yokmuş** фольк. бар экен, жок экен (*жомоктордогу калып*). **ne ~ ki** бирок, тилекке каршы. **ne ~ ne yok?** эмне жаңылык бар? (*ал-жай сураганда*).
varagele *дең.* сүйрөгүч тросс.
varak, -ğı 1. *эск.* жалбырак. 2. барак. 3. алтын/күмүш жалбырак (*жасалга*).
varaka 1. барак. 2. кат, документ, сертификат.
varakçı зергер (*алтын/күмүштөн буюм жасаган*).
varaklamak барак (*к.*) жабыштырып кооздоо.
varaklı барак (*к.*) менен кооздолгон.
varda 1. нөөмөт, кезек. ~ **bandıra** сакчы, күзөтчү. 2. *сырд. с.* сак/этият бол! (*эскертүү*).
vardokosta 1. жээк күзөт кемеси. 2. келишимдүү, келберсиген (*аял*).
vardırmak баргызуу, жеткизүү. **işi o hâle** ~ ишти ошол абалга жеткизүү.
vardiya 1. *дең.* нөөмөт, кезек, пост. 2. нөөмөт орду, күзөт.
vardiyacı нөөмөтчү, күзөтчү.
vareste кутулган, бошонгон. ~ **kalmak** кутулуп/бошонуп чыгуу.
vargı *лог.* бүтүм.

varış 1. барыш, жетиш. ~ **geliş** барыш-келиш. ~ **noktası** жеткен жери. ~ **tarihi** жеткен күнү. 2. зээндүүлүк, байкагычтык, сергектик. 3. *спорт* жетиш, финиш. ~ **çizgisi** *спорт* жетиш сызыгы.

varışlı зээндүү, байкагыч, сергек.

varidat,-tı 1. ич күдү(к), түкшөмөл, боолго. 2. киреше.

varil 1. баррел (*суюк, куру заттарды өлчөө бирдиги; нефти үчүн 158,81 литр*). 2. челек, бочке.

varis *мед.* варикоз, тамырдын кеңейип кетиши.

vâris мурасчы, мураскор.

varisli *мед.* варикозу бар, тамырлары кеңейип кеткен (*киши*).

varit, -di акылга/ойго келген/сыйган, болушу мүмкүн болгон. ~ **olmak** ишке ашышы мүмкүн болуу. **söyledikleriniz ~ değil** айтканда-рыңыздын аткарылышы мүмкүн эмес.

variyet, -ti бардарлык, байлык.

variyetli бардар, бай.

varlık, -ğı 1. барлык, бар болуш. **babam benim ~ımdan bile habersizmiş** атам менин бар экенимден деле кабары болбоптур. **bir millet ~ını her şeyden çok dilinde yaşatır** бир улут барлыгын баарыдан мурда тилинде жашатат. 2. барлык, зат. **canlı ~lar** жандуу барлыктар/заттар. 3. байлык, мүлк, акча. **~ta darlık çekmek** байлык ичинде тарлык тартуу. ~ **içinde yaşamak** бардар, кең-кесири жашоо. ~ **içinde yokluk** бар туруп жоктой жашоо. 4. *өтм.* кымбат/ыйык нерсе. **çocuklar en değerli ~ımızdır** балдар эң кымбат байлыгыбыз. 4. *филос.* барлык. ~ **bilimci** *филос.* онтолог. ~ **bilimi** *филос.* онтология. ~ **birliği** *филос.* барлык бүтүндүгү (*жараткан менен жаратылгандардын бүтүндүгү*).

varlıklı бардар, бай, колунда бар. ~ **ailenin çocuğu** бардар үй бүлөнүн

баласы.

varlıksız кедей, жарды, колунда жок.

varmak, -ır 1. баруу, жетүү (*бир жерге*).

İstanbul'a ne zaman varırız?

Стамбулга канчада жетебиз? 2.

чыгуу, келүү. **masraflarımız bin**

liraya vardı чыгымыбыз миң лирага

чыкты. **yaşı altmışa varmıştır** жашы

алтымышка барып калгандыр. 3.

жыйынтыкталуу, бүтүү. **kavganın**

sonu nereye varacak? чатактын

аягы кайда барат? 4. көзү жетүү,

билүү. **sırrına ~** сырын билип/

тартып алуу. **tadına ~ өтм.** даамын

алуу. 5. күйөөгө тийүү. 6. бир

аракетке киришүү. **secdeye ~ дин**

саждага жыгылуу. **uykuya ~** уктоо.

var/varsın 1) мейли, болуптур. ~

bildiğini yap! бар, билгенинди кыл!

~ **gelmesin, onsuz da bitiririz!**

келбей эле койсун, ансыз деле

бүтүрөбүз! 2) барып көрсүн. **varan**

жеткен. **sayısı iki yüze ~ dinleyici-**

lerimize hizmet veriyoruz саны эки

жүзгө жеткен угуучуларыбызга

кызмат берип жатабыз. **vara vara**

бара-бара, барган сайын. **varıncaya**

dek/kadar 1) барганча, барганга

чейин. 2) эмне бар болсо, ал түгүл.

çeyizine varıncaya kadar her şeyini

sattı себине чейин эмнеси бар

болсо, баарын сатты. **vardığın yer**

körse, gözünü kapa *мак.* кошунаң

сокур болсо, бир көзүңдү жумуп ал.

varoluş *филос.* барлык, бар болуш.

varoluşçu *филос.* 1. экзистенциалист. 2.

экзистенциалисттик.

varoluşçuluk,-ğu *филос.* экзистенциализм.

varoş чет-жака, чеке-бел, чет, тыш, сырт,

элет. **şehir ~ları** шаардын чет-

жакасы/сырты/тышы.

varsayım божомол, болжол, түкшөмөл,

гипотеза.

varsaymak 1. божомолдоо, болжолдоо,

түкшөмөлдөө. 2. эсептөө, саноо.

- senin böylece sınavdan geçtiğini varsayalım** сени ушинтип сынактан өтүп кетти деп эсептеп коёлу.
- varsıl** бардар, бай, колунда бар, оокаттуу. ~ **erki саяс.** байлардын эрки/каалоосу, плутократия.
- varsıllaşmak** баюу, турмушу оңолуу.
- varsıllık, -ğı** байлык, бардарлык.
- varta** коркунуч, опурталдуулук, балакет.
- ~**yı atlatmak** балакеттен/коркунучтан кутулуу. ~**ya düşmek** балакетке калуу.
- varyant, -tı** 1. вариант, жол, түр. 2. *ад.* вариант. **destanın bir çok ~ı tespit edilmiştir** дастандын бир топ варианты табылды.
- varyasyon** 1. *муз.* вариация, түрлөнтүү. 2. *биол.* кубулуу, өзгөрүү.
- varyemez** сараң, битир, колу катуу.
- varyete** варьете (*көрсөтүү, шоу*).
- varyos** барскан, чоң балка.
- vasat, -tı** 1. орто, борбор. 2. айлана, чөйрө. 3. *өтм.* ортом, чөйрө. 4. *анат.* бел.
- vasatî** орто, орточо. ~**sini almak** орточо эсебин алыш. ~ **kalite** орточо сапат. ~ **sür'at** орточо ылдамдык.
- vasektomi** *к.* **vazektomi.**
- vasıf, -sı** 1. сапат, касиет, мүнөз, белги. *сал.* **nitelik. şahsî ve amelî ~lar** жекече жана ишкердик сапаттар. 2. наам. 3. мактоо. 4. *грам.* сын, сыпат. ~**a gelmez** айтып бергис/түгөтө алгыс.
- vasıflandırmak** мүнөздөө, баа берүү, сыпаттоо.
- vasıflanmak** мүнөздөлүү, баа берилүү, сыпатталуу.
- vasıflı** 1. жөндөмдүү, сапаттуу. 2. сапаты жакшы, жетик, адис. ~ **işçi** адис жумушчу.
- vasıfsız** жөндөмсүз, сапатсыз.
- vasıl:** ~ **olmak** баруу, жетүү, улашуу, тийүү. ~ **olan haberlere göre** жеткен кабарларга караганда.
- vasıta** 1. каражат. *сал.* **araç.** 2. улоо, унаа. ~**nız var mı?** унааңыз барбы?
3. арачы, ортомчу. ~**sıyla** арачылыгы менен, аркылуу. **internet ~sıyla** интернет аркылуу.
- vasıtalı** 1. каражаттуу. 2. кыйыр, кошумча. ~ **vergi** кошумча салык.
- vasıtalık, -ğı** арачылык, ортомчулук.
- vasıtasız** түз, тикеден-тике.
- vasi** *ук.* 1. жетимдин/майыптын ишин көзөмөлгө алган киши. 2. керээзди орундаткан киши.
- vasilik, -ği** көзөмөлдүк, камкордук (*өлгөн-дүн/майыптын иштерин жүргүзүүдө*).
- vasistas** форточка (*терезенин*).
- vasiyet, -ti** 1. керээз. 2. *к.* **vasiyetname.** ~ **etmek** керээз кылуу/калтыруу.
- vasiyetname** керээз (*жазуу жүзүндө*).
- vaşak** 1. *зоол.* сүлөөсүн (*Fel is l ylx*). 2. сүлөөсүндүн териси.
- vat, -tı** *элек.* ватт. ~ **saat** ватт-саат. ~ **sarfiyatı** электр энергиясынын чыгымы.
- vatan** мекен, ата журт. ~ **hasreti** мекен кусалыгы/сагынычы. ~**ı kurtarmak** *арго* кыйын абалдан чыгуу.
- vatandaş** жаран, журтташ, атуул.
- vatandaşlık, -ğı** жарандык, журтташтык, атуулдук.
- vatanî** мекенге/журтка байланыштуу. ~ **görev/vazife** мекен кызматы/милдети.
- vatanperver** мекенсүйөр, журтсүйөр, патриот.
- vatanperverlik, -ği** мекенсүйөрлүк, журтсүйөрлүк, патриотизм.
- vatansever** *к.* **yurtsever.**
- vatanseverlik, -ği** *к.* **yurtseverlik.**
- vatansız** ата мекенсиз, журтсуз.
- Vatikan** Ватикан.
- vatka** кабыма (*кийимдин ичине салынган*).
- vatman** трамвай айдоочусу.
- vatoz** *зоол.* деңиз мышыгы (*Raja clavata*).
- vaveyla** чыңырык, өкүрүк. ~**yı koparmak**

чыңырып өкүрүш, бейжайланыш.
vay *сырд.* с. 1. апей! (*таң калуу билдирет*). ~ **gülüm, nereden bu geliş?** апей, кагылайын, кайдан келип калдың? 2. ай! ай! (*оору/кыйналуу билдирет*). ~ **başım** ~! ай, башым ай! 3. ай-ай! (*боор оору, аёо билдирет*). ~ **anam** ~! алда кокуй ай! 4. (*кыжырдануу билдирет*) ~ **anasını/canına!** атасынын көрү! ~ **hâline!** көргүлүктү көрсүн!
vazektomi *мед.* вазектомия.
vazelin вазелин.
vazetmek коюу, салуу.
vazgeçme баш тартма.
vazgeçmek 1. баш тартыш. **paradan** ~ аччадан баш тартыш. 2. ташташ, жасабас болуш (*жаман адаттарын, көнүмүштөрүн*). **ıçkiden vazgeçmiyor** ичкиликтен баш тартпайт. 3. пикирин өзгөртүш, сөзүнөн кайтыш.
vazih ачык, түз, белгилүү, анык, так. ~ **olmak** ачык/анык болуш.
vazife 1. милдет, парз, вазыйпа, осуйпа. *сал.* **görev.** ~ **mizdir** мойнубуздун парзы, милдетибиз. ~ **bilmek** милдет деп билиш. 2. кызмат, жумуш, иш. ~ **si başında** кызматынын башында. ~ **ye başlamak** кызматка кирүү. ~ **görmek** 1) милдет деп билиш. 2) кызматын/ишин аткарыш. ~ **sin-den olmak** ишинен ажыраш. 3. тапшырма, сабак. ~ **vermek** тапшырма бериш. 4. ооз. айлык, маяна. ~ **etmek** кызыгуу, көңүл буруу. ~ **si mi!** ага баары бир! көңүл буруп атып-тырбы!
vazifelendirme вазыйпа/милдет жүктөмө/милдеттендирме.
vazifelendirmek вазыйпа/милдет жүктөө, иш тапшыруу, милдеттендирүү.
vazifeli иш/милдет тапшырылган/ тагылган, кызматындагы. ~ **polisler** кызматта турган полиция.
vazifesiz 1. иши/кызматы жок, бош. 2. милдетин билбеген, жатып ичер,

жанбакты.
vazifeşinas ишине/кызматына так, милдетин билген, жоопкерчиликтүү.
vaziyet,-ti 1. шарт. 2. жагдай, абал, кырдаал. 3. *аск.* өңүт, ыңгай. ~ **almak** 1) *аск.* өңүтүн алуу, ыңгайлашуу. 2) *спорт* даяр болуу. ~ **e hakim** жагдайды билип/бийлеп турган. **müşkül** ~ **e düşürmek** кыйын абалда калтыруу.
vazo ваза.
v.b. (ve başkaları'nın кыск.) ж.б. (жана башкалар'дын кыск.).
ve *байл.* жана. **anneler ve babalar** аталар жана энелер.
veba өлөт (*малдын ылаңы*). **sığır ~sı** уй өлөтү. **domuz ~sı** чочконун өлөтү.
vebal,-li убал. ~ **i boynuna!** убалы мойнуңа! убалы укатпасын! ~ **ini çekmek** убалын тартуу. ~ **i kime ?** убалы кимге?
vebalı өлөттүү, ылаңдаган (*мал*).
vecibe милдет, парз.
vecih,-çhi 1. жүз, кебете, ырай. 2. жол, ыкма, усул. **bu ~le** бул жол менен. 3. сыяктуу, окшош. **dediğim ~le** айтканымдай.
vecit,-cdi шатыра-шатман/чечекейи чеч, дайнын таппай/өзүн унутуп калыш, экстаз (*сүйүнгөндөн/сүйүүдөн*). ~ **e gelmek/kapılmak** чечекейи чеч болуш.
veciz кыска, так, таамай (*сөз*).
vecize накыл/учкул сөз.
veçhe 1. жак, тарап. 2. жол, курс, багыт. ~ **almak** багыт алыш. 3. жүз, кебете.
veda,-ı коштошуу. ~ **etmek** 1) коштошуу, кош айтышуу. 2) таштоо, арылуу, кутулуу. ~ **gecesi/partisi** коштошуу кечеси. ~ **konseri** коштошуу концерти. ~ **konusması** акыркы/коштошуу сөзү.
vedalaşmak коштошуу.
vefa 1. опаа, туруктуулук, чын ыклас-туулук. 2. жетиктик. 3. төлөмө, өтөмө (*милдетти/парзды*). ~

etmek 1) туруктуулук/чынчылдык көрсөтүү. 2) жеткиликтүү/опаа болуш.

vefakâr жапакеч, боорукер.

vefalı кыйбас, жан аябас, кайрымдуу.

vefasız опаасыз, жалган, туруксуз.

vefasızlık, -ğı кайрымсыздык, опаасыздык, жалгандык, туруксуздук.

vefat, -tı өлүм, каза болуш, дүйнөдөн кайтыш. ~ **etmek** каза болуу, өлүү, дүйнөдөн кайтуу, көз жумуу, о дүйнөгө кетүү.

vehim, -hmi 1. шек, күмөн, ишенбестик. ~ **e düşmek/kapılmak** шектенүү, күмөн саноо, ишенбөө. 2. кыял куруу.

vehmetmek курулай шектенүү, күмөн саноо, жаман ойлоо.

vejetaryen 1. вегетариан. 2. вегетариан режими.

vejetaryenlik, -ği вегетариандык.

vekâlet, -ti 1. ишеним, өкүлчүлүк, орун басарлык. 2. министрлик. ~ **etmek** орун басарлык кылуу. ~ **ücreti** ук. ишеним кат акысы. ~ **vermek** ишеним кат берүү.

vekâleten башкасынын ордуна, башкасынын атынан, убактылуу биринин милдетин аткарып.

vekâletname ишеним кат. **hususî** ~ жекече ишеним кат.

vekil 1. өкүл, орунбасар. **millet** ~i эл өкүлү, депутат. ~ **etmek** ордун басуу, өкүлчүлүгүн жасоо, милдетин аткаруу. ~ **tayin etmek** өкүл дайындоо. 2. эск. министр. **V~ler Heyeti** Министрлер Кеңеши.

vekilharç, -cı чарбадар, эконо́м (*бай үй-бүлөлөрдө чарбалык иштерди жүргүзгөн киши*).

vekillik, -ği 1. өкүлдүк. 2. министрлик. ~ **etmek** өкүлчүлүгүн аткарыш.

vektör мат. вектор.

velâyet 1. ук. к. **velilik**. 2. аброй, кадыр, авторитет.

velâyetname тарикат мыктыларынын өмүр баяны.

velespit, -ti эск. велосипед.

velet, -di 1. ооз. уул, эркек бала (*көбүнчө мусулман эместер үчүн колдонулган*). ~ **i zina** никесиз төрөлгөн бала. 2. *argo, oroy* жубарымбек, чычым.

velev байл. 1. деле, андай болсо. **bu sözü söylemedim, ~ (ki) söylemiş olsam ne çıkar** ал сөздү айткан жокмун, айтсам деле эмнеси бар экен. 2. мейли... мейли. ~ **ben, ~ sen, fark-etmez** мейли мен, мейли сен, айырмасы жок. 3. мага демектен/десе. **öyle birini ~ ki dünya güzeli olsun, evime sokmam!** ага окшогон немени, мага десе дүйнө сулуусу болсун, үйүмө жолотпойм!

velhâsıl кыскасы/ток этер жери.

velhâsılkelâm сөздүн кыскасы/ток этер жери.

veli 1. баланын милдетин алган, тарбия иштеринен жоопкер. 2. ыйык, олуя, көсөм, Кудайдын сүйгөн кишиси.

veliaht, -dı такты мураскору.

veliahtlık, -ğı мураскорлук (*такты үчүн*).

velilik, -ği 1. милдеткерлик, жоопкерлик (*баланын таалим/тарбиясынан*). 2. олуялык, ыйыктык, көсөмдүк.

velinimet, -ti кайрымдуу, демөөрчү.

velût, -du 1. өндүрүмдүү, жемиштүү, берекеттүү. 2. *өтм.* өндүрүмдүү, үзүрлүү, жемиштүү. ~ **bir yazar** үзүрлүү жазуучу.

velvele кыйкырык, өкүрүк, чуу, чуру-чуу, күрү-гүү, чатак. ~ **çıkarmak/koparmak** чуу чыгаруу. ~ **ye vermek** тополоң, чуру-чуу түшүрүү.

velveleci тажаал, бейжай, ажаан, чатак (*киши*).

vena анат. вена.

Venezuela Венесуэла.

Venezuelalı венесуэлалык.

Venüs астр. Чолпон жылдызы.

venüşçarığı, -nı бот. башмак гүл (*Ceyripedium cal ceol us*).

veranda веранда.

veraset, -ti 1. *ук.* мурас, мураска ээлик. ~ **hakki** мурас укугу. ~ **ilâmi** *ук.* мураска ээлик белгеси. ~ **ten mahrum etmek** мурасан куру калтырыш. 2. *биол.* тукум куучулук. *сал.* **kalıtım, soya çekim.**

verdi *физ.* ысырап (*газдын/суунун/электрдин бир секунддагы*).

vere tar. багынып бериш.

verecek, -ği бересе.

verecekli 1. береселүү, карыздар. 2. *өтм.* милдеткер, карыздар.

verem 1. *мед.* кургак учук, туберкулёз. 2. шишик. 3. кургак учук менен ооруган (*киши*). ~ **olmak** кургак учука кабылыш.

veremli кургак учук менен ооруган, сил кесел.

veresiye 1. бересе, насыя. ~ **almak** бересеге алуу. 2. *өтм.* үстүртөн, кайдигер, кош көңүл. ~ **iş görmek** ишти үстүртөн/чала жасоо.

verev кыя/кыйык кесилген/катталган. ~ **etek** кыйык этек.

vergi 1. алык, салык. 2. тубаса жөндөм, шык. 3. садага, кайыр. ~ **beyan-namesi** салык алынчу мүлк билдирими. ~ **dairesi** салык мекемеси. ~ **kaçakçılığı** салыктан качма. ~ **den muaf** салыктан бошотулган. ~ **mükellefi** салык төлөөчү. ~ **ye tabi** салыкка милдеттүү. ~ **vermek/ödemek** салык төлөө.

vergici салык чогулткуч, салыкчы.

vergilendirmek салык салыш.

vergili 1. салык алынган, салыкка милдеттүү. 2. кайыр/садага берген, кайрымдуу (*киши*). 3. *өтм.* үзүрлүү, жемиштүү, чыгармачыл.

vergisiz салык алынбаган, салыктан тышкары.

veri маалымат, көрсөткүч, факто. ~ **bankası** маалыматтар борбору. ~ **iletimi** *комп.* маалыматтардын берилиши. ~ **iletişim merkezi** *комп.* Маалы-

маттарды тараган жер. ~ **tabanı** *комп.* маалыматтар негизи.

verici 1. берүүчү. **endişe** ~ санаа тарттыруучу, кабатыр кылуучу. **haber** ~ кабар берүүчү. 2. *радио* берүүчү. 3. *мед.* донор.

verile *сырд.* с. 1. берилсин! (*буйрук*). 2. төлөмө буйругу (*расмий кагаз*).

verilmek берилүү. **verilmiş sadakası olmak** Кудай сактаптыр! (*сөзм.* с. берилген садага бар экен!).

verim 1. өндүрүмдүүлүк, түшүмдүүлүк, жемиштүүлүк. **işin ~ini artırmak** иштин өндүрүмдүүлүгүн арттыруу. **ağacın ~i** бактын түшүмдүүлүгү. 3. кирешелүүлүк, пайдалуулук. ~ **düşürmek** кирешелүүлүгүн түшүрүү.

verimli 1. өндүрүмдүү, түшүмдүү, жемиштүү, берекелүү. ~ **topraklar** берекелүү топурактар. 2. *өтм.* ийгиликтүү, жемиштүү, үзүрлүү.

verimlilik, -ği өндүрүмдүүлүк, түшүмдүүлүк, жемиштүүлүк, берекелүүлүк.

verimsiz өндүрүмсүз, берекесиз, жакыр, кунарсыз.

verimsizlik, -ği өндүрүмсүздүк, берекесиздик, жакырлык, кунарсыздык.

veriştirmek 1. быдылдап/чепилдеп сүйлөө. 2. оозунан ак ит кирип, кара ит чыгуу, оозуна келгенди сүйлөө/оттоо.

verkaç, -cı *футб.* топту башкасына бере коюп, чуркап барып башка жерден кайра алыш.

vermek 1. бериш. **ad** ~ ат коюш. **ara** ~ тыныгуу бериш. **arka arkaya** ~ 1) аркаларын жөлөп отуруш. 2) *өтм.* бири-бирин колдош, жөлөк-таяк болуш. 2. таёо, көрүү, байланыштыруу. **gidemeyişini talihsizliğine verdi** кете албай калышын бейтаалайлыгынан көрдү. 3. буруу, каратуу. **sırtını güneşe verdi** жонун күнгө каратып/кактап отурду. 4.

билдирүү, айтуу. **fikir** ~ пикир/акыл берүү. **öğüt** ~ кеңеш берүү. 5. жаратуу, туйгузуу, сездирүү. **ferahlık** ~ кубандыруу, сүйүндүрүү. **zahmet** ~ убара кылуу. **zevk** ~ ырахат берүү. 6. күйөөгө бериш. **kızını verdi** кызын күйөөгө берди. 7. туура/ылайык көрүү. **ben bu davranışı size veremedim** мен бул жорукту сизге ылайык көрбөдүм. 8. (*бир нерсеге*) учуратуу, кабылтуу. **ateşe** ~ өрттөп ийүү. 9. уюштуруу, өткөрүү. **konferans** ~ конференция өткөрүү. 10. көрсөтүү, уктуруу. **konser** ~ концерт берүү. 11. сатуу. **ucuz** ~ арзан сатуу. **pahalı** ~ кымбат сатуу. 12. төлөө. **borcunu** ~ карызын төлөө. 13. мөмөсүн берүү. **yemiş vermeye başladı** жемишин бере баштады. 14. өзгөртүү. **biçim** ~ бычым берүү. **şekil** ~ шекил берүү. **tat** ~ даам берүү. 15. арноо, каржоо. **emek** ~ эмгек берүү. 16. *жардамчы этиш катары келип, аракеттин тез жасалганын туюндурат: alıvermek ала коюу. yapıvermek жасай салуу. ver elini (İstanbul) кайдасың Стамбул (деп жөнөп калуу). verip veriştirmek оозуна келгенди сүйлөө.*

vermut, -tu вермут (*шарап түрү*).

vernik, -ği лак.

verniklemek лактоо.

versiyon версия, өзгөчө көрүнүш.

veryansın: ~ **etmek** эчтекеге карабай, аябай, болушунча, аңды-дөңдү карабай. ~ **bağırmaq** үнүнүн бардыгынча кыйкырыш.

vesaire жана башка.

vesait, -ti (*vasita'*нын көпт. т.) унаалар, улоолор.

vesayet, -ti 1. ук. көзөмөл, контроль. 2. керээз. 3. жолдомо, мүнөздөмө. 4. эскертме.

vesika 1. белге, документ. 2. карточка, чек. **ekmek -sı** нандын карточкасы.

~ **usulü** карточка системасы.

vesikalı 1. белгелүү, документтүү, уруксаттуу. 2. уруксат алып иштеген сойку.

vesikalık, -ği документ үчүн. ~ **resim/fotograf** документтик сүрөт.

vesile 1. себеп, шылтоо. **bu güzel ~ ile toplanıyoruz** ушундай жакшы шылтоо менен чогулуп отурабыз. 2. жол, ыңгай, шарт. **her ~ ile** ар кандай ыңгайын келтирип. ~ **kılmak** шылтоо кылуу. ~ **olmak** себеп болуу, шарт түзүлүү, ыңгайы келүү.

vesselâm сөз бүттү, ошол анда/эмесе, болгону ошо (*айтар сөзүнүн аяктаганын билдирген бүтүм; көбүнчө каттын аягына келет*).

vestibül вестибюль, кире бериш.

vestiyer 1. кире бериш (*сырт кийим, шапкелер илинип, бут кийим чечилген жер*). 2. гардероб, вестьер (*отель, ресторандарда*).

vestiyerçi кийим илгич (*киши*).

veston эркек пиджагы.

vesvese шек, күдүк, күмөн, кушку. *сал.*

işkil. ~ **etmek/~ye düşmek** шек/күмөн саноо, күдүктөнүү, күмөнсүү, шектенүү, кушкулануу.

vesveseli шектүү, күмөндүү, күдүктүү.

veteriner ветеринар.

veterinerlik, -ği ветеринарлык (*кызмат/милдет*).

veto ук. вето, жасак, тыюу. ~ **etmek/koymak** вето кылуу/колдонуу/коюу. ~ **hakki** вето укугу.

veya байл. же, же болбосо, болбосо.

veyahut байл. же болбосо.

vezin, -zni 1. тараза. 2. ад. өлчөм, ритм, такт. **aruz ~i ад.** аруз өлчөмү. ~ **ilmi ад.** метрика. ~ **etmek** таразалоо, өлчөө, акылга салуу.

vezinli ад. өлчөмдүү, уйкаш (*ыр*).

vezinsiz ад. өлчөмсүз, эркин (*ыр*).

vezir 1. *тап.* вазир. ~ **i âzam** баш вазир. 2. дубан акими. 3. *шахм.* вазир, ферз.

vezirlik, -ği вазирлик (*кызмат/милдет*).
vezirparmağı, -nı вазирбармак (*түрк таттуусу*).

vezne 1. касса. 2. казыналык (*борбору*).
 3. эск. тараза.

vezneci 1. казыначы, казначей. 2. таразачы (*тараза жасаган/саткан киши*).

veznedar кассир.

veznedarlık, -ği 1. кассирлик. 2. казына борбору (*финансы иштери жасалган жер*).

vicık суюк, былжырак, жабышкак. ~ **çamur** былжыраган баткак/ылай. ~ ~ 1) былжыраган. 2) былч-былч эткен. ~ ~ **olmak** суюлуп/былжырап кетүү. ~ ~ **lık** 1) былжырактык, суюктук. 2) өтм. маанисиздик, маңызсыздык.

vicır : ~ ~ чур-чур, чурулдоо (*куштар*).

vicırdamak чурулдап сайроо (*куштар*).

vidı : ~ ~ быды-быды (*ыксыз/маанисиз көп сүйлөө*). ~ ~ **etmek** быдылдап сүйлөө.

vik, -kı 1. ~ ~ бык-бык (*суудан чыккан үн*). 2. ~ **dedirmemek** оозун ачтырбоо.

vınlamak зуу этүү, зуулдоо, чуулдоо.
kurşun vınlayarak üstümden geçti ок зуулдап үстүмөн өтүп кетти.
kulakları vınladı кулактары чуулдады.

vır : ~ ~ дыр-дыр (*тынбаган/тажаткан үн/сөз*). ~ ~ **etmek** дыр-дыр этиш, кулак-мээни жеш.

vıraklamak квак-квак этүү (*бака*).

vırıldamak дырылдоо, тынбай сүйлөө.

vırıldı дырылдак.

vırt : ~ **zırt** 1) карп-курп. ~ **zırt karşımdan çıkardı** карп-курп алдыман чыга калчу. 2) улам, туруп-туруп эле, орундуу-орунсуз. ~ **zırt sine-maya gider** туруп-туруп эле киного бара берет.

vırvırcı бежиреген, жаагын жанган, кара жаак.

vız туур. с. ыз-ыз, зың-зың (*учкан кичине нерселер чыгарган үн*). ~ **gelmek/~ gelip tırıs gitmek** кайдигер кароо, көңүл бурбоо, чымын чакканчалык көрбөө.

vızıldamak 1. ызылдоо (*чымын-чиркей, аары ж. б.*). 2. ызылдоо, тызылдоо (*тажатма сөз сүйлөө*).

vızıldı 1. ызылдак, зыңылдак. 2. ызылдап/кейинип, эбиреп-жебиреп сүйлөнгөн сөз.

vızır : ~ ~ 1) зыр-зыр (*тынымсыз, бат-бат жасалган кыймыл*). 2) шуу-шуу, шуулдатып, заматта. ~ ~ **yapıver** шуулдатып жасай сал.

vızlamak ызылдоо, зыңылдоо.

vibrasyon титиреме, вибрация.

vicahen бетме-бет, көзмө-көз.

vicahî бетме-бет/көзмө-көз жасалган.

vicdan абийир. ~ **azabı** абийир азабы/кыйноосу. ~ **hürriyeti** абийир/ишеним эркиндиги. ~ **meselesi** абийир маселеси. ~ **ı sızlamak** абийири чыдатпоо. ~ **sükûnu vermek** абийирин тынчтандыруу, жанын жай алдыруу.

vicdanen абийирин алдыга коюп, абийиринин алдында. ~ **rahatım** абийирим алдында тазамын.

vicdanî абийирге байланыштуу/тиешелүү.

vicdanlı абийирлүү, ак ниет, чынчыл, туура жүргөн.

vicdansız абийирсиз, кара ниет, арамзаа.

vicdansızca абийирсиздик/жүзүкаралык/караниеттик менен.

vicdansızlık, -ğı абийирсиздик/жүзүкаралык/караниеттик.

vida 1. бурама, буроо, болт, винт. ~ **ları gevşemek** 1) бурамасы бошоп кетүү. 2) *argo* күлкүсүн тыя албоо. ~ **yı sıkmak** бурамасын бекитүү. 2. бураманын сайы. ~ **sı aşınmak** сайы жешилип калуу (*бураманын*).

vidala ийленген уй териси.

vidalamak бурап бекитүү.

vidalı 1. бурамалуу. 2. бурап бекитилген.
vidanjör виданжёр (*кудук тазалагыч аппарат*).
video 1. видео. 2. видеомагнитофон.
videobant, -dı видеотасма.
videokaset, -ti видеокассета.
vido (*карта оюнунда*) пайданы эки эселөө.
Vietnam Вьетнам.
Vietnamlı вьетнамдык.
vikont,-tu виконт (*ак сөөктүк даража*).
vilâdî тубаса, туулгандан.
vilâyet,-ti 1. вилает, ил, дубан, область (*администрациялык бирдик*). 2. эск. валилик.
villâ вилла.
vinç,-çi кран. ~ **çengeli** крандын ченгели.
vinterize акталган/дакталган өсүмдүк майы.
vira 1. тынбай, токтобой, үзбөй. ~ **söylemek** тынбай сүйлөө. 2. *сырд. с. ~!* көтөр! (*буйрук*).
viraj бурулуш, вираж. ~ **almak** бурулуу.
virajlı бурулушу көп, ийри-буйру (*жол*).
viran кыйраган, ураган. ~ **olmak** кыйроо, бузулуу.
virane уранды, чалдыбар, кыйраган (*нерсе*). ~ **ye çevirmek** урандыга/чалдыбарга айлантуу.
viranelik,-ği уранды/чалдыбар турган жер.
virgül үтүр. **noktalı** ~ үтүрлүү чекит.
virman соода которуу, жиберүү. ~ **etmek** (*акча*) жиберүү/каторуу.
viroloji вирусология, вирустар жөнүндө окуу.
virtüöz муз. кол ойнотуп черткен, виртуоз.
virtüözlük,-ğu муз. чеберлик, виртуоздук.
virüs 1. мед. вирус, микроп. 2. комп., өтм. вирус.
visamiral, -li аск. вице-адмирал.
viski виски.
viskonsül вице-консул.

viskoz вискоза.
viskozite жабышкандык, коюулук, акма даражасы.
vişne 1. бот. чие (*Cerasus v ul garis*). 2. чиенин ашы.
vişneçürüğü,-nü коюу-кызыл (*түс*).
vitamin витамин.
vitaminli витаминдүү.
vitaminsizlik,-ği мед. витаминсиздик, витамин жетишсиздиги, авитаминоз.
vites авто ылдамдык. ~ **değiştirmek** ылдамдык которуш. ~ **e takmak** белгилүү ылдамдыкка өткөрүү.
vitray түстүү айнектерден жасалган кооздук.
vitrin 1. витрина, көрсөтмө (*дүкөндөрдө*). 2. витрина (*айнек капкактуу шкаф*).
vitrinlemek көрсөтмөгө/витринага коюу (*товарларды*).
viyadük көпүрөө (*кара/темир жол үчүн*).
viyak : ~ ~ ыңаа-ыңаа (*жааш баланын ыйлашы*). **çocuk** ~ ~ **ağladı** бала ыңаалап ыйлады.
viyaklamak ыңаалоо, ыңаалап ыйлоо.
Viyana Вена.
viyola муз. альт (*музыкалык аспап*).
viyolonist скрипач.
viyolonsel муз. виолончель (*музыкалык аспап*).
viyolonsel, -ti виолончелист.
vize 1. ук. виза. ~ **almak** виза алуу. ~ **işlemleri** виза (алма) иштери. ~ **vermek** виза берүү. 2. виза (*бир документтин текшерилгени тууралуу коюлган белги*). 3. пед. ара сынак, зачет (*университеттерде*).
vizite 1. визит (*доктурдун оорулууну көргөнү үйүнө барышы*). 2. визит акысы (*оорулуу тарабынан төлөнгөн*). 3. визит (*ооруканада доктордун ар күнкү текшерүүсү*).
vizon 1. зоол. норка, ач күзөн (*Mustela vison*). 2. норка тери. 3. норка

терисинен жасалган.
vizyon 1. көрсөтүү (*фильмдерди*). 2. көз караш, кеңири пикир, визион. ~**a girmek** (*фильм*) көрсөтүлө баштоо. ~**dan kalkmak** (*фильм*) көрсөтүүсү аяктоо. ~ **sahibi** жекече кеңири көз карашы болгон (*киши*).
vodvil *муз.* водевиль.
vokal,-li 1. вокаль, үн. 2. машыктырылган/таалим алынган үн. 3. *линг.* үндүү. ~ **müziği** адам үнү үчүн жазылган музыка. ~ **uyumu** үндөштүк, сингармонизм.
vokalist, -ti *муз.* вокалист.
volân 1. волан. 2. сермөөч (*механизмдерде кыймылды жөнөтүп/жөнгө салып турган*). 3. штурвал дөңгөлөк. 4. кыйык (*аял кийимдеринин жең/этек учтарына салынган*).
vole *спорт* воле.
voleybol *спорт* волейбол.
voleybolcu *спорт* волейболчу.
volfрам *хим.* вольфрам.
voli 1. *дең.* кайыктын айланасына тор жайыш. 2. *арго* жең ичинен акча табыш, кызыл кулактык. ~ **vurmak** чоң суммада акча "шыпырып" алыш.
volkan вулкан, жанар тоо.
volkanik 1. жанар тоого/вулканга байланыштуу/тиешелүү. 2. ичинде жанар тоо орун алган. ~ **arazi** жанар тоо аймагы.
volontarizm *филос.* волюнтаризм (*субъективисттик-идеалисттик агым*).
volt *физ.* вольт.
volta 1. ором, түрмөк (*аркандын*). 2. *дең.* чынжырдын якорго чырмалышы. 3. *дең.* желкендүү кеменин шамалга каршы манёвру. 4. кайырмак. 5. *элек.* вольт жаасы. 6. *арго* өйдө-ылдый түшүп-чыгып туруш. ~**sını almak** *арго* качып жоголуу. ~**sını atmak** *арго* өйдө-төмөн түшүп-чыгуу. ~ **vurmak** 1) (*кеме*) чайкалуу, манёвр жасоо. 2) *арго* өйдө-

төмөн түшүп-чыгуу.
voltaj *элек.* вольтаж. ~**ı düşük** *арго* кем акыл.
voltamper *элек.* вольт-ампер.
voltmetre *элек.* вольтметр.
votka водка, арак.
v.s. (vesaire'нин кыск.) ж.б. (*жана башка*).
vual, -li вуаль.
vuku,-u болуу, пайда болуу. ~ **bulmak/~a gelmek** пайда болуу, ишке ашуу.
vukuat,-tı 1. окуялар, шарттар. 2. кылмыш иштери.
vukuf түшүнүк, билги, маалымат. **ehli/erbabı** ~ (*бир маселеде*) адис, жетик /маш билген кишилер.
vukuflu жеткилен, жетик, адис, билимдүү, түшүнгөн, билген.
vukufsuz билимсиз, маалыматсыз, түшүнүгү жок.
vurdumduymaz 1. аңкоо, дөөпөрөс, копол. 2. тоң, кайдигер, кайрымсыз, мурду балта кеспеген.
vurdumduymazlık,-ğı 1. аңкоолук, дөөпөрөстүк, кополдук, түркөйлүк. 2. тоңдук, кайдигерлик, кайрымсыздык.
vurgu *линг.* басым, акцент.
vurgulamak 1. басым жасоо/коюу (*бир маселеге/сөзгө*). 2. *линг.* басым коюу, акцент жасоо.
vurgulu 1. *линг.* басым түшкөн. ~ **hece** басым түшкөн муун. 2. *өтм.* басым жасап, атайын токтолуп. ~ **konusmak** басым жасоо менен сүйлөө. 3. *муз.* урма. ~ **çalgılar** урма аспаптар.
vurgun 1. урган, каккан, урулган (*суук, ысык, мөндүр ж. б. менен*). **dolu ~u elma** мөндүр урган алма. 2. өйкөлгөн/эзилген жер, жоор. **ayak ~u** буттун жоору. 3. *өтм.* олжо, жок жерден табылган пайда, кызылкулактык. 4. *өтм.* ашык болгон, сүйүп калган. (**birisine**) ~ **olmak** (*бирөөгө*) ашык болуу. 5. жаралануу (*ок менен*). ~ **vurmak** ор-

тодон олжо табуу. ~ **yemek** ок жеп жарадар болуу/өлүү.
vurguncu пайдакеч, кызылкулак, спекулянт.
vurgunculuk, -ğu пайдакечтик, кызыл кулактык, спекулянттык.
vurgusuz линг. басымсыз, басым түшпөгөн (*мун*).
vurmak, -ur 1. уруу, кагуу, чабуу, коюп/муштап жиберүү. **başa** ~ башка коюу. **masaya** ~ үстөлдү муштоо. 2. кагуу, тыкылдатуу. **cama** ~ айнекти тыкылдатуу. **kapiya** ~ эшикти кагуу. 3. уруп алуу. **dirseğimi duvara vurdum** чыканагымы дубалга уруп алдым. 4. *мат.* көбөйтүү (*амал*). **üçü yediye vurursak yirmi bir eder** үчтү жетиге көбөйтсөк, жыйырма бир болот. 5. атып жиберүү. **hırsızı vurmuşlar** ууруну атып салышыптыр. **ayıyı vurduk** аюуну атып салдык. 6. тийүү, жайылуу, кирүү. **ağacın gölgesi duvara vuruyor** бактын көлөкөсү дубалга түшүп турат. 7. боёо, сүрүү, сүйкөө. **parkeye cila** ~ паркетке лак сүрүү. 8. тирөө, таёо. **duvara destek** ~ дубалга тирөөч коюу. 9. жамоо, тигүү. **yama** ~ жамаачы салуу. 10. тагуу, байлоо. **eline zincir** ~ колуна чынжыр тагуу. 11. жүктөө. **eyer** ~ ээр токуу. **yük** ~ жүк жүктөө. 12. саюу, матыруу. **iğne** ~ ийне саюу. **bıçak** ~ бычак саюу. 13. буруу, чалуу, айландыруу. **şakaya** ~ тамашага айландырып жиберүү. **deliliğe** ~ жиндиленимиш болуу. 14. басуу, коюу. **damga** ~ тамга басуу. **mühür** ~ мөөр коюу. 15. буруу, бурулуу. **sola** ~ солго буруу. **yola** ~ жолго чыгуу. 16. уруу, ашып-ташып кетүү, сүрүү. **sel kale duvarına vurdu** сел чеп дубалдарына урду. **rüzgâr kayıkları kıyıya vurmuş** шамал кайыктарды жээкке сүрүп салыптыр. 17. уруу, кагуу. **saat**

sekizi vurdu саат сегизди какты. **davul** ~ добулбас уруу. 18. пайда/олжо табуу. **ihaleden büyük paralar vurmuş** тендерден көп акча тааптыр. 19. тийүү, уруу, өтүү. **güneş başına vurmuş** башына күн өтүп кетиптир. 20. тартып, басып, уурдап алуу. **birinin dört yüz lirasını vurmuş** бирөөнүн төрт жүз лирасын тартып алыптыр. 21. уруп/кагып кетүү (*суук, мөндүр, ысык*). **meyveleri dolu vurdu** мөмөлөрдү мөндүр уруп кетти. 22. кагуу, согуу (*жүрөк, тамыр ж. б.*). **kalbi hızlı vuruyordu** жүрөгү тез-тез согуп жаткан. 23. дал келүү, утуу. **piyango** ~ лотереядан утуу. 24. кагып киргизүү. **çivi** ~ мык кагуу. **kazık** ~ казык кагуу. 25. өйкөп/жоорутуп салуу. **semer eşiğin sırtını vurdu** ыңырчак эшектин жонун жоорутуп салды. 26. *argo* тартып/ичип жиберүү (*аракты/шарапты*). 27. жашынуу, асынуу. **çifteyi omzuna vurdu** кош ооз мылтыкты жонуна асынды. **vur abalıya!** төө басты кылуу, күнөөнү чабал кишиге жүктөө. **vur aşağı tut yukarı cooda** кызуу соодалашма. **vur dedikse, öldür demedik** бөрк ал десе, баш кесмек. **vur patlasın, çal oynasın** оюн-күлкү, таң-тамаша. **vurduğu yerden ses gelir** кармаган жеринен кан чыгат.
vurtut 1. тополоң, дүрбөлөң, кимди ким көрдү, Быржыбайды там басты. 2. катуу соодалашып/кызыл чеке болуп атып. ~ **yüz liraya aldım** кызыл чеке болуп атып жүз лирага алдым.
vurucu : ~ **güç/kuvvet** сокку уруучу, эпкиндүү. ~ **tim ask.** сокку отряды.
vurulmak 1. урулуу, жаралануу. 2. атып өлтүрүлүү. 3. *өтм.* сүйүп калуу, ашык болуу. (**beyninden**) **vurulmuşa dönmek** акылынан ажыраганы калуу, дайнын таппай калуу (*күтүлбөгөн иш/кабардан улам*).

vuruntu *авто* тыкылдак (*мотордон келген*). ~ **yapmak** тыкылдоо.

vuruş 1. уруш, сокку, муштум. **bir ~ta** 1) бир уруш/коюш менен. 2) дароо. 2. кагуу, согуу (*жүрөк*). 3. уруш, мушташ. 4. *муз.* басыш, кагыш, чалыш (*музыкалык аспапты*).

vuruşkan урушкан, мушташкан, согушкан.

vuruşmak урушуу, мушташуу, согушуу.

vuslat, -tı сүйгөнүнө жетүү.

vuzuh 1. ачыктык, тактык, чын ыклас-туулук. 2. *ад.* баяндоонун ачыктыгы/тактыгы.

vücut, -du 1. дене, бой, тулку. ~ **ağırlığı**

дене салмагы. ~ **ısı** дененин ысыгы. 2. бар болуу, жашоо. ~ **bulmak** пайда болуу, жаралуу. 3. *тех.* тулку, корпус. ~**tan düşmek** арыктоо, начардоо. ~**a gelmek** 1) пайда болуу, жаралуу. 2) ишке ашуу, орундоо. ~**a getirmek/~ vermek** жаратуу, түзүү, пайда кылуу. ~**unu ortadan kaldırmak** көзүн тазалоо, жок кылуу.

vücutça 1. денеси/тулкусу менен. 2. денесин/кебетесин карап. ~ **zayıf buldum** кебетесине караганда чабал көрүндү.

vücutlu 1. денелүү. **sağlam** ~ чың денелүү. 2. толук, болук, семиз.

Y

Y,y *түрк алфавитинин жыйырма сегизинчи тамгасы.*

ya I *сырд. с.* 1. ыя, оо. ~ **Allah!** оо, Кудай! ~ **Rabbi!** оо, Теңир! ~ **sabır!** сабыр бер, (Кудайым!) 2. ыя? (*даттануу, кейинүү билдирет*). **bu sıcak çekilir mi** ~? бул ысыкка чыдоого болобу ыя? ~ **bu adam kim?** бул киши ким, ыя? 3. эмеспи, беле, турбайбы (*бир нерсени эске салуу/жооткотуу үчүн*). **dün niye gelmediniz? söylemiştik** ~! кечээ эмнеге келген жоксуңар? айтпадык беле! 4. болбойбу, эмне! **neler yaptığınızı bir görün** ~! эмнелер жасап жатканыбызды бир көрсөңөр болбойбу! 5. ооба, анан эмне (*ырас-тоо/күчөтүү маанилерин кошот*). **ne zor işmiş böyle?** ~, **öyledir.** өтө кыйын иш турбайбы? ооба, ошондой. 6. албетте! ананчы! **biz de mi gelelim? gelin** ~! биз да келелиби? албетте, келгиле! 7. *макул болбоону, нааразычылыкты билдирет.* **hani bana masal anlatacaktın? demin anlattım** ~! кана, мага жомок айтып бермек эмес белең? жаңы эле айтып бербедимби!

ya II *байл.* 1. же. ~ **ben** ~ **sen** же мен, же сен. ~ **doğru dürüst çalışacaksın** ~ **gideceksin** же тыңгылыктуу иштейсиң, же кетесиң. 2. а, болсо. **siz kararınızı doyardunuz, ~ ben ne yapayım?** силер кардыңарды тойгузуп алдыңар, а мен эмне кылайын? 3. андан да, анан калса. **o çocuğun terbiyesine, zekâsına, çalışkanlığına diyecek yok, ~ inceliği!** ал баланын тарбиясына, акылына, иштермандыгына сөз жок, анан калса сылыктыгычы! ~ **herrü** ~ **merrü!** ооз. эмне болсо ошо болсун! ~ **bu deveyi**

gütmeli ~ bu diyardan gitmeli *мак.* же калып төө кайтар, же башка чөлкөмгө кет.

yaba жыгач айры.

yabalamak жыгач айры менен шилөө.

yaban 1. ээн талаа, эрме чөл. 2. жапайы (*киши*). 3. *диал.* чоочун, чет элдик, бөтөн. 4. *зоология, ботаника терминдеринде жапайы.* ~ **arısı** зоол. жапайы аары (*Vespa vulgaris*). ~ **çileği** бот. кызылгат. ~ **dudu** бот. кара бүлдүркөн. ~ **domuzu** зоол. каман (*Sus scrofa*). ~ **kazı** зоол. жапайы каз (*Anser anser*). ~ **in adamı** кайдигер, кош көңүл, түнт киши. ~ **a atmak** көңүл бөлбөө, киши катары көрбөө, эсепке албоо. **bu sunuşu ~a atmayalım** бул сунушту четке какпайлы. ~ **a gitmek** 1) жок жерден зыян болуу. 2) бекерге/калп эле баруу. ~ **a söylemek** дөөдүрөө, ооз көптүрүү. **sözüm ~a** улуу сөздө уят жок, айып этпегиле (*кулакка жат сөз сүйлөөдөн мурун эскертүү иретинде*).

yabancı 1. чет элдик, чет өлкөлүк. ~ **uzman** чет элдик адис. ~ **şirket** чет элдик фирма. 2. чоочун, бөтөн, өзгө. *сал.* **özge. ben buranın yabancı-sıyım** мен бул жерге чоочунмун. **hiçbir yabancı müşteri giremezdi** бөтөн кардар кире алчу эмес. 3. башка тектен, бөтөн зат. **süte hiçbir ~ madde katılmamıştır** сүткө эч бир бөтөн зат кошулган эмес. ~ **dil** чет тил. ~ **gelmek** чоочун/бөтөн көрүнүү. ~ **gibi durmak** чоочуркоо, жатыркоо. (*bir yerin*) ~ **sı olmak** (*бир жерге*) чоочун болуу, жакшы тааныбоо.

yabancı жапан, экзотикалык.

yabancılaşımak жат/чоочун болмо, жа-

тыркама, оолактама, окчундама.
yabancılaşmak жат/чоочун болуу, жатыркоо, оолактоо, окчундоо. **yıllar ikimizi epeyce yabancılaştırmış** (арадагы) жылдар экөөбүздү аябай жат кылыптыр.
yabancılık, -ğı чоочундук, бөтөндүк, жаттык. ~ **çekmek/duymak** чоочундук/бөтөндүк кылуу, көнүшө албоо, жатыркоо.
yabancıllık, -ğı экзотизм, жапандык.
yabanıl 1. жапайы, байыркы (*адам коому*). 2. жапайы (*айбан*). 3. жапайы, табигый (*өсүмдүк*).
yabanî 1. жапайы (*адам, айбан, өсүмдүк*). 2. *өтм.* жапайы, адепсиз, тарбиясыз, орой, түркөй, караңгы. ~ **akdiken** *бот.* жапайы ак тикен (*Rhamnus frengula*). ~ **gül** *бот.* жапайы роза (*Rosa canina*). ~ **kiraz** *бот.* жапайы килас (*Cerasus microcarpa*).
yabanîleşmek жапайылашуу, жапайы болуп кетүү (*айбандар, өсүмдүктөр*).
yabanîlik, -ği 1. жапайылык. 2. *өтм.* жапайылык, түркөйлүк, 3. чоочуркама, бөтөнсүнмө, уялчаактык, тартынчаактык.
yabanlık, -ğı 1. эл көзүнө/жат көзүнө, өзгөчө абалга кийилчү сый кийим. 2. иштетилбеген, дың (*топурак*).
yabansı өзгөчөлөнгөн, бөтөнчө, жапайы сымал.
yabansılık, -ğı өзгөчөлүк, бөтөнчөлүк, жапайы сымалдык.
yad жат, чоочун, чет элдик. ~ **el** чет эл. ~ **eller** чет элдер, башкалар. ~ **erklik** 1) чет элдик башкаруу. 2) чет элдик укук/буйрук.
yâd, -dî жат, эс. ~ **a getirmek** жат билүү, жаттап алуу. ~ **etmek к. yâdetmek.**
yâdetmek эскерүү, эстөө, эске салуу.
yadırgamak жатыркоо, көнө албоо.
yadigâr 1. эстелик, сувенир. **bu yüzük annemden kalan** ~ бул шакек

апамдан калган эстелик. ~ **bırakmak** эстелик калтыруу. ~ **olmak** (*бирөөнүн*) эстелиги болуу. 2. *өтм.* шумпай, шүмшүк.
yadsıma 1. жат көрмө, баш тартма, танма. 2. *лог.* оң бүтүмдөн баш тартып, терс бүтүмгө өтмө.
yadsımak 1. тануу, моюнга албоо. 2. жат көрүү, жат/чоочун болуу. **ulusunu** ~ өз элине чоочун болуу. 3. *дин* Кудайды тааныбоо.
yafa яфа (*апельсин түрү*).
yafta жардык, этикет. ~ **yı yapıştırmak** *арго* жаңылыш баа берүү/таанытуу.
yaftalamak 1. жардык/этикет тагуу. 2. *өтм.* жар салуу, жарыялоо.
yağ 1. май. **bitkisel** ~ өсүмдүк майы. **hayvansal** ~ жаныбар майы. 2. май (*адамдын денесиндеги*). ~ **bezi** *анат.* май бези. ~ **larını eritiyor** майларын эритип жатат. 3. минерал заттар. **neft ~ı** нефти майы. **motor ~ı** мотордун майы. ~ **bağlamak/basamak** 1) май басуу. 2) майлануу, кирдөө. ~ **bal olsun!** бал-май/майлуу-сүттүү болсун! тамагың таттуу болсун! (*тилек*). ~ **a bala batırmak** балга-майга чөмүлтүү, майлап-сүттөө (*катуу сыйлоо*). ~ **çekmek/yarmak** жагалдануу, кошомат кылуу, мактоо. ~ **çubuğu** *авто* май чыбыгы. ~ **gibi gitmek/kaymak** жымылдап, майдай кетүү (*машина/иш*). ~ **dan kıl çeker gibi** майдан кыл суургандай, оңой. ~ **kutusu** *авто* май кутусу. ~ **küpü/tulumu** *арго* тулуптай семиз. ~ **süzgeci** *авто* май сүзгүчү. ~ **yedirmek** май синирүү.
yağcı 1. май чыгарган/саткан киши. 2. майлаган уста (*машиналарды/аппараттарды*). 3. *арго* жасакер, кошоматчы.
yağcılık, -ğı 1. майчылык (*кесип*). 2. тетик майлама иши. 3. *арго* жасакерлик, кошоматчылык. ~ **etmek** жасакерлик/кошоматчылык кылуу.

yağdanlık, -ğı *тех.* май тамчылаткыч.

yağdırmak 1. жаадыруу, жаашына себеп болуу (*мис. кардын/жамгырдын ж. б.*). 2. *өтм.* жаадыруу, ыргытуу, атуу. **taş** ~ таш жаадыруу. **kurşun/ok** ~ ок жаадыруу. 3. айтуу, сөгүү. **emir** ~ буйрук жаадыруу. **küfür** ~ ашатып сөгүү. **lânet** ~ каргыш жаадыруу. 4. жайнатуу, мол кылуу. **kumaş** ~ кездемени жайнатуу. **para** ~ акча жаадыруу.

yağhane майкана, май завод (*май иштетилген жер*).

yağlaşma жоолашма, душман болмо, касташма.

yağlaşmak жоолашуу, кекенүү, касташуу.

yağlılık, -ğı жоолук, душмандык, кастык.

yağımsı май сымал/сыяктуу.

yağınmak *диал.* жагынуу.

yağır 1. жон, далы орто. 2. жоор (*аттын/эшектин ээр өйкөгөн жери*). 3. таз. ~ **olmak** жоор болуу.

yağış 1. жаан-чачын, жааш. 2. ооз. жамгыр.

yağışlı 1. жаан-чачындуу. **Akdeniz Bölgesi'nde** ~ **hava hakim** Жер Ортолук Деңизи аймагында жаан-чачындуу аба күтүлөт. 2. жаан-чачындуу (*климат*).

yağışölçer жаан өлчөр.

yağışsız жаан-чачынсыз, ачык.

yağışsızlık, -ğı 1. жаан-чачынсыз, ачык. 2. кургактык.

yağız 1. кара тору (*киши*). 2. карагер (*ат*). ~ **doru** тору (*ат*).

yağlama 1. майлама. 2. *арго* жасакерленме, кошоматтанма.

yağlamak 1. майлоо. 2. *арго* мактоо. **yağlayıp ballamak** майлап-сүттөө, ашкере мактоо.

yağlanmak 1. майлануу, май сүрүнүү. 2. май басуу, кирдөө. 3. майланышуу (*чач*). 4. семирүү. 5. *өтм.* пайда-сын көрүп калуу.

yağlayıcı *тех.* майлагыч (*курал*).

yağlı 1. майлуу, майланышкан. ~ **saçlar** майланышкан чачтар. 2. майлуу, майы көп. ~ **et** майлуу эт. 3. майга бышкан. ~ **çörek** май тооч. 4. семиз, бордолгон. ~ **tavuk** семиз тоок. 5. *өтм.* майлуу, пайдалуу. ~ **bir iş** майлуу жер/иш. 6. *өтм.* бай, бардар. ~ **müşteri** бай кардар. ~ **ballı** балдай таттуу. **araları** ~ **ballı** аралары балдай таттуу. ~ **boya** 1) майлуу боёк. 2) майлуу боёк менен тартылган сүрөт. 3) *сырд.* с. жол бошот! ~ **güreş** спорт майлуу күрөш (*түрк күрөш түрү; балбандардын денеси суюк май менен майланып күрөштүрүлөт*). ~ **ip** *арго* дарга. ~ **kâğıt** майлуу нерселер оролчу кагаз. ~ **kapı** *өтм.* майлуу жер. ~ **kapıya konmak** майлуу жерге орношуу. ~ **kömür** майлуу көмүр (*жюкс алынат*). ~ **kuyruk** *өтм.* майлуу куйрук, олжо. ~ **toprak** семиз топурак.

yağlılık, -ğı майлык, кол аарчы.

yağlılık, -ğı майлуулук, семиздик.

yağma 1. талоон, карактама, тономо, чапма. 2. чабуул, баскын. ~ **etmek** 1) талоо, тоноо, карактоо, чаап кетүү. 2) *тар.* олжо катары алуу. ~ **gitmek** жакшы өтүү (*бир товар*). ~ **Hasan'ın böreği** ар ким алып пайдаланган нерсе. ~ **yok! сырд.** с. андай жок!/болбойт! ошо да болмок беле! ~ **yok, tatlım, seni göndere-mem!** андай жок, алтыным, сени жибере албайм!

yağmacı 1. талоончу, каракчы, тоногуч. 2. чабуулчу, баскынчы.

yağmacılık, -ğı 1. талоончулук, каракчылык, тоноочулук. 2. чабуулчулук, баскынчылык.

yağmak, -ar 1. жааш (*жамгыр, кар, мөндүр*). **dolu yağıyor** мөндүр жаап жатат. **kar yağmış** кар жааптыр. **yağmur yağdı** жамгыр жаады. 2. *өтм.* жааш, мол/ашыкча болуш. **her**

tarafımıza kurşun yağıyordu ар тарабыбыздан ок жаап жатты.
oğlunun düğününde para yağdırdı уулунун тоюнда акча жаадырды.
yağmalamak 1. талап/тоноп/карактап алуу. 2. чабуу/баскын жасоо.
yağmur 1. жамгыр, жаан. ~ **boşanmak** жамгыр куюп/төгүп жиберүү. ~ **bulutu** жамгыр булуту. 2. өтм. молдук/береке. **para ~u** акча жамгыры. **taş ~u** таш жамгыры. ~ **çamur demeden** жамгырга, баткакка карабай, эч нерсеге моюн бербей. ~ **bardaktan/ibrikten/küpten boşanırcasına yağmak/~ değnek gibi inmek** жамгыр чакалап/таштектеп куйгандай жааш. ~ **duası** жамгыр дубасы/түлөөсү. ~ **dan kaçarken doluya tutulmak** аңгектен качсаң дөңгөккө (сөзм. с. жамгырдан качам деп, мөндүргө кабылуу). ~ **kuşağı астр.** күндүн кулагы, асан-үсөн. ~ **mevsimi** жамгыр заманы. ~ **olsa, kimsenin tarlasına düşmez/yağmaz** ичи тар, сараң (сөзм. с. жамгыр болсо, эч кимдин талаасына жаабас эле). ~ **suyu** жаандын суусу. ~ **yağarken küpünü doldurmak** ортодон/жок жерден пайда көрүп калуу. ~ **yemek** жамгырда/жаанда калыш.
yağmurlamak 1. жамгырлоо. **hava yağmurluyor** күн жамгырлап келди. 2. өтм. жамгырдай жаамак.
yağmurlu жамгырлуу. ~ **hava** жамгырдуу күн.
yağmurluk, -ğu 1. плащ. 2. серепче (үй-дүн кире беришине жаан тосуу үчүн салынган).
yağmurluğ жамгыр өлчөр.
yağmursuz жамгырсыз, кургак.
yağsız 1. майсыз, майы жок. ~ **et** майсыз эт. 2. майсыз, майланбаган, майсыз жасалган. 3. өтм. арыкчырай, шыңга, шыңгыттай.
yahey сыр. с. бах! баракелде! бали! **ne güzel türküler ~!** бах, кандай сонун

түркүлөр!
yahni яхни (куурулган пияз, томат менен жасалган эттүү тамак).
yahşi ооз. жакшы. ~ **yiğit yüreninden belli olur** мак. жакшы жигит жүрүшүнөн белгилүү.
yahu сыр. с. 1. капырай, ботом. ~, **ne-redesin?** кайдасың, ботом? ~, **hâlâ uyuyor musun?** капырай, дагы эле уктап жатасыңбы? 2. ии, ыя. (кекетүү, кейинүү иретинде) ~ **sen bunu hâlâ anlamadın mı?** ыя сен муну алигиче түшүнгөн жоксуңбу? 3. көрбө (сураныч, өтүнүч иретинде). **yapmayın** ~ жасай көрбөңүз!
Yahudi 1. сврей. 2. өтм. сараң. ~ **pazarlığı** сврейче соодалашма. ~ **takvimi** сврей календары. ~ **tapınağı** синагога.
Yahudice сврейче.
Yahudilik, -ği 1. сврейлик. 2. иудаизм (дин).
yahut байл. 1. же. **akşam bize gelin ~ biz de gelebiliriz** кечинде бизге келгиле, же биз да барсак болот. 2. же болбосо, андан көрө. **projei hemen sunsam mı ~ da bekletsem mi?** проектти дароо берсемби, же болбосо күттүрө турсамбы?
yak зоол. топоз (*Bos grunniens*).
yaka 1. жака. **dik** ~ тик жака. **enli** ~ кең жака. **gömleğin ~sı** көйнөктүн жакасы. 2. жака, жээк, чет, тарап. **deryanın öbür ~sı** дарыянын аркы өйүзү/жакасы. 3. жака, эңкейиш жер, тоо этеги. 4. дең. кеменин желкендеринин жээктери. ~ **sı açılmadık** 1) оозго алгыс. ~ **açılmadık küfürler** оозго алгыс сөздөр. 2) теңдешсиз, эшсиз, мурун көрүлбөгөн/билинбеген. ~ **açılmadık usuller** эч көрүлбөгөн ыкмалар. ~ **sına asılmak/yapışmak** жакасына жармашуу/асылуу. ~ **sını bırakmamak** жакасынан түшпөө, жанын койбоо. (**iki**) ~ **sı bir araya**

gelmemek эптештире/жетиштире албоо (*мис. акчаны*). ~ **bir tarafa, paça bir tarafa** жака-башы жалжыраган, үстү-башына карабаган. ~ **yi ele vermek** кармалып калуу, ашкереленүү. ~ **dan geçirmek** асырап алуу (*баланы*). ~ **ısırmak** таң калуу. ~ **sını kaptırmak** жакасын куткара албоо, байланып/багынып калуу (*бирөөгө*). ~ **yi kurtarmak/sıyırmak** жакасын куткаруу, качып кетүү. ~ **paça götürmek** алка жакадан алып сүйрөп кетүү. ~ **paça olmak** алка жакадан алышуу, жулмалашуу, чачташуу. ~ **silmek** (*бирөөнөн*) тажоо, жаддоо.

yakacak, -ğı отун, жагылчу нерсе.

yakalama кармаш, камаш (*кылмышкерди*).

yakalamak 1. кармоо, камоо, тутуу. **tam o sırada elimi birisi yakaladı** так ошол учурда колумду бирөө кармай калды. 2. кармоо (*балык, куш, аң ж. б.*). **tavşan** ~ коён кармоо. 3. байкап/билип калуу, үстүнөн чыгуу. **bakışını** ~ көз карашын байкап калуу. **sevgilisini** ~ ойношун кармап алуу. 4. колго түшүрүү. **suçluu yakaladılar** кылмышкерди колго түшүрүштү. 5. кабылуу, туш болуу, учуроо. **ecel onu uykuda yakalamış** ал ажалга уктап жатканда туш болуптур. **yağmur bizi yolda yakaladı** биз жамгырга жолдо туш келдик. 6. *өтм.* билип алуу, аныктоо, түшүнүү. **kız onun zayıf damarını yakalamıştı** кыз анын талуу жерин таап алган.

yakalanmak 1. кармалуу, тутулуу. 2. кабылуу, туш болуу/келүү. **gemi fırtınaya yakalandı** кеме бороонго туш болду. 3. учуроо, чалдыгуу, ооруп калуу. **amansız hastalığa** ~ айыкпас ооруга чалдыгуу. 4. билинип калуу, ашкереленүү, бети ачылуу. **suçüstü** ~ кылмыш үстүндө кармалуу.

yakalı жакалуу. **dik** ~ тик жакалуу.

yakalık, -ğı 1. жакалык, жакага жарактуу. 2. такма жака.

yakamoz жаркылдак, жалтылдак (*деңиздеги*). ~ **olmak** *argo* кармалып калыш.

yakamozlanmak жаркылдоо, жалтылдоо, жылтылдоо (*деңиз*).

yakarı(ş) 1. өтүнүч, сураныч. 2. дуба, жалбарыш, тилеш (*Кудайдан*).

yakarmak 1. өтүнүш, сураныш. 2. дуба кылыш, жалынып-жалбарыш, тилек тилеш (*Кудайдан*).

yakı *мед.* пластырь, күйдүргү, горчичник. ~ **ağacı** *бот.* шилби (*Daphne quidium*). ~ **otu** *бот.* шилбинин ашы (*Epil obium*). ~ **açmak** пластырды ачуу/сыйруу. ~ **vurmak/yapıştırmak** пластырь жабыштыруу.

yakıcı I 1. күйгүзгөн, куйкалаган, каарыган. ~ **güneş** куйкалаган күн. ~ **soğuk** каарыган суук. 2. *өтм.* күйгүзгөн, күйдүргөн, жанга тийген, ызаланткан, уу. ~ **sözler** күйгүзгөн/уу сөздөр. 3. *хим.* от алдыруучу, күйгүзүүчү (*зат*).

yakıcı II пластырь жасаган/саткан киши.

yakılmak жагылуу (*от, отун, көмүр ж. б.*).

yakın 1. жакын (*мезгил/мейкиндик боюнча*). ~ **mesafe** жакын аралык. ~ **zaman** жакынкы учур. 2. окшош, жакын, айырмасы аз. **beyaza ~ bir gri** акчыл боз. 3. *өтм.* жакын, ысык, ынак. ~ **akraba** жакын тууган. ~ **dost** жакын дос. 4. жакындаган, аз калган. **yaşı seksene** ~ жашы сексенге жакын. 5. тууган, туушкан, жек-жаат. **köyden ~larının gelmesi beklendi** айылдан жакындарынын келиши күтүлдү. ~ **da/~larda** 1) жакын жерде. 2) жакында, жакынкы күндөрдө. 3) жаңы эле, бир аз мурун. ~ **dan** жакындан, жакшылап. ~ **dan tanımak** жакындан таануу. **Y~Çağ** жакынкы доор (*1789 жылкы*

Француз Революциясынан кийинки мезгил). **Y~Doğu** Жакынкы Чыгыш.

yakınlaşmak 1. жакындоо. 2. өтм. жакындашуу, ысык/ынак болуу.

yakınlık, -ğı 1. жакындык (*мезгил/мейкиндик боюнча*). 2. өтм. жакындык, ынактык, ысыктык, достук. 3. жакындык, туугандык. ~ **duymak** жакындык туюу. ~ **derecesi** жакындык/туугандык даражасы. ~ **fili gram.** жакын ыктымалдуу өткөн чак (**düşeyazmak** жыгылып кете жаздоо, **öleyazmak** өлүп кала жаздоо ж.б.). ~ **göstermek** жакындык көрсөтүү, каралашуу.

yakınma арызданма, даттанма, кейинип-кепчинме.

yakınmak I 1. арыздануу, даттануу, кейинип-кепчинүү. 2. мункануу, капалануу.

yakınmak II сүрүү, сүйкөө. **kına** ~ кына сүйкөнүү.

yakınsak мат., физ. бир чекитте бириккен, конвергенттүү (*нурлар, сызыктар ж. б.*).

yakınsama 1. жакын көрмө, жакынсыма. 2. *мат., физ.* бир чекитке умтулма, конвергенция.

yakınsamak 1. жакын көрүү, жакынсуу. 2. *мат., физ.* бир чекитке умтулуу, конвергенция.

yakış жагыш (*отту, отунду ж. б.*).

yakışık, -ğı 1. жарашык, сулуулук, келишимдүүлүк, келбеттүүлүк (*эркектин*). 2. келишимдүү жигит. 3. ылайыктуулук, ыктуулук, жөндүүлүк, орундуулук. ~ **almak** 1) жарашуу, келишүү (*көрүнүшү боюнча*). 2) ыктуу/ылайыктуу болуу. ~ **almaz** жарашпас, ыктуу/ылайыктуу болбос, орунсуз/жөнсүз болуш.

yakışıklı келишимдүү, келбеттүү, сулуу (*эркек*).

yakışksız орунсуз, ыксыз, ыңгайсыз, ылайыксыз, жөнсүз. ~ **bir davranış / hareket** ыксыз/

ылайыксыз / орунсуз жорук/мамиле. ~ **kaçmak** ыксыз/ылайыксыз көрүнүү.

yakışmak 1. жарашуу, келишүү (*көрүнүш, түс*). **bu etek kırmızı blûzla çok yakışır** бул этек кызыл блузка менен абдан жарашат. 2. ылайык/ыктуу/орундуу болуу. **bu söz senin ağzına yakıştı mı şimdi?** бул сөз сага (сенин оозуңа) жараштыбы эми? (*кекээр*).

yakıştıрма 1. жараштырма, жараштырып кийме. 2. ылайыкташтырма. 3. сөз чыгарма, ушак таратма.

yakıştırmaca жалган/ойдон чыгарылган сөз, каңшаар.

yakıştırmak 1. жараштыруу, төп келтирүү (*кийимди/түстү*). 2. ылайык көрүү, ыңгайлаштыруу, ыгын табуу. **bu davranışı size yakıştıramadım** бул жорук сизге жарашпай калды.

yakıt,-tı отун, ысытуу үчүн жагылган ар нерсе. **akar** ~ суюк отун. ~ **parası** ысытма акысы.

yakin анык, даана, так, кескин, чын.

yakînen жакшылап, аныктап, тактап, чындап. ~ **bilmek** жакындан/тактап билүү.

yaklaşık болжолдуу, чамалуу, жакын. *сал. takribî.* ~ **bilgi** болжолдуу билги/маалымат.

yaklaşım 1. жакындама. 2. мамиле. 3. көз караш, пикир.

yaklaşmak 1. жакындоо (*убакыт, аралык*). 2. окшошуу. 3. өтм. колго алуу, мамиле жасоо (*бир маселеге/окуяга*). **meseleye kültürel açıdan yaklaşırsak** маселени маданий жактан колго ала турган болсок.

yaklaştırmak 1. жакындатуу, жанаштыруу (*бир нерсени башка нерсеге*). 2. болжолдоо, чамалоо. 3. көңүл иши үчүн жакындашуу.

yakma жакма, өрттөмө, күйгүзүп жиберме.

yakmak I,-ar 1. жагуу, өрттөө, тутанды-

руу, күйгүзүү. **ateş** ~ от жагуу. **sigara** ~ тамеки күйгүзүү. **çöpleri** ~ таштанды өрттөө. 2. жандыруу, күйгүзүү. **lâmba** ~ лампы күйгүзүү/жандыруу. 3. күйгүзүп жиберүү/алуу/ийүү. **elbiseyi yakmış** көйнөктү күйгүзүп ийиптир. 4. (*ачуу/ысык нерсе*) күйгүзүү, ачыштыруу. **biber ağzımı yaktı** калемпир оозуму күйгүзүп кетти. 5. күйгүзүп кетүү, курутуу, кургатуу, соолтуу. **güneş ekinleri yaktı** күн эгинди күйгүзүп кетти. 6. кааруу, тотуктуруу. **soğuk yüzünü yakmış** суук жүзүн каарып салыптыр. 7. өтм. күйгүзүү, жанын ачытуу, бушайман кылуу, мөгдөтүү. **çocuğunun ölümü her ikisini de yaktı** баласынын өлүмү экөөнү тең мөгдөттү. 8. *argo* ашык болуу, күйүп-жануу. 9. *опуза* **yakarım!** өрттөп ийем! күлүн көккө сапырам! **yakıp yıkmak** өрттөп/ кыйратып/ тополоңун тоз кылып кетиш.

yakmak II, -ar 1. сүйкөө, сүрүү, шыбоо. **kına** ~ кына сүрүү. 2. чыгаруу, ырдоо (*түркү, кошок ж. б.*). **ağıt** ~ кошок кошуу. **türkü** ~ түркү чыгаруу.

yakşi к. **yahşi**.

Yakut, -tu якут, саха.

yakut, -tu 1. *геол.* жакут. **lâl** ~ лагыл, лаал. (*кызыл түстүү асыл таш*). **gök** ~ сапфир. **sarı** ~ топаз. 2. жакутттан жасалган.

Yakutça якут тили, якутча.

Yakutiya (Saha) Якутия, Саха.

yalabık, -ğı ооз. 1. жалтылдак, жаркырак. 2. жалындын жалбырттамасы. 3. чагылган. 4. жакшынакай, сүйкүмдүү. 5. эки жүздүү, анткор.

yalabımak жалтылдоо, жалбырттоо, жалындоо, чагылган чагылуу.

yalak, -ğı 1. аштоо, ноо (*мал сугарылган*). 2. таш ноо (*фонтандын алдындагы*). 3. унитар. 4. ооз. ачык ооз, сөз ташыган.

yalaka 1. кошоматчы, жасакер, жалпаңдаган (*киши*). 2. арсыз, намыссыз.

yalama 1. жалама (*тил менен*). 2. жоор, эзик (*малдын жонундагы*). 3. жешилген, жалама, сыйдаланган, сайы түгөнгөн. ~ **vida** жешилген бурама. 4. чачы калем менен сыйда тартылган (*сүрөт*). ~ **olmak** жалама/сыйда болуу, жешилүү.

yalamak 1. жаламак (*тили менен*). 2. өтм. сыдырып/сыйпап/кайпап өтүү. **güneş ışıını kayayı yalayarak geçti** күндүн жарыгы асканы кайпап өттү. 3. урунуу, чаюу (*мис. толкун кемеге*). **rüzgâr yalayıp geçti** шамал сыдырып өттү. **yalayıp yutmak** 1) жалап-жуктап салуу. 2) өтм. моюн сунуу, каяша бербөө (*жаман мамилеге/сөзгө*).

yalan жалган, калп. ~ **haber** жалган кабар. ~ **atmak/söylemek/uydurmak** жалган айтуу. ~ **çıkarmak** 1) калп таратуу. 2) калпка чыгаруу. ~ **ını çıkarmak** калпын ашкерелөө/чыгаруу. ~ **çıkamak** калп болуп чыгуу. ~ **dolan** калпты-чынды койгулаштырма. ~ **dünya** жалган дүйнө. ~ **makinesi** 1) *ук.* жалган машинеси. 2) өтм. калпычы, шыпыр. ~ **a şerbetli** шыпыр, калптан жүзү кызарбаган. ~ **ını tutmak/yakalamak** калпын кармап алуу. ~ **yanlış** 1) чаламоңол, жарым-жамалак. ~ **yanlış iki dil bilir** чаламоңол/жарым-жамалак эки тил билет. 2) калпы-чыны аралаш. ~ **yanlış konuşmak** калпты-чынды аралаштырып/койгулаштырып сүйлөө. ~ **yere** калп эле. ~ **ı yüzüne vurmak** калпын бетине айтуу.

yalancı 1. жалганчы, калпычы. 2. жасалма. ~ **elmas** жасалма алмаз. ~ **çıkarmak** калпычы кылуу, калпка чыгаруу. ~ **çıkamak** калпычы чыгуу. ~ **çiçek** жасалма гүл. ~ **dolma** этсиз жасалган долма (*к.*). ~ **dünya** жалган дүйнө. ~ **nın evi yanlış da**

kimse inanmamış мак. калпычынын үйү күйүптүр, эч ким ишенбептир. ~ **inci** жасалма бермет. ~ **nin mumu yatsiya kadar** мак. уурунун куйругу бир тутам. (**birinin**) ~ **si olmak** (*бирөөнүн*) жалганын/айтканын айтуу. ~ **pehlivan** кыйынсынган, балбансынган, баатырсынган. ~ **şahit** ук. жалганчы күбө. ~ **taş** жасалма асыл таш.

yalancıktan калп эле, тамашалап, жасалма. ~ **ağlamak** жасалма ыйлоо, ыйламыш болуу.

yalancılık жалганчылык.

yalandan 1. калп эле, жалгандан, жасалма. 2. үстүртөн, чала, эптеп-септеп.

yalanlama жалгандама, калпын чыгарма, төгүндөмө.

yalanlamak жалгандоо, төгүндөө. жалганга/төгүнгө чыгаруу.

yalanmak жалануу. **kedî yalandı** мышык жаланды. **tabak hiç yalanır mı?** табак жаланчу беле?

yalap : ~ **şalap** чала-була, үстүртөн. ~ ~ 1) жаркырап, жарк-журк этип. **güneş** ~ ~ **yanıyor** күн жаркырап тийип турат. 2) күр-шар.

yalapşar к. **yalap şalap**.

yalaz, yalaza жалын, алоо. **ateşin ~ı** оттун жалыны/алоосу.

yalazlamak (*бир нерсени*) отко кармоо, куйкалоо.

yalçın 1. тик, жалама. ~ **kayalar** жалама аскалар. 2. түз, жылма, сыйда.

yalçınlaşmak 1. тик/жалама болуу. 2. түзөлүү, жылмалануу, сыйда тартуу.

yaldırak ооз. жалтырак.

yaldız 1. жалатма (*алтын, күмүш ж. б.*). 2. *өтм.* жасалма көрүнүш, көз боёмо/жазгырма. **onun nezaketi ~dan ibaret** аныкы жасалма сылыктык. ~ **ını sıyırmak** көз боёмочулугун сыйыруу/ашкерелөө.

yaldızci жалатма иштерин жасаган киши. 2. *өтм.* көз боёмочу, жалганчы, алдамчы.

yaldızlamak 1. (*алтын, күмүш ж. б.*) жалатуу. 2. *өтм.* көз боёо, жазгыруу, жакшы көргөзүү, кемчилигин жашырып-жабуу. 3. жаркыратуу. 4. *арго* көзүнө чөп салуу (*жарынын*).

yaldızlı 1. (*алтын, күмүш ж. б.*) жалатылган. 2. жасалма, көз боёмолонгон/жаздырылган. 3. жалган, алдамчы. ~ **hap** кемчилиги жашырылган нерсе. ~ **sözler** жалган/алдамчы сөздөр/убадалар.

yalelli арапча ыр. ~ **gibi/arabın ~si gibi** арап ыры сыяктуу, узун жана таятма.

yalı 1. жээк, кылаа, пляж (*деңиздин, көлдүн*). ~ **boyunca gitmek** кылаалап/жээктеп басыш. 2. жайкы үй, вилла (*жээктеги*). ~ **ağası tar.** жээк корума кызматынын командири. ~ **bülbülü** сүйлөөк, жаагы тынбаган. ~ **kazığı** ооз. далдайган, колдойгон, эби-сыны жок (*эркек*). ~ **uşağı** деңиз жээгинде чоңойгон киши. ~ **yar** жээк/кабак жары.

yalıcapkını, -nı зоол. жээк кушу (*Alcedo atthis*).

yalım 1. жалын. *сал.* **alev**. 2. миз (*бычактын, кылычтын*). ~ **ı alçak** 1) тексиз, жөнөкөй. 2) жүрөгү жок. ~ ~ алоолонуп, жалбырттап.

yalın I ооз. жалын.

yalın II 1. жалаң, жылаңач, кийимсиз. ~ **ağaç** кабыгы сыйрылган дарак. 2. жалаң, кынсыз, капсыз. ~ **kılıç** жалаң (кынсыз) кылыч. 3. жалгыз. 4. накта, нак, таза, кошулмасыз. ~ **ad/hâl грам.** атооч жөндөмө. ~ **ayak** жылаңайлак. ~ **cümle грам.** жөнөкөй сүйлөм. ~ **kat** 1) жалаңкат. 2) морт, ишеничсиз. 3) *өтм.* үстүртөн, чала. ~ **kelime грам.** уңгу. ~ **yapıldak** жылаңайлак-жылаңбаш.

yalıncak, -ğı 1. жапжалгыз. 2. жыпжылаңач. 3. жакыр.

yalınç 1. жөнөкөй, оңой. 2. бир тектүү, катыксыз.

yalınlamak 1. жалтыроо, жаркыроо. 2. жалындоо, жалбырттоо. 3. ооз. жалынга/отко кармоо.

yalınlaşmak ачык/так болуу, аныкталуу (*иш, сөз*).

yalınlık,-ğı 1. жөнөкөйлүк, ачыктык, тактык. 2. нукуралык, тазалык, накталык.

yalıtım *элек.* (*электр агымын*) өткөрбөс, изолятор.

yalıtmak 1. бөлүү, обочолонтуу, коруу, ороо. 2. *элек.* изоляция.

yallah *сырд.* с. жогол! чык! **haydi** ~! бас кет/жогол! ~ **etmek** айдап/кубалап жибериш.

yalman 1. ийилген, жантак, эңкейиш. 2. тик, жалама. 3. миз, уч (*кескич куралдардын*). ~ **kaya** жалама зоо/аска.

yalnız 1. жалгыз. ~ **ağaç** жалгыз дарак. ~ **kalmak** жалгыз калыш. 2. гана, болгону, жалгыз гана/эле. **kendisini** ~ **sanata adadı** өмүрүн санатка арнады. ~ **Ankara'ya yetecek param vardı** Анкарага жеткидей гана акчам бар болчу. 3. өзүнчө, жалгыз, обочолонуп, тек башына. 4. бирок, бир гана (жери), анткени менен. **veririm**, ~ **geri almak şartıyla** берем, бирок кайра алуу шарты менен. **eviniz güzel**, ~ **biraz gürültülü** үйүңүз сонун, бир гана жери бир аз ызы-чуулуу. ~ **başına** 1) жалгыз/тек башына, жапжалгыз. 2) өзүнчө, өзү менен өзү. ~ **birakmak** жалгыз калтыруу.

yalnızca 1. гана, эле, жалгыз эле/гана. 2) жалгыз, тек.

yalnızcılık,-ğı *саяс.* өзүнчөлүк, жалгызчылык, тектик, обочолук. ~ **siyaseti** өзүнчөлүк саясаты (*бир өлкөнүн башкаларга кошулбастык саясаты*).

yalnızlaşmak жалгыздоо, бөлүнүү, обочолонуу, четтөө.

yalnızlık,-ğı жалгыздык, тектик. ~

Allah'a mahsustur *мак.* жалгыздык Кудайга гана жарашат.

yalpa 1. *дең.* чайкама, чайпалма, теңселме (*кеме шамалдын/толкундун таасири менен*). 2. чайкалып/чайпалып/теңселип басыш. ~ **vurmak** 1) (*кеме*) чайкалуу, чайпалуу, теңселүү. 2) чайпалып/теңселип басуу (*киши*).

yalpak,-ğı 1. ичи-коюнга кирген, жалпактаган (*киши*). 2. жалама/тик жер, жар.

yalpalamak 1. чайпалуу, термелүү, теңселүү (*кеме ж. б.*). 2. чайпалып/теңселип басуу. 3. *өтм.* арсар/чечкинсиз болуу.

yalpık жалпак, тайыз.

yaltak,yaltakçı жалтактаган, жайпаңдаган, жалпактаган, кошоматчы.

yaltaklanmak жалтактоо, жалпаңдоо, кошомат кылуу.

yaltaklık,-ğı жалтактык, кошоматчылык. ~ **etmek** жалтактоо, кошомат кылуу.

yalvaç, -cı пайгамбар, расул, *сал.* **resul**.

yalvar : ~ **yakar olmak** жалынып-жалбаруу.

yalvarış жалбарыш.

yalvarma жалбарма.

yalvarmak жалынуу, жалбаруу, сурануу, өтүнүү. **yalvarıp yakarmak** жалынып-жалбаруу.

yama 1. жамаачы. 2. жамак (*иши*). 3. жышаан, кал, тубаса так (*кишинин денесиндеги*). ~ **gibi durmak** жамаачыдай көрүнүү, ылайык келбөө, жарашпоо. ~ **küçük, delik büyük** жамаачы кичине, жырткыч чоң (*мүмкүнчүлүктөр чектелүү*). ~ **vurmak** жамаачы салуу, жамоо.

yamacı өтүкчү, өтүк жамаган/оңдогон киши.

yamaç, -cı 1. каптал, бет (*тоонун, асканын*). **dağın ~ı** тоонун капталы. **sarp** ~ тик каптал. 2. ооз. алды, жаны, маңдай. **gel**, ~**ıma otur** кел, маңдайыма отур.

yamak, -ğı 1. жардамчы, шакирт. 2. *тар.* чек ара жаңы черүүсү.

yamalak к. **yarım yamalak.**

yamalamak жамак жамоо, тордоо, жыртыкты бүтөө.

yamalı 1. жамаачылуу, жамалган. 2. жышаандуу, калы бар (*киши*). ~ **bahçe** ар кошкон, түркүн-түстүү, жарашпаган (*кишилердин/буюмдардын/түстөрдүн жыйындысы*).

yamamak 1. жамоо, жамаачылоо, тордоо, бүтөө. 2. *өтм.* (*бирөөгө*) жабыштыруу, таңуулоо, күчтөп берип салуу. **bu beceriksizi saz öğretmem için yamadılar** бул жөндөмсүздү саз үйрөт деп таңып берип салышты.

yaman 1. укмуштай, таң каларлык, шумдук (*кайсы бир сапаттын артыкчылыгы*). 2. жаман, заалим, катуу. 3. тайманбас, кыйын кыраан, азамат. ~ **kumandan** кыйын командир. 4. туура, так.

yamanmak 1. жамалуу, жамаачылануу. 2. *өтм.* (*бирөөгө*) жагынуу, жалпактоо, жасакерленүү.

yamcı ооз. кабарчы, чабаган, ямшик.

yamçı 1. жамынчы, кементай. 2. тердик.

yampiri жампандаган, ийри-буйру, майтаңдаган, майпаңдаган. ~ ~ **yürümek/gitmek** майпаңдап/ийреңдеп басыш.

yamru : ~ **yumru** ийри-буйру, ийрейген-чойройгон.

yamrulamak ийрейүү, чойроюу, кемирейүү.

yamuk 1. *мат.* трапеция. 2. жантык. ~ **yumuk** к. **yamru yumru.**

yamulmak жантаюу, ийилүү (*бир тапканка*).

yamyam киши жегич, каннибал.

yamyamlık, -ğı киши жегичтик, каннибализм.

yamyassı жапжалпак, жапжайпак.

yamyaş малма-чөлмө суу болгон, өтмө катарынан өткөн.

yan 1. жан, каптал, жак. **sağ ~dan** оң

жактан. **sol ~a** сол жакка. **iskelenin ~ına geldiğimizde** жанашманын жанына келгенибизде. **sağ ~ı tutmuş** оң капталы шал экен. 2. *аск.* канат, каптал. ~ **ateşi** канаттан атыш. 3. капталдан көрүнүш, профиль. ~**dan** капталдан. ~**dan bak-tığında burnunun eğriliği gözükmez** капталдан караганда мурдунун ийрилиги көрүнбөйт. 4. дененин бөлүктөрү. **her ~ım ağrıyor** бардык жерим ооруп атат. 5. тарап, жак. **bir ~dan** бир жактан. **öte ~dan** башка жактан/тараптан. 6. өзү менен, жанында. **pasaportunu ~ına al** паспортунду жанына ал. 7. кол алдында, кызматында, бирге. **Hüseyin ağa-beyimin ~ında çalışır** Хүсейин агамдын алдында иштейт. 8. караганда, салыштырганда. **Ebru, Eda'nın ~ında sıfır kalır** Эбру Эдага караганда шоона эшпейт. 9. *мат.* жак (*теңдемедө*). 10. кошумча. **ilâcın ~ etkileri** дарынын кошумча таасирлери. ~ **kuruluşlar** кошумча ийримдер/мекемелер. ~ **bakış** 1) көзүнүн кыйыгы менен караш. 2) жаман көзү менен караш. ~ **bakmak** жек көрүп кароо. ~ **basmak** алданып калуу, жаз басып алуу. ~ **ı başında** башында, жанында. ~**ına bırakmamak/ko-mamak** жөн калтырбоо, жазасын/сазайын берүү, өчүн алуу. **ben bu işi onun ~ına bırakmam** мен бул ишти жөн калтырбайм. ~**ından bile geçmemek** эч тиешеси жок болуш. ~ **cümle грам.** багыныңкы сүйлөм. ~**dan çarklı** 1) чарыктуу, дөңгөлөктүү (*пароход*). 2) эштеп/сүйрөлүп жүргөн (*унаа*). 3) жанына шекер коюлган чай/кофе. ~ **çizmek** 1) жылып жоголуу. 2) тил албоо, мойну жар бербөө. ~ **gelip yatmak** дардайып жатыш (*бирөө иштеп жаткан кезде*). ~ **gözle bakmak** жаман көзү менен кароо. ~ **hakem футб.**

- каптал калыс. ~ **kabağı** жан бир-геси. ~ **ına kâr kalmak** жазасыз калыш. **bu cinayeti yanına kâr kaldırmazlar** бул өлүмдү жазасыз калтырышпайт. ~ **sallamak** көңүл бурбоо, кийлигишпөө. ~ **ı sıra** муну менен катар. ~ **ına salâvatla varılmaz** 1) өтө кымбат. 2) өтө манчыркаган, бой көтөргөн. ~ **tutmak** (бир тарапты) жактоо, калыс болбоо. ~ ~ көз кыйыгынан. ~ ~ **bakmak** көз кыйыгы менен/жактырбай кароо. ~ **yana** жанаша. ~ **yatmak** бир капталына оодарылуу (кеме, машине).
- yana** 1. жагында, тарабында. **benden** ~ менин тарабымда, мени жактайт. **barıştan** ~ тынчтыкты жактаган. 2. тууралуу, үчүн. **çocuklardan ~ üzülmeyin** балдар үчүн кайгырбагыла. **benden** ~ менден сурасаңар, мага калса.
- yanak, -ğı** 1. *анат.* жаак, бет. ~ **ları pembe pembe** беттери албырган. 2. *тех.* дөңгөлөктүн өң жагы. ~ **ları çökmek** жаагы шимирилүү/чүнчүрөйүү. ~ ~ **a gelmek/dayamak** бет тийиштирип отуруу. ~ **ından kan damlamak** бетинен каны тамган.
- yanal** 1. капталдагы. 2. *ооз.* ала, ала бөйрөк, ала-була. ~ **elma** ала бөйрөк алма. ~ **keçi** ала эчки. ~ **yüzey** *мат.* каптал бет.
- yanardağ, -ğı** жанар тоо, вулкан. ~ **ağızı** жанар тоо оозу, кратер. ~ **bilimi** жанар тоо илими, вулканология. ~ **küllü** жанар тоо күлү. ~ **püskürmesi** жанар тоо бышкырмасы. ~ **taşı** жанар тоо ташы.
- yanardöner** 1. кубулган, кулпурган, түрлөнгөн (кездеме, тери). **üstünde ~ kumaştan bir elbise** үстүндө кулпурган кездемеден тигилген бир көйнөк. 2. *өтм.* андан-мындан, аркы-беркиден. ~ **konuşmalar** аркы-беркиден сөз кылуу.
- yanışık** 1. жанаша, жакын. 2. *аск.*

- бириктирилген. ~ **düzen/nizam** бир катарга тизилген.
- yanışma I** малай, жалчы, жалданып иштеген.
- yanışma II** жанашма, жакындама.
- yanışmak** 1. жанашуу, жакындоо. 2. жээкке чыгуу (кеме, кайык ж. б.). **vapur kıyıya yanaştı** пароход жээкке жанашты. 3. макул болуу, ыкка көнүү, кабыл алуу. **o bu tür tekliflere yanaşmaz** ал мындай сунуштарды кабыл албайт. 4. мамиле куруу, байланышуу.
- yanay** 1. капталдан көрүнүш, профиль. 2. *мат.* вертикалдуу кесилиш.
- yandaş** жан-жөкөр, жактаган, колдогон, күйөрман.
- yandaşlık,-ğı** жан-жөкөрлүк, жактоочулук, колдоочулук, күйөрмандык.
- yandırma** жандырма, тутандырма, күйгүзмө (*отту*).
- yandırmak** жандыруу, күйгүзүү, тутандыруу.
- yangı** *мед.* сезгенме, кагынма. *сал.* **iltihap.**
- yangılanmak** *мед.* сезгенүү, кагынуу. *сал.* **iltihaplanmak.**
- yangılı** *мед.* 1. сезгенген, кагынган. 2. сезгендирген, кагындырган (*оору*).
- yangın** 1. өрт. 2. эт ысыма (*оорудан*). 3. *өтм.* шаттык, шатыра-шатмандык. 4. *арго* (бир нерсеге) кумар болгон, берилген, ашык. ~ **bacayı sarmak** 1) болор иш болуу. 2) жагдай өтө кыйын болуу. ~ **bombası** өрт бомбасы. ~ **çıkarmak** өрт чыгаруу. ~ **dan çıkmış gibi** өрттөн чыккансып (үстүндө үйрүп салар кийими жок). ~ **a körükle gitmek** чырагына май тамызуу. ~ **dan mal kaçırır gibi** керексиз дүрбөлөңгө/жан алакетке түшүү (сөзм. с. дүнүйөсүн өрттөн куткарып аткансып). ~ **merdiveni** 1) өрт өчүргүчтөрдүн тепкичи. 2) өрт тепкичи (*имараттардын тыш жагына курулган*). ~ **sigortası**

өрттөн камсыздандырма. ~ **yerine dönmek** (*бир жер*) өрт чыккансып чакчелекей түшүү.

yanık, -ğı 1. күйүк (*денедеги*). **elindeki ~ daha iyileşmedi** колундагы күйүк али айыга элек. 2. күйүк, күйгөн. ~ **ekmek** күйүк нан. ~ **kokmak** күйүк жыттануу. 3. күйгөн жер. **haldaki ~ı ördürmeli** килемдин күйгөн жерин тордотуу керек. 4. күнгө күйгөн, карарган. ~ **tenli** денеси күнгө күйгөн. ~ **ekin** күнгө күйүп калган эгин. 5. чабал, араң жан, оорукчан. ~ **çocuk** оорукчан бала. 6. *өтм.* күйгөн, армандуу, муңдуу, жүрөк сыздаткан. ~ **ses** муңдуу үн. ~ **türkü** армандуу түркү.

yanıkara *вет.* кара жама, күйдүргү (*ылаң*).

yanılgı жаңылыштык, ката. ~ **ya düşmek** жаңылыштык кетирүү. ~ **payı** жаңылма ыктымалы.

yanılma жаңылма, ката.

yanılmak жаңылуу, ката жасоо, адашуу.

yanılmaz жаңылбас, так, туура.

yanılsama алдамчы кыял, бурмаланган кабылдоо, иллюзия.

yanıltı кынтык, мүчүлүштүк.

yanıltıcı жаңылтуучу, алдамчы.

yanıltma жаңылтма.

yanıltmaca 1. жаңылыштыкка түшүрүүчү сөз/иш. 2. *ад.* жаңылмач. 3. софизм.

yanıltmaç, -cı *ад.* жаңылмач.

yanıltmak жаңылтуу.

yanıt, -tı жооп. *сал.* **cevap.** ~ **almak** жооп алуу. ~ **vermek** жооп берүү.

yanıtlamak жооп берүү.

yanıtlı жооптуу, жообу бар/берилген.

yanıtsız жоопсуз, жообу берилбеген.

yani 1. башкача/тактап/мындайча айтканда, демек. ~ **bizim geleceğimizi biliyordunuz, öyle mi?** демек, биздин келерибизди билчү экенсиңер да, туурабы? 2. *ооз.* чынында, кыскасы.

yankesici чөнтөкчү, майда ууру.

yankesicilik, -ği чөнтөкчүлүк, майда уурулук.

yankı 1. жаңырык. 2. *өтм.* жаңырык, чуу, уу-дуу, реакция. **bu sürpriz evliliğin ~ları uzun süre daha dinmeyecek gibi** бул сюрприз үйлөнүүнүн уу-дуусу дагы көпкө тыйылбай тургандай. ~ **uyandırmak/yapmak** 1) жаңыруу. 2) уу-дуу жаратуу.

yankılamak (*үндү*) жаңыртуу.

yankılanmak жаңыруу (*үн*).

yankılı жаңырыктуу, жаңырган.

yankısız жаңырыксыз, жаңырбаган.

yanlamak 1. жан тараптан/капталдан кетүү. 2. бир капталына кыйшаюу. 3. *өтм.* жан жыргатуу.

yanlamasına бир капталы менен, жамбаштап. ~ **uzanmak** жамбаштап жатуу.

yanlı жактоочу, жандоочу, колдоочу, күйөрман.

yanlılık, -ğı жактоочулук, жандоочулук, колдоочулук, күйөрмандык.

yanlış 1. жаңылыш, ката. ~ **nı düzeltmek** жаңылышын/катасын түзөлтүү. ~ **veriyor** *комп.* жаңылыш белгисин берип жатат. 2. жаңылган, ката, туура эмес. ~ **davranış** жаңылыш аракет. ~ **yola girmek** жаңылыш жолго кирүү. ~ **anlamak** туура эмес түшүнүү. ~ **anlaşılma** туура эмес кабыл алынуу (*бир сөз/аракет*). ~ **çıkma** жаңылыш болуп чыгуу. ~ **düşmek** (*телефон*) туура эмес/башка номерге түшүү. ~ **hesap Bağdat'tan döner** *мак.* кыңыр иш кырк жылда билинет. ~ **kapı çalma** туура эмес жерге кайрылуу, туура эмес кишиге туш болуу. ~ **ı olmak** жаңылышы/катасы болуу. ~ **ın var!** жаңылып жатасың! ~ **yere** бекерге, калп эле.

yanlışlık, -ğı жаңылыштык.

yanlışlıkla жаңылыштык менен, жаза тайып, жаңылып-жазып.

yanma 1. жанма, күймө, тутанма. 2. жарык чачма. 3. ачышма.
yanmak 1. күйүү, жарык берүү. **elektrik yandı** электр күйдү. **çıra yandığında oda aydınlandı** чырак күйгөндө бөлмө жарык боло түштү. 2. күйүп калуу. **pilav yanmış** паллоо күйүп калыптыр. 3. күйгүзүп алуу. **elim yandı** колум күйүп калды. 4. ысыгы артуу. **çocuğun vücudu ateş gibi yanıyordu** баланын эти оттой жанып туруптур. 5. ачышуу, сыздоо. **boğazım yanıyor** тамагым ачышып жатат. 6. өрттөнүп кетүү. **patlamada çevredeki evler yanmış** жарылууда айланадагы үйлөр өрттөнүп кетиптир. 7. күйүп/солуп/куруп кетүү, иштен чыгып калуу. **ekinler yanmış** эгиндер күйүп кетиптир. **kumaş boyadan yanmış** кездеме боёкко күйүп калыптыр. 8. өтм. күйүп кетүү, зыян тартуу. **borcu zamanında ödeyemezsek yandık** карызды убагында төлөй албасак күйүп кетebиз. 9. кайгы/азап тартуу. мүнкүрөө, бир дарты болуу, арманда калуу. **yanarım, kaçırdığım fırsatlara yanarım** колдон учкан мүмкүнчүлүктөргө арман кылам. **yüreğim yanıyor** жүрөгүм сыздайт. 10. жараксыз болуу, күйүп кетүү. **otobüsü kaçırdım, biletim yandı** автобуска жетпей калдым, билетим күйүп кетти. 11. жыдып/оюндан чыгып калуу. 12. өтм. катуу сүйүү, ашык болуу. **yanıp tutuşmak** 1) күйүп жануу, өлөрчө сүйүп калуу. 2) катуу аракет кылуу. 13. чымыркануу, жан далбас кылуу. **projeni bir an önce hayata geçirmek için yanıyoruz** проектти тезирээк ишке киргизиш үчүн далбас уруп жатабыз. **yandı gülüm keten helva** болор иш болду боёсу канды. **yanıp tütmek** кайгы тартыш, муңканыш. **yanıp yakılmak** арыз-арманын айтуу, дарттануу. **dert ~**

арман кылуу. **yana yana istemek** Кудайдан тынбай тилөө, эңсөө.
yansı 1. физ. чагылыш. сал. **akis**. 2. биол. көнүмүш, рефлекс.
yansica психол. белимчилик, ыктыярсыз тууроо, эхопракция.
yansılama 1. (жарык/үн) чагылуу. 2. окшоштуруп тууроо, келекелөө. сал. **taklit etmek** 3. психол. белимчи болуу.
yansıma 1. чагылма (жарык), жаңырма (үн). ~ **açısı** чагылма бурчу. 2. грам. тууранды. ~ **kelimeler** тууранды сөздөр.
yansıma 1. чагылуу (жарык, нур). **yansıyan ışın** чагылган жарык. 2. өтм. чагылуу, жарыя болуу. **haber gazetelere genişçe yansıdı** кабар газеталарга кеңири чагылды.
yansıtaç,-cı чагылткыч, рефлектор.
yansıtıcı 1. чагылтуучу, чагылтма касиети бар. 2. рефлектор.
yansıtma 1. чагылтуу (жарыкты), жаңыртуу (үндү). 2. өтм. чагылдыруу, сөз кылуу, жарыялоо.
yansız 1. тарапсыз, бейтарап, калыс, адилет, тең. 2. саяс. бейтарап, нейтрал. 3. хим. нейтрал. 4. элек. нейтралдуу (оң, терс эмес).
yansızlık,-ğı 1. бейтараптык, нейтралитет, калыстык, адилеттик. 2. саяс., хим., элек. нейтралдык.
yantutmaz тарап тутпас, бейтарап, туура, калыс.
yantutmazlık,-ğı бейтараптык, тууралык, калыстык.
yapağı койдун жаздык жүнү.
yapak,-ğı к. **yapağı**. ~ **yağı** чыбаш.
yapalak,-ğı зоол. жапалак үкү (*Bubo maximus*).
yapay жасалма. сал. **sunî**. ~ **dil** жасалма тил. ~ **döleme** жасалма уруктандырма. ~ **solunum** жасалма дем алдыруу.
yapayalnız жапжалгыз.
yapaylaşmak жасалма боло баштоо,

нукура/табигый түрүн жоготуу.

яарайлык, -гы жасалмалык.

яары 1. имарат, түзүлүш, конструкция. 2. курулуш, курулуп жаткан ар кандай нерсе. ~ **gereçleri** курулуш материалдары. 3. тарабынан жасалган.

Kırıkkale ~sı bir tabanca Кырыккаледе жасалган тапанча. 4. биол. дене түзүлүшү. сал. **bünye. vücutun ~sıyla ilgili** дененин түзүлүшүнө байланыштуу. 5. ар кандай мааниде түзүлүш, структура. **dil ~sı линг.** тилдик түзүлүшү. ~ **formülü хим.** түзүлүш формуласы. **atom ~sı физ.** атомдук түзүлүшү. **jeolojik ~sı геол.** геологиялык түзүлүшү/структурасы. 6. мүнөз. кыял. **onun ~sı öyle, aldırmaын** анын мүнөзү ошондой көңүл бурбаңыз. ~ **bilimi бот., зоол., линг.** морфология.

яарыс 1. жараткан, курган, салган, чыгарган. 2. жаратуучу, чыгармачыл, жөндөмдүү, таланттуу. ~ **bir kişiliğe sahip** чыгармачыл мүнөзү бар. 3. оң пикир, демөөр берген, шыктандырган, сүрөгөн. ~ **desteğini esirgemedi** шыктандырган колдоосун аянбады.

яарысчылык, -гы 1. жаратуучулук, куруучулук. 2. чыгармачылык, жөндөмдүүлүк. 3. шыктандыруучулук, демөөрчүлүк.

яарылабилерлик, -гы ишке ашуу ыктымалы (мис. бир долбоордун/демилгенин).

яарылашма курулма, түзүлмө.

яарылашмак 1. курулуу, түзүлүү. 2. куралуу, пайда болуу.

яарылы 1. кайсы бир түзүлүштөгү. **sağlam ~ bina** түзүлүшү бекем имарат. 2. дене түзүлүштөгү. **iri ~ bir adam** бакыйган киши. 3. курулган, салынган, жасалган (даяр).

яарылыш 1. жасалыш, курулуш, түзүлүш (аракет). 2. жасалыш/курулуш/түзүлүш (бычымы/өзгөчөлүгү). **bu binanın ~ı depreme dayanıklı** бул имараттын түзүлүшү жер титирөөгө

чыдамдуу.

яарым 1. өндүрүш, курулуш, түзүлүш. сал. **imal.** 2. жасоо, жаратуу, чыгаруу. **el ~ı** колдо жасалган. **kelime ~ı** сөз жасоо. 3. **санат** режиссура (кино, театр, ТВде). ~ **eki грам.** куранды мүчө. ~ **evi** 1) ишкана. 2) ортоктук.

яарымчы 1. жасаган, курган, өндүргөн. ~ **şirket** өндүргөн фирма. 2. режиссёр. 3. программист.

яарымчак I, -гы ат жабуу.

яарымчак II, -гы бот. кызыл темгилдүү майда жүзүм.

яарысал түзүлүшкө байланыштуу/тиешелүү, структуралык. ~ **dil bilimi** структуралык тил илими.

яарысалчы структуралист.

яарысалчылык, -гы структурализм.

яарыш : ~ ~ 1) жабышкан, илээшкек, былжырак. 2) нымдуу (аба). 3. ~ ~ **olmak** чылпылдап, жабышып калуу (суудан/терден).

яарышык 1. жабышкан, жабыштырылган. **dolap duvara ~ duruyor** шкаф дубалга жабышып турат. 2. жабышып/биригип төрөлгөн. ~ **ikizler** жабышкан эгиздер, сиам эгиздери.

яарышкан 1. жабышкак, илээшкек, былжырак. ~ **çamur** илээшкен баткак. 2. өтм. жабышып-жармашкан, тажатма (киши).

яарышканлык, -гы 1. жабышкактык, илээшкектик, былжырактык. 2. өтм. жабышкандык, тажатмалык.

яарышмак 1. жабышуу. **hamur ellerine yarıştı** камыр колдоруна жабышты. **zarf iyi yarışmamış** конверт жакшы жабышпаптыр. 2. жабышуу, жакындоо (бирөөгө). 3. (суу нерсе) жабышуу, чапталуу. **gömleği vücuduna yarışmış** көйнөгү денесине жабышып калыптыр. 4. өтм. жабышуу, жандан чыкпоо, жармашуу. **yaka-sına ~** жакасына жармашуу.

яарыштырмачы жабыштыргыч, чаптагыч

(зат). 2. кино жабыштыргыч, чаптагыч (*аспан*).

yapıştırma 1. жабыштырма, чаптама. ~ **şeridi** жабыштыргыч бант, скотч. 2. жабыштырып жасалган. ~ **kâğıt** чаптама кагаз, обои. 3. *тар. келиндин жүзүнө жабыштырып кооздолгон жасалга.*

yapıştırmak 1. жабыштыруу, чаптоо. **pul** ~ марка чаптоо. 2. *өтм.* коюп/берип калуу. **bir tokat yapıştırdı** муштуму менен бир коюп калды. 3. жабыштыруу, жакын коюу, жанаштыруу. 4. *өтм.* айтып/деп салуу (*ойлонбостон*). **hiç düşünmeden cevabı yapıştırır** ойлонуп отурбай жооп берип салат.

yapıt, -tı чыгарма, эмгек. *сал. eser.*

yapma 1. жасама, кылма. 2. жасалма (*табигый эмес*). ~ **çiçek** жасалма гүл. ~ **dil** жасалма тил. ~ **uydu** жасалма спутник. 3. жасалмалуулук (*мамиледе/мүнөздө*).

yapmacık, -ğı жасалма, жалган, калп, жасалмалык. ~ **ağlama** калп ыйлоо. ~ **görünüm** жасалма көрүнүш. ~ **gülüş** калп күлүш.

yapmacıklı жалгандан, жасалма, калп эле, кара күчкө.

yapmacıksız жасалмасыз, табигый.

yapmak 1. жасоо, кылуу, түзүү, куруу, жаратуу. **ev** ~ үй куруу/салуу. **resim** ~ сүрөт тартуу. **yemek** ~ тамак жасоо. 2. аткаруу, кылуу. **iş** ~ иш жасоо. **ödev** ~ тапшырманы аткаруу. **vazifesini** ~ милдетин аткаруу. 3. пайда кылуу, себеп болуу. **durgun sular sıtma yapar** токтогон суулар безгекке себеп болот. 4. оңдоо, түзөлтүү. **tamirci arabayı yaptı** механик машинаны оңдоду. **iki yıldır bu yolu yapamadılar** эки жылдан бери бул жолду түзөй алышпады. 5. түзүү, чыгаруу. **anlaşma** ~ келишим түзүү. 6. уюштуруу, түзүү, жаратуу. **çocuk** ~ балалуу болуу. **hastane** ~

оорукана салдыруу. **okul** ~ мектеп салдыруу. 7. илим, билимге ээ болуу. **ilk ve orta öğrenimini İzmir'de yapmış** башталгыч жана орто мектепти Измирде окуптур. **master ve doktorasını Ankara'da yapmış** магистратурасын жана докторлугун Анкарада жасаптыр. 8. кылуу. **ben ona ne yaptım?** мен ага эмне кылдым? **şimdi ona iyilik mi yaptım, kötülük mü yaptım, bilmiyorum** мен ага эми жакшылык кылдымбы же жамандык кылдымбы, билбейм. **uyumuş gibi yap** уктамыш болуп кой. 9. дааратын алдына ушатып коюу. **çocuk altına yapmış** бала алдына коё бериптир. 10. бир абалга/даражага алып келүү. **doktor** ~ доктор кылуу. **hasta** ~ оору кылуу. **şampiyon** ~ чемпион кылуу. **zengin** ~ бай кылуу. 11. (**kilometre, mil, fersah...**) ~ жол басып өтүү. **yapma!** 1) жасаба! кылба! (*тыюу салуу*). 2) койчу! кантип эле! (*таң калуу*). **yapmadığını bırakmamak** кылбаганы калбоо. **yaptığını bilmemek** эмне кылганын билбөө. **yaptığı hayır ürküttüğü kurbağaya değmemek** кайырынын чайырын чыгаруу. **ne yapalım!** эмне кылмак элек! **ne yaparsan yap!** эмне кылсаң ошо кыл! **ne yapıp edip** эмне кылсаң да. **yaptı yapacağını!** кыларын кылды.

yaprak 1. жалбырак. ~ **arıları** зоол. жалбырак аарылары. ~ **biti** зоол. жалбырак бити. 2. тамак катары колдонулган жалбырак. ~ **dolması** фаршталган жалбырак. ~ **sarması** жалбырак оромосу. 3. кат, катмар. **bu baklavada kırk** ~ **var** бул баклавада кырк катмар бар. 4. барак. **defter -ları** дептер барактары. ~ **aşısı** *бот.* жалбырак кыйыштырмасы. ~ **dökümü** жалбырак күбүлүү/төгүлүү (*өсүмдүктөрдө*). ~ **gibi titremek** жалбырактай дирилдөө. ~

oynamamak/kıırdamamak үлп эткен жел жок, тынч. ~ **sigarası** тамеки сигарасы, пуру. ~ **tütün** тамеки жалбырагы. ~ ~ кат-кат.

yaprakkurusu солуган жалбырак түстөнгөн.

yapraklanmak жалбырактануу, жалбырак байлоо.

yapraklı 1. жалбырактуу. **iğne** ~ ийне жалбырактуу. 2. барактуу. **doksan** ~ **defter** токсон барактуу дептер. 3. кат-кат, катмар-катмар болгон.

yapraksız жалбыраксыз.

yapsat,-tı жаса да сат (*үйлөрдү жасап сатма иши/ыкмасы*).

yapsatçı жасап саткыч (*үйлөрдү*).

yaptırım 1. жасатма, аткартма. 2. ук. санкция.

yaptırmak 1. жасатуу, кылдыруу, аткартуу. 2. заказ кылуу.

yaryakın жапжакын.

yaryalınız к. yarayalınız.

yar I (yardımcı'nın кыск.) жардамчы.

yarbay подполковник.

yar II жар. ~**dan atmak** 1) жардан түртүп ийүү. 2) *өтм.* кырсыкка учуратуу.

yâr,-ri 1. жар, сүйүктүү. 2. дос, жолдош. 3. күйгөн киши, жардамчы, колдоочу. ~**dan mı geçmeli, serden mi?** жардан кечсемби, баштан кечсемби? (*эки бирдей нерседен бирин тандоо кыйынчылыгында калганда айтылат*). ~ **olmak** жардам/пайда болуу.

yara 1. жара. ~ **bere** жара-мара. ~ **kabuğu** жаранын карты. 2. тешик, кетик, жарака. **gemi** ~ **almış** кемеле жарака кетиптир. 3. *өтм.* жара, дарт, муң, кайгы. ~ **açmak** 1) жара пайда кылуу. 2) *өтм.* катуу кайгыга салуу. ~ **almak** 1) жаралануу. 2) *өтм.* кайгыга/кейишке түшүү. ~ **bere içinde kalmak** этинде/бетинде тамтык калбоо, катуу жаракат алуу. ~ **sını deşmek/~sına dokunmak** жарасына тийүү, дартын козгоо. ~ **işlemek**

жарасын тазалоо. ~ **izi** жаранын тагы. ~ **kapamak** жара бүтүү/карттануу. ~**sı olan gocunur** мак. шектүү шекинет. ~**sına parmak basmak** жарасын козгоо, талуу жерине тийүү. ~**ya tuz/biber ekmek** жарасына туз себүү.

yarabbi! *сырд.* с. о, Жараткан! о, Кудай! **Yaradan** *дин* Жараткан, Кудай, Теңир.

~**a kurban olayım!** Кудай, садаган кетейин! (*таң калганда, суктанганда айтылат*). ~**a kurban olayım, bu ne güzel bir gündü!** Кудай, садаган кетейин, бул кандай сонун күн эле! ~**a sığınip** Кудай деп (*болгон күчүн жумшан*).

yaradılış 1. жаратылыш, түзүлүш, пайда болуш. 2. жаратылыш, табият, кулк мүнөз, кыял. ~**tan** жаратылышынан/табиятынан/туулгандан. ~ **itibariyle** мүнөзү/кыял-жоругу боюнча.

yarak,-ğı 1. жарак, курал. 2. *орой* эркектик органы.

yaralamak 1. жаралоо. 2. *өтм.* көңүлүн калтыруу/оорутуу, капа/ыза кылуу.

yaralanmak 1. жаралануу, жарадар болуу. 2. *өтм.* көңүлү калып/ооруп калуу, капа/ыза болуу.

yaralı 1. жаралуу, жарадар. 2. *өтм.* кайгылуу, капалуу, муңдуу, дарттуу. ~ **kuşa kurşun sıkılmaz** мак. жаралуу кушка ок атылбайт.

yaramak 1. жароо. **işe** ~ ишке жароо. **bu kitap benim işime yaramaz** бул китеп менин ишиме жарабайт. 2. пайдалуу болуу, жакшы келүү. **evlilik sana yaradı** үйлөнүү сага жакшы келди. **yarasın!** кут болсун!

yaramaz 1. жарабаган, жараксыз, пайда-сыз. 2. тентек, бейбаш, тил албас (*бала*). 3. (*эркек үчүн*) жүрөөнөк, катынпоз.

yaramazlık,-ğı 1. жараксыздык, пайда-сыздык. 2. тентектик, бейбаштык. ~ **etmek/yarmak** 1) тентектик кылуу. 2) жоосунсуз/адепсиз жоруктар

жасоо.

yârân (*yar'*дын көпт. т.) 1. достор. 2. тар. жолдоштук, боордоштук (*бир көз карашты тутунгандар*).

yaratanmak 1. жагуу, жакшы көрүнүү. **bir türlü bu adama yaranamadım** эмне кылсам да бул кишиге жакпадым.

yârânlık,-ğı боордоштук, достук, жолдоштук.

yarar 1. жарактуу, жарамдуу, жараган. 2. пайда, кызыкчылык. **~ına** пайдасына, кызыкчылыгына. **görme engelliler ~ına düzenlenen sergi** сокурлардын пайдасына уюштурулган көргөзмө. **~ını görmek** пайдасын көрүү. **~ı yok** пайдасы жок.

yararlanmak пайдалануу.

yararlı пайдалуу, жарактуу. **~ olmak** пайдалуу/жарактуу болуу.

yararlık,-ğı пайдалуулук, жарактуулук.

yararlılık,-ğı к. **yararlık**.

yararsız пайдасыз, жараксыз.

yararsızlık,-ğı пайдасыздык, жараксыздык.

yarasa зоол. жарганат (*Vespertilio*).

yaraşık,-ğı жарашык, жөндүүлүк, ыктуулук, орундуулук. **~ almak** жарашуу, жөндүү/орундуу болуу. **bu yaşımda dans etmem ~ almaz** бул жашымда бийлегеним туура болбос.

yaraşıklı жарашыктуу, жарашкан, келишкен, ылайык.

yaraşksız жарашыксыз, ылайыксыз.

yaraşmak жарашуу, бап/төп келүү, ылайыктуу/ыктуу/жөндүү болуу. **ikisi birbirine çok yaraşır** экөө бири-бирине абдан жарашат.

yaratı чыгарма, жаратылган/чыгарылган нерсе.

yaratıcı 1. чыгармачыл, жаратуучу. **~ güç** жаратуучу күч. **~ kafa** чыгармачыл баш/мээ. 2. Жараткан, Кудай.

yaratıcılık,-ğı чыгармачылык, жара-туучулук.

yaratık,-ğı 1. жандык, макулук. 2. жел-

могуз, коркунучтуу жаныбар.

yaratılış 1. жаратылыш (*бычымы/өзгөчөлүгү*). 2. жаратылыш, пайда кылыныш, түзүлүш (*Кудай тарабынан*).

yaratılmak жаратылуу.

yaratım, yaratma жаратма, пайда кылма.

yaratmak жаратуу, пайда кылуу, туудуруу. **heyecan** ~ шаңдануу/эргүү/шыктануу жаратуу. **huzursuzluk** ~ тынчсыздануу жаратуу. **tehlike** ~ коркунуч туудуруу.

yarbay аск. подполковник.

yarda ярд (= *9 см; узундук өлчөмү*).

yardak, yordakçı шерик, жан-жөкөр, кылмыш ортогу (*кылмыш иштеринде*).

yardakçılık,-ğı шериктик, жан-жөкөрлүк (*кылмыш иштеринде*). **~ etmek** кол кабыш кылуу, шериктешүү (*кылмыш иштеринде*).

yardım жардам, көмөк, кол кабыш. **ilk** ~ алгачкы/тез жардам. **sıhhi/tıbbi** ~ медициналык жардам. **insanî** ~ гуманитардык жардам. **~ almak** жардам алуу. **~da bulunmak/~ etmek** жардам берүү. **~ elini uzatmak** жардамга кол узатуу. **~ına koşmak/yetişmek** жардамына жетип келүү.

yardımcı 1. жардамчы, көмөкчү, орун басар. **başkan ~sı** башчы орун басары. 2. үй кызматында жалданып иштеген аял. 3. кошумча, жөлөкчү. **~ güçler** кошумча күчтөр. **~ ders** кошумча сабак. **~ fiil грам.** көмөкчү этиш. **~ hizmetler** кошумча (майда) жумуштар.

yardımlaşma жардамдашма, көмөктөшмө.

yardımlaşmak жардамдашуу, көмөктөшүү.

yardımsever боорукер, кайрымдуу, жардамын аябаган.

yâren дос, жолдош.

yârenlik,-ğı достук, жолдоштук. **~ etmek** достук/жолдоштук кылуу, досчо

сүйлөшүү.

yargı 1. бүтүм, чечим. 2. *филос.* ой жорум, бүтүм. *сал.* **hüküm**. 3. *ук.* сот (*процесс*). 4. *ук.* өкүм. ~ **erki** өкүм күчү. ~ **evi** сот (*мекеме*). ~ **yolu** адилеттик/укук жолу.

yargıcı *ук.* жюри мүчөсү, арбитр. *сал.* **hakem**. ~ **lar kurulu** *ук.* жюри.

yargıç, -cı сот. *сал.* **hâkim**.

yargılama сот, сотто карама.

yargılamak *ук.* соттоо, сотто ишин кароо.

Yargıtay *ук.* кассациялык сот (*төмөнкү баскычтагы соттордун өкүмүнүн калыстыгын көзөмөлдөөчү/кайра кароочу жогорку баскычтагы сот*).

yarı 1. жарым. **günün ~sı beklemekle geçti** күндүн жарымы күтүп атып өттү. **öğrencilerin ~sı gelmemiş** окуучулардын жарымы келбептир. 2. орто. **gece ~sı** түн ортосу. ~ **yolda kaldık** орто жолдо калдык. 3. чала, жарым-жартылай, толук эмес. ~ **anlamak** чала түшүнүү. ~ **pişmiş** чала бышкан. 4. *спорт* оюндун жарымы, тайм. **birinci ~da hesap eşitti** биринчи таймда эсеп тең болчу. ~ **da bırakmak** жарым/чала калтыруу. ~ **buçuk** 1) чала бучук. 2) болор-болбос, өтө аз. ~ **final** *спорт* жарым финал. ~ **fiyatına** жарым баасына. ~ **inme** *мед.* жарым-жартылай шал. ~ **da kalmak** жарым/бүтпөй /чала калуу. ~ **küre** *геогр.* жарым шар. ~ **tok** чала тоют. ~ **tropik iklim** *геогр.* субтропиктик климат. ~ **~ya** жарым-жартылай, жарымдап. ~ **yolda bırakmak** жарым жолдо таштап салуу.

yarıcı I 1. (*отун*) жаргыч. 2. бөлүп-жаруучу. 3. *аск.* жарып өтүүчү.

yarıcı II (*бир нерсенин*) жарымына эгедер/ортот.

yarıçap, -rı *мат.* радиус.

yarık, -ğı 1. жарык, тилик, тешик. ~ **tekne**

жарык таштек. 2. жарык, тешик, тилик. **görme ~ından izliyordu** кароол тешигинен карап турган. 3. *өтм.* келишпестик, бөлүнмө, араздашма.

yarılamak жарымдоо, ортолоо, теңдөө, жарымын/теңин басып өтүү.

yarılma жарылма.

yarılmak 1. жарылуу, бөлүнүү, жарака кетүү. 2. *аск.* жарып өтүлүү.

yarım 1. бүтүндүн жарымы. ~ **saat içinde ordayız** жарым саат ичинде ал жердебиз. **sadece ~ gün çalışıyor** жарым күн эле иштейт. 2. жарым өлчөмдө. ~ **kilo peynir, ~ kilo zeytin aldım** жарым кило быштак, жарым кило зайтун алдым. 3. (*саатта*) он эки отуз, жыйырма төрт отуз. ~ **1 çeyrek geçmişti** саат бирге он беш мүнөт калган. 4. жарым-жартылай, чала. ~ **bırakmak** (*бир ишти*) жарымынан/чала таштап салыш. ~ **da** он эки/жыйырма төрт отузда (*саат менен*). ~ **adam** жарым жан, майып. ~ **ağız/ağızla** оозунун учу менен, көңүлсүз, жайкап. ~ **akıllı** кем акыл. ~ **baş ağrısı** *мед.* шакый. ~ **bilgi** чала билги/маалымат. ~ **daire** *мат.* жарым айлана. ~ **doğru** *мат.* жарым шоола. ~ **elma, gönül/hatır alma** аз да болсо, көптөй көр (*белек тууралуу*). ~ **iş** чала иш. ~ **kalmak** чала/бүтпөй калыш. ~ **küre** *геогр.*, *мат.* жарым шар. ~ **pabuçlu** 1) чор таман, кембагал. 2) селсаяк, аягы суюк (*аял*). ~ **pansiyon** 1) кызматтардын жарымынан пайдаланма системасы (*отелдерде*). 2) *арго* кем акыл. ~ **porsiyon** 1) жарым порция (*тамак*). 2) *өтм.* жарым жан. ~ **uyak** *ад.* жарым уйкаш. ~ **yamalak** жарым-жартылай, чала.

yarımlamak 1. жарымдоо, жарымын түгөтүү. 2. жарымын бүтүрүү (*бир иштин*).

yarımlık, -ğı 1. жарымдык, жарым жандык. 2. *мед.* чурку.

yarımşar жарым-жарымдан. ~ **ekmek dağıtıldı** жарым тоочтон таратылды.

yarın 1. эртең. ~ **yola çıkacağız** эртең жолго чыгабыз. 2. *өтм.* келечек, эртеңки күн. ~ **öbür gün** эртең-бүрсүгүнү, жакынкы күндөрдө.

yarınki эртеңки. ~ **kazdan bugünkü tavuk/yumurta yeğdir** *мак.* эртеңки куйруктан бүгүнкү өпкө артык (*сөзм. с.* эртеңки каздан бүгүнкү тоок/жумуртка артык).

yarış 1. мелдеш. ~ **ı kaybetmek** мелдеште жеңилүү. ~ **ı kazanmak** мелдеште жеңип чыгуу. 2. жарыш, чуркоо, ат чабыш. ~ **arabası** жарыш машинасы. ~ **atı** күлүк, жарыш аты. 3. *өтм.* атаандаштык, жарыш. **silahlanma** ~ **ı** куралданма жарышы. ~ **etmek** 1) жарышка түшүү. 2) атаандашуу. ~ **alanı** ат чабыш жери.

yarışçı 1. мелдешке катышкандар. 2. атаандаш.

yarışma 1. жарышма, мелдешме. 2. конкурс. **güzellik** ~ **sı** сулуулук жарыш-масы/конкурсу.

yarışmacı жарышкан/мелдешкен (*киши*), атаандаш.

yarışmak 1. жарышуу, мелдешүү. 2. *өтм.* жарышуу, таймашуу, атаандашуу.

yarkurul жардамчы комиссия (*кайсы бир маселени кароо үчүн түзүлгөн*).

yarlık I, -ğı *тар.* жарлык, буйрук.

yarlık II, -ğı жарлык, жубайлык, түгөйлүк.

yarma 1. жарма (*мис. отунду*). 2. капчыгай. **demir yolu birçok** ~ **lardan geçer** темир жол бир топ капчыгайлардан өтөт. 3. *аск.* жарып өтүш. 4. данегинен оңой ажыраган/жарып желген. ~ **şeftali** жарып жеме шабдаалы. 5. *арго* далдайган, эби-сыны жок (*киши*). 6. жара тартма, кесек тартылган дан, талкан. ~ **buğday** буудай талкан.

yarmak, -ar 1. жаруу, бөлүү. **odun** ~ **отун** жаруу. 2. жарып/жиреп өтүү. 3. талкан тартуу (*буудайды/арпаны*).

yarpuz *бот.* майда гүлдүү жалбыз (*Ment ha pul egium*).

yârüağyar дос-душман, ар ким.

yas аза. ~ **a gömülmek** азага чөмүлүү. ~ **tutmak** аза күтүү.

ayasa 1. мыйзам, закон. 2. эреже. **doğa** ~ **sı** табият эрежелери. 3. (*илимде*) закон, заң. **yer çekimi** ~ **sı** жердин тартылуу күчү заңы. ~ **çıkarmak/koymak/yarmak** мыйзам/заң чыгаруу. ~ **dışı** мыйзам тышы. ~ **koyucu** мыйзам чыгаруучу. ~ **önerisi/teklifi** мыйзам сунушу. ~ **tasarısı** мыйзам долбоору.

yasak, -ğı 1. жасак, тыюу. ~ **aşk** жасак сүйүү. ~ **bölge** жасак (*тыюу салынган*) аймак. ~ **etmek/koymak** жасак кылуу, тыюу салуу. ~ **ı kaldırmak** жасакты жоюу. ~ **mevye миф.** жасак мөмө (*Адам Ата, Обо Эне жеген мөмө*). 2. жасакталган, тыйылган. **sigara içmek** ~ **tır** чылым чегүү жасакталган. ~ **olmak** тыюу салынган. ~ **savmak** 1) огожо кылуу, эптештирип туруу. 2) кадыркөңүл үчүн/ыктыярсыз жасоо (*бир ишти*).

yasakçı 1. *тар.* кавас (*элчиликтерде коопсуздук кызматкери*). 2. ооз. сакчы, күзөтчү.

yasaklamak жасактоо, жасак/тыюу салуу.

yasaklayıcı жасак/тыюу салган.

yasal 1. мыйзамдуу, мыйзам ченемдүү. 2. легал, ачык, уруксаттуу.

yasalaşmak *ук.* мыйзамдашуу, мыйзамга айлануу.

yasalaştırmak *ук.* мыйзамдаштыруу, мыйзамга айландыруу.

yasallaştırmak мыйзамга такоо, мыйзамдуу кылуу.

yasallık, -ğı мыйзамдуулук, легалдык.

yasama мыйзам чыгарма. ~ **kurulu**

мыйзам чыгарма комиссиясы. ~ **meclisi** мыйзам чыгаруу органы, парламент. ~ **organı** мыйзам чыгаруу органы. ~ **yetkisi** мыйзам чыгаруу укугу. ~ **yılı** (парламенттин) бир жылдык иш мөөнөтү.

yasamak 1. тартипке/жөнгө салуу, иреттөө. 2. мыйзам чыгаруу.

yasamalı мыйзамга ылайык, мыйзам чегинде.

yasasız мыйзамсыз, уруксатсыз.

yasemin бот. жасмин (*Jasminum*).

yasın дин ясин (*Куран сүрөсү*).

yaslamak жаздоо, жөлөө, таёо.

yaslanmak I 1. жаздануу, жөлөнүү, таянуу. 2. өтм. (бирөөгө) таянып/ишенип алуу.

yaslanmak II аза күтүү.

yashı азалуу. сал. **matemli**.

yasmak 1. ооз. жазуу, түзөлтүү, бырышын кетирүү. 2. бошотуу, жайып жиберүү.

yassı жайпак, жалпак. ~ **kurtlar** жалпак курттар. ~ **kadayıf** жалпак кадайыф (*түрк татмусу*).

yassılmak жалпаюу, жазылуу.

yastık, -ğı 1. жаздык (*уктоо/дем алуу үчүн*). 2. жаздык формасындагы ар кандай нерсе. **eyer** ~ı көрпөчө. **iğne** ~ı ийнелер сайылган жаздыкча. **hava** ~ı *авто* аба жаздыгы. 3. жөөк, чөнөк, жээк (*көчөт отургузулуш үчүн*). (bir) ~a **baş koymak** баш кошуу. (bir) ~ta **kocasınlar!** бир жаздыкта карышсын! (*үйлөнгөндөргө айтылган тилек*). ~ **kılıfı/yüzü** жаздык кап.

yaş I 1. адам жашы. **kaç ~ındasın?** канча жаштасың? **benim ~ımda** менин жашымда. ~ını **doldurmamak** бир жашка чыга элек болуу. 2. жаш, курак, өмүр. **genç ~ta ölmüş** жаш кезинде өлүптүр. ~ı **gelmiş** жашы улгайып калыптыр. ~ına **basmak** жашка чыгуу. ~ını/**başını almak** жашы бир топко барып калуу. ~ına

başına bakmadan карыганына карабай, сакалын сүйрөп алып/сапсайтып (*жактырбоо иретинде*). ~ı **benzemesin!** (Кудай) жашын бербесин! (*жаш өлгөн бирөөгө салыштырылганда*). ~ını **göstermemek** өз жашынан жаш көрүнүү. ~ **günü** туулган күн. ~ **haddi/sınırı** 1) жаш чеги (*бир кызмат үчүн*). 2) ардагерликке чыкма жашы. ~ın **ne başın ne?** жашың да, башың да жетпейт (*бир иш үчүн жаштык/тажырыйбасыздык кыларын билдирет*). ~ı **tutmamak** жашы жетпөө. ~ı **yerde sayılası!** каргыш жерге/көргө киргир! (bir) ~ına **daha girdim!** ой, тобо! (*мурун билбеген бир нерсени жаңы билгенде айтылат*).

yaş II 1. көз жашы. 2. жаш, чылгый, ным, нымдуу. ~ **kayın** жаш кайың. 3. суулуу. ~ **çamaşır** кургай элек/суу кирлер. ~ **odun** суу отун. 4. *argo* жаман, чатак. **bugün işler** ~ бүгүн иштер чатак. ~ **akıtmak/dökmek** жаш агызуу/төгүү. ~lara **boğulmak** көз жашына муунуу, ычкыруу. ~ını **içine akıtmak** кайгысын ичине катуу. ~ **tahtaya/yere basmak** өз куулугунун курманы болуш.

yaşa! *сырд.* с. жаша! бали! баракелде!

yaşam 1. жашоо, турмуш. сал. **hayat**. 2. өмүр. ~ **biçimi** турмуш жагдайы. ~ **düzeyi** жашоо деңгээли. ~ **felsefesi** жашоонун маңызы/философиясы. ~ **koşulları** жашоо шарты. ~ **öyküsü** өмүр баяны. ~ **süresi** өмүр узундугу.

yaşama жашама, жашоо. ~ **çabası** жашоо күрөшү. ~ **sevinci** жашоо кубанычы. ~ **uğraşısı** турмуштук кыйынчылыктар/убаракерчиликтер.

yaşamak 1. жашоо. **bekâr** ~ бойдок жашоо. **şehirde** ~ шаарда жашоо. 2. тирүү болуу, өмүр сүрүү. **annen yaşıyor mu?** апаң тирүүбү? 3. күн көрүү. **bu maaşla nasıl yaşanır?** бул айлык менен кантип күн көрүлсүн?

4. унутулбоо, эстен чыкпоо. **anısı** **her yaşayacak** элеси эстен чыкпайт.
 5. жыргоо, ырахатка батуу. **hayatını** ~ жыргалын көрүш, жанын жыргатыш. **yaşadık!** жыргадык! **bu iş olursa yaşadınız!** бул иш болуп кетсе жыргадыңар!
yaşamsal жашоо/турмушка байланыштуу. *сал.* **hayatı.**
yaşantı 1. жашоо, өмүр. ~ **biçimleri** жашоо бычымы. 2. турмуштук тажырыйба. ~**sını kitap olarak yazdı** турмуштук тажырыйбасын китеп кылып жазды. 3. турмуш. **köy ~sı** айыл турмушу.
yaşarmak 1. ным/суу болуу, чылгыйртуу. 2. көзгө жаш келүү/айлануу. **gözlerim yaşardı** көздөрүмө жаш айланды.
yaşartıcı 1. (**göz ~**) жаш агызуучу. **göz ~ bomba** көздөн жаш агызуучу бомба. 2. *өтм.* аяныч туудуруучу, кейитүүчү.
yaşatmak 1. жашатуу. 2. унуттурбоо, эстен чыгартпоо. **anısını** ~ элесин эстен чыгарбоо. 3. *өтм.* жыргатуу, чардатуу.
yaşayış 1. жашаш, өмүр сүрүш. 2. жашоо жагдайы.
yaşın : ~ жашыруун, тымызын.
yaşıt,-dı тентуш, жашташ, курдаш, кырдуу.
yaşlanmak I каруу, улгаюу.
yaşlanmak II суу/ным болуу.
yaşlı I картайган, кары, карыган, улгайган. ~ **başlı** көптү көргөн. ~**lar yurdu** картандар үйү.
yaşlı II көзү жаштуу, ыйлаган.
yaşlık,-ğı 1. нымдуулук, суулуулук, чылгыйлык. 2. ылай.
yaşlılık,-ğı картаңдык, карылык.
yaşmak,-ğı *эск.* яшмак (*аялдардын жүзүн жапкан бир чадра түрү*).
yaşmaklı яшмак тагынган.
yat I, -tı *тар.*, *аск.* соот.
yat II, -tı яхта. ~ **kulübü** яхта клубу.

yatağan ятаган (*кош миздүү бычак*).
yatak, -ğı 1. төшөк, орун, керебет. 2. нук, сай (*суунун*). 3. жатак. **aslan ~ı** арстандын жатагы. **tavşan ~ı** коён жатагы. 4. *өтм.* уюк, жатак. **hırsız ~ı** уурулардын жатагы/уюгу. **eşkiya ~ı** каракчылардын уюгу. 5. *геол.* кен. **petrol ~ı** нефти кени. 6. катмар. **çakıl ~ı** шагыл катмары. 7. *тех.* таянч, таканч. **eksen ~ı** өзөк таканчы. 8. очок, борбор. **amele ~ı** жумушчулар очогу. 9. көчөт отургузулчу чуңкур. 10. жумуртка/мөмөлөр сакталчу саман жатак. ~ **limonu** жатакта сакталган лимон. ~**a bağlamak** төшөктөн турбай калуу. ~ **çarşafı** шейшеп. ~**a düşmek** төшөккө жатып калуу. ~**a girmek** төшөккө жатуу. ~**a kaçırmak** алдына коё берүү. ~ **odası** уйку бөлмөсү. ~**ını yapmak** төшөк салуу.
yatakhane жатакана.
yataklı 1. керебеттүү. **iki ~ odalar** эки керебеттүү бөлмөлөр. 2. нугу/сайы терең (*өзөн, суу ж. б.*). 3. төшөктүү вагон.
yataklık,-ğı 1. төшөк, керебет. 2. жашырып жапма (*кылмышкерлерди*). 3. керебеттүү, төшөктүү. **on ~ koğuş** он керебеттүү камера (*түрмөдө*). ~ **etmek** кылмышкерлерди корголотуу, жаап-жашыруу.
yatalak,-ğı жаталак, тура/баса албаган оору.
yataу горизонталдык.
yatçı яхтачы.
yatçılık,-ğı яхтачылык бизнеси/иши.
yatı жатуу, түнөө. ~**ya kalmak** (*бирөөнүн үйүндө*) жатып/түнөп калуу.
yatık,-ğı 1. жанык. ~ **doğru** *мат.* жанык сызык. ~ **kenar** *геом.* гипотенуза. 2. эскирген/сапатын жоготкон. ~ **kumaş** эскирген кездеме. 3. кайрылган, кайырма. ~ **yaka** кайырма жака.
yatılı 1. жатып иштеген/окуган. **siz ~ mi**

okuyorsunuz? силер жатып окуйсуңарбы? 2. интернаты бар. ~ **okul** мектеп- интернат.

yadır ыйык киши, олуя.

yatırım 1. жатырым, инвестиция. **sermaye** ~ капитал жатырымы. **para** ~ акча жаткыруу (*бир ишке*). 2. капитал. ~ **yapmak** капиталды бир ишке салуу (*пайда табуу үчүн*).

yatırımcı жатырымчы, инвеститор.

yatırmak 1. жаткыруу. **misafiri otele yatırdık** конокту отелге жаткырдык. 2. жыгуу, жапыруу. **yağmur ekinleri yatırdı** жамгыр эгиндерди жыгып кетти. 3. конок кылуу. 4. акча жаткыруу. **parayı bankaya yatırmış** акчаны банкага жаткырыптыр. 5. төлөө. **faturayı** ~ квитанцияны төлөө. **vergi** ~ салык төлөө. 6. чылап коюу (*тузга/шекерге*). 7. жазуу, түзөлтүү. 8. каржылоо, сарптоо. 9. *argo* атаандашын жеңүү (*мелдеште*).

yatısız үйүнөн барып-келип окуган (*окуучу*).

yatışmak 1. тынчуу, токтоо. **fırtına yatıştı** бороон тынчыды. 2. жоошуу, тынч алуу, басылуу. **heyecanı yatıştı** дүрбөлөңү тынчыды. **ortalık yatıştı** айлана тынчыды.

yatıştırıcı тынч/сеп алдыруучу, жооштууучу, басуучу. ~ **ilâçlar verildi** сеп алдыруучу дарылар берилди.

yatıştırmak тынчытуу, жоошутуу, басуу.

yatkın 1. ийилген, жантайган, жантык. 2. ыктуу, шыктуу, жөндөмдүү. 3. *өтм.* ыктаган, ыктуу, ыңгайлуу. 4. эскирген, борсуган, бүксүгөн (*көп жаткандан*). ~ **mal** жатып эскирген товар.

yatkınlık,-ğı 1. жантыктык, кыйшыктык. 2. ыктуулук, шыктуулук, жөндөмдүүлүк.

yatmak,-ar 1. жатыш. **sırt üstü** ~ чалкасынан жатыш. **yüzükoyun** ~ көмкөрөсүнөн жатыш. 2. төшөккө жатуу

(*уктоо үчүн*). 3. жатып/жыгылып калуу. **rüzgârdan ekinler yattı** шамалдан эгиндер жыгылып калды. 4. ооруп жатып калыш. **dört gündür yatıyor** төрт күндөн бери жатат. 5. сакталып туруш/жатыш. **mal depoda yatıyor** товар деподо жатат. 6. чыланып/чыкталып туруш. 7. түрмөдө жатыш. **babası hırsızlıktan beş yıl yatmış** атасы уурулуктан беш жыл түрмөдө жатыптыр. 8. көмүлүп жатыш. **şehitlerimiz burada yatıyor** шейиттерибиз бул жерде жатат. 9. жазылыш, түзөлүш. **kumaş ütülenince yattı** кездеме үтүктөлгөндө жазылды. 10. бар болуш, жатыш. **onun başarısının ardında babasının desteği yatıyor** анын ийгилигинин артында атасынын колдоосу бар. 12. (*бир иш*) токтоп/жүрбөй калыш. **fabrika işi yattı** фабрика иши токтоду. 13. жыныстык байланышта болуш. 14. көңүлгө жагыш, жактырыш. **yatıp kalkıp** жатып-туруп, күндүр-түндүр. **yatıp kalkmak** 1) жатып-туруп/түнөп жүрүү. 2) жыныстык байланышта болуу. **nur içinde yatın!** (*өлгөн киши үчүн*) нур ичинде жатсын! **üstüne** ~ үстүнө жатып алуу. **yatan arslandan/kurttan gezen tilki yeğdir mak.** өлгөн арстандан тирүү чычкан артык.

yatsı 1. эл жатар маал. 2. *дин* куптан. ~ **namazı** куптан намазы.

yavan 1. майсыз, даамсыз (*тамак*). 2. карандай, катыксыз, куру. ~ **ekmek** куру нан. 3. *өтм.* жупуну, көңүлсүз. 4. *өтм.* билимсиз, маданиятсыз.

yavanlaşmak 1. татсыз/даамсыз тартуу. 2. *өтм.* жупуну/одоно боло баштоо, кедери кетүү.

yavanlık,-ğı 1. татсыздык, даамсыздык. 2. *өтм.* жупунулук/одонолук/кесирсиздик.

yavaş 1. жай, акырын (*ылдамдык*). ~ **yürüyüş** жай жүрүш. 2. жоош, момун. ~ **adam** жоош киши. 3. акырын, пас (*үн*). ~ **sesle** пас үн менен. 4. акырын, кылдат, абайлап. ~ **tutmak** кылдат кармоо. ~! акырын! ~**tan almak** 1) астейдил мамиле жасоо. 2) (*бир ишти*) өтө жай аткаруу. ~ **gel/ol!** чактап сүйлө! (*мактанып сүйлөгөндөрдү тыюу үчүн*). ~ **atın tekmesi pek olur** мак. жооштон жоон чыгат. ~ ~ акырын-акырын, аста-аста, кичинеден.

yavaşça акырын, жайынча, секин.

yavaşlamak акырындоо, жайлоо, ылдамдыгын азайтуу.

yavaşlık, -ğı 1. акырындык, жайлык (*ылдамдыкта*). 2. акырындык, пастык (*үндө*). 3. жооштук, момундук (*мүнөздө*).

yaver 1. аск. адъютант. 2. эск. жардамчы. (**şansı**) ~ **gitmek** иши оңунан чыгыш.

yavru 1. бала (*адамдын, айбандын*). ~**m** сырды. с. каралдым, кулунум (*баласына/баласы жашында ғыларга кайрылуу*). 2. жаш бала (*айбандын, адамдын*). **kırpi** ~**sunu yumu-şaiım dermiş** мак. карга баласын аппагым дейт. **köpek** ~**su** иттин баласы, күчүк. 3. арга жаш, сулуу аял. 4. өтм. бир нерсенин кичинеси/кичиртилгени. **saray** ~**su bir ev** кичиртилген сарай сыяктуу бир үй. ~ **karpı** кичине эшик, калитка. ~ **atmak** бала салуу/түшүрүү (*айбандар*). ~ **çıkarmak** балапан басып чыгаруу (*куштар*).

yavruağı, -nı ачык күлгүн түс.

yavrucak, -ğı 1. балакай, балапан. 2. бечара бала (*боору ооруу иретинде*). ~, **yetim kaldığının farkında değil** бечара бала жетим калганын билбейт.

yavrucuk, -ğu балакай (*эркектүү иретинде*).

yavrukurt, -du изкубар жаш бала.

yavrulamak төлдөө, төл берүү (*айбандар*), балапан басып чыгаруу (*куштар*).

yavşak, -ğı 1. ооз. сирке. ~ **büyüdü bit oldu, enik büyüdü it oldu** мак. сирке чоңоюп бит болду, күчүк чоңоюп ит болду. 2. өтм. көп сүйлөгөн, жалпактаган (*киши*).

yavşan : ~ **otu** бот. артемис (*Art emisia*).

yavuk, -ğu баш байлама, кудалама (*кызды*).

yavuklamak (*бирөөнүн*) башын байлоо, кудалап коюу.

yavuklu башы байланган, сөйкө салынган (*кыз*).

yavuz 1. кыйын, катуу, катаал, залим. 2. өткүр, жүрөктүү, кайраттуу. 3. ооз. жакшы, сонун, келишкен. ~ **hırsız ev sahibini bastırır** мак. уурусу күч болсо, ээси доого жыгылат/өлөт.

yavuzluk, -ğu 1. катуулук, катаалдык, залимдик. 2. жүрөктүүлүк, кайраттуулук, өткүрлүк.

yay 1. жаа (*курал*). ~ **boşaltmak** жаа атуу/тартуу. 2. тех. жаа, пружина. **araba** ~**ı** машиненин рессору. **kane-penin** ~**ı** дивандын жаасы/пружинасы. 3. муз. жаа (*музыкалык аспаптарда*). 4. мат. жаа. 5. жаача (*жүн тыткан*). **Y** ~ астр. Жаачы (*Зодиак топ жылдызынан бири*). ~ **gibi** жаадай. ~ **gibi fırladı** октой учуп жөнөдү. ~ **gibi kaşlar** жаадай керилген каштар.

yaya 1. жөө, жөөлөр. ~ **geçidi** жөө кечмелиги/өткөөлү. ~ **kaldırımı/yolu** тротуар. 2. аск. жөө аскер. 3. жөөлөп-жалаңдап. ~ **gitmek** жөө баруу. ~ **bırakmak** 1) жөө калтыруу. 2) жеңүү, баш ийдирүү. ~ **kaldın tatar ağası!** куру жалак калуу, тилеги таш кабуу. ~ **kalmak** 1) жөө калыш. 2) колунан (*бир иш*) келбей калыш.

yayan 1. жөө. ~ **gitmek** жөө барыш. 2. өтм. билгисиз, маалыматсыз,

түшүнүгү жок. **borsa işinde** ~ биржа ишинен билгиси жок. ~ **yapıldak** жөө жалаңдап.

yaydırmak I жайдыруу, салдыруу (*жерге, үстөлгө ж. б.*).

yaydırmak II айнытуу, баш тарттыруу.

yaygara 1. кыйкырык-өкүрүк, ызы-чуу, чатак, чуу. ~ **koparmak/~yı basmak** ызы-чуу салуу, чатак чыгаруу. 2. *өтм.* арыз, дат.

yaygaracı тажаал, ажаан, долу, чатак, чыр.

yaygı жерге салар, төшөк.

yaygın 1. жайылган, таралган, билинген, колдонулган. ~ **bir haber** жайылган кабар. ~ **bir söz** кеңири колдонулган сөз. 2. жайылып кеткен так. ~ **leke** жайылып кеткен так. ~ **eğitim** кошумча билим берүү. ~ **yanlış** калпы-чыны аралаш, жарымы төгүн, жарымы чын.

yaygınlaşmak жайылуу, таралуу, кеңири колдонула баштоо.

yaygınlık, -ğı кеңири жайылыш/таралыш, популярдуулук, белгилүү-лүк.

yayık I, -ğı май чыгаргыч идиш. ~ **dövmek/vurmak/yaymak** май чыгаруу. ~ **yağı** сүттөн чайкап чыгарылган май.

yayık II, -ğı жайык, жайпак. ~ **yaka** жалжагай жака. ~ ~ керип-чоюп, созуп. ~ ~ **anlatmak** таптап сүйлөө.

yayılı жайылуу, салынуу, төшөлүү. **odasında her zaman yörük kilimi ~ dururdu** бөлмөсүндө йөрүк шалчасы салынып турчу.

yayılımcı 1. империалист. 2. империалисттик.

yayılımcılık, -ğı империализм.

yayılma 1. жайылма, таралма (*сөз, кабар ж. б.*). 2. *физ.* жайылма (*жарык/шоола/үн*). ~ **hızı** жайылма ылдамдыгы.

yayılmak 1. жайылуу, таралуу. 2. (*оору*) жугуу, жайылып/тарап кетүү. 3. жайылуу (*кир, так ж. б.*). 4.

салынуу, төшөлүү, жайылуу. **kilim** ~ шалы төшөлүү. 5. кеңири токтолуу/ачыктоо. **konunun detaylarında ~ istemedi** теманын майда-чүйдөсүнө токтолгусу келбеди. 6. жайылуу, оттоо (*мал*).

yayım 1. жарыя(лама), басма (*басма сөздө, китепте*). 2. (*радио/теледе*) жарыя, уктуруу, көргөзүү, берүү.

yayımıcı 1. жарыялаган/бастырган (*киши*), редактор. 2. (*радио/теледе*) редактор, продюссер.

yayımıcılık, -ğı жарыялама иши.

yayımlamak 1. жарыялоо, басып чыгаруу (*китепти ж. б.*). 2. жарыялоо, угузуу, көргөзүү, обого чыгаруу (*радио/теледе*).

yayın I 1. жарыя, басылма. 2. жайын. **radio ~ı** радио жайыны. **televizyon ~ı** телекөрсөтүү. ~ **evi** басма.

yayın II : ~ balığı зоол. жаян балык (*Silurus glanis*).

yayınma *геол., физ, хим.* жайылма, диффузия.

yayıntı каншаар, жайылган сөз.

yayla жайлоо. ~ **çiçeği/gülü** *бот.* жайлоо гүлү (*Helichrysum*). ~ **çorbası** жайлоо сорпосу (*айран, ун, жумуртка, майдан жасалат*).

yaylak, -ğı жайым.

yaylalık, -ğı *геогр.* бөксө тоолор.

yaylamak жайлоо жайлаш.

yaylandırmak 1. жаа/пружина коюп кыймылга келтирүү. 2. жаа түрүнө келтирүү.

yaylanmak 1. жаа/пружина үстүндө кыймылдоо. 2. селкилдөө. 3. *арго* дыр/зыр коюу, качып кетүү.

yaylı 1. жаачан, жаа менен куралданган. ~ **asker** жаачан аскер. 2. селкилдек/серпилме/пружиналуу. ~ **koltuk** селкилдек кресло. 3. селкилдек ат арабасы, тарантас. 4. *муз.* жаалуу (*музыкалык аспап*). ~ **çalgılar** жаа менен чалынган аспаптар.

yaylım 1. жайлоо, жайыт. 2. жайылган,

жапырт. 3. *арго* эсеп-кысап. ~ **ateş** 1) жапырт атылган ок. 2) *өтм.* бир ооздон/бир мезгилде жекеге алуу (*оозеки/жазуу түрүндө*). ~ **ateşine tutmak** жапырт кол салуу.

yayma 1. жайма, таратма. 2. жайма базар. **yaymacı** жайма базарчы.

yaymak 1. жаюу, салуу. **yatağı** ~ төшөк салуу. 2. жайып/таратып жиберүү. **dedikodu** ~ ушак таратуу. 3. жугузуу, таратуу. **sıtmayı sıvrisinekler yayar** безгекти чиркейлер жугузат. 4. төгүү, жаюу. **lekeyi** ~ такты жайылтуу. **tozu** ~ чаңды таратуу. 5. жаюу, оттотуу (*малды*). 6. чачуу, иретин бузуу (*үйдүн*).

yayvan 1. жалпак, жапыз. ~ **ev** жалпак үй. 2. жай, таптап (*сүйлөө*). ~ **kase** жалпак кесе. ~ жайма-жай, таптап (*сүйлөө*).

yaz жай. ~ **a çıkmak** жайга жетүү. ~ **ı getirmek** жайды эрте алып келүү (*жайкы кийимдерди эрте кийип алгандарга айтылат*). ~ **günü** жайдын күнү. ~ **kış** жайдыркыштыр. ~ **saati** жайкы саат (*айрым өлкөлөрдө жаз, жай айларында бир саат алдыга жылдырма ыкмасы*). ~ **yağmuru** өткүн.

yazanak, -ğı жазылган пикир.

yazar 1. жазуучу. 2. автор. ~ **hakki** авторлук укук.

yazarlık, -ğı 1. жазуучулук. 2. авторлук.

yazboz : ~ **tahtası** кирген-чыккан окуучуларды каттаган такта. ~ **tahtasına çevirmek** бири-бирине карама-каршы чечимдер алуу.

yazgı жазмыш, тагдыр, маңдайга жазылган жазуу.

yazı I 1. жазуу, жазуу иши. **eski Türk ~sı** байыркы түрк жазуусу. ~ **aletleri** жазуу куралдары. 2. алфавит. **çivi ~lar** шынаа жазуулар. 3. кол жазма. **okunaklı** ~ жакшы окулган жазуу. 4. макала, аңгеме, новелла ж.б. **~ları-nızı takip ediyorum** жазгандары-

ңызды үзбөй окуйм. 5. *өтм.* жазмыш, тагдыр, маңдай жазуусу. ~ **bilimi** графология. ~ **yı çıkarmak/sökmek** жазууну чечмелөө/окуу. ~ **dili** адабий тил. ~ **ya dökmek** жазып алуу (*мис. текстти*). ~ **ya gelmek** жазып бере алгыс. ~ **hocası** сулуу жазуу мугалими. ~ **makinesi** жазма машинкасы. ~ **masası** жазуу үстөлү. ~ **tura** чучукулак (*ыргытылган тыйындын эки бетиндеги жазуу же герб тиш келишине карата жорум жасалат*). ~ **mı, tura mı?** жазуубу, гербби?

yazı II жайык, түздүк. ~ **yaban** ой-кыр.

yazıcı 1. катчы, жазгыч, клерк, секретарь.

2. *аск.* жазуу иштери жооптуусу. 3. жазуучу. 4. *кино* фильмдин жазуу иштери жооптуусу. 5. *комп.* жазуучу, принтер. ~ **kadın** келиндин макияжын жасаган аял.

yazıhane 1. жазуу/маалымат бюросу (*фирмалардын*). 2. жазуу үстөлү.

yazık, -ğı 1. жазык, айып, күнөө, уят. **ne ~ı var ki?** эмне жазыгы бар? **gelememen büyük ~tı** келбей калышың айып болду. 2. убал. ~ **olmuş!** убал болуптур! **gençliğine** ~ жаштыгыңа убал. 3. *сырд.* с. өкүнүчтүү. ~, **ben böyle olmasını istemezdim** өкүнөм, мен мындай болушун каалаган эмес элем. ~ **lar olsun!** каран калсын! ~ **etmek** убал кылуу, убалына калуу. **çocuğa ~ ettiniz** баланын убалына калдыңар. ~ **günah** жазык-күнөө, убал. ~ **günah değil mi bu kadar masrafa?** мынча ысыраптын убалы (жазыгы) кимге?

yazıklanmak кейип-кепчиниш, бушайман болуш, боору ооруш, өкүнүш.

yazıklı жазыктуу, айыптуу, күнөөлүү.

yazıksız жазыксыз, айыпсыз, күнөөсүз.

yazılı 1. жазылган, жазуу түрүндө. ~ **sınav** жазуу түрүндөгү сынак. 2. жазуулуу. ~ **taş** бети жазуулуу таш. 3. маңдайына жазылып коюлган,

тагдырына жазылган.

yazılım *комп.* жазылым (*software*). ~ **düzgesi/sistemi** жазылым система-сы. ~ **uyumluluğu** жазылым шай-кештиги.

yazılmak 1. жазылуу. **mektup yazıldı** кат жазылды. 2. *өтм.* маңдайга/тагдыр-га жазылуу. **kaderime öyle yazılmış** тагдырыма ушинтип жазылыптыр. 3. жазылуу, катталуу. **kursa** ~ курс-ка жазылуу. **okula** ~ мектепке катталуу.

yazım *линг.* жазуу эрежелери, орфогра-фия. *сал.* **imlâ.**

yazımsı жай сыяктуу/сыңары.

yazın I адабият. *сал.* **edebiyat.** ~ **dili** адабий тил.

yazın II жайында. ~ **Antalya çok sıcak olur** жайында Анталия абдан ысык болот.

yazıncı адабиятчы, автор, адабий сынчы.

yazınsal адабий, адабиятка тиешелүү/мү-нөздүү.

yazış жазыш, жазма стили/тили.

yazışmak өз ара жазышуу, кабарлашуу.

yazıt,-tı жазуу (*бир нерсенин бетине жазылган*), эпиграфия. *сал.* **kitabe.**

Orhun-Yenisey ~ları Орхон-Энесай жазуулары. ~ **bilimi** эпиграфия.

yazlamak 1. жаз келүү. 2. жайлоо, жайды бир жерде өткөрүү.

yazlı : ~ **kışlı** жайдыр-кыштыр, жай-кыш дебей.

yazlık,-ğı 1. жайкы (*кийим ж.б.*). 2. жайлык, жай үчүн. **evinizi bir ~ ki-ralamak istiyoruz** үйүңүздү бир жай үчүн жалдагыбыз келет. 3. жайлак, дача. **onun Marmaris'te ve Kuşadası'nda ~ları var** анын Мар-маристе жана Кушадасында жай-лактары бар. 4. жаздык (*буудай*). ~ **eken her sene aç kalır, güzlük eken on senede bir aç kalır** *мак.* жаздык эккен ар жылы ач калат, күздүк эккен он жылда бир ач калат. ~ **a çıkmak** жайлакка/ дачага кетиш.

yazlıkçı жайлакчы, жатакчы.

yazma 1. жазма (*иши*). 2. бетине кол ме-нен гүл түшүрүлгөн кездеме, чыт. **işlemeli** ~ саймалуу чыт. 3. жоолук. **al ~lım** кызыл жоолукчаным. 4. кол менен жазылган. ~ **kitap** колго жазылган китеп. 5. саймаланган. 6. *мед.* кулак бези шишиги. ~ **eser** жазма эстелик. ~ **yitimi** *мед.* жазма жөндөмүн жоготуш, аграфия.

yazmacı жоолук, жууркан *ж.б.* **нын бетин боёгон уз.**

yazmak I, -ar 1. жазуу (*ар кыл маа-ниде*). **kitap** ~ китеп жазуу. **mektup** ~ кат жазуу. 2. (*газетада/жур-налда*) туруктуу автор/журналист болуу. **o, Hürriyet'te yazıyor** ал Хүррийетте жазат. 3. эсептеп жазуу, көрсөтүү. **elektrik sayacı yazıyor** электр сааты жазып/көрсөтүп турат. 4. каттоо, алуу. **o delikanlıyı polis yazmışlar** ал жигитти полицияга алышыптыр. 5. *ооз.* келиндин ма-кияжын жасоо. 6. *өтм.* мандайына/ тагдырына жазып коюу.

yazmak II *диал.* жазуу, жаюу, бырыш-тырышын кетирүү.

yazmak III *линг.* жазда- (*айрым этиш-терге жалганып, ыктымал-дуулук маанисин берген көмөкчү этиш*). **düşeyazmak** жыгыла жаздоо. **öleyazdı** өлүп кала жаздады.

yazman катчы, секретарь.

yedek,-ği 1. жетек, кошумча, запас, ре-зерв. ~ **anahtar** жетек ачкыч. ~ **lâstik/teker** жетек дөңгөлөк. ~ **oyun-cu** жетек оюнчу. ~ **subay аск.** жетек офицер. 2. жетек, жетектелген айбан. ~ **at** жетек ат. 3. жетекте колдонулган чылбыр. 4. *ад.* ырма кайталанган сап/сөз, редиф. ~ **akçe фин.** жетек акча, резерв. ~ **e almak** 1) жетекке алыш, жетектеп жүрүш. 2) *спорт* жетек катары алыш.

yedeklemek 1. жетекке кошуу, жетектеп коюу, запастоо. 2. жетекке алуу,

жетелеп жүрүү.

yedekli 1. жетеги бар, жетектүү. 2. *ад.* жетек ыкмасы менен жазылган (*ыр*).

yedeklik, -ği 1. жетектик (*абал/мөөнөт*). 2. жетек катары алынган/сакталган.

yedemek *диал.* жетелөө.

yedi жети. ~**si** жетилик (*өлүмдүн 7-күнү*). ~ **başlı yılan/belâ** жети баштуу жылан/желмогуз (*митаам аял*). ~ **canlı** жети жандуу (*оңой менен оорубас/өлбөс*). ~ **düvel** *өтм.* бардык мамлекеттер, бүтүн дүйнө. ~ **düvelle barışık** ар ким менен ымалалаш. ~ **göbek** жети ата/муун. ~ **iklim dört bucak** дүйнөнүн төрт бурчу. ~ **kat/el yabancı** чоочун, жат. ~ **kat yerin dibine geçmek** жердин жети катар түбүнө кирип кете жаздоо (*уялгандан*). ~ **kubbeli hamam kurmak** кол жеткис нерселерди кыялданыш. ~ **mahalle** элдин баары. ~ **mahalle duydu** укпаган киши калбады. ~ **den yetmişe (kadar)** жетиден жетимишке чейинки ар ким.

yediemin *ук.* чырдуу нерсе чыр бүткөнчө аманат кылынган киши.

yedigen 1. жетиген, жети бурчтуу. 2. *геом.* жети жактуу көп бурчтук.

Yedigir *астр.* Чоң Жетиген, Жети Аркар (*топ жылдыз*).

yedili 1. жети мүчөдөн турган. 2. жетилик (*күйөө тарабынан колуктуга берилген сый кийим; үйлөнүүнүн 7-күнүндө кийилет*). 3. (*диван адабиятында*) *ар куплети жети саптан турган ыр түзүлүшү.*

yedinci жетинчи.

yedirmek 1. жедирүү. **yedirip içirmek** жедирип-ичирүү. 2. багуу, жабдуу, жумшоо. **kazandığını o kariya yedirdi** тапкан-ташыганын ошол катынга жумшады. 3. *өтм.* чыдоо, кабыл алуу, синдирүү. **gururuna yedirememek** намысы жол бербөө/

намысына сиңире албоо. **yedirdiğim ekmek burnundan gelsin!** *каргыш* жеген тамагы мурдунан чыксын! тузум урсун! 4. *өтм.* жедирүү, пара берүү. 5. синдирүү, аралаштыруу (*бир затты башкасына*).

yedişer жетиден. ~ ~ жети- жетиден.

yediveren бир жылда бир канча жолу мөмө берген/гүл ачкан (*өсүмдүк*).

yediz жети эм, жети эгиз.

yegân бирден, бир-бир.

yegâne жалгыз, жападан жалгыз, бирден-бир, тек. ~ **emel** жалгыз/бирден бир максат. ~ **evlât** жапжалгыз бала.

yeğ ийги, артык. ~ **bulmak/tutmak** артык көрүү.

yeğen 1. жээн (*эркек/кыз бир тууганынын баласы/кызы*). 2. ата-энесинин бир туугандарынын балдары. 3. *зоол.* аргын төө. ~ **im!** *жаш жигитке кайрылуу түрү.*

yeğın 1. артык, жакын. 2. катуу, кыйын, күчтүү.

yeğınleşmek 1. артык/жакын болуу. 2. катуулоо, кыйындоо, артуу, күчөө.

yeğınlik, -ği 1. *физ.* күчтүүлүк, чыңалуу күчү. *сал.* **şiddet**. 2. *линг.* үн күчү.

yeğlemek артык/жакшы көрүү, жогору баалоо. *сал.* **tercih etmek**.

yeğlik, -ği артыкчылык, мыктылык.

yeğni ооз. 1. жеңил (*оор эмес*). 2. жеңил-желпи, олуттуу эмес.

yeğnilemek жеңил/оңой көрүү, этибарга албоо.

yeğnilik, -ği жеңилдик/оңойлук.

yeğnilmek жеңилдөө.

yeis, -e'si өкүнүч, үмүтсүздүк. ~ **duymak** /~**e bürünmek/kapılmak** үмүтү үзүлүү, ындыны өчүү, шаабайы суу.

yek жеке, жалгыз, тек. ~ **başına** тек башына. ~ **e** ~ жекеме жеке.

yekdiğeri бири-бири. ~ **yle** бири-бири менен.

yeknesak бир түрдүү, бир калыпта, өзгөрүүсүз, монотондуу.

yeknesaklık, -ği бир түрдүүлүк/калыпта-

лык, монотондуулук.
yekpare бир бүтүн, ажырагыс, чулу. ~ **çelik** чулу болот.
yeksan 1. жексен, түз. 2. тегиз. **yer ile ~ etmek** жер менен жексен кылуу.
yekten 1. капысынан, күтүүсүздөн. 2. туруп туруп эле, адепсиз.
yekûn жалпы, бүтүн, болгон, сумма. ~ **çekmek** аяктоо, бүтүрүү, жыйынтыктоо (*сөздү*).
yel 1. жел, шамал. ~ **değirmeni** 1) жел тегирмен. 2) *арго* бекер. 2. ооз. кызыл жүгүрүк оорусу. 3. ооз. жел, газ (*ичегидеги, ашказандагы*). ~ **alsın!** каргыш жел алсын! ~ **gibi** желдей, шамалдай (*тез*). ~ **üfürdü, sel/su götürdü** жел айдап кеттиби, сел алып кеттиби белгисиз (*дайынсыз жок болгон нерсе үчүн*). ~ **yeperrek** жээлигип, желпилдеп, дайнын таппай. ~ **e vermek** желге/шамалга сапырып жиберүү (*ыксыз коромжу кылгандар үчүн*).
yeldirme 1. желбегей жамынчы (*аялдардын*). 2. балык тору. 3. шаштырма, дүрбөлөңгө салма.
yeldirmek ооз. шаштыруу, алдастатуу, дүрбөлөң салуу.
yele 1. жал (*ат, арстан ж. б.*). 2. балыктын жон калкандары.
yelek,-ği 1. желек, чыптама, бешмант. 2. жаа жебесине тагылган канаттар. 3. куш канатынын узун түктөрү.
yeleklemek жебенин куйругуна канат тагуу.
yelesenmek (*чач*) тармалдануу, көөп туруу.
yeleli жалдуу (*айбан*). ~ **kurt** ооз. сырттан.
yelin ооз. желин.
yelken дең. 1. желкен, жел канат, парус. 2. желкен/жел канат таккан кеме. ~ **açmak** желкен ачуу. ~ **bezi** желкенге ылайык бөз. ~ **gemisi** желкендүү/жел канаттуу кеме. ~ **yarışı** желкендүү кемелер жарышы. ~ **leri suya**

indirmek өтм. багынып берүү, моюн сунуу, баш ийип берүү.
yelkenci 1. желкен жасаган киши. 2. дең. желкен иштерин аткарган деңизчи.
yelkenli желкендүү/жел канаттуу (*кеме*).
yelkovan 1. (*саатта*) минута жебеси. 2. шамалдын багытын көрсөткөн жебе. 3. зоол. альбатрос (*Puffinus puffinus*).
yellemek желпинүү (*желтигич менен*).
yellenmek 1. желпинүү, желденүү. 2. ооз. жел чыгаруу.
yelli 1. желдүү, шамалдуу (*жер*). 2. кызыл жүгүрүк оорулуу. 3. ичи көпкөн.
yellim : ~ **yelâlim** ооз. шашып, карабаластап, алдастап.
yelloz орой сойку, жалап.
yelmek ооз. желүү. **yelip yepermek** желип-жортуу.
yelpaze 1. желпигич. 2. катталган, бүктөлгөн, жыйрылган. ~ **merdiven** бүктөмө/каттама шаты. 3. өтм. чек, таасир чөйрө. **hizmet ~si genişlemek** кызмат чөйрөсү кеңейүү. ~ **yelte** жеңил ойлуу, оосар.
yelpazelemek 1. желпинүү. 2. өтм. көкүтүү, колтукка суу бүркүү.
yelpik,-ği мед. дем кысылма, астма оорусу.
yelte,-ği 1. жел/шамал уруп турган. 2. өтм. жалтак, оома, чечкинсиз, жүүнү бош, туруксуз.
yeltenmek 1. жүткүнүү, умтулуу. 2. далаат кылуу, чымыркануу, тырышуу (*көбүнчө колунан келбес иш үчүн*).
yelve зоол. эчки маарак (*саз кушу*) (*Gallinago*).
yeltutan ооз., вет. жел жутма (*ат оорусу*).
yem 1. жем (*айбан азыгы*). ~ **torbası** жем баштык/торбосу. 2. жем (*кайырмакка/тузакка тагылган*). 3. мылтыктын дарысы. 4. өтм. жем, тузак (*бирөө үчүн даярдалган*). ~ **dökmek/koymak** 1) жем коюу/төгүү

(аң айбандарын тартуу үчүн). 2) өтм. куулук/митайымдык кылуу. ~ **istemez, su istemez** жем сурабайт, суу сурабайт (*зыяны жок нерсе*). ~ **kesmek** жем жеш. ~ **olmak** 1) жем болуу. 2) өтм. тузакка түшүү, алдануу.

yeme 1. жеме, тамактанма. 2. тамак. ~ **den kesilmek** тамактан калуу. 3. даам. **bu yüzümün ~si güzel** бул жүзүмдүн даамы жакшы.

yemek I, -ği 1. тамак, азык. **kuru** ~ кургак тамак. **sıcak** ~ ысык тамак. **Türk ~leri** түрк тамактары. 2. маалы/мааниси менен желген тамак. **akşam ~i** кечки тамак. **öğle ~i** түшкү тамак. ~ **e geliniz** тамак жеп кетиңиз. ~ **vermek** урматына тамак бериш. ~ **borusu** 1) *анат.* кызыл өңгөч. 2) *аск.* тамакка чакырган сигнал. ~ **e çağırma** тамакка чакыруу. ~ **çıkarma** тамак даярдоо. ~ **kitabı** тамак китеби. ~ **masası** тамак үстөлү. ~ **odası** тамак ичкен бөлмө. ~ **seçmek** тамакты тандап ичүү. ~ **yemek** тамак ичүү.

yemek II 1. жеш, тамактаныш, азыктаныш. **yemek** ~ тамак ичиш. ~ **içmek** ичип-жеш. 2. жеп жибереш (*жегич заттар*). 3. жеп кетиш, бүлүндүрүш. **sahili su yemiş** жээкти суу жеп кетиптир. **hırkasını güve yemiş** жемперин күбө жеп кетиптир. 4. чагып/тиштеп алыш. **çocuğun kollarını sıvrısineк yemiş** баланын колдорун чиркей чагып кетиптир. **sürekli tırnaklarını yiyor** дайыма тырмактарын тиштегилей берет. 5. өтм. кириптер/туш болуш. **ceza yedi** жаза тартып калды. **dayak** ~ таяк жеш. **tokat** ~ муштум жеш. 6. өтм. ысырап кылыш, чачып/сапырып салыш (*акчаны, байлыкты*). **varlığını kumarda yedi** байлыгын кумарда жок кылды. **miras** ~ мурасын чачып түгөтүш. 7. өтм.

динге/укукка айкыры нерселер алыш. **haram** ~ арам оокат кылыш. **rüşvet** ~ пара жеш. **paranın üstünü** ~ акчанын артканын жеп алыш. 8. каржоо, чыгым кылуу, “ичүү”. **bu araba fazla benzin yer** бул машине бензинди көп ичет. 9. ичинен күйүш, азап тартыш. **kendi kendini** ~ өтм. өзүн өзү жеш. **yiyip bitirmek** 1) жеп бүтүрүш. 2) өтм. бүлдүрүш, кыйратыш. 3) өтм. кыйноого салыш, азабын тарттырыш. 4) өтм. чачып жок кылыш. **yeme de yanında yat!** карап эле тургудай (*өтө даамдуу/кооз/сулуу нерселер үчүн*). ~ **duası** тамакка кылынган бата/дуба. **yemeden içmeden** ичпей-жебей. **yemeden içmeden kesilmek** ичпей-жебей калыш, тамакка табити тартпаш. **ye, kürküm ye!** же, чапаным же! (*кишиге эмес, кийимге маани берилгенде айтылат*). **yediği naneye bak!** кылып турганын кара! (*нааразычылык иретинде*).

yemekhane ашкана.

yemekli 1. тамактуу, тамагы менен. ~ **toplantı** тамак берилген чогулуш. ~ **pansiyon** толук пансион. ~ **vagon** вагон-ресторан. 2. тамактан турган.

yemeklik, -ği 1. тамактык, тамакка жарамдуу/ылайык. ~ **zeytinyağı** тамактык зайтун майы. 2. тамак-аш. ~ **almak** тамак-аш алыш.

yemeksiz 1. тамаксыз, тамак берилбеген. ~ **pansiyon** тамаксыз пансионат. 2. тамаксыз, азыксыз. ~ **kalmak** тамак-ашсыз калыш.

Yemen Йемен.

yemeni 1. йемени (*саймалуу жука жоолук*). 2. йемени (*мурду кайкалаган жеңил бут кийим*).

Yemenli йемендик.

yemin ант. ~ **i basmak** ант бере салуу. ~ **billah** Кудай алдында ант берүү, каргануу. ~ **ini bozmak** антынан

тайыш/антын бузуш. ~ **etmek** ант кылуу. ~ **etsem başım ağrımaz** коркпой ант бериле турган чындык. ~ **ettirmek** ант бердирүү, каргантуу. ~ **vermek** ант берүү. ~ **kasem** касам. ~ **kasem etmek** касам ичүү.

yeminli ант берген/туткан, касам ичкен. ~ **tanık** ант берген күбө. ~ **mütercim** ант берген котормочу.

yemiş 1. жемиш. **kuru** ~ куру жемиш. 2. мөмө. ~ **vermek** мөмө бериш. 3. *диал.* анжыр.

yemişçi 1. жемишчи. ~ **dükkanı** куру жемиш дүкөнү. 2. анжыр өстүргөн/саткан киши.

yemişli жемиштүү.

yemişlik,-ği 1. жемиш бакчасы. 2. жемиш сакталган жер. 3. жемиш салгыч идиш. 4. *диал.* анжыр бакчасы.

yemlemek 1. жем берүү (*айбандарга*). 2. жем тагуу (*кайырмакка, тузакка, капканга*). 3. *өтм.* айла-амал колдонуу, тузак куруу (*бирөөгө*). 4. мылтыкка дары коюу.

yemlenmek 1. жем берилүү. 2. жем тагылуу (*кайырмакка/капканга/тузакка*). 3. *өтм.* бирөөнүн эсебинен жан сактоо.

yemlik,-ği 1. жем берилген жер/идиш. 2. *өтм.* пара. 3. *өтм.* бекер жан сактаткан жер. 4. *арго* кумарда алдатылган киши. 5. жемге жарактуу/ылайыктуу.

yemyeşil жапжашыл.

yen I 1. жең (*кийимдин*). 2. *бот.* гүл чанагы.

yen II йен (*Жапониянын акча бирдиги*).

yenge 1. жеңе (*агаларынын/туугандарынын/таекелеринин аялдары*). 2. жаш аялдарга кайрылуу сөзү. 3. эркектин өз аялынан сөз кылганда атаган сөзү. **yengen biraz rahatsız** жеңендин (аялымдын) табы жок. 4. жеңе (*үйлөнүү тоюнда кызды жандаган аял*). 5. аяш (*досунун аялы*).

yengeç,-ci 1. зоол. суу чаяны. 2. *астр.* Чаян (*Зодиак топ жылдызынын биринин аты*). ~ **dönencesi** *геогр.* Чаян тропиги (*Күндүн жылдык айлануусунда түндүктөн түштүккө бурулган жери*).

yengen йенген (*чучук, сары быштак, томат соусу менен жасалган сандвич*).

yengi жеңиш.

yeni 1. жаңы. ~ **giyim** жаңы кийим. ~ **yl** жаңы жыл. 2. акыркы, соңку. ~ **haber** акыркы кабар. ~ **dünya** соңку дүйнө. ~ **moda** акыркы мода. 3. жаңы келген. ~ **asker** жаңы аскер. ~ **gelin** жаңы келин. 4. башкача, бөлөкчө, жаңыча. ~ **buluş** жаңы табылга. ~ **düşünce** жаңыча пикир. 5. жаңы эле, эми эле. **daha ~ geldim** жаңы эле келдим. ~ ~ жаңы гана, жакында гана, жаңыдан. ~ ~ **alışmaya başladı** эми гана көнө баштады. ~ **ay** жаңы тууган ай. ~ **den/~ baştan** кайра баштан. **Y~ Çağ tar.** Жаңы Доор (1453-1789 жылдар; орто кылымдын аягынан Француз революциясына чейинки мезгил). ~ **yetmelik** өспүрүм чак.

yenibahar *бот.* саадактуу калемпир (*Piment officinalis*).

yenice 1. жаңыча. 2. жакынкы күндөрдө, жаңы эле.

yenici I жеңүүчү.

yenici II жаңычыл, жаңы нерселерди жактаган.

yeniceri tar. жаңы черүү (1362-1826-жылдар арасында Османлы Императорлугу тарабынан курулган жөө аскер корпусу). ~ **ağası tar.** 1) жаңы черүү командири. 2) *өтм.* кайраттуу, катуу, айтканынан кайтпаган киши. ~ **ocağı** жаңы черүү корпусу.

yenicerilik,-ği жаңы черүү кызматы.

yeniden жаңыдан, кайрадан, кайра

баштан. ~ **kurma** кайра куруу. ~ **den** ~ **ye** жаңыдан, жакындан бери.

yenidünya бот. мальта өрүгү (*Eriobotrya Japonica*). 2. түстүү айнектен жасалган шуру.

yenik I, -ği 1. желген, кемирилген, чагылган (*курт-жумурска/айбандар тарабынан*). **fare** ~ **i** чычкан жеп кеткен жер. 2. желип/оюлуп калган жер.

yenik II, -ği жеңилген, утулган, баш ийген. ~ **düşmek** жеңилип калуу.

yenilemek 1. жаңылоо, жаңыртуу. **ev eşyalarını yeniledi** үй буюмдарын жаңылады. 2. кайталоо. **düşman taarruzlarını yeniledi** душман чабуулдарын кайталады.

yenileşmek жаңылануу, жаңы түргө келүү.

yenilgi жеңилиш, утулуш. ~ **ye uğramak** жеңилишке учуроо.

yenilik, -ği жаңылык. 2. жаңыруу, жаңыланма, реформа. ~ **ler getirmek** жаңылыктар алып келүү. ~ **korkusu** психол. жаңылыктан коркмо сезими. ~ **ler sokmak** жаңылык киргизүү.

yenilikçi жаңычыл, жаңылык жактоочусу.

yenilmek I 1. жегенге жарактуу, жесе боло турган. **yenilir yutulur gibi değil** 1) желбей турган (*тамак*). 2) өтм. ымалага келбей турган (*киши*). 3) өтм. көңүлгө толбой турган (*нерсе*). 4) ачуу сөз.

yenilmek II жеңилүү, утулуу (*согушта, оюнда ж. б.*). **yenilmez** жеңилбес, утулбас.

yenirce 1. ырбаган жара, гангрена. 2. мед. сөөк кулгунасы. 3. ооз. кулгуна, котон жара.

yenişmemek жеңише албоо (*бирин-бирин*).

yenmek I, -er 1. жеңүү, утуу. **сал. mağlup etmek**. 2. каршы туруу, тыюу, кармай билүү. **güçlükleri** ~ кыйынчылыктарды жеңүү. **öfkelerini**

yenemedi ачуусун тыя албады.

yenmek II, -er 1. желүү, желгенге жароо. **yemekler yenmiş** тамактар желиптир. 2. жешилип/желип калуу. **ayakkabısının topukları yenmiş** туфлийинин такалары жешилип калыптыр.

yer 1. жер, топурак. ~ **e bakmak** жер кароо. ~ **e düşmek** жерге жыгылып кетүү. ~ **e oturmak** жерге отуруу. 2. жер (*планета*). **Y~in dönmesi** Жердин айлануусу. **Y~ ekseni** Жердин огу. 3. аянт, жер. **dağ eteğinden kendine ~ almış, ev yapacak** тоо этегинен жер алыптыр, үй салат экен. 4. мерчемдүү жер, пункт. **atandığı ~** дайындалган жер. **idare ~i** башкаруу жери. 5. из, так. **bıçak ~i** бычак изи. 6. абал, шарт. **Türkiye son dönemlerde dünya ekonomisinde önemli ~e sahip oldu** Түркия акыркы мезгилде экономикада маанилүү абалга келди. 7. кызмат орду. **son atamalarda müdürümüz ~inde kaldı** акыркы дайындоолордо директорубуз кызматында калды. 8. орун, болгон/калган жер. **~inizi bilmiyoruz** калган жериңизди билбейбиз. **otelde boş ~ yokmuş** отелде бош орун жок экен. **toplantının ~i daha belirsiz** чогулуштун болчу жери белгисиз. **sen benim ~imde olsan ne yapardın?** сен менин ордумда болсоң, эмне кылар элеч? **masanın ~ini değiştirmeliyiz** үстөлдүн ордун өзгөртүшүбүз керек. 9. маани. **masalların halk edebiyatındaki ~i inkâr edilemez** жомоктордун элдик адабияттагы маанисин танууга болбойт. 10. тактай, таман. **~i parke mi?** таманы паркетпи? ~ **açmak** 1) орун берүү, жол бошотуу. 2) кызмат берүү. ~ **adı** жер аты. ~ **adı bilimi** топонимия. ~ **almak** 1) орун алуу. 2) (*бир ишке*) катышуу.

~**ini almak** (*бирөөнүн*) ордун ээлөө. ~ **altı** 1) жер алды. 2) *өтм.* көмүскө зыяндуу иштер. ~ **altı dünyası** мафия. ~ **inden ayrılmak** ордуна туруп кетүү. ~ **e bakan yürek yakan mak.** жооштон жоон чыгат. ~ **e baktırmak** жер каратуу, уят кылуу. ~ **i başka olmak** жайы/жөнү башка болуу. **benim için senin ~in başka** мен үчүн сенин жөнүң башка. ~ **e batasica/batsın!** жерге/көргө кирсин! ~ **e batmak** 1) жерге кирип кетүү, жок болуу. 2) жерге кирип кете жаздоо (*уялгандан*). ~ **belirteci** *грам.* орун тактооч. ~ **le beraber/bir olmak** жер менен жер болуу. ~ **le bir/yeksan etmek** жер менен жексен кылуу. ~ **bilimci** геолог. ~ **bilimi** геология. ~ **den bitme** 1) жерден бүткөндөй, кодоо. 2) жерден чыккандай, шылуун, колдон суурулган. ~ **ini bulmak** 1) ордун табуу. 2) аткарылуу, ишке ашуу. **adalet ~ini buldu** адилеттик ишке ашты. ~ **cücesi** жердин битиндей (*кыска, чапчаң*). ~ **e çalmak/vurmak** жерге көтөрүп чабуу/уруу. ~ **çekimi** жердин тартылуу күчү. ~ **in dibine geçmek/batmak** жердин түбүнө кирип кете жаздоо (*уялгандан*). ~ **ini doldurmak** ордун толтуруу, жогун жоктотпоо. ~ **elması** *бот.* жер алма (*Helianthus tuberosus*). ~ **etmek** 1) артында из калтыруу. 2) орун-очок алуу, жайгашуу. ~ **ine geçmek** ордун басуу. ~ **ine gelmek** 1) ордуна келүү. 2) каалоо-тилеги орундалуу. ~ **i gelmemek** ыңгайы/учуру келбөө. ~ **ine getirmek** 1) аткаруу, орундатуу. 2) оңдоо, калыбына келтирүү. ~ **göçmeni** жер көчкү. ~ **den göğе kadar** жерден көккө чейин, толук. ~ **den göğе kadar haklısın** туптуура айтып атасың. ~ **e göğе koyamamak** жерге-сууга тийгизбей (*мактоо*).

~ **le gök bir olsa** эмне болсо ошо болсун, маа десе жер антарылып кетсин. ~ **i göğү birbirine katmak** чаң-тополоң салуу, астын-үстүн түшүрүү. ~ **i göğү inletmek** жер-сууну бузуп ыйлоо. ~ **i göğү tutmak** жер-суунун баарын басып алуу. ~ **ine göre** ылайыгына/ыгына жараша. ~ **inde görülmek** туура көрүлүү. ~ **ini ısıtmak** (*бир иште*) көпкө калыш, жылуу ордунан козголбош. ~ **kabul etmez** жер албайт (*Кудайга күнөөкөр болгонду*). ~ **kauması** жер көчкү. ~ **ine koymak** 1) ордуна коюу. 2) катары көрүү. **insan ~ine koymamak** киши катары көрбөө. **babası ~ine koymuş** атасындай көрөт. ~ **in kulağı var mak.** жердин кулагы бар. ~ **e mihlanmış gibi** жерге кадап койгонсуп. ~ **i olmak** ыңгайы/жөнү бар болуу. ~ **ine oturmak** бап/дал келүү. ~ **inden oynamak** 1) ордунан ажыроо. 2) ордунда тура албоо, тыбырчылоо, тынчсыздануу. ~ **i ölçmek** жерге сулк түшүп жатуу. ~ **ölçme bilgisi** геодезия. ~ **i öpmek** *шылд.* жыгылып калуу. ~ **sarsıntısı** жер титирөө. ~ **inde saymak** 1) ордунан жылбоо. 2) кызматы/даражасы өзгөрбөө. ~ **den selâm** жерге чейин ийилип таазим кылуу. ~ **e sermek** 1) жеңүү, жыгуу. 2) өлтүрүү. ~ **ini sevmek** жери жагуу (*орун которуштурган өсүмдүк*). ~ **sıçanı** зоол. сокур чычкан (*Talpa europaea*). ~ **sofrası** жерге жайылган дасторкон. ~ **i soğumadan** орду сууй электе, дароо. ~ **inde su mu çıktı?** алдынан суу чыктыбы? (*эмне шааштын? маанисинде*). ~ **leri süpürmek** жер шыпыруу (*узун кийим жөнүндө*). ~ **lerde sürünmek** жер сыйпалап/карайлап калуу. ~ **tutmak** 1) орун айыртуу. 2) орун ээлөө. 3) *өтм.* мааниге ээ болуу. ~ **ini tutmak** 1) ордун басуу, жогун жоктотпоо. 2)

ордуна колдонулуу. **~i var!** жөндүү, туура, ылайык. **onun itiraz etmesinin ~i var** анын каршы чыгышы жөндүү. **~ vermek** 1) орун/кызмат берүү. 2) кадырлоо, сыйлоо. 3) (*бир окуяга*) жол берүү, мүмкүнчүлүк таануу. 4) сөз кылуу, токтолуу (*макалада, китепте, сөзүндө ж. б.*). **~den ~e vurmak** жерден алып көргө салуу, жер-жеберине жетүү. **~den yapma** жерден бүткөндөй, кенедей (*мис. ум*). **~ yarılıp içine girmek** 1) жер жарылып кирип кеткенсип жоголуу. 2) жер жарылса кирип кете тургандай уялуу. **~ yatağı** жерге салынган төшөк. **~le yeknesak olmak** к. **~le bir/yeksan olmak**. **~inde yeller esiyor** орду калып өзү жок (*эчак куйругун түйүптүр*). **~ ~ 1)** жер-жерлерде. 2) кез-кезде, кээде. **~ ~ uğradığım oluyor** кез-кез жолугуп коём. **~den ~e** бир жерден бир жерге, улам бир жерге. **~inden oynuyor** жер астын-үстүн түшөт. **~li ~inde olmak** орду ордунда туруу. **~li ~siz** орунсуз, ыксыз, ой келди. **~li ~siz konuşmak** орунсуз сүйлөө. **~i yok!** жөнү/ыгы жок, туура эмес! **~ yurt** жер-журт. **~i yurdu belirsiz** жер-журту белгисиз. **~ yuvarı/küresi** *астр.*, *геогр.* жер шары. **~deki yüze basılmaz** мак. сунулган моюнду кылыч кеспейт. **~ zarfı** *грам.* орун тактооч.

yerberi *астр.* перигей.

yerel жергиликтүү, жергеге мүнөздүү. **~ kıyafet** жергенин жергиликтүү кийими. **~ saat** жергиликтүү саат. **~ uyuşturucu** жергиликтүү наркоз. **~ yönetim** жергиликтүү бийлик.

yerelleşmek 1. жергилик алуу, жергеге ылайыкташуу. 2. элеттешүү.

yerelleştirmek жергиликтүү мүнөз берүү.

yerey 1. жер бөлүгү. 2. *геол.* жер катмары, формация.

yergi *ад.* мыскыл, сатира. *сал.* **hiciv**.

yergici *ад.* сатирик.

yerinde 1. орундуу, жөндүү, ыктуу, туура. **~ bir davranış** туура мамиле. **~ bir soru** туура суроо. 2. ыңгайлуу учур, маалы. 3. жайында. **keyfi/nesesi ~** көңүлү жайында. шайыр. **gücü ~** алдуу-күчтүү. **sıhhati ~** ден соолугу жайында. 4. ордунда, жашында. **babası ~ bir adamla evli** атасы жашындагы бир кишиге тийген. **evlâdım ~** өз балам сыяктуу.

yerine 1. ордуна. **ben Özkan'ım ~ nöbet tutacağım** мен Өзкандын ордуна нөөмөткө турам. **findık ~ çay ekecekmiş** фундуктун ордуна чай эгет экен. 2. атынан. **babası ~ alhyormuş** атасынын атынан алып атыптыр.

yerinmek кейинүү, өкүнүү, бушайман болуу, жерүү.

yerleşik,-ği 1. отурук, отурукташкан, жерлешкен. **~ hayat** отурук жашоо. **~ toplum** отурукташкан эл. 2. жергиликтүү, бир жердик. 3. туруктуу орношкон. **~ tiyatro** туруктуу театр.

yerleşim отурук, отурукташма. **~ alanı** к. **~ merkezi**. **~ merkezi** отурук борбору.

yerleşme 1. жерлешме, отурукташма, жайгашма. 2. өздөштүрмө.

yerleşmek 1. жерлешүү, жайгашуу, отурукташуу, орун алуу. **iki yıl sonra Ankara'ya yerleştik** эки жыл кийин Анкарага жерлештик. 3. орун алып отуруу. 4. жайгашуу, иретке келүү. **yerleşebildiniz mi?** жайгашып алдыңарбы? 5. орноп, чыкпай калуу. **bu taş buraya adamakıllı yerleşmiş** бул таш бул жерге аябай орноп калыптыр. 6. жайылуу, орноо. **demokrasinin yerleşmesini güçleştiriyor** демократиянын орношун кыйындатып жатат. 7. кирүү, кеңири колдонула баштоо. **Arap kelimeleri zamanla söz varlığımıza iyice yerleşmiş** арап сөздөрү бара-бара тил казынабызга

мыктап орноп калган.

yerleşirme 1. жерлештирме, жайгаштырма, орнотмо. 2. өздөштүрмө.

yerleşirmek 1. жерлештирүү, жайгаштыруу, орноштуруу (*бир жерге/бир кызматка*). 2. жайгаштыруу, орнотуу, коюу (*бир буюмду*). 3. берип калуу, коюп/муштап жиберүү. **yüzüne bir güzel tokat yerleşirdi** бетке келиштире бир коюп калды (*дейсиң*). 4. (*сөз үчүн*) дал үстүнөн түшүү, учурунда айтып калуу.

yerli 1. жергиликтүү, ошол жерде туулуп-өскөн. **hanımın oranın ~si idi** аялым ошол жакта туулуп-өскөн. 2. жергиликтүү, жергеге мүнөздүү. ~ **mevye** жергиликтүү мөмө. ~ **muz** жергиликтүү банан. ~ **mallar** жергиликтүү товарлар. 3. козголбос, ташылбас, орнотулган. ~ **dolap** ордуна козголбос шкаф. ~ **yerinde durmak** орду-ордунда туруу. ~ **yerine koymak** орду-ордуна коюу. ~ **yersiz** ыгы келсе-келбесе да, орунсуз-жөнсүз.

yerme 1. мыскыл, какшык, шылдың. 2. жериме.

yermeçi 1. какшыкчы, шылдыңкор. 2. жериген.

yermeçer 1. мыскылдоо, какшыктоо, шылдыңдоо. 2. жерүү, жийиркенүү, жипкирүү. **kendi değerlerini** ~ өз дөөлөттөрүнөн баш тартуу/жерүү.

yermeli 1. жерилген, жийиркеничтүү, орой. ~ **kelimeler** орой сөздөр. 2. тамак жериген, талгак болгон (*аял*).

yeröte *астр.* апогей.

yersel 1. жерге байланыштуу/тийиштүү. 2. жергиликтүү.

yersiz 1. жерсиз, орунсуз. ~ **yurtsuz** жер-журтсуз, мекенсиз, тентиген. 2. *өтм.* орунсуз, ыксыз, жөнсүз, туура эмес. ~ **söz** орунсуз сөз. ~ **şaka** орунсуз/ыксыз тамаша.

yersizlik,-ği 1. жердин/орундун жоктугу/

тардыгы. 2. *өтм.* ылайыксыздык/ыксыздык, орунсуздук, жөнсүздүк.

veryüzü жер жүзү.

yeşermek 1. бүрдөө, бүр ачуу (*өсүмдүк*). 2. көгөрүү, жашылдануу (*өсүмдүктөр*).

yeşerti көк майсаң, тулаң.

yeşil 1. жашыл (*түс*). 2. жашыл түстөгү. 3. көк, чийки (*жемиш, жашылча*). 4. жаңы бышкан, жаш (*жашылча*). ~ **fasulye** жаш фасоль. ~ **soğan** көк пияз. 4. *арго* доллар. ~ **ışık** 1) жашыл жарык (*жол лампасы*). 2) *өтм.* уруксат, жол. ~ **ışık yamak** *өтм.* жол /уруксат берүү, шарт түзүү. ~ **saat** кабылдама сааты. ~ **saha** футбол талаасы.

Yeşilay Жашыл Ай (*Түркия сергектик коому*).

yeşilbağa зоол. жашыл бака (*Hyla arborea*).

yeşilbaş зоол. жашыл баш жапайы өрдөк (*Anas platyrhynchos*).

yeşilbiber бот. болгар калемпири.

yeşilimsi жашгылт.

yeşilimtrak к. **yeşilimsi**.

yeşillenmek 1. жашылдануу, көгөрүү, көрктөнүү. 2. бүрдөө. 3. *арго* тийишүү (*каршы жыныстагыларга*). 4. *арго* сугун артуу, ач көздөнүп кароо.

yeşilli 1. жашылдуу, жашыл аралаш. 2. жашыл кийимчен. ~ **kız** жашыл кийимчен кыз.

yeşillik,-ği 1. жашылдык (*түс*). 2. жашыл талаа, айлана-чөйрө. 3. жашылча, чөп-чар.

yeşim мин. яшма.

yetenek,-ği жөндөм, шык, эп, талант. **doğuştan verilen** ~ тубаса жөндөм. **yaratıcılık ~i** чыгармачыл жөндөм. ~ **ini sergilemek** жөндөмүн/шыгын көрсөтүү.

yetenekli жөндөмдүү, шыктуу, эптүү, таланттуу.

yeteneksiz жөндөмсүз, шыксыз, эпсиз,

талантсыз.

yeteneksizlik, -ği жөндөмсүздүк, шыксыздык, эпсиздик, талантсыздык.

yeter 1. жетер, жете тургандай, жетиштүү. *сал. kâfi. ~ derecede* жетиштүү даражада. *~i kadar* жетишинче, аябай. *~i kadar uyuyorsun* аябай эле уктап атасың. *~ de artar bile* жетмек түгүл ашып кетет. *~ ki* жетсе/болсо болду. *~ ki ağlama* ыйлабасаң эле болду. *~, kafamı karıştırdın!* жетишет! башымды айланттың. *~ sayı* кворум, жетер сан. *сал. nisap.*

yeterince жетеринче, жетиштүү даражада/санда.

yeterli 1. жетиштүү, жетерлик. *yakıtları ~ mi?* отун-суусу жетиштүүбү? 2. жетиштүү билими/жөндөмү бар, колунан келген, компетенттүү. 3. жетиштүү күчү/таасири бар.

yeterlik, -ği 1. жетиштүүлүк, жетиктик, жөндөмдүүлүк, шыктуулук, компетенттүүлүк. *сал. ehliyet. ~ belgesi* адистик күбөлүгү. *~ fiili грам.* Жасай алуу/билүү маанисиндеги этиштер (*görebilmek* көрө алуу. *göremek* көрө албоо). *~ sınavı* кызматка алуу/көтөрүү сынагы.

yeterlilik, -ği жетиштүүлүк, канааттандыралык. *~ duygusu* психол. канааттанма сезими.

yetersiz 1. жетерсиз, жетишсиз, тартыш, өп-чап. 2. жөндөмсүз, колунан келбеген, компетентсиз. *сал. kifayetsiz, ehliyetsiz.* 3. сапатсыз, маанисиз. 4. беримсиз, берекетсиз, кунарсыз.

yetersizlik, -ği 1. жетерсиздик, жетишсиздик, тартыштык, өп-чаптык. 2. жөндөмсүздүк, колунан келбестик, компетентсиздик. 3. сапатсыздык. 4. беримсиздик, берекетсиздик, кунарсыздык. *~ duygusu* психол. канааттанбоо сезими.

yeti жөндөм, шык. *сал. meleke.*

yetik жетик. *aklı ~ акылы жетик.*

yetim жетим, атасыз жетим. *~ ve öksüz*

томолой жетим.

yetimhane жетимкана.

yetimlik, -ği жетимдик.

yetingen жетинген, көзү/көңүлү ток, ынсаптуу.

yetinme жетинме, жетиштүү көрмө, канааттанма.

yetinmek жетинүү, жетиштүү көрүү/саноо, канааттануу.

yetirmek ооз. 1. бүткөрүү, аягына жеткирүү/чыгаруу. 2. чоңойтуу, өстүрүү. 3. жеткирүү, жетиштирүү. *para-yı ~* акчаны жеткирүү. 4. жеткирүү, улаштыруу, кабар берүү.

yetişim өсүү, өнүү, чоңоюу, бой жетүү.

yetişkin 1. бышкан, келишкен, өсүп жетилген. 2. *өтм.* чоң, эрезеге/бойго жеткен. *~ eğitimi* чоңдорго билим берүү.

yetişkinlik, -ği бой жеткендик, эрезе курак.

yetişme 1. өсүш, өнүгүш. 2. жетишме, улашма. *hedefe ~* максатка жетишме. 3. тарбиялап чыгарма, таалим.

yetişmek 1. жетишүү, жетүү, жетип баруу/келүү. *peşinden ~* аркасынан жетип баруу. *imdadına ~* жардамына жетип баруу. 2. аяктоо, бүтүү, даяр болуу, бүткөрүлүү. *bu giysi yarına yetişmeli* бул кийим эртең даяр болушу керек. 3. жетүү (*колу, бою*). *çocuk lâmbaya yetişemez* бала лампага жете албайт. 4. жетүү, жетишерлик өлчөмдө болуу. *bu para yetişmez* бул акча жетпейт. 4. туш келүү, көрүп калуу. *Nadir dedesine yetişmemiş* Надир чоң атасын көрбөй калыптыр. 5. өсүү, чыгуу, бышуу (*өсүмдүк, мөмө-жемиш*). *memleketinizde muz yetiştir mi?* жергеңизде банан өсөбү? 6. өсүп жетилүү, таалим-тарбия көрүү. *yetimhanede yetişmiş* жетимканада өсүп чоңоюптур. 7. бойго жетүү, эрезе куракка келүү. *yetiş-(in)!* жардамга! жардам! *yetişme/*

yetişmeyesi! каргыш жайрап кал! кыйрап кал!

yetişmiş 1. чоңойгон, эрезеге/бойго жеткен, жетилген. 2. бышкан, жетилген (*мөмө-жемиш ж. б.*). 3. тарбия көргөн, окуган.

yetiştirici 1. өстүрүп чыгаруучу, өндүрүүчү. 2. тарбия берген, чоңойткон.

yetiştirme 1. жетиштирме, улаштырма (*бирөөнү бир жерге*). 2. теңеме, жеткирме (*бирөөгө*). 3. убагында бүткөрмө/жетиштирме. 4. өстүрүш, өндүрүп чыгарыш. 5. *өтм.* чоңойтуш (*балдарды*), көндүрүш, машыктырыш (*айбандарды*). ~ **yurdu** жетим балдар үйү.

yetiştirmek 1. жетиштирүү, улаштыруу. 2. бүткөрүү, даяр кылуу. 3. жеткирүү, бөлүштүрүү. 4. өстүрүү, өндүрүп чыгаруу. **zeytin** ~ зайтун өстүрүү. 5. угузуу, кабар берүү. **sözün hemen yetiştirdin, ha?** сөздү дароо айтып бардыңбы? 6. *өтм.* чоңойтуу, өстүрүү, тарбиялап чыгаруу.

yetke 1. бийлик, күч, авторитет. 2. *психол.* ишеним, адилеттүүлүк, калыстык.

yetki 1. мыйзамдуу бийлик/күч, укук, кудурет, милдет, кызмат. ~ **sini kullanmak** укугун колдонуу. 2. компетенция. ~ **vermek** укук/компетенция берүү. ~ **belgesi** укук берилген документ.

yetkilendirmek жоопкерчилик/бийлик/укук берүү.

yetkili 1. жооптуу. 2. компетенттүү, жетик, адис. ~ **merci** жооптуу кызматтар.

yetkin жеткилен, жетик, мыкты, кынтыксыз. шайма-шай.

yetkinlik,-ği жеткилендик, жетиктик, мыктылык, кынтыксыздык.

yetkisiz укуксуз, жооптуулугу/компетенциясы жок.

yetmek,-er 1. жетүү, жетиштүү болуу. **bu para bize yeter** бул акча бизге

жетет. 2. *өтм.* жетүү, ашыкча келүү, тажатуу. **artık canıma yetti** жанымга батып кетти, тажадым. **artık yeter, ya!** жетишет, болбодубу эми! 3. жашка жетүү. **yaşı seksene yetti** жашы сексенге жетти. **yeter de artar** жетмек түгүл ашып кетет. **yeter ki** болсо болду. **yeter ki annem üzülmesin** апам капа болбосо эле болду.

yetmezlik,-ği жетишпестик. тартыштык, кемчилдик.

yetmiş жетимиш.

yetmişer жетимиштен. ~ ~ жетимиш-жетимиштен.

yetmişinci жетимишинчи.

yetmişlik,-ği 1. жетимиштик, ичинде жетимиши бар. 2. жетимиш жаштагы.

yevm *эск.* күн.

yevmî бир күндүк.

yevmiye 1. бир күндүк акы/каржама. 2. ар күнү. ~ **şu kadar su harcanyor** ар күнү ушунча суу түгөтүлөт. ~ **defteri** күндүк чыгым дептери.

Yezidî дин 1. жеситчилик (*шайтанга тапкан секта*). 2. жеситчилик жактоочусу.

yezit oрой жесит, зуулум, заалим.

yığdırma жыйдырма, чогултма.

yığdırmak жыйдыруу, чогулттуруу, топтотуу.

yığılı жыйылуу, чогулуу.

yığılıш жыгылыш, жөөлөш, чогулуш (*бир жерге*).

yığılışma жыгылышма, жөөлөшмө, түртүшмө.

yığılmak 1. жыйылуу, топтолуу, чогулуу. **halk meydana yığıldı** эл майданга чогулду. 2. жыгылып калуу/кетүү. ~ **kalmak** 1) жыгылып калуу. 2) чогулуу, жыйылуу.

yığın 1. жыйын, үймөк, дөбө. **kâğıt ~ı** кагаз үймөгү, дөбөлөнгөн/үйүлгөн кагаздар. **ot ~ı** чөп үймөгү. 2. жыйын, чогулган эл, масса. ~ **la/bir** ~ бир далай, толгон-токой. **bir ~ lâf**

söyledi толгон-токой сөз сүйлөдү. ~
~ 1) жыйын-жыйын, үймөк-үймөк.
2) топтошкон, калың (эл).

yığmak,-ğı 1. топтошмо, жыйылма, кошулма, үйүлмө. 2. аск. топтомо, жыйма (бир жерге). 3. биол. бир клеткалуу өсүмдүктөрдүн жыйыны.

yığmtı жыйынды, кошунду.

yığışmak жыйылышуу, топтолушуу.

yığmak 1. жыюу, топтоо, чогултуу. **eşya-yı bir kenara yığdılar** буюмдарды бир бурчка жыйып коюшту. 2. жыйноо, даярдоо, камдоо. **millet kışık odununu, kömürünü yığdı** эл кыштык отун, көмүрүн жыйып алды.

yıkama 1. жуума. 2. киринтме. **bulaşık ~ makinesi** идиш жуума машинеси.

yıkamak,-ar 1. жууш. 2. киринтиш. 3. фото плёнканы чылаш. **mideyi ~ мед.** ашказанды чайкоо. **yüzünü ~** жүзүн чаюу.

yıkanış жуунуш, чайканыш, кириниш. 2. жуулуу, чайкалуу. **çamaşır yıkandı** кир жуулду.

yıkayıcı 1. (өлүктү) жууган киши. 2. кино плёнканы чыгаруу иштерин жетектеген киши.

yıkı жыгылган/кыйраган/ураган/кулаган нерсе, уранды, чалдыбар. **сал. harabe.**

yıkıcı 1. кыйраткыч, бүлдүргүч. 2. кыйратуучу, бүлдүрүүчү. ~ **faaliyet** бүлдүргүч ишмердик. ~ **harpler** кыйратуучу согуштар. 3. жыккан/бузган киши (эски үйлөрдү).

yıkıcılık,-ğı кыйраткычтык, бүлдүргүчтүк.

yıkık,-ğı жыгылган, кулаган, ураган. ~ **duvar** ураган дубал. ~ **ev** бузулган үй. ~ **dökük** чалдыбары чыккан.

yıkılış жыгылыш, кулаш, ураш.

yıkılma жыгылма, кулама, урама.

yıkılmak 1. жыгылуу, кулоо. **duvar yıkıldı** дубал жыгылды. 2. ордунда тура албоо, жаны жер тартуу. **yorgunluktan yıkılıyordu** чарчаган-дан

бутуна тура албай калды. 3. өтм. үйүлүү, басып калуу. **bütün işler onun üstüne yıkılmıştı** бардык иштер анын мойнунда калды. 4. кулоо, төңкөрүлүү. **rejim yıkıldı** режим кулады. 5. өтм. көңүлү чөгүү, үмүтү/ындыны өчүү. 6. арго жок болуу, чыгып кетүү. **yıkıl karşımdan!** кет, жогол, көзүмө көрүнбө! **yıkıla yıkıla** илкип-калкып, жыгылып-туруп, сүйрөлүп. **yıkıla yıkıla geliyor** жыгылып-туруп/сүйрөлүп келе жатат.

yıkım 1. жыгым, бузуш, кыйратыш. **bu bölgede ~ var** бул аймактагы үйлөр бузулат. 2. чөгүш, ындыны өчүш. ~ **olmak** катуу зыян тартуу.

yıkımcı кыйратуучу, бузуу иштерин жүргүзгөн киши.

yıkıntı 1. жыгынды, уранды, чалдыбар. 2. бүлгүн, катастрофа. ~ **olmak** (бирөөнү) чоң зыянга/чыгымга учуратыш.

yıkmacı бузулчу үйлөрдү алып саткан киши.

yıkmaq,-ar 1. жыгуу, бузуу, кыйратуу. **deprem kasabadaki evleri yıktı** жер титирөө кыштактагы үйлөрдү кыйратты. 2. кулатуу, томкоруу. **rüzgâr ağacı yıktı** шамал бакты кулатты. 3. жыгуу, оодаруу. **yükü ~** жүктү кулатуу. 4. өтм. көңүлүн чөгөрүү, үмүтүн/ындынын өчүрүү, чөктүрүү. 5. өтм. жүктөп/шылтап салуу. **suçu bana yıktı** күнөөнү мага шылтап койду. 6. кыйшайтуу, жылдыруу. **şapkasını sağa yıkmış** шапкасын оң жагына кыйшайтып коюптур. 7. жеңүү, жыгуу (күрөштө).

yıl жыл. **сал. sene. artık ~** артык жыл (366 күндүк жыл). **öğretim ~ı** окуу жылы. **yenı ~** жаңы жыл. **~larca** жылдар бою. ~ **aşırı** жыл аттап. ~ **on iki ay** 1) жыл бою. 2) такай, тынбай, дайыма, үзгүлтүксүз. ~ **dan ~a** жылдан жылга. **~lar ~ı** жылдар бою.

~ **uğursuzun** шумпайлар жылы (куулук-шумдуктуулар жырпаган заман).

yılan 1. жылан. **boğa** ~ı удав. **çingiraklı** ~ калдыркандуу жылан (*Crotalus horridus*). **ok** ~ı ок жылан (*Cerastes hasselquistii*). 2. өтм. жылан, заалим, куйту, көрөзгөй (кйиш). ~**ın başını küçükken ezmeli** мак. жыландын башын кичинесинде жанчыш керек. ~ **deliği** жыландын уюгу. ~ **gibi** жыландай (таш боор, заалим, түрү суук). ~ **gibi sokmak** жыландай чагып алуу. ~ **gömleği** жыландын териси. ~ **hikayesi** бүтпөгөн жомок/чыр. ~ **kemiği** жүрөк сүйгөн иш. ~**ın kuyruğuna basmak** жыландын/ажыдаардын куйругун басуу. ~ **sokması** жылан чагуу. ~ **taşı** мин. жылан ташы, серпантинит.

yılanbaşı үлүлдөн жасалган кооздук (жүгөндө).

yılancı жылан ойноткон киши.

yılancık, -ği мед. 1. тилме, кыйма. 2. ооз. сөөк учук.

yılbaşı, -nı жаңы жыл башы. ~ **gecesi** жаңы жыл түнү.

yıldırak, -ğı 1. чагылган. 2. жылтырак. Y~ Жылтырак (жылдыз аты).

yıldırımak дуал. жылтыроо.

yıldırım чагылган. ~ **çarpması** чагылган тийүү. ~ **düşmek** чагылган түшүү. ~ **gibi** чагылгандай, чагылгандай тез. ~ **harbi/savaşı** чагылгандай тез согуш. ~ **hızıyla** чагылгандай ылдам. ~**la vurulmuşa dönmek** чагылган тийгендей болуу. ~ **nikâhı** чагылгандай тез нике.

yıldırımkıran чагылган тоскуч.

yıldırımsavar к. **yıldırımkıran**.

yıldırma коркутма, террор.

yıldırmaк коркутуп-үркүтүш, жүрөгүнүн үшүн алыш. **gözünü** ~ көзүн коркутуу.

yıldır : ~ ~ жылтыр-жултур.

yıldız 1. жылдыз. **Çoban** ~ı астр.

Чолпон жылдыз. **kuyruklu** ~ астр.

куйруктуу жылдыз, комета. **Merih**

~ı астр. Марс. **Şimal** ~ı астр.

Алтын Казык жылдызы. 2. геом.

жылдыз (*figura*). 3. дең. түндүк.

4. өтм. жылдыз, мыктынын мык-

тысы. **sinema** ~ları кино жылдыз-

дары. **Türk futbolunun** ~ı түрк фут-

болунун жылдызы. 5. өтм. бакты,

таалай, жол. 6. өтм. жылдыз, ма-

миле, маанай. ~**ları barışmak** жыл-

дыздары келишүү. **gelini ile ~ları bir**

türlü barışamadı келини экөөнүн

жылдызы эч келишпеди. ~ **akmak/**

kaymak/uçmak жылдыз каюу. ~**ına**

bakmak жылдызына карап төлгө

ачуу. ~ı **barışık** жылдызы ачык,

жылдыздуу, жугумдуу, жолдуу. ~

bilimi астрономия. ~ **böceği** зоол.

жылдыз курт (*Lampyrus*). ~ **çiçeği**

бот. жылдыз гүл, георгин (*Dahtia*).

~ı **düşük** таалайсыз, багы/жолу жок.

~ **falcısı** жылдызга карап төлгө

ачкан киши. ~ **kümesi** топ жылдыз.

~ı **parlak** жылдызы жанып/көтөрү-

лүп турган. ~ı **parlamak** жылдызы

көтөрүлүү, жолу болуу. ~ **royraz**

түндүктөн/түндүк чыгыштан соккон

шамал. ~ **saati** жылдыз сааты. ~**ları**

saymak жылдыз саноо, уктай албоо.

~ı **sönmeк** жылдызы өчүү.

yıldızlı 1. жылдыздуу. ~ **gece** жылдыздуу

түн. 2. жылдыздуу (*canat belgisi*).

beş ~ **otel** беш жылдыздуу отель.

yılgı коркунуч, опуза, үрөй учурган/

жүрөктүн үшүн алган нерсе.

yılgın 1. корккон, үрөйү учкан, жанынан

безген. 2. тажаган. 3. ындыны өч-

көн, көңүлү чөккөн. ~ ~ коркуп,

бүжүрөп.

yılgınlık, -ğı коркоктук, кайраты жоктук.

yılışık, -ğı 1. жабышкан, жуккан. 2. өтм.

жабышкан, жан койбогон, жарамат-

танган, жасакер. ~ ~ жойпуланып,

жасакерленип.

yılışıklık, -ğı жасакерлик, жойпулук.
yılışmak жылмандоо, жасакерленүү, жойпулануу, калп күлүү.
yılıkı dual. 1. жылкы/эшек үйүрү. 2. ээсиз/ээн жүргөн жылкы үйүрү.
yılıkıcı dual. жылкычы.
yılıkılık, -ğı dual. ээн коё берилген ат.
yıllamak dual. жылдар бою бир жерде калуу.
yıllanmak 1. бир жыл жашоо (*бир жерде*), бир жашка чыгуу. 2. бир топ жыл өткөрүү (*бир жерде/кызматта*). 3. эскирген, узун жылдар бою сүргөн, улаарыган. **bu yıllanmış bir mesele** бул улаарыган маселе.
yıllanmış şarap көпкө сакталган шарап.
yılık, -ğı 1. жылдык, жаштагы. ~ **kuzu** бир жаштагы козу. **doksan ~ adam** токсон жаштагы киши. **on ~ okul** он жыл болгон мектеп. 2. бир жылдык. ~ **harcama** бир жылдык чыгым, каржылама. ~ **hesap** жылдык эсеп. 3. жылда бир чыккан/өткөрүлгөн. ~ **dergi** жылдык журнал. ~ **toplantı** жылдык чогулуш. 4. жылдык айлык/киреше. 5. бир жылга эсептелген. ~ **sözleşme** бир жылдык келишим. ~ **ına** бир жылдыгына.
yılıkçı бир жылдыгына жалданган.
yılmak, -ar 1. коркуу, үрөйү учуу, жанынан безүү. 2. жадоо, тажоо.
yılmaz жүрөктүү, коркпос, тайбас.
yılmazlık, -ğı жүрөктүүлүк, коркпостук, тайбастык.
yıpranma 1. ыпырама, эскирме, көөнөрмө. 2. *geogr.* эрозия.
yıpranmak 1. ыпыроо, эскирүү, көөнөрүү, жешилүү. 2. *өтм.* кадыр-баркы кетүү. 3. *өтм.* алдан-күчтөн таюу, картаюу. **onun zekâsı hiç yıpranmamış** ал акылынан эч айныбаптыр.
yıpratıcı 1. ыпыраткан, эскирткен, жешилткен, көөнөрткөн. 2. *өтм.* алсыраткан, алдан-күчтөн тайдырган,

муунду бошоткон, дарманды кетирген.
yıpratmak 1. ыпыратуу, эскиртүү, жешилтүү, көөнөртүү. 2. *өтм.* алсыратуу, алдан-күчтөн тайдыруу. 3. *өтм.* кадыр-баркын кетирүү.
yır ооз. 1. ыр (*ырдалган*). 2. *ад.* ыр (*жазылган, окулган*).
yırık, -ğı ооз. жырык, жырткы.
yırlamak ооз. ырдоо.
yırmak жыруу, тешүү.
yırtıcı 1. жырткыч (*айбан*). 2. *өтм.* канкор, зуулум. ~ **hayvan** жырткыч айбан. ~ **kuş** жырткыч куш.
yırtıcılık, -ğı жырткычтык.
yırtık, -ğı 1. жырткы. ~ **mendil** жырткы жүз аарчы. ~ **pırtık** жырткыпырткы. 2. *өтм.* уятсыз, абийирсиз, намыссыз. **o ~ın teki** ал жеткен уятсыз. 3. чайылдаган, ичке (*үн*).
yırtıklık, -ğı 1. жырткычтык. 2. уятсыздык, абийирсиздик, жүзү жоктук.
yırtılmak 1. жыртылуу. **ayakkabısı yırtılmış** туфлиси жыртылып калыптыр. 2. *өтм.* уят-сыйыты калбоо, тартынбас/тайбас болуу.
yırtınmak 1. өкүрүп-бакыруу, чаңыруу, какшануу, кайта-кайта айтуу. **o zavalı ne kadar yırtındı, ama dinleyen olmadı** ал бечара канча какшанды, бирок кулак салган болбоду. 2. жанталашуу, бар күчүн жумшоо, жанын сабоо (*бир ишке*).
yırtlak, -ğı ооз. жыртак (*көз*).
yırtmaç, -cı жыртмач, тилик (*кийимдеги*).
yırtmaçlı жыртмачтуу, тилиги бар. ~ **etek** тилик этек.
yırtmak, -ar 1. жыртуу, тытуу. **mektubu yırtıp attı** катты тытып ыргытып ийди. 2. тытып алуу. **kedi çocuğun elini yırttı** мышык баланын колун тытып алды. 3. үйрөтүү, жоошутуу (*айбанды*). 4. жок кылуу, тыйпыл кылуу. 5. *өтм.* жеңип/кутулуп чыгуу (*бир кыйын абалдан*).

yısıa *сырд. с.* оп-паа! (*бир нерсени көтөргөндө шердентүү үчүн айтылат*). ~ **beraber!** келгиле, чогуу! ~ **etmek** чогулуп тартуу/сүйрөө. ~ ~ болсо-болсо, ашып кетсе. ~ ~ **bir tondur** ашып кетсе бир тоннадыр.

yığıt,-di 1. жигит. **her ~in bir yoğurt yi-yişi vardır** мак. ар жигиттин айран ичиши ар башка. 2. баатыр, эр, эр жүрөк, тайманбас. ~ **yüzüne tükürtmez, leşine tükürtür** мак. баатыр бетине түкүртпөс, өлүгүнө түкүртөт.

yığıtçe 1. жигиттик кылып. 2. кайраттуулук/тайманбастык менен, ачыкча.

yığıtlenmek, yığıtleşmek кайраттануу, шерденүү.

yığıtlik,-ği 1. жигитчилик. 2. кайраттуулук, эр көкүрөктүк, тайманбастык. ~ **sende kalsın** жигитчилик сенде калсын (теңелбе).

yine 1. дагы, кайра, кайта. ~ **mi geldi?** кайра келдиби? 2. (**~de**) ошентсе да, канткен күндө да.

yinelemek 1. кайталоо, жаңыртуу. **tek-lifini yineledi** сунушун кайталап айтты. 2. *ад.* кайталоо.

yirik,-ği *ооз.* 1. жырык, жарык, жырткы. 2. жырык (*ооз*), жышаан.

yirmi жыйырма. ~ **yaş dişi anat.** акыл азуу.

yirmilik,-ği 1. жыйырма лира (*акча*). 2. ичинде жыйырма даана болгон. ~ **çikolata paketi** жыйырма дааналык шоколад пакети. 3. жыйырма жаштагы. ~ **delikanlı** жыйырма жаштагы жигит.

yirminci жыйырманчы.

yirmişer жыйырмадан.

yitik,-ği 1. житирилген, жоготулган (*нерсе*). 2. жоготуу, зыян.

yitim житим, жоголуш. **onun ölümü bizim için büyük bir yitim** анын өлүмү биз үчүн оор жоготуу.

yitirmek 1. житирүү, жоготуу. **yolda birtakım eşyalarımı yitirmiş** жолдо

бир катар буюмдарын жоготуптур. 2. ажыроо. **aklını yitirmiş** акылынан ажыроо. **saygınlığını yitirdi** кадыр-баркынан ажырады. 3. адашуу, жолун таппай калуу.

yitmek 1. житүү, жоголуу. 2. колдон чыгарып ийүү, качыруу. **şansı yitti gitti** шансы колдон чыгып кетти.

yiv 1. сызык, из. **avuç ~i** алакандагы сызыктар. 2. оюк, чуңкур. 3. сай. **vidanın ~leri** бураманын сайлары. 4. тигиш, ашташкан жер. 5. бөлүк/айрым (*чаптагы*).

yivaçar *tex.* сай ачкыч.

yivli сайлуу. ~ **tüfek** сайлуу түпөк/мылтык.

yiyecek,-ği 1. тамак-аш, азык. **iki günlük ~lerimizi yanımıza aldık ve yola çıktık** эки күндүк тамак-ашыбызды жаныбызга алып, жолго чыктык. 2. жегенге жарактуу, жесе боло турган.

yiyici 1. жеген. **et ~ hayvanlar** эт жеген айбандар. 2. *өтм.* жемекей, паракор, алкы бузук. 3. *ооз.* опкок, соргок.

yo *сырд. с.* (**yok'tun кыск.**) жоо, жок. **Hasan'ı gördün mü? -yo, görmedim** Хасанды көрдүңбү? - жоо, көргөн жокмун.

yobaz 1. *орой* дөдөй, дөөпөрөс. 2. орой, мокок, чоркок, түркөй.

yobazlık,-ği оройлук, мококтук, чоркоктук, түркөйлүк.

yoga йога.

yogi йоги (*йоганы колдонгон киши*).

yoğalmak *диал.* жок болуу, жоголуу, өлүү, тыйпыл болуу.

yoğaltım талап, керектөө. **bu ürüne ~ az** бул үрүнгө/продуктуга талап аз.

yoğaltmak жок кылуу, бүтүрүү, түгөтүү.

yoğmak коюулануу, коюулуу.

yoğrulmak 1. жуурулуу (*камыр*). 2. ара-лашуу, жуурулушуу. 3. кабырылуу, ийрейүү (*металл идиш бир нерсеге урунгандан*). 4. *өтм.* кагылып-

согулуу, урунуп-беринүү, тажырый-
балуу болуу.

yoğrum жуурум (*камыр*).

yoğun 1. тыгыз, коюу, жыш, калың. ~ **bir sis** коюу туман. 2. оор, думук-туруучу (*жыт*). 3. жыш. **nüfusun ~ olduğu bölgeler** калк жыш жайгашкан аймактар. 4. жоон, семиз (*киши*). ~ **bakım** мед. катуу көзөмөл, реанимация. ~ **teker** муз. компакт диск.

yoğunlaşmak 1. коюулашуу, калыңдоо, тыгыздоо. 2. жыш отурукташуу. 3. акылды/ойду бир жерге топтоо. **bir konu üzerinde** ~ бир темага терең токтолуу.

yoğunluk, -ğu 1. коюулук, калыңдык, тыгыздык. 2. жыштык, көптүк.

yoğunlukölçer физ. жыштыкөлчөр, денсиметр.

yoğurmak 1. жууруу (*камырды*). 2. өтм. жууруу, жаратуу, берүү (*белгилүү бир сапатты*).

yoğurt-du жуурат. ~ **çalmak** жуурат уютуу. **koyun ~u** койдун жуураты. ~ **üfleterek yemek** айранды үйлөп ичүү (*ашкере саксынгандарга айтылат*).

yoğurtçu жуурат жасаган/саткан киши.

yok, -ğu, -ku 1. жок. **evde kimse ~** үйдө эч ким жок. **ne var ne ~?** эмне жаңылык бар? (*ал-абал сурашканда*). ~ ~ баары жоктун баары бар. 2. жок (*ообага каршы*). ~, **ben sizinle gelemem** жок, мен силер менен келе албайм. ~, **doğrusu iyi adamdır, kim ne derse desin** жок, чынында жакшы киши, айткандар айта берсин. 3. айтылган сөзгө нааразылык иретинде сүйлөм башында саналат: ~ **annesini hastaymış, ~ arabası bozukmuş, kısacası bir sürü bahane uydurdu** энеси ооруп жаткан имиш, машинеси бузук имиш, кыскасы далай шылтоонун башын айтты. 4. баш тартуу билдирет. **ben bu**

araba satma işinde ~um мен бу машине сатуу ишинде жокмун. 5. а эгер/кокус. **kazandın ne güzel; ~ kazanamadın bir daha denersin** (окууга) кирип калсаң жакшы, а кокус кире албай калсаң, күчүнү дагы бир жолу сынап көрөрсүң. ~ **tan** 1) жок жерден. 2) эч себепсиз. ~ **una** бекерге, болор-болбос баага. ~ **canım!** койчу! кантип эле! ~ **değildir** жок эмес. ~ **denilemez** жок дешке болбойт. ~ **denecek kadar az** жок дей турганчалык аз. ~ **devenin başı!** андай болушу мүмкүн эмес, болбогон кеп. ~ **edici** жок кылуучу. ~ **etmek** жок кылуу. ~ **ki** жок эмеспи, жок тура/ да. ~ **oğlu** ~ жок эле жок. ~ **olmak** жок болуу, жоголуу. ~ **pahasına almak/gitmek/satmak** текейден арзан алуу/кетүү/сатуу. ~ **satmak** сатып бүтүрүш, калбай калыш. ~ **tan var etmek** жоктон бар кылуу. ~ **yere** болбогон/жок жерден. **hiç ~tan** жоктон көрө жогору. ~ **yoksul** колунда жоктор, бейбечаралар.

yokçu филос. нигилист.

yokçuluk, -ğu нигилизм.

yoklama 1. жоктомо, санак. **sınıf ~sı** класста жоктомо. **sakın, biz yokken ~ yapılmasın** биз жокто жоктоп калбасын. 2. текшерүү сынагы. 3. өтм. тамыр тартуу, сынап көрүү. **nabız ~sı** тамыр тартуу, сыр суроо. ~ **yapmak** 1) жоктоо, саноо. 2) сырын тартуу.

yoklamak 1. жоктоо, саноо, текшерүү. 2. тинтүү, оодаруу. 3. кармалоо, сыйпалоо. **eliyle ~** колу менен сыйпалап көрүү. **sen git, bir yokla, ne yapıyorlar bakalım** сен барып тамырын тартып көр, эмне кылып атышыптыр көрөлү. 5. таасир берүү, күчүн көрсөтүү. **agrlarım ara sıra beni yokluyor** анда-санда ооруларым кармап калат. 6. ал-абал суроо,

барып/көрүп туруу.

yokluk, -ğu 1. жоктук, жок болуш. ~**unda** жок экенде, көзү жокто. ~**unu hissetmek** жогун жоктоо. 2. кемчилдик, өксүктүк, жетишпестик. 3. кедейлик, жакырдык. ~ **eki грам. фарсчадан кирген на-, би- өң мүчөлөрү (namert** коркок, **bitalih** бейтаалай ж.б.).

yoksa 1. *байл.* болбосо. **notlarını düzelteceksin,** ~ **babana söyledim** бааларыңды оңдойсуң, болбосо атаңа айтам. 2. же, бекен (*түкшөмөл билдирет*). **70'li yıllarda,** ~ **daha da sonraları mı çok ünlü bir artistti** 70-жылдарда, же андан да кийин бекен, өтө атактуу артист болчу. 3. болгону, болду. **her şey hazır, paramız olsun** ~ баары эле даяр, акчабыз болсо эле болду.

yoksamak жоктой көрүү, жок деп саноо.

yoksul 1. колунда жок, кедей-кембагал, жакыр. 2. кемчил, чала.

yoksullaşmak жакырлануу, кедейленүү.

yoksulluk, -ğu жокчулук, жакырдык, кедейлик, жардылык.

yoksun кемчил, куру/таш жалак. ~ **bırakmak** куру/таш жалак калтырыш. ~ **edilmek** куру калтырыш. ~ **kalmak** куру/таш жалак калыш.

yoksunlu грам., лог. жоктук билдирген (-sız eki -сыз мүчөсү).

yoksunluk, -ğu 1. куру/таш жалактык. 2. жокчулук, кыйынчылык. ~**a katlanmak** жокчулукка/кыйынчы-лыкка чыдоо.

yoksunmak куру/таш жалак калыш.

yokumsamak тааныбоо, кабыл албоо, жок саноо. **bir gerçeği** ~ бир чындыкты тааныбоо.

yokuş 1. өр, өйдөлүш. ~**a tırmanmak** өйдөлүшкө чыгыш. 2. эниш, эңкейиш, ылдыйыш. ~ **aşağı** өр ылдый. ~**a koşmak** *өтм.* бөгөт болуу, кыйынчылык чыгаруу (*бир иште*). ~ **yukarı** өйдө/жогору карай, өрдөп.

yol 1. жол. **kara ~u** кара жол. **dağ ~u** тоо жолу. **deniz ~u** деңиз жолу. **hava ~u** аба жолу. **keçi ~u** кой жол. **kestirme** ~ төтө жол. **yürüyüş ~u** жүрүш жолу. 2. түтүк, өткөөл, канал. **petrol boru ~u** нефти түтүк жолу. **sidik ~ları** сийдик каналы. 3. жолчулук сапар. ~**a çıkmak** 1) жолго чыгуу. 2) бир жолго чыгуу, түбү барып биригүү. ~ **giderleri/harcı** жол чыгымдары. 4. *дең.* ылдамдык (*кеменин*). **bu vapurun ~u az** бул пароходдун ылдамдыгы төмөн. 5. *өтм.* жол, чара, арга, ыкма. ~**unu aramak** жолун издөө. 6. эреже, жол. **her işi kendi ~uyla yapmak gerekir** ар ишти өз жолу менен жасоо керек. **sanat ~uyla ifade etmek** санат менен көрсөтүү. 7. максат, мүдөө. **bu ~da çok emek harcandı** бул максатта далай эмгек сиңирилди. 8. сызык, жол (*кездемеде*). **yeşil ~ları olan kumaş** жашыл жол-жол кездеме. 9. жолу, кез, сапар. **bir ~ bize geldi** бир жолу бизге келди. 10. баскылык. ~**una/~unda** 1) үчүн. **vatan ~una nice şehitler verilmiş** мекен үчүн нечендеген шейит берилген. 2) жолунда, ордунда, жайында. ~**uyla** 1) жолу менен/аркылуу. 2) *өтм.* жолу/орду менен. ~ **açmak** 1) жол ачуу/берүү. 2) *өтм.* жол ачуу шарт түзүү. ~**unuz açık olsun!** жолуңуз ачык болсун! ~ **ağzı** жол оозу. ~ **almak** 1) жол алуу/жүрүү. 2) ылдамдыкка ээ болуу. ~**u aramak** жол/арга/чара издөө. ~ **ayrımı** жол кесилиши. ~ **azığı** жол азык, күлазык. ~**una bakmak** жолун кароо. ~**unu beklemek** жолун күтүү. ~ **bilir** жол билген, көсөм. ~**unu bilmek** жолун билүү. ~ **boyu** 1) жолдун бою. 2) жол боюнча. ~**unu bulmak** жолун табуу. ~**una çıkmak** 1) алдынан чыгуу. 2) тосуп чыгуу. ~**dan çıkmak** 1) жолдон чыгып кетүү. **tren ~dan**

çıkmiş поезд жолдон чыгып кетиптир. 2) *өтм.* жолдон чыгуу, жаман жолго түшүп кетүү. ~**a düşmek** жолго түшүү. ~**lara düşmek** узун жолго түшүү (*бир нерселер изилден*). ~**u düşmek** жолу түшүү, ошол жолдон кетүү. ~**una düşmek** (*бирөөнүн*) жолуна түшүү. ~**a düzölmek/koyulmak** жолго чыгуу. ~**erkân** жол-жобо. ~**erkân bilmek** жол-жобосун билүү. (*bir yeri*) ~**etmek** бат-бат баруу (*бир жерге*). ~**evlâdı** дин жаңы динди туткан бирөө. ~**a gelmek** оң жолго түшүү. ~**a getirmek** оң жолго салуу. ~**una girmek** оңолуу, жакшыруу, жолго коюлуу. ~**a gitmek** жол жүрүү. ~**görünmek** жолго чыкчудай болуп калуу. ~**göstermek** 1) жол көргөзүү. 2) *өтм.* жол көргөзүү, акыл/кеңеш берүү. ~**halısı** баскылыкка төшөлгөн таар/килем. ~**dan/~undan kalmak** жолдон/жолунан калуу. ~**larda kalmak** жолдо калуу. ~**u kapamak** жолду бөгөп/тосуп калыш. ~**unu kaybetmek** жолунан адашуу, жол таппай калуу. ~**kesmek** 1) жолун тосуу, токтотуу. 2) *өтм.* жолун тороо, тоскоолдук чыгаруу. 3) *өтм.* карактоо, тоноо. ~**a koymak** жолго коюу, оңдоо. ~**parası** 1) жол чыгымы. 2) жолдон өтүш акысы. ~**a revan olmak** жолго чыгуу. ~**unu sapıtmak** *өтм.* жолдон чыгуу, жаман жолго түшүү. ~**lara sürüklenmek** (*жаман*) жолго жетелөө/түшүрүү/түртүү. ~**unu şaşırmak** 1) жолдон адашуу. 2) *өтм.* жолдон чыгуу. ~**termek** жол басуу. ~**tutmak** 1) көздөй/карай жүрүү. 2) жолу менен кетүү. ~**uğrağı** 1) жолдун үстүндө, бир багытта. 2) чоң жол. ~**vermek** 1) жол берүү. 2) *өтм.* иштен чыгаруу. 3) шарт/мүмкүнчүлүк түзүп берүү. ~**vurmak** жол тороо. ~**yakınken** 1) анча узай электе. 2) кеч

боло электе. ~**unu yapmak** жолун даярдоо, кам көрүү (*бир иштин жасалышы үчүн*). ~**u yarılacak** жолду жарымдап/тендеп коюш. ~ жол-жол (*түстүү*). ~**yolak bilmek** коёндун жатагына чейин билиш. **o** ~**un yolcusu olmak** баарынын барчу жолу бир (*тиги дүйнө*). ~**yordam** жол-жобо. ~**yürümek** жол жүрүү.

yolcu 1. жолоочу, жүргүнчү. 2. жолго чыгууга даярданган (*киши*). 3. төрөлүшү күтүлгөн бала. 4. *өтм.* өлүм төшөгүндө жаткан киши. ~**etmek** узатып коюш. ~**gemisi** жүргүнчү кемеси. ~**görünmek** өлүмү жакындoo. ~**yolunda gerek mak.** жолоочунун жолдо болгону, жолдо болбосо үйдө болгону жакшы.

yolculuk,-ğu жол(оо)чулук, жүргүнчүлүк, кезүү, сапар, саякат. ~**a çıkmak** жолоочулап/сапарга чыгыш. ~**etmek** жолчулук жасоо.

yoldaş 1. жолдош, сапардаш. 2. жолдош, тентуш, дос. 3. пикирдеш, санаалаш.

yoldüzer бульдозёр.

yolgeçen : ~ **hanı** келген-кеткени көп жер.

yolkesen каракчы, ууру-кески.

yollama 1. жолдомо. 2. жолдомо (*почта аркылуу жөнөтүлгөн нерсе*).

yollamak жолдоо, жөнөтүү, жиберүү. **mektup** ~ кат жөнөтүү/жиберүү.

yollanmak 1. жөнөтүлүү/жиберилүү. 2. жөнөө, жолго чыгуу.

yollu 1. жолдуу, жолу бар. **asfalt** ~ асфальт жолдуу. **kısa** ~ **gezi** кыска жолдуу саякат. 2. ылдам/тез жүрүүчү кеме. 3. жол-жол (*кездеме*). 4. *өтм.* жолдуу, оң келген, ак жолтой. **bu** ~ **bir iş oldu** бул жолдуу иш болду. 5. жолу менен, түрүндө. **alay** ~ **söz** какшык/шылдың (жолу менен айтылган) сөз. 6. *argo* аягы суюк аял. ~**yolsuz işler** оң-тетири иштер.

yolluk, -ğu 1. жол азыгы, күл азык. 2.

жолго салынган шалча/килем. 3. жолдук акча/чыгымдар. 4. жүргүнчүлөргө берилген белек.

yolmak, -ar 1. жулуу. **kuşun tüylerini** ~ куштун жүнүн жулуу. **saçını** ~ чачын жулуу. **üstünü başını** ~ үстү-башын жулуу. 2. жулуп салуу/таштоо (өсүмдүктү). 3. *арго* карактап/тоноп кетүү. **zavallıyı adamakıllı yolmuşlar** бечараны аябай тоноп кетишиптир.

yolsuz 1. жолсуз, жолу жок (*жер*). 2. ылдамдыгы начар. **bu gemi ~dur** бул кеменин ылдамдыгы начар. 3. *өтм.* орунсуз, ыксыз, жөнсүз, жоосунсуз. ~ **iş yapmak** жоосунсуз иш жасоо. 4. *арго* аягы суюк, жүрөөнөк (*аял*). 5. *өтм.* жолу/багы/шансы жок. 6. *арго* чөнтөгү тешик, акчасыз. ~ **yön-temsiz** жол-жобосуз, мыйзамсыз.

yolsuzluk, -ğu 1. жолсуздук. **köy halkı ~tan çok çekti** айылдын эли жолсуздуктун азабын көп тартты. 2. жоосунсуздук, тартипсиздик, мыйзамсыздык. **hükümet ~lara karşı mücadelede başarılı oldu** өкмөт жоосунсуздуктарга каршы күрөштө ийгиликке жетишти.

yoluk, -ğu жулук, жулунган (*тоок, каш, чач ж. б.*).

yolunmak 1. жулунуу (*чач, каш ж. б.*). 2. жулунуу (өсүмдүк). 3. *арго* каракталуу, тонолуу. 4. *өтм.* жулунуу, жулкунуу, өзөлөнүү, күйүп-бышуу (*кайгыдан*).

yolüstü 1) жолдун үстү, тийип/учурап өтүлгөн жер. 2) чоң/кан жол.

yom жакшы жышаан. ~ **tutmak** жакшы жышаанга/жакшылыкка жоруу.

yonca *бот.* беде (*Trifolium*). ~ **yaprağı** төрт жолдун кесилиши.

yonga 1. чамынды, жарака, сүрүндү, кырынды (*жыгачтын, металлдын*). 2. таштанды арткан-үрткөн (*бир иш жасагандан калган*).

yongar ёнгар (үч кылдуу музыкалык

аспан).

yonmak *дуал.* жонуу.

yontma 1. жонмо, кесме. 2. жонулган. ~ **taş** жонмо таш. **Y~ Taş Devri** палеолит доору.

yontmak, -ar 1. жонуу, оюу, кесүү. **taş** ~ таш жонуу. **ağaç** ~ тактай жонуу. 2. *өтм.* тоноо, шыпырып алуу, жанын койбоо.

yontu айкел, скульптура, жонгу. *сал. heykel.*

yontucu 1. жонгуч, айкелчи, скульптор. 2. өзүмчүл, өз көмөчүнө күл тарткан.

yontuculuk, -ğu айкелчилик, скульптура.

yontulmak 1. жонулуу, сүрүлүү, жылмалануу, сыйдалануу. 2. *өтм.* кагылып-согулуу, бышуу (*киши*). 3. *өтм.* (*бир нерсени*) өз көз карашынан баалоо.

yordam 1. *эск.* шамдагайлык, чапчандык. 2. жөндөм, шык, көнүмүш. 3. көйрөндүк, сылаңкороздук. ~ **satmak** көйрөндөнүш, сылаңкороздонуш. 4. ыкма, метод.

yordamlı 1. келбеттүү, келишимдүү. 2. шамдагай, чапчан, бышык, шылуун. 3. жөндөмдүү, эптүү. 4. көйрөң, көтөрүлгөн, керсейген.

yordamsız 1. жүүнү бош, эби жок, чоркок. 2. кыбыр, жай, кашан, копол.

yorga жорго (*жүрүш*).

yorgalama 1. жорголомо. 2. *мед.* буту оорулуу кишилердин өзгөчө басыш түрү.

yorgan жууркан. ~ **çarşafı** жууркандын шейшеби. ~ **döşek yatmak** катуу ооруп төшөккө жатып калыш. ~ **gitti, kavga bitti** жууркан кетти, чатак бүттү (*себеби болбосо, чатак да болбойт маанисинде*). ~ **kaplamak** жууркан каптоо. ~ **ına göre ayağını uzat** *мак.* жуурканыңа ченеп аягыңы соз (жылкыңа ченеп ышкыр).

yorgancı жууркан жасаган/саткан киши.

yorgun чарчаган, алсыраган, жорулган, алдан тайган, шайы/эси оогон. ~

argın чарчап-чаалыккан. ~ **düşmek** чарчоо, ырп этерге алы калбоо, суй жыгылуу. ~ **u yokuşa sürmek** (бирөөнү) колуна келбес ишке мажбурлоо. ~ ~ чарчап-чаалыккан, дармансыз.

yorgunluk, -ğu чарчагандык, арыгандык, суй жыгылма. ~ **unu almak** 1) чарчаганын жазуу, дем алуу. 2) (бирөөгө) дем берүү, сеп алдыруу. ~ **unu çıkarmak** чарчаганын жазыш/чыгарыш. ~ **kahvesi** чарчаганды жазуучу/сергитүүчү кофе.

yorma I чарчатма, алсыратма.

yorma II жорума (түштү/аянды).

yormak I, -ar чарчатуу, алсыратуу, алын/дарманын/шайын кетирүү, суй жыгуу.

yormak II, -ar жоруу, жорумдоо (түштү, аянды). **hayra/iyiye** ~ жакшылыкка жоруу. **kötülüğe** ~ жамандыкка жоруу.

yortmak, -ar жортуу, сандалып/сенделип бош басып жүрүү.

yortu дин христиан майрамы. **paskalya** ~ **su** пасха майрамы.

yorucu чарчатуучу, алсыратуучу, алданкүчтөн тайдыруучу, суй жыккан.

yorulmak I чарчоо, жорулуу, алсыроо, аруу. **yorulmaz** чарчабаган, жаны жай албаган.

yorulmak II жорулуу, жорумдалуу (түш, аян).

yorum 1. жорум, ачыктама, түшүндүрмө, комменттарий. ~ **yapmak** 1) жорум жасоо, жоруу. 2) ачыктоо, дааналап түшүндүрүү. 2. муз., театр (чыгарманын) оригинал/өзгөчө шекилде аткарылышы.

yorumcu 1. жорумчу, жоруучу, комментатор. 2. аткаруучу, ырчы.

yorumculuk, -ğu жорумчулук, жоруучулук.

yorumlamak 1. жорумдоо, жоруу, ачыктоо, түшүндүрүү, комментариялоо. 2. (бир окуяга) баа берүү. 3. муз.,

театр (чыгарманы) оригинал/өзгөчө ыкма менен аткаруу.

yosma 1. татынакай, шайыр, жагымдуу (жаш аял). 2. ойсоке, көйрөң (аял).

yosun бот. 1. балыр. 2. эңилчек, мох. ~ **bağlamak/tutmak** балыр басуу, эңилчек байлоо. **kara ~ları** мохтор, эңилчектер (Bryophyta). **su ~ları бот.** балырлар (Algae).

yosunlanmak балырлануу, эңилчек басуу.

yosunlu 1. балырлуу, балыр каптаган. 2. эңилчектүү, мохтуу, эңилчек баскан.

yoz 1. иштетилбеген, дың (жер, топурак, өсүмдүк). 2. үйрөтүлбөгөн, жапайылашкан, азоо (айбан). 3. өтм. орой, одоно, түркөй, чоогоол, маданиятсыз (киши). 4. кедери кеткен, кунары качкан, манкурт. 5. ооз. кысыр.

yozlaşmak кедери кетүү, кунары качуу, манкуртташуу, өзүнө өзү жат болуу, деградация.

yön 1. багыт, жак, тарап, бет. ~ **değiştirmek** багытын өзгөртүү. **batı ~ü** батыш жагы. **doğu ~ü** чыгыш жагы. 2. өтм. тарап, жак, жөн, көз караш. **ekonomik ~ü** экономикалык жагы. **siyasî ~ü** саясий жагы. **meseleye bu ~den baktığımızda** маселеге бул көз караштан караганыбызда. ~ **belirteci** компас. ~ **eki грам.** багыт көрсөтүүчү мүчө (-ra, -re, -arı, -eri : sonra, taşra, dışarı, içeri -ра, -ре, -ары, -ери: кийин, элет, тышкары, ичкери ж.б.). ~ **zarfı грам.** орунбагыт тактоочу. **hangi ~den?** кайсы жагынан? **her ~den** 1) ар тараптан. 2) ар көз караштан.

yönelik, -ği багытталган, көздөлгөн, тиешелүү. **Türk tarihine ~ çalışmalar** түрк тарыхына тиешелүү эмгектер.

yönelim 1. биол. багытталыш, бурулуш, тропизм. 2. психол. өнөкөт,

ийкемдүүлүк. 3. *өтм.* багыт алыш, баш коюш.

yönelme 1. багытталма, багыт/бет алма, башы оома. 2. *грам.* барыш. ~ **durumu/hâli** барыш жөндөмө.

yönelmek 1. багытталуу, бет алуу, кароо. 2. *өтм.* баш коюу, максат кылуу, көздөө. **hayatının sonuna doğru şüre yönelmişti** өмүрүнүн акыркы мезгилинде ырга баш койгон эле.

yönelteç, -ci руль.

yöneltim багыт аныктама, ориентир.

yöneltmek багыттоо, көңүлүн/ниетин буруу, бет алдыруу. **soru** ~ суроо суроо.

yönerge буйрук, директива, көрсөтмө. *сал.* **talimat.**

yönetici 1. башкаруучу, башкарма, башчы, жетекчи. ~ **organlar** башкаруучу органдар. 2. үй башкармасы. 3. *спорт* клуб башчысы.

yöneticilik, -ği башчылык, башкаруучулук, жетекчилик.

yönetim башкаруу, бийлик, жетекчилик. *сал.* **idare. ~i altında** бийлиги/жетекчилиги алдында. **askerî** ~ аскерий башкаруу. ~ **kurulu** башкаруу комитети.

yönetmek башкаруу, жетектөө, башчылык кылуу, бийлөө.

yönetmelik, -ği көрсөтмө, жобо, инструкция.

yönetmen 1. башчы, жетекчи, директор, мүдүр. 2. *кино, театр* режиссёр.

yönetmenlik, -ği 1. башчылык, башкармалык, жетекчилик, дирекция. 2. *кино, театр* режиссёрлук.

yönlendirmek багыттоо, жетектөө, башкаруу, жол көрсөтүү.

yönlü 1. кырдуу, жактуу, тараптуу. **çok** ~ **mesele** көп кырдуу маселе. **çok** ~ **faaliyet** көп кырдуу ишмердик. 2. жөндүү, орундуу, ылайыктуу. 3. (*жол үчүн*) багыттуу. **iki** ~ эки багыттуу. **tek** ~ бир багыттуу.

yönseme *психол.* ийкемдүүлүк, өнөкөт.

сал. **temayül.**

yönsüz 1. жаксыз, тарапсыз, багытсыз. 2. максатсыз, мүдөөсүз.

yöntem ыкма, ык, жол, усул, метод, система. ~ **bilimi** методология. ~ **bilimsel** методологиялык.

yöntemli белгилүү ыкма/метод менен жүргүзүлгөн, ырааттуу, системалуу.

yöntemsiz белгилүү ыкмага/методго таянбаган, баш-аламан, системасыз.

yöre 1. жерге. 2. айлана, тегерек, маала. **Kadıköy ve ~si** Кадыкөй жана айланасы.

yöresel жергиликтүү, жергеге мүнөздүү/тиешелүү. ~ **kıyafetler** жергиликтүү кийимдер. ~ **yemekler** жергиликтүү тамактар.

Yörük йөрүк (*көчмөн түрк уруулары*). **Y~ çadırı** йөрүк чатыры. **Y~ kilimi** йөрүк шалчасы.

yörünge 1. *астр.* орбита. 2. *мат.* траектория. ~ **sine oturmak** 1) *астр.* жасалма жандоочунун көздөлгөн орбитага кириши. 2) *өтм.* (*уш*) ордуна/жолуна кирүү.

yudum жутум, ууртам. **bir** ~ бир жутум/ууртам. **bir ~da içmek** бир жутумда ичип салуу. ~ ~ кылкылдатып/ууртап-татып ичүү.

yudumlamak ууртап ичүү, ууртап-татып отуруу.

yudumluk, -ğu бир жутумдук/ууртамдык.

yuf сырды. с. түф! (*айыптоо, жипкирүү билдирет*). (**birine**) ~ **borusu çalmak** (*бирөөнү*) уяткаруу, айыптоо билдирүү. ~ **ervahına!** атаңа наалат! каргыш тийгир! арбак ургур!

yufka 1. жупка. 2. калама. 3. жука, морт. ~ **açmak** жупка жаюу. ~ **gönüllü** боорукер, мээримдүү, ак көңүл.

yufkacı жупка жасаган/саткан киши/дүкөн.

Yugoslavya tar. Югославия.

Yugoslavyalı tar. югославиялык.

yuğmak *дуал.* жууш.

yuh сырд. с. уу! уух! (жек көрүү, ызырынуу сезимин билдирет). ~ **çekmek** 1) уулдоо, дуулдоо. 2) ызырынуу.

yuha! сырд. с. йуха! (жек көрүү, ызырынуу сезимин билдирет). ~ **çekmek** йух! деп кыйкыруу (көпчүлүктүн нааразычылыгы катары).

yuhalamak (бирөөнү) шылдыңга алуу, сүйлөтпөө, ышкыруу, кыйкыруу.

yukarı 1. жогору, өйдө, үстү. ~ **taraf** жогору жак. ~ **tırmanmak** жогору чыгыш. **eller** ~! колуну көтөр! (буйрук). 2. жогорку, үстүңкү. ~ **kat** жогорку кабат. ~ **mahalle** жогорку маала. ~ **sınıf** жогорку класс. 3. өтм. жогорку жак/кызмат, жетекчилик. **emri** ~**dan aldık** буйрукту жогору жактан алдык. 4. өйдө/жогору жакка, үстүнө. ~ **çıktılar** жогору чыгышты. ~**dan almak** керсейүү, бой көтөрүү, кыйынсынуу. ~**dan bakmak** жогортон кароо, теңсинбөө. ~ **tükürsem bıyık, aşağı** **tükürsem sakal** мак. өйдө тартсам, өгүз өлөт, ылдый тартсам, араба сынат.

yukarısı жогоркусу, үстү жагы.

yulaf бот. сулу (*Av ena sat iv a*). ~ **unu** сулу уну.

yular чылбыр, тизгин. ~**ı birinin elinde olmak** өтм. эки тизгин, бир чылбыр колунда болуш. ~**ı ele vermek/kaptırmak** өтм. тизгинди колунан алдырыш. ~**ı eksik** орой, түшүнүксүз (*киши*).

yumak I, -ar жууш.

yumak II 1. түрмөк, үшмөк, түйдөк. 2. кесек. ~ ~ тоголок-тоголок, түрмөк-түрмөк.

yumaklamak түрмөктөө, үшмөктөө, түйдөктөө.

yummak, -ar жумуу. **avucunu** ~ алаканын жумуу. **gözlerini** ~ көздөрүн жумуу.

yumru 1. томпок, шишик. **alında bir** ~

var чекесинде бир томпок бар. 2. бот. мөмө тамыр (*картошка, сабиз, кызылча ж. б. у. с.*). 3. жумуру, томолок. ~ **yanaklı** жумуру/болтогой бет. ~ **kök** бот. мөмө тамыр.

yumruk, -ğu 1. муштум, муш, жуудурук. ~ **kadar** 1) муштумдай. ~ **kadar örümcek** муштумдай болгон жөргөмүш. 2) кенедей, тырмактай. ~ **kadar çocuğa yenildi** муштумдай баладан жеңилип калды. 2. муштум, токмок. ~**uyla vurmak** муштуму менен коюп жиберүү. ~ **göstermek** муштум көргөзүү, опузалоо. ~**una güvenmek** өз күчүнө ишенүү. ~**u yapıştırmak** муштуму менен берип калуу. ~ ~**a gelmek** мушташа кетүү. ~**unu yummak** муштумун түйүү.

yumruklamak муштагылоо, жудуруктоо.

yumruklaşmak мушташуу.

yumrulanmak, yumrulmak жумуру тартуу, толугу, шишүү.

yumruluk, -ğu жумурулук, томпоктук.

yumuk 1. жумук, жумулуу (*көздөр*). 2. нашаа тартуу, демин ичине алып соруу. 3. (*тамакка*) жутунуп кол салуу. 4. (*бир нерсеге*) бүтүн дити менен киришүү. 5. түйүлүү (*муштум*).

yumulu 1. жумулуу (*көз, ооз*), түйүлүү (*муштум*).

yumurcak, -ğı 1. тентек, бейбаш (*бала*). 2. мед. чума оорусунда колтук алдына же чурайга чыккан чыйкан.

yumurta 1. жумуртка, тукум, урук. **balık** ~**sı** балыктын уругу. **kuşun** ~**sı** куштун жумурткасы. 2. тоок, каз ж.б.-дын жумурткасы (*тамак катары*). ~**nin akı** жумуртканын агы. ~**nin sarısı** 1) жумуртканын сарысы. 2) ачык сары түс. 3. эркек жынысындагылардын уруктук беzi. **koç** ~**sı** кочкордун жумуртка беzi, куулугу. 4. жумуртка калып (*байтак жа-*

маганда колдонулган). ~у **çalkamak** 1) (күрп тооктун үстүнө отурган жумурткаларды оода-рыштырмасы). 2) жумуртканы чалуу. ~ **dan daha dün çıkmış** сары ооз балапан, эне сүтү оозунан кете элек. ~ **el bombası** граната, кол бомбасы. ~ **kariya dayanmak/gelmek** убактысы мөөнөтү бүтүү (бир иштин). ~ **kariya dayanmadan** кеч боло электе. ~ **ya kulp takmak** жумурткадан кыр чыгарыш. **arkasında/sırtında ~ küfesi yok ya!** (анын) корко/кооптоно турган жери жок да!

yumurtacı жумуртка сатар.

yumurtacık,-ğı биол. төлдөнгөн/уруктанган клетка.

yumurtalı жумуртка кошуп бышырылган (тамак).

yumurtalık,-ğı 1. анат., биол. урук беши, таш. 2. жумуртка салгыч.

yumurtlama жумурткалама, уруктама, урук чачма. ~ **mevsimi** жумурткалаган, урук чачкан мезгил.

yumurtlamak 1. жумурткалоо, жумуртка туу. 2. урук чачуу. 3. өтм. калптычынды койгулаштыруу, ойдон чыгаруу, ачык ооздук кылуу.

yumurtlayanlar зоол. жумуртка тууган айбандар.

yumuşak,-ğı 1. жумшак. ~ **ağaç** жумшак жыгач. ~ **bakır** жумшак жез. ~ **damak** жумшак таңдай. ~ **ünsüz gram.** жумшак үнсүз. 2. мелүүн, жылуу. ~ **iklim** мелүүн климат. ~ **hava** жылуу аба. 3. өтм. жумшак, жылуу. ~ **adam** жумшак киши. ~ **sözler** жылуу сөздөр. ~ **ağızlı** оозу жумшак, жоош (ам). ~ **başlı** ак көңүл, мүнөзү жумшак, элпек, көңүлчөөк (киши). ~ **yüzlü** маанайы/мандайы жарык, түсү ийги. ~ **huylu atın çiftesi sert olur mak.** жооштон жоон чыгат.(сөзм. с. жоош аттын тепкени катуу болот).

yumuşaklık,-ğı 1. жумшактык. **suyun ~ı** суунун жумшактыгы. 2. өтм. жумшактык, кең пейилдик, ак көңүлдүк. **yüzün ~ı** жылуу жүздүүлүк.

yumuşama 1. жумшарма. 2. өтм., саяс. идеологиялар согушунун солгундамасы. 3. өтм. (бирөөнүн) чечиминен/өжөрлүгүнөн кайтышы, сөзгө келмеси. 4. линг. пыбыштардын жумшарышы (түркчөдө *n, m, k, ç* тыбыштары белгилүү жагдайларда жумшарат).

yumuşamak 1. жумшоо, жумшаруу. 2. өтм., саяс. жумшаруу, идеологиялар согушунун солгундоосу. 3. өтм. ачуусу тароо, сөзгө келүү, жумшаруу. 4. линг. каткалаң тыбыштардын жумшаруусу.

yumuşatmalık,-ğı тех. амортизатор.

yuna ооз. тердик.

yunak,-ğı диал. жуунган жер, мончо.

Yunan грек.

Yunanca грекче.

Yunanistan Греция.

Yunanistanlı грециялык.

Yunanlı грециялык, грек.

yunmak диал. жуунуу.

yunus : ~ **balığı** зоол. дельфин (*Delphinus*).

yurt,-du 1. журт, туулуп-өскөн жер.

Türk ~una Türkiye denir түрк журтун Түркия дейт. 2. ата журт, ата мекен, өлкө. ~ **içinde** өлкө ичинде. ~ **dışında** чет өлкөдө. ~ **sevgisi** мекен сүйүүсү. ~ **tutmak** мекен кылуу. 3. өтм. очок, ордо, уюк. **burası aşık-ların ~u** бул жер акындардын ордо-су. 4. айрым топтогу кишилер жашаган/барынган/байыр алган жер/журт/үй. **kimsesizler ~u** багар-көрөрү жоктор үйү. 5. өтм. мекени, мол өскөн жери. 6. жатакана. **öğrenci ~u** студенттер жатаканасы. 7. менчик жер. 8. көчмөндөр көчүп-конгон журт. 9. көчмөн чатыры.

yurtlandırmak 1. журтташтыруу, жер-

лештирүү, жайгаштыруу. 2. отурукташтыруу (*көчмөндөрдү*).

yurtlanmak 1. журтташуу, жерлешүү, жайгашуу. 2. отурукташуу. 3. үй-жайга ээ болуу.

yurtluk, -ğu 1. чоң чарбак, көркөмдүү сепил. 2. *таp.* журт, ээлик, менчик жер.

yurtsamak эли-жерин сагынуу, куса болуу.

yurtsever журтсүйөр, мекенсүйөр.

yurtseverlik, -ği журтсүйөрлүк, мекенсүйөрлүк.

yurttaş 1. журтташ, мекендеш. 2. жаран, атуул. *сал.* **vatandaş. -lar yasaı** ук. жарандык мыйзамы.

yurttaşlık, -ğı журтташтык, жарандык. ~ **bilgisi** журтташтык/жарандык билими (*мектепте окутулган сабак*). ~ **hukuku** ук. журтташтык/жарандык укук.

yusufçuk, -ğu 1. зоол. бактек (*Turtur auritus*). 2. зоол. ийнелик (*Libellula variegata*).

yusyumru жупжумуру.

yusyuvarkak топтоголок, топтомолок.

yutak, -ğı *анат.* кекиртеп, тамак.

yutkunmak 1. жутуу, бүргөө. **boğazından bir şey geçmiyor, yutkunamıyordu** тамагынан эч нерсе өтпөй, жута албай калган. 2. жуткүнүү. (**bir şey karşısında**) ~ тамшанып/томсоруп калуу (*жете албай турган нерсеге*).

yutmak, -ar 1. жутуу (*тамакты*). 2. өтм. чыдоо, чыдап угуу, ичине көмүү (*жаман мамилени/сөздү*). **ben bu ağır lâkırdıyı yutmam** мен бул оор сөздөргө чыдай албайм. 3. ишенип алуу, чын көрүү. **yalanı** ~ калпка ишенүү. 4. утуп алуу (*оюнда*). 5. так сүйлөй албоо, муактануу. **bazı sesleri yutuyor** айрым тыбыштарды айта албайт. 6. өтм. чемичкедей чагуу, суудай билип алуу. **fiziği yutmuş** физиканы чемичкедей чагат. 7.

физ. жутуу (*үндү, жарыкты*).

duvarlar ışıkları yutuyor дубалдар жарыктарды жутуп алат.

yutturmaca алдатма, куулук-шумдук, митайымдык.

yutturmak 1. жуткуруу, жуткузуу (*тамакты*). 2. өтм. алдоо, көз жазгыруу, куулануу.

yuva 1. уя. **kırlangıç ~sı** карлыгач уясы. 2. бала бакча. **kızı ~da kalıyor** кызы бала бакчага барат. 3. өтм. үй, үй бүлө, очок. ~**ya dönüş** өз үйүнө кайтып келүү. 4. айрым топтогу кишилер багылган жер. **düşkünler ~sı** үй-жайсыздар үйү. 5. уюк. **karınca ~sı** кумурсканын уюгу. 6. өтм. уюк, түнөк. **hırsızların ~sı** уурулардын уюгу. 7. *анат.* оюк, чанак, көзөнөк. **diş ~sı** тиштин оюгу. **göz ~sı** көз чанагы. **gözleri ~sından fırlamak** көздөрү чанагынан чыгуу. **kilit ~sı** ачкычтын көзөнөгү. 7. мектеп, очок, өнөркана. **irfan ~sı** билим очогу. ~ **açmak** көзөнөк/оюк ачуу. ~ **kurmak** үйлүү-жайлуу болуу, уя куруу. ~**yı dişi kuş yapar/~yı yapan dişi kuştur** мак. үйдүн туткасы аял. ~**sını yapmak arzo** (*бирөөнүн*) акесин таанытуу. ~**sını yıkmak/bozmak/dağıtmak** (*бирөөнүн*) турмушун бузуу.

yuvalamak уялоо, уясын куруу (*куштар*).

yuvalanmak 1. үй-жай күтүү, орун-очок алуу. 2. *аск.* жашыруу, көргөзбөө (*курал-жаракты*). 3. өтм. үйүгүшүү, топтолуу.

yuvar 1. шар, тоголок. 2. *анат.* бүдүр. **ak ~ (кандагы)** ак бүдүр. **al ~ (кандагы)** кызыл бүдүр. ~ ~ тоголонуп-жумаланып.

yuvarlak, -ğı 1. тоголок, томолок, шар түрүндө. 2. тегерек. ~ **eğe** тегерек өгөө. ~ **hesap** тоголок эсеп. ~ **masa** тегерек үстөл. ~ **saat** тегерек саат. ~ **sayı** тоголок сан. ~ **deyim** кыйытып/

сомдоп айтылган сөз. ~ **ünlü** линг. эрин үндүү.

yuvarlaklaşmak 1. тоголок/жумуру тартуу. 2. семирүү. 3. линг. эриндешүү (үндүүлөр).

yuvarlaklık, -ğı тоголоктук, томолоктук, жумурулук.

yuvarlamak 1. тоголотуу, дөңгөлөтүү, тегеретүү. 2. түрүү. **halıyı yuvarlayarak kaldırdılar** килемди түрүп көтөрүштү. 3. жыгуу, кулатуу, сулатуу. **rakibini aniden yere yuvarladı** атаандашын капысынан жерге сулатты. 4. *argo* сугунуу, жалмап жиберүү (*тамакты*), көтөрүп/шыңгытып жиберүү (*ичкиликті*). 5. *argo* ойду-тоону сүйлөө, калп айтуу. 6. өтм. тегеректөө (*эсепти*).

yuvarlanmak 1. тоголонуу, дөңгөлөнүү, аласалуу, тегеренүү. 2. кулап/жыгылып кетүү. 3. *argo* мүрт кетүү. **yuvarlanıp gitmek** 1) *argo* эптеп/кылдырап жашоо. 2) *argo* өлүп жок болуу. 4. кызматынан түшүү.

yüce 1. улуу, азиз, куттуу. **Y~ Tanrı** Улуу Теңир. ~ **vatanımız** куттуу мекенибиз. 2. жогорку, бийик, башкы. ~ **dağlar** бийик тоолор. **Y~ Divan** жогорку сот.

yücelik, -ği 1. улуулук, азиздик, куттуулук. 2. жогорулук, бийиктик.

yücelim астр. эң жогорку чек, кульминация.

yücelmek 1. жогорулоо, бийиктөө, көтөрүлүү. 2. өтм. кызматы/наамы жогорулоо.

yüceltmek 1. жогорулатуу, бийиктетүү, көтөрүү. 2. өтм. ыйык тутуу, куттуу кылуу, теңирсөө.

yüğrük, -ğü ооз. 1. күлүк (*ам*). 2. шамдагай, чапчан, күчтүү. 3. мээнеткеч.

yük, -kü 1. жүк. ~ **arabası** жүк машине. ~ **asansörü** жүк лифти. ~ **hayvanı** жүк унаасы. ~ **odası** жүк бөлмөсү, депо. 2. өтм. милдет, жүк, жоопкерчилик. 3. элек. электр тогу, заряды.

4. жүк жыйылган жер. 5. эск. жүктүүлүк, кош бойлуулук, бойкаттык.

~ünü almak 1) (*бирөөнүн*) жүгүн алуу. 2) толугу, ээленүү (*бир жер*).

~ altına girmek жоопкерчилигин/милдетин мойнуна алыш. **~ün altından kalkmak** милдетин ийгиликтүү аткарыш. **~ünü çekmek** азабын тартыш. **~ünü hafifletmek** жүгүн жеңилдетиш. (**üzerinden**) ~ **kalkmak** ийнинен жүк түшүү. **~te hafif pahada ağır** салмагы жеңил, баасы кымбат (*баалуу буюм*). ~ **olmak** жүк болуу. **~ünü tutmak** баюу. ~ **vurmak** жүк жүктөө (*айбанга*).

yükçü жүк ташыгыч. сал. **hamal**.

yüklem 1. грам. баяндооч. 2. лог. предикат.

yükleme 1. жүктөмө (*жүктү*). 2. комп. жүктөмө (*программаны, маалыматты ж. б.*).

yüklemek 1. жүктөө, артуу. **arabaya mal** ~ машинеге товар жүктөө. **hayvana yük** ~ айбанга жүк жүктөө. 2. өтм. милдет тагуу, жоопкерчилик берүү. **organizasyon işini bana yüklediler** уюштуруу ишин мага жүктөштү. 3. өтм. шылтап/оодарып салуу (*күнөөнү, кылмышты ж. б.*). **kabahati** ~ күнөөнү оодара салуу. 4. элек. заряддоо, электр күчүн жүктөө. 5. комп. билги/маалымат жүктөө. **font** ~ жазуу түрүн/алфавит жүктөө. **program** ~ комп. программа жүктөө.

yüklenmek 1. жүктөлүү, артылуу (*жүк*). 2. жөлөнүү, оордугун артуу. **masaya pek yüklenmeyin, kırılır** үстөлгө оордугуңарды артпагыла, сынып кетет. 3. зордоо, түртүү, жөөлөө. **karıya yüklenmiş, fakat açamamış** эшикти түрткүлөптүр, бирок ача албаптыр. 4. аск. жапырып/сүрүп/кысып кирип баруу. **sağ kanat düşman üzerine yüklendi** оң канат душманды жапырып кирип барды.

5. жүктөнүү, асынып/артынып алуу. 6. *өтм.* милдетин/жоопкерчилигин мойнуна алуу. **ulaşım işlerini Kemal yüklendi** улашым иштерин Кемал өз мойнуна алды. 7. *өтм.* жемелөө, тилдөө, жектөө. **çocuğa yüklenmeyin, kabahat onun değildi** баланы көп жемелебегиле, күнөө анда эмес болчу.

yükleyici жүктөөчү.

yüklü 1. жүктүү, жүктөлгөн. **pamuk ~ araba** пахта жүктөлгөн машине. 2. иши/жүгү көп. **o, çok ~, bu işi başkasına verelim** анын жүгү көп, бул ишти башкасына берели. 3. оор, кыйын. **~ bir programla çalışıyor** оор программа менен иштеп жатат. 3. *ооз.* жүктүү, боюнда бар, бойкат. 4. көп. **~ bir para** көп акча. 5. мазмундуу, маанилүү, кайсы бир түшүнүк басымдуулук кылган. **duygu ~ romanlar** сезимдер үстөмдүк кылган романдар. 6. *арго* бардар, бай (*киши*). 7. *арго* ылжыган мас.

yüklük,-ğü жүк жыйылган жер/шкаф/текче.

yüksek,-ği 1. бийик. **~ dağlar** бийик тоолор. **~lerde uçmak** бийиктерде учуу. 2. жогору, жогорку. **~ basınç** жогорку басым. **~ fiyat** 1) жогорку баа. 2) кымбат баа. **~ gerilim** *физ.* жогорку чыңалуу. **~ sosyete** жогорку тап өкүлдөрү. 3. чоң. **~ meblağ** чоң сумма. **~ mevki** чоң кызмат. 4. катуу, ачуу (*үн*). **~ ses** катуу чыккан үн. **~ sesle konuşmak** катуу сүйлөө. 5. башкы, жогорку. **Y~ Mahkeme** Жогорку Сот. **Y~ Seçim Kurulu** Жогорку Шайлоо Комиссиясы. **Y~ Öğretim Kurulu (YÖK)** Жогорку Билим Берүү Комитети. 6. чоң сумма/тобокел менен. **~ oynamak** чоң сумма менен ойноо (*мис. кумарды*). **~ten almak** кыйынсынуу, чоңсунуу, кырдануу. **~ten atlama спорт** бийиктен секирүү. **~ten**

atmak/konuşmak көтөрүлүп сүйлөө. **~ten bakmak** мурдун көтөрүү, кыйынсынуу. **~lerden dolaşmak/ ~ten uçmak** колдон келбес нерсени талап кылуу. **~ kan basıncı/tansiyon** жогорку кан басымы. **~ lisans** магистратура. **~ okul** техникум. **~ perdeden konuşmak** 1) үнүн катуу чыгарып сүйлөө. 2) *өтм.* жекирип/жемелеп сүйлөө. 3) *өтм.* апыртып/мактанып сүйлөө. **~ yoğunluk** *комп.* жогорку жыштык.

yükseklik, -ği 1. бийиктик. **azamî ~** эң жогорку бийиктик. **uçuş ~i** учуш бийиктиги. 2. *физ.* жыштык, күчтүүлүк. **frekansın ~i** фреканстын жыштыгы. **sesin ~i** үндүн катуулугу. 3. *геом.* бийиктик. 4. *геогр.* бийиктик.

yükseliş 1. бийиктеш, жогорулаш. 2. өсүш, өнүгүш. **~e geçmek** *авиа.* бийиктей баштоо. **ekonomik ~** экономикалык өсүш.

yükselme 1. жогорулаш, бийиктеш. 2. өсүш, өнүгүш. 3. кызматы көтөрүлүш/чоңоюш. *сал.* **terfi**. 4. *геол.* жер кыртышындагы кыймыл, катаклизм. 5. үйөр суу, киргин. 6. *мат.* даражага көтөрмө.

yükselmek 1. бийиктөө, жогорулоо. 2. өсүү, өнүгүү. 3. баасы артуу, кымбаттоо. 4. көтөрүлүү. **hararet yükseldi** этинин ысыгы көтөрүлдү. 5. катуулоо. **sesler yükseldi** үндөр катуулады. 6. *өтм.* кадыр-баркы артуу.

yükselteç, -ci *элек.* күчөткүч.

yükselti 1. *геогр.* деңиз деңгээлинен бийиктик. *сал.* **rakım. Ankara'nın ~si 850 metredir** Анкаранын деңиз деңгээлинен бийиктиги 850 метр. 2. *астр.* проекциялык бурч.

yükseltmek 1. бийиктетүү, жогорулатуу, көтөрүү. 2. күчөтүү, катуулатуу. 3. кымбаттатуу, баасын көтөрүү. 4. өнүктүрүү, өстүрүү. 5. көтөрүү,

чонойтуу (*кызматка*). 6. *мат.* сандарды даражага көтөрүү. **dört sayısını dördüncü kuvvete** ~ төрт санын төрт даражага көтөрүү.

yüksük,-ğü 1. оймок. 2. *бот.* чөйчөкчө (*гүлдүн*). ~ **kadar** оймоктой, тырмактай, аз өлчөмдө. ~ **otu** *бот.* оймок оту (*Digitalis purpurea*). ~ **le ölçmek** бармакка ченеп берүү, сарандануу.

yüksünmek 1. оорсунуу, оор көрүү (*бир нерсени, бирөөнү*). 2. *өтм.* милдет кылуу, түйшүк көрүү.

yüksüz жүксүз, салт.

yüküm 1. милдет, жоопкерчилик, парз, зарылчылык. 2. *ук.* милдеттүүлүк.

yükümlendirmek милдеттендирүү, жоопкерчилик тагуу.

yükümlenmek милдеттенүү, жоопкерчилик алуу.

yükümlü 1. милдеттүү, жооптуу. 2. милдеткер, жоопкер. ~ **olmak** (*бир нерсе кылууга*) милдеттүү/жооптуу болуу. **vergi** ~**sü** салык төлөөгө милдеттүү.

yükümlülük,-ğü милдеттүүлүк, жооптуулук.

yükünmek *дуал.* жүгүнүү, ийилүү.

yün 1. жүн (*айбандардын жүнү*). 2. кыркылган жүн. 3. жүндөн жасалган. ~ **kumaş** жүн кездеме. ~ **yorgan** жүн жууркан.

yünlü 1. жүндүү. 2. жүндөн жасалган/токулган. 3. жүн кошулган. 4. жүн кездемеден тигилген. ~ **etek** жүн кездемеден тигилген этек.

yürek,-ği 1. *анат.* жүрөк. *сал.* **kalp**. 2. *өтм.* жүрөк (*сезим/туюм органы катары*), жан, боор. ~**im dayanmaz** жүрөгүм чыдабайт. ~**im kaldıramaz** жүрөгүм көтөрө албайт. 3. *өтм.* кайрат, эрдик, коркпостук, жүрөктүүлүк. 4. *өтм.* ниет, пейил, ыкылас. ~**ten dilemek** чын жүрөктөн/чын пейилден тилөө. 5. ооз. ашказан, ич. ~**i bulanmak** жүрөгү

айлануу. 6. (*карта оюнунда*) ача. ~**ten** чын жүрөктөн/пейилден/ыкыластан. ~**ten teşekkür etmek** чын жүрөктөн ырахмат айтыш. ~**ler acısı** аянычтуу, кейиштүү (*окуя/жагдай*). ~**i ağzına gelmek** жүрөгү оозуна капталуу/келүү, катуу коркуу. ~**i atmak** 1) жүрөгү кагуу. 2) *өтм.* жүрөгү атып кетүү (*кубанычтан, катуу кабардан*). ~**i bayılmak** 1) ичи кабышуу, катуу ачка болуу. 2) дендирөө, эси оо. ~**i burkulmak** жүрөгү сыздоо, капа болуу. ~**i cız etmek/cızlamak** ичи/жүрөгү сыздай түшүү, жүрөгү тыз этүү. ~ **çarpıntısı** 1) жүрөктүн кагышы. 2) жүрөктүн лакылдашы/дүпүлдөшү. ~**i dar** кыялы чатак, ачуусу чукул, бат таарынып, бат жазылган. ~**i daralmak** эригүү, зеригүү, тажоо, бук болуу. ~**i dayanmamak/götmemek** жүрөгү чыдай албоо, кайгысын көтөрө албоо. ~**ine dert olmak** 1) ичине (айыкпас) дарт болуу. 2) жапа чегүү. ~**ine dokunmak** жүрөгүнө тийүү. ~**i dolu** (*бирөөгө каршы*) шиши толугу, чыдамды түгөтүү. ~**i ezilmek** 1) жүрөгү/ичи эзилүү. 2) ачка болуу. ~**i ferahlamak/hafiflemek** жеңилдеп/кайра тартып калуу (*кайгыдан*). ~**i geniş** пейили кенен. ~**i hop etmek/hoplamak/oyunamak** жүрөгү кабынан чыгып кете жаздоо. ~**ine inmek** 1) (*кайгы/дарты*) жүрөгүнө түшүп кетүү, катуу жаралоо. 2) кайгыга чыдабай өлүп калуу. ~**ine işlemek** жүрөгүнө доо кетирүү. ~**i kabarmak** 1) жүрөгү айлануу. 2) деми кысылуу. ~**i kalkmak** толкундануу. ~**i kan ağlamak/kanamak** жүрөгү кааноо. ~**i kararmak** ниети караруу, пейили бузулуу. ~**ine kar yağmak** көңүлүнө чок түшүү, кызгануу. ~**i katı** жүрөгү/боору таш. ~**i katılmak** деми чыкпай калуу. ~**i kopmak** жүрөгү

түшүп калуу (*корккондон*). ~**ine od düşmek/~i yanmak** жүрөгүнө чок түшүү, ичи өрттөнүү. ~**ine oturmak/saplanmak** жүрөгүнө батуу. ~**i parçalanmak** жүрөгү бырчалануу. ~**i pek** 1) *к.* ~**i katı**. 2) эр жүрөк, баатыр. ~**i rahatlamak** көңүлү жайлануу. ~**i Selânik** *шылд.* коркок, суу жүрөк. ~**i serinlemek** көңүлү сергүү, жеңилдөө. ~**i sıkılmak** жүрөгү кысылуу. ~**i sızlamak** жүрөгү сыздоо/ноюу. ~**ine soğuk su serpilme** дартына даба болуу, кайгысы азаюу. ~**i şişmek** көңүлү калуу/чөгүү. ~**i titremek** жүрөгү калтааруу, сес-тенүү. ~**i tükenmek/~ tüketmek** (*бирөөнүн*) айласын кетирүү, шайын оодаруу (*дөдөйлүгү менен*). ~**i ürpermek** үрпөйүү, коркуу. ~ **vermek** кайрат берүү, шыктандыруу. ~**i yağ bağlamak** көңүлү көтөрүлүү, ыраазы болуу. 2) катуу коркуу. ~**i yanık** мундуу, дарттуу. ~**i yaralı** жүрөгү жаралуу. ~ **yarası** жүрөк жара-сы, кайгы, мун. ~**i yufka** боорукер.

yürekliendirmek кайраттандыруу, дем/шык берүү.

yüreklenmek кайраттануу, шыктануу.

yürekli жүрөктүү, кайраттуу, эр жүрөк.

yürekliik,-ği жүрөктүүлүк, кайраттуулук, эр жүрөктүк.

yüreksiz жүрөгү жок, коркок, суу жүрөк.

yüreksizlik,-ği жүрөгү жоктук, коркок-тук, суу жүрөктүк.

Yürük,-ğü *к.* **Yörük**.

yürük,-ğü 1. күлүк. ~ **at** күлүк ат. 2. *тар.* жаңы черүүлөр, пиядалар. 3. көчмөн.

yürüme 1. басуу, жөө жүрүү. ~! жүрү! бас! жөнө! **durağa kadar yürüelim** аялдамага чейин басып баралы. **Onca yolu yürüyerek geçmişler** ошончо жолду жөө басып өтүшүптүр. 2. алдыга жылуу, жөнөө, илгерилөө. **ge-mi yürüyor** кеме жылып баратат. **teknoloji aldı başını yürüdü** тех-

нология тынбай илгери өнүктү. 3. (*жаш бала*) баса баштоо. 4. ишке/күчүнө кирүү (*документ, мыйзам ж. б.*). 5. *аск.* кысып/сүрүп баруу, чабуул коюу. **asker kaleye yürüdü** аскер чепке чабуул койду. 6. жүрүштү ылдамдатуу/тездетүү. **biraz yürüelim, geç kalıyoruz** бир аз ылдамдайлы, кеч калып атабыз. 7. сейилдеп/ аба жутуп басуу. 8. жөнгө салынуу, жолуна коюлуу. **galiba işi yürümüyor** калыбы, иши жүрбөй жатат окшойт. 9. эсептелүү, жүрүү, кетүү. **bu paranın faizi hâlâ yüzde beşten mi yürüyor?** бул акчанын пайызы дагы эле 5%тен жүрүп атабы? 10. *argo* көзү өтүп кетүү. **babası yürümüş** атасы өтүп кетиптир. 11. *өтм.* жеткирүү, бир жерге/абалга чейин алып баруу. **onun iflâsına kadar yürüdüler** аны банкрот кылып/бүлгүнгө учуратып тынышты. 12. жүгүрүү, чыгуу. **dallara su ~ yürümeye başladı** тал-бутактарга суу жүгүрө баштады. 13. *тех.* иштеген абалда болуу, жүрүү. 14. *argo* уурдалуу, жоголуу. (**Allah yürü ya kulum demiş** Кудай бу кулунан аянбаптыр (*иши оңолгондор үчүн айтылат*)).

yürürlük,-ğü ишке/күчүнө кирги-зилиш, жарактуулук (*мыйзам/көрсөтмө/жобо ж. б.*). ~**e girmek/konmak/~te bulunmak/olmak** ишке/күчүнө киргизилиш, жарактуу/күчүндө болуш. ~**ten kaldırılmak/kalkmak** күчүн/жарактуулугун жоготуш.

yürüteç,-ci 1. чыгырык (*жаш баланын басышына жардам берүүчү*). 2. майып арабасы.

yürütme 1. жүргүзмө. 2. ишке/күчүнө киргизме, аткарма (*мыйзам/че-чим/жобо ж. б.*).

yürütmek 1. жүргүзүү. 2. ишке/жүзгө ашыруу, аткаруу. 3. ишке киргизүү, күчүндө кармоо (*мыйзамды,*

жобону ж. б.). 4. билдирүү, ачыктоо (оюн, көз карашын ж. б.). **ihmallar** ~ божомол/жорум билдирүү. **muhakeme** ~ ой жүгүртүү. 5. *argo* ишинен чыгарып салуу. 6. *argo* уурдоо, билгизбей алып кетүү.

yürütüm ишке ашырылыш, аткарылыш (*буйрук/өкүм/чечим ж. б.*). **hük-mün** ~ü өкүмдүн ишке ашырылышы.

yürüyen 1. басып жүргөн (*киши, айбан*). 2. жүрүп/жылып турган. ~ **merdiven** жылган тепкич, эскалатор.

yürüyüş 1. жүрүш, басыш. **akşam ~ü yapardık** кечки жүрүшкө чыкчубуз. 2. *sport* жүрүш. 3. *sаяс.* жүрүш. **gösteri ~ü** каршылык көрсөтүү жүрүшү. 4. жүрүш, басыш (*бычымы, манерасы*). ~ü **kuğu gibi** жүрүшү ак куу сымал. 5. *аск.* жортуул, сапар. ~e **çıkmaк** жүрүшкө чыгуу. ~ **düzenlemek** *саяс.* жүрүш уюштуруу. ~ **hâlinde** жүрүш абалында. ~ **nizamı** жүрүш тартиби. ~ **yapmaк** 1) басып келүү. 2) протест жүрүшүнө чыгуу.

yüsrü 1. кара жыгач. 2. кара жыгачтан жасалган. ~ **tespih** кара жыгачтан теспи.

yüz I 1. жүз (*сан*). 2. көп. ~ **kere/kez** көп жолу, канча жолу. ~ **kere söyledim, dinlemiyor ki** канча/жүз жолу айттым, укпаса кантейин. ~**de** ~ 1) жүз процент. 2) толугу менен, сөзсүз, бүтүндөй, баары-жого. ~**de** ~ **gelecek** сөзсүз келет. ~**de** ~ **haklısın** туптуура айтасың, сеники туптуура. ~**lerce** жүздөгөн.

yüz II 1. жүз, бет, өң, чырай, ырай. ~ü **tanıdık geliyor** өңү тааныш учурайт. **çocuksu bir ~ü var** бала сымал жүзү бар. **utancından ~ü kıpkırmızı oldu** уялганынан бети кыпкызыл болуп чыкты. 2. үстүнкү бети. **suyun ~ünde** суунун үстүндө. 3. өң тарап/жак/бет. **binanın ~ü** имараттын өң

жагы/бети. 4. өң (*кездемеде*). 5. кап, тыш, жабуу. **yastığın ~ü** жаздык кап. **yorganın ~ü** жууркандын тышы. 6. *өтм.* уят, абийир. **hangi ~le geldin?** кайсы бетин менен келдиң? **adamda ~ yok ki!** (ал) кишинин уяты жок эмеспи! 7. миз (*кесүүчү куралдарда*). 8. жээк, бой, өйүз. **ırmağın öte ~ünde** дарыянын аркы өйүзүндө. 9. *өтм.* тарап, жөн, аспект. **meselenin bu ~ü** маселенин бул жагы. 10. ырайым, жакшы мамиле, кадыр-барк, сый. ~**den düşmek** кадыр-баркынан/сыйынан ажыроо. ~ü **açılmaк** 1) жүзү ачылуу, кооздугу ачыкка чыгуу. 2) бети ачылуу. ~**ünü ağartmaк** жүзүн агартуу, сыймыкка бөлөө. ~ü **ak** жүзү жарык. ~**ünün akıyla çıkmaк** 1) жүзү ак/абийири менен чыгуу. 2) (*бир ишти*) ойдогудай бүтүрүү. ~**ünden akmaк** өңүнөн көрүнүп туруу (*бирөөнүн мүнөзү/жагдайы ж. б.*). ~ü **ak olsun!** абийирлүү болсун! ~ü **asılmaк** кабагы бүркөлүү, түнөрүү, томсоруу. ~ü **astarı belirsiz** оң-тетири си белгисиз. ~e **atılmaк** бетине атырылуу. ~**üne atmaк** бетине ыргытып жиберүү. ~**üne bağırmaк** бетине айтуу/бакыруу. ~**üne bakılacak gibi/~üne bakılır** өңү-түсү жаман эмес. ~**üne bakılmaz** киши карагыс, түрү суук. ~**üne bakmamaк** 1) бетин карабоо (*таарынычтан, ачуудан*). 2) маани бербөө, көңүл бурбоо. ~**üne bakmaya kıyamamaк** өтө сулуу (*сөзм. с.* караганга кыйбоо). ~ **bulmaк** жылуу мамиле/ырайым көрүү. ~**ünü buruşturmaк/ekşitmeк** кабагы түйүү, ырайы/кебетеси бузулуу. ~ **çevirmeк** аркасын салуу, мамилесин үзүү. ~e **çıkmaк** 1) үстүнө чыгуу. 2) *өтм.* ачыкка чыгуу, бети ачылуу. ~**ünün derisi kalın** бетинин териси калың, уятсыз. ~**ünden**

düşen bin parça olur кабагына кар жааш. ~ **geri dönüş** кайра кайтыш, артка кетиш. ~ **ünü gören cennetlik** башыңа чөп сындырыш керек (*көпкө көрбөгөн киши тууралуу*). ~ **ü görmek** жүзүн/бетин көрүү. **rahat ü görmek** тынчылык жүзүн көрүү. ~ **ünü görmemek** жүзүн/бетин көрбөө. **uyku ü görmemek** уйку бетин көрбөө. ~ **göstermek** пайда болуу, жүзүн көрсөтүү. ~ **göz** кермур айтышуу, беттери ачылуу. ~ **ü gözü açılmak** 1) көзү ачылуу (*жыныстык мамилелер тууралуу билит алуу*). 2) ак-караны ажырата баштоо. ~ **üne gözüne bulaştırmak** чалмакейди чалуу, ишти ойрондоотуу. ~ **göz olmak** бети ачылып/теңтайлашып калуу. ~ **ünü güldürmek** жүзүн күлдүрүү, ыраазы кылуу. ~ **ü gülmek** жүзү күлүндөө, бактылуу болуу. ~ **üne gülmek** жүзүнө күлүү (*жасакерлик менен*). ~ **ü kalmamak** жүзү калбоо, ишеничин кетирип бүтүү. ~ **ünden kan damlamak** бетинен кан тамуу. ~ **üne kan gelmek** жүзүнө кан жүгүрүү. ~ **üne kapamak** бетине жаап салыш (*мис. телефону, эшикти*). ~ **ü kara** жүзү кара. ~ **ünü kara çıkarmak/kızartmak** жүзүн карартуу, уят/шерменде кылуу. ~ **üne karşı** бетине/жүзүнө. ~ **üne karşı söylemek** бетине айтуу. ~ **ü kasap süngeriyle silinmiş** уятсыйытын жыйыштырып койгон. ~ **kızartıcı** бет кызарта/уят кыла турган. ~ **ünü kızartmak** бетин кызартуу, уят кылуу. ~ **kızdırmak/kızartmak** жүзүн/бетин кызартып алып, уятты жыйыштырып коюп. ~ **ü mahkeme duvarı** бети калың, тоотпос. ~ **üne nur gelmek** жүзүнө нур кирүү. ~ **ünden okunmak** 1) жүзүнөн окулуу, көз карашынан байкалуу. 2) кагаздан окуу (*жатка айтпас-тан*). ~ **ü pek** 1) тайбас, тартынбас.

2) уятсыз. ~ **ü sıcak** 1) ыйманы ысык. 2) сыйкыры, тартуучу/арбоочу жагы бар. **paranın ü sıcaktır** акчанын ыйманы ысык (*андан баш тарта албайсың*). ~ **ü soğuk** түрү/кебетеси суук. ~ **surat davul derisi/~ surat hak getire** к. ~ **ü mahkeme duvarı. ü suyuna/suyu hürmetine** (*бирөө-нүн*) кадыры/урматы үчүн. ~ **sürmek** таазим кылуу, жүгүнүү. ~ **tutmak** 1) (*бир жакка*) жөнөө. 2. (*бир абалга*) келе баштоо. **yıpranmaya ~ tutmuş duvarlar** урай баштаган дубалдар. **ağaçlar yeşermeye ~ tutmuştu** дарактар жашылдана баштаган. ~ **ü tutmak** (*бир нерсе дешке/кылышка*) даай алуу, бети чыдоо. **ona bunu söylemeye ~üm tutmaz** ага муну айтууга бетим чыдабайт/даай албайм. ~ **vermek** жылуу мамиле жасоо, ылым саноо. ~ **üne vurmak/çarpmak** өтм. бетке чабуу. **bir kez yapılan yanlışlığı her zaman ~üne vuruyorlar** бир жолку кетирген жаңылыштыгымды ар качан бетиме чабышат. ~ **yazısı** жаш келиндин макияжы. ~ **yazmak** макияж жасоо (*жаш келинге*). ~ **ü yazılı kalmak** кол тийбестен калуу, колдонулбоо. ~ **ü yerde** жер карама/көз, жоош, момун. ~ **ü yere gelmek** жер кароо, уялуу. ~ **ünü yere getirmek** жер каратуу. ~ **ü yok** 1) жүзү жок. 2) жүрөгү даабайт. ~ **ü yumuşak** кең пейил, мээримдүү. ~ **~den utanır** мак. өңдү көрдү, жүз тайды. ~ **~e** бетме-бет, көзмө-көз. ~ **~e gelmek** бетме-бет келүү.

yüzakı, -nı абийир, ар-намыс. ~ **ıyla iş yapmak** (*бир ишти*) абийир менен жасоо.

yüzaklığı, -nı абийирдүүлүк, ар-намыстуулук.

yüzbaşı, -yı аск. капитан, жүз башы. **kurmay ~sı** Башкы Штаб капитаны.

yüzbeyüz бетме-бет, көзмө-көз.

yüzde 1. процент. ~ **elli (%50)** элүү процент (50%). 2. арачылык акы, коммиссион. ~ **yüz** 1) жүз процент. 2) толугу менен, бүтүндөй. 3) сөзсүз, шексиз.

yüzdelik,-ği арачылык/далдалчылык акысы, коммиссион.

yüzdürmek 1. суу үстүнө алып чыгуу (*чөккөн нерсени*). 2. сүздүрүү (*сууда*). **çocuklar kâğıt kayıklarını yüzdürüyorlar** балдар кагаз кайыктарын сүздүрүп жүрүшөт. 3. терисин сыйыртуу (*айбандын*). 4. *argo* иштен чыгарып/кууп жиберүү.

yüzer I жүздөн. ~ ~ жүз-жүздөн.

yüzer II сүзүп жүргөн. ~ **havuz** дең. сүзүп жүргөн док.

yüzergezer жерде-сууда жүрө алган (унаа), амфибия.

yüzerlik,-ği ичинде жүз даана сыйдырган (*идиш, куту ж. б.*). ~ **kitap kutusu** жүз китептик куту.

yüzey 1. үстүнкү бет. 2. *mat.* бет. 3. *geogr.* рельеф. **deniz ~i** деңиз деңгээли.

yüzeysel 1. үстүртөн, үстү жагынан. 2. *өтм.* үстүртөн, чала, тереңдетилбеген. ~ **araştırma** үстүртөн жасалган изилдөө.

yüzgeç,-ci 1. сүзгүч канат (*балыктарда*). 2. суучул. ~ **kuşlar** суучул куштар.

yüzlemece 1. *ук.* көзмө-көз, көз алдында, көздөй. ~ **hüküm** *ук.* көздөй өкүм. 2. бетке, жүзүнө. **arkadan söyleme, ~ söyle** аркадан айтпа, бетке айт.

yüzlemek 1. бетке айтуу (*айыбын, кемчилигин*). 2. көздөштүрүү, териштирүү.

yüzleşmek 1. бетме-бет келүү, жолугушуу. 2. жүздөшүү, көздөшүү.

yüzleştirmek 1. беттөө. 2. *өтм.* жүздөштүрүү, беттештирүү, көздөштүрүү (*эки же андан көп кишини*).

yüzlü 1. жүздүү. **güler** ~ жайдары, ачык-айрым. **güzel** ~ сулуу, татынакай,

жакшынакай. 2. миздүү. **iki** ~ 1) эки миздүү. 2) *өтм.* эки жүздүү, куу. ~ ~ уялбай, тартынбай, тастандап. **hiçbir şey olmamış gibi** ~ ~ **gelmiş** эч нерсе болбогонсуп уялбай келип калыптыр.

yüzlük,-ğü 1. ичине жүз даана сыйдыра турган (*идиш, куту ж. б.*). 2. жүзгө чыккан/жүздөн ашкан (*киши*). 3. жүз лира баасында. 4. жүз грамм/килограмм салмактагы. 5. жүз лира (*акча*). 6. *mat.* жүздүк (*сан*).

yüzme сүзмө. ~ **havuzu** сүзмө көлмөсү. ~ **müsabakası** сүзмө боюнча мелдеш.

yüzmek I, -er 1. сүзүү, калкуу. **tahta su üstünde yüzer** тактай суу үстүндө калкыйт. 2. *спорт* сүзүү, кулач/чабак уруу. 3. *өтм.* басылып/капталып/көмүлүп калуу. **ev toz içinde yüzüyor** үй чанга көмүлүп калды. 4. *өтм.* чөмүлүү, калкуу, сүзүү. **o, servet içinde yüzüyor** ал байлыкка марып турган кези. 5. *өтм.* көмүлүп/басып калуу (*чоң келген кийим ичинде*). **ağabeyimin takım elbisesi içinde yüzüyordum** агамын костюму ичинде көмүлүп калгам.

yüzmek II, -er 1. терисин сыйруу (*бир айбандын*). 2. *өтм.* терисин сыйруу, ашкере талап кылуу (*мис. акчаны*). **yüzüp yüzüp kuyruğuna gelmek** көпкө жасалган иштин соңуна келүү.

yüznumara *argo* ажаткана, абдескана, туалет.

yüzsüz 1. жүзү/өңү жок. 2. *өтм.* жүзү/бети/уяты жок, арсыз. ~ ~ ырсактап, ылжактап.

yüzsüzleşmek уят-сыйыттан кетүү, арнамыстан ажыроо.

yüzsüzlük,-ğü уятсыздык, бетсиздик, бетпактык.

yüzücü 1. суучул. 2. сүзүп жүрүүчү.

yüzük,-ğü шакек. **nişan ~ü** нишанда (*баш байлашканда*) салынган шакек. **nikah ~ü** нике шакеги. ~ **oyunu** шакек

салмай (*оюн*). ~ **parmağı** аты жок.
yüzükoyun көмкөрөсүнөн, үстөмөндөн. ~
yatmak/kapanmak көмкөрөсүнөн
жатуу.
yüzüncü жүзүнчү.
yüzüstü 1. үстөмөндөп, көмкөрөсүнөн. 2.
бүтүрбөй, чала. ~ **bırakmak** 1) чала/
бүткөрбөй таштоо (*бир ишти*). 2)
чарасыз/кыйын абалда калтыруу

(*бирөөнү*). **seni** ~ **bırakamazdım**
сени кыйын абалда калтыра алмак
эмесмин. ~ **kalmak** (*бир иш*) чала/
бүтпөй калуу.
yüzyıl кылым, жүз жылдык мөөнөт. *сал.*
asır. yüzyıllardır devam eden dava
кылымдардан бери келе жаткан доо.
yüzyıllık,-ğı жүз жылдык, бир кылым-
дык.

Z

Z,z түрк алфавитинин жыйырма тогузунчу тамгасы.

zaaf 1. чабалдык, кемчилик, эрки боштук/жоктук. ~ **a kapılmak** чабалдык/эрки боштук кылуу. 2. кумар, алдырма, берилме. **ıçkiye ~ı var** ичкиликке берилип калган/алдырып койгон.

zabit,-pti 1. токтом/протокол. *сал. tuta-nak.* 2. к. **zapt.** 3. полиция рапорту. ~ **tutmak** токтом/рапорт түзүү.

zabita муниципалдык полиция (*ички тартимпти/коопсуздукту жөнгө салуучу*).

zabit,-ti 1. аск. офицер. *сал. subay.* 2. өтм. өкүм, кандан бектен кайра тартпаган, шылуун.

zaç,-çı хим. купорос, темир сульфаты. ~ **yağı** күкүрт кычкылы.

zade 1. эск. заада, уул. 2. туулган. **helâl-zade** ак никеден туулган. **haram-zade** никесиз туулган.

zafer жеңиш, утуш. *сал. utku.* ~ **işareti** жеңиш ышаараты/белгиси. ~ **kazan-mak/elde etmek** жеңишке жетишүү/ээ болуу. **Z~ Bayramı** Жеңиш майрамы (*30-август*). ~ **takı** архит. триумфалдык арка.

zafiyet,-ti 1. алсыздык, чабалдык, дармансыздык. 2. арыктык.

zağ кабырчык, өгөндү, кырынды (*металл иштеткенде чыккан*).

zağar аңчы ити, тайган.

zâhir 1. тышкы көрүнүш, кебете. 2. ачык, айкын, белгилүү. 3. сөзсүз, албетте. 4. көрсө. **ben yânilmişim** ~ көрсө, мен жаңылыптырмын. ~ **olmak** ачык/так/даана болуу.

zahire дан, азык зат (*жыйып коюлган*). ~ **ambarı** 1) дан ороосу. 2) азык-түлүк склады.

zahirî 1. көрүнгөн, көз алдыдагы, көзгө урунган. 2. жасалма, көрсөтмө.

zahmet,-ti кыйынчылык, убара, убара-керчилик, машакат, түйшүк. ~ **çekmek** убара болуу/тартуу. ~ **e değmek** тарткан убарасына татуу. ~ **e değmez** убарасына татыбайт. ~ **etmek** 1) убара болуу. 2) бир иш жасоодон эринбөө/аянбоо. ~ **etmeyin!** убара болбоңуз! ~ **e girmek/katlanmak** машакатын тартуу. ~ **olmak** убара/машакат болуу. ~ **olmazsa** кыйын болбосо. ~ **olmazsa kitabı bana uzatır mısınız!** кыйын болбосо, китепти мага берип коёсузбу! ~ **e sokmak/vermek** убара кылуу, машакат тарттыруу.

zahmetli убарасы көп, машакаттуу, түйшүктүү.

zahmetsiz убарасы жок, машакатсыз, түйшүксүз, оңой, жеңил.

zahmetsizce оңой-олтоң, кыйналбай, убара болбой.

Zaire Заир.

Zaireli заирлик.

zait эск. 1. ашык, арткан. 2. керексиз. 3. мат. кошуу (+). ~ **bulmak** ашыкча көрүү.

zakkum (~ **ağacı**) 1. бот. олеандр (*Nerium oleander*). 2. дин тозокто өскөн дарак.

zakkumlu 1. уулуу. 2. өтм. кайгы-муң алып келген, аянычтуу, өкүттүү.

zalim заалим, зуулум.

zalimane заалимче, таш боордук/өкүмзордук менен.

zalimlik,-ği заалимдик, таш боордук.

zam,-mmı 1. арттырма, артыш, көбөйтмө. **maaşımıza ~ yapıldı** айлыгыбыз көбөйтүлдү. 2. кымбаттама, көтөрүлмө. **benzine yine ~ gelmiş** бензин дагы кымбаттаптыр.

zaman 1. убакыт. ~ **su gibi akıp gidiyor** убакыт суудай агып өтүп жатат. ~ **in**

varsa konuşalım убактың бар болсо, сүйлөшөлү. 2. мезгил, маал. **kirazın ~ı geçiyor** киластын маалы өтүп баратат. 3. чак, кез. **çocukluk ~ı** балалык чагы. **gençlik ~ı** жаштык кези. 4. доор, заман. **~ının aydınları** өз заманынын айдыңдары/агартуучулары. 5. (*бирөөнүн*) бийлеген/жашаган убактысы/учуру. **bizim ~ımızda elektrik bile yoktu** биздин учурубүздө электр да жок эле. **İmparatorluk ~ı** Императорлук заманы. 6. ыңгайлуу учур/ маал. **harekete geçmenin ~ı geldi** аракетке киришүүнүн маалы келди. 7. *геол.* эра, доор. 8. *грам.* чак. **geçmiş ~** өткөн чак. **gelecek ~** келер чак. **şimdiki ~** учур чак. 9. *муз.* такт, ритм. 10. *тех.* баскыч, этап, учур. 11. учурдагы заман, заманбап. **~ın adamı** өз заманынын кишиси. **~ında** 1) заманында, доорунда. 2) өз маалында, кечикпей. **~la** бара-бара. **~ını almak** убактысын алуу. **~ aşımı** *ук.* убактысы өтүп кетүү (*кылмыштын*). **~ı avlamak/kollamak** ыңгайын күтүү, учурун келтирүү. **~ belirteci** *грам.* мезгил тактооч. **~ birakmak** убакыт айыруу. **~ birimi** *астр.* убакыт бирдиги. **~ dizini** хронология. **~ eki** *грам.* чак мүчө. **~ı dolmak** мөөнөтү/убактысы бүтүү. **~ geçirmek** 1) убакыт өткөрүү. 2) убакытты текке кетирүү. **~ geçirmeden işe başlayalım** убакытты текке кетирбей ишти баштайлы. **~ı geçmek** 1) заманы/модасы өтүп кетүү. 2) убактысы өтүп кетүү, жараксыз болуп калуу. 3) мезгили/сезону бүтүү. 4) маалын өткөрүп жиберүү (*бир иштин*). **~ kazanmak** убакыттан утуу. **~ öldürmek** убакыт өлтүрүү. **~a uymak** заманга ылайыкташуу, заман менен тең жарышуу. **~ vermek** убакыт/мөөнөт берүү. **~ ~** кез-кезде, маал-маал, кээде. **~ zarfı**

грам. мезгил тактооч. **aynı ~da** ошол эле учурда, аны/ошону менен бирге. **bir ~lar** бир кездерде. **çoğu ~** көбүнчө, көпчүлүк учурда. **gel ~ git** ~ антип-минткиче, арыдан-бери. **her ~** ар качан. **her ~dan ziyade** башка учурдан да/башка учурларга караганда да. **hiçbir ~** эч качан. **ilk ~lar** башта, адегенде. **kimi ~** кээде, айрым учурларда. **ne ~?** качан? **ne ~dan beri?** качантан бери? **o ~** анда, андай болсо.

zamandaş замандаш.

zamane бүгүнкү күн, азыркы заман (*жатыркоо/жактырбоо менен айтылат*). **~ çocukları** бүгүнкү күндүн балдары.

zamanlamak 1. туштоо, убактысын/ыңгайын келтирүү. 2. заманын белгилөө.

zamanlı 1. заманы/убактысы белгиленген. **eş ~ bomba** бир учурда жарылчу бомбалар. 2. өз убагында, орду менен. **~ zamansız** туш/ой келди, чаржайыт. **~ zamansız uğrar** туш келди маалда келе берет.

zamansız 1. убактысы/заманынан мурун, мезгилсиз. **~ ölüm** мезгилсиз өлүм. 2. ыңгайсыз учурда жасалган. **~ geliş** ыңгайсыз учурда келиш.

zambak,-ğı *бот.* лилия (*Lilium candidum*).

Zambiya Замбия.

Zambiyalı замбиялык.

zamir 1. *грам.* ат атооч. 2. мазмун, ички маани.

zamk, -kı 1. *бот.* чайыр. 2. клей. **~ ağacı** *бот.* чайырлуу дарактар.

zamkinos argo 1. болор-болбос нерсе, кыпын, бирдеме. **saatin bir ~u kırılmış** сааттын бирдемеси сынып кетиптир. 2. көңүлдөш, ойнош. 3. качма. **~ etmek/~u çekmek** качып жылып жоголуу.

zamklama 1. чайыр сүрүү, чайырлоо. 2. клейлөө, клейлеп жабыштыруу.

zamkılı клейленген, жабыштырылган. ~ **etiketler** жабыштырылган этикеттер.

zampara катынпоз, жүрөөнөк (*эркек*).

zamparalık,-ğı 1. ахлагы бузуктук, аягы суюктук. 2. катынпоздук, жүрөөнөктүк. ~ **etmek** жүрүп/ойноп кетүү (*аялдар менен*).

zan, -nni 1. ой, пикир, саноо. *сал. sanı.* ~ **ındayım** санайм, ойлойм. ~ **ıma göre** менин оюмча/көз карашым боюнча. 2. шек, күмөн, күдүк. ~ **altında olmak** шектенүү, күмөнсүү, күдүктөнүү.

zanaat,-tı кол өнөрү, усталык, чеберлик.

zanaatçı кол өнөрчү, уста, чебер.

zanaatkâr к. zanaatçı.

zangır : туур. с. ~ ~ 1) калтырап-титирөө, тиши-тишине тийбөө (*корккондон*). 2) шаңгыр-шаңгыр, шаңгыр-шуңгур (*кагышкан идиштер чыгарган үн*).

zangırdamak 1. шаңгыроо. 2. калтырап-титирөө, тиши-тишине тийбей ша-кылдоо.

zangırtı 1. шаңгырак. 2. шакылдак (*тиштердин*).

zangoç,-cu дин коңгуроо чалгыч (*чиркөөдө*). ~ **gibi başına dikilmek** көз айырбай карап туруп алуу, катуу көзөмөлгө алуу.

zanlı шектүү, күмөндүү, шек/күмөн са-налган.

zannetmek саноо, ойлоо, эсептөө, бол-жоо. *сал. sanmak.* **zannediyorum, bir iki güne kalmaz işi başlatırız** бир-эки күнгө калтырбай ишти баштатабыз деп ойлойм. **zannedi-yorsun ki ben zenginim** мени бай деп ойлосоң керек. **kendini ne zannediyorsun?** өзүңдү ким деп ойлойсуң/санайсың?

zapt,-ptı 1. тартып/ээлеп алма (*зордук менен*). 2. карманыш, тутунуш. **kendini zorla zaptetti** өзүн араң кармады. 3. *ук. мал-мүлкү тар-*

тылып алыныш, конфискация. ~ **etmek** 1) бастырыш, тыйыш, жөнгө салыш, карманыш. **polis taşkınlık yapan sarhoşu zor ~ etti** полиция жулунуп-жулкунган масты араң тыйды. 2) жазып алыш. 3) тартып алыш (*мал-мүлкүн*). 4) жаттап/эс-теп калыш. 5) түшүнүп/билип алыш.

zaptiye тар. полиция, жандармерия. 2. полиция кызматкери, жандарма.

zapturapt,-tı 1. катуу тартип. 2. ирээт, ыраат. ~ **altına almak** катуу тартип алдына алыш.

zar I 1. *анат. , бот. , зоол.* чел (кабык). **akciğer ~ı** *анат.* өпкөнүн чели. 2. жука парда. 3. аялдар бетин жапкан жука тор. 4. мембрана, диафрагма. ~ **gibi** чел кабыктай (*ичке*).

zarII зар ташы (*алты капталында 1ден 6 га чейинки чекиттер тартылган куб түрүндөгү таш*). ~ **atmak** зар ташын өкчөө. ~ **tutmak** зар ташын өкчөөдөн мурун ыңгайын келтирүү.

zar III ад. 1. зар, муң, ый. 2. зарлаган, ыйлаган. ~ **zor** эштеп-септеп, ыйлап-сыктап.

zarafet,-ti 1. сымбат, сын, шыңгалык, жарашык, элеганттуулук. 2. акыл-дын күчтүгү, сыпайылык, сылык-тык, тетиктик (*сүйлөгөндө/жазганда*).

zarar 1. зыян, залал, зарар. 2. *соода* зыян, чыгым, ысырап. ~ **ı dokunmak** зара-ры/залалы/зыяны тийүү. ~ **etmek** 1) зыян тартуу. 2) чыгаша/чыгым болуу. ~ **gelmek** залал келүү. **bizden kimseye ~ gelmez** бизден эч кимге залал келбейт. ~ **görmek** 1) зыян тартуу. 2) чыгым болуу. 3) азап тартуу, жапа чегүү. ~ **ın neresinden dönülse kârdır** *мак.* зыянды кай жерде токтотсоң, ошончо пайда. ~ **a sokmak/uğratmak** зыянга учуратуу. ~ **vermek** залал келтирүү. ~ **ı yok** зыяны жок, эч нерсе эмес. ~ **dan**

korkan kâr etmez мак. таранчыдан корккон таруу экпейт.
zararcı зыянкеч, бүлдүргүч.
zararlı 1. зыяндуу. **sağlığa ~ içecekler** ден соолукка зыяндуу ичимдиктер. 2. чыгымдуу, чыгашалуу. ~ **çıkmaк** чыгаша болуп калуу.
zararlılık, -ğı зыяндуулук.
zararsız 1. зыянсыз. **sıhate** ~ саламаттыкка зыяны жок. 2. өтм. жакшы эле, жаман эмес. ~ **bir parti idi** жакшы эле кече болду.
zarf 1. конверт (*кат үчүн*), кап, кын, орооч. 2. металл түпкүч (*кофе/чай стакандарын тутуу үчүн*). 3. грам. тактооч. ~ **tümlеci** бышыктооч. **yer ~i** орун тактооч. **zaman ~i** мезгил тактооч.
zarffiil грам. чакчыл. ~ **grubu** чакчыл түрмөк.
zarfinda ичинде, аралыгында, маалында, бою. **bu zaman** ~ бул убакыт ичинде. **iki sene** ~ эки жыл бою.
zarflamak 1. конверттөө, конвертке салып чаптоо. 2. мат. кашаанын ичине алуу.
zarfli конверттелген, чапталган (*кат*).
zargana зоол. сарган (*Bel one bel one*).
zarif 1. сымбаттуу, сындуу, жарашыктуу (*көрүнүш, мүчө*). **ilerlemiş yaşına rağmen hâlâ çekici, hâlâ** ~ жашы улгайып калганына карабастан дагы эле татынакай, дагы эле сымбаттуу. 2. акылы тунук, тетик, сыпайы, аяр (*киши*). 3. жагымдуу, уккулуктуу, назик (*сөз*).
zariflik, -ği к. **zarafet**.
zarp,-bı зарп, кыйынчылык, азап. **yaranın ~ından kolunu kırıdatamıyor** жаранын зарпынан/айынан колун кыймылдата албайт.
zarsı чел сыяктуу/сымал.
zart : *туур. с.*, *арго* ~ **zurt etmek** дардандоо, өз баасын көтөрүп/мактанып сүйлөө.
zarta мед. жел (*ичеги-карындагы*). ~уі

çekmek 1) *арго* өлүү. 2) жел чыгаруу.
zaruret,-ti 1. зарылдык, керектик, милдеттүүлүк, мажбурдук. **çalışma ~i var** иштөөгө милдеттүү. **sana hizmet etmek ~inde değilim** сага кызмат кылууга мажбур эмесмин. ~ **hâlinde** зарыл боло турган болсо. 2. кыйынчылык, жакырлык, жокчулук. ~ **çekmek** кыйынчылык/жакырчылык тартуу.
zarurî керектүү, зарыл, милдеттүү, мажбур. ~ **ihtiyaçlar** зарыл ыктыяждар/керектөөлөр. ~ **masraflar** керектүү чыгымдар. ~ **olarak** мажбур түрдө. ~ **kılmak** мажбур кылуу.
zat, -tı 1. киши, инсан. 2. жеке өзү. ~ **ınızla görüşmek istiyorlar** өзүңүз менен көрүшкүлөрү келет. ~ **ına mahsus** кишинин жеке өзүнө тиешелүү (*катка/жазууга жазылган кыстарма*). 3. мазмун, маңыз, өзөк. **haddi ~ında** маңызы боюнча. ~ **i mesele** маселенин мазмуну.
zaten 1. мазмуну/маңызы боюнча, тактап айтканда, чын-чынына келгенде. ~ **o çocuklar sizin de evlâtlarınız sayılmaz mı?** чындап келсе, алар сиздин да балдарыңыз болуп эсептелбейби? 2. ансыз деле, деги, дегеле. **annesiyile tanışmadık, babası ~ yokmuş** апасы менен тааныша элекпиз, бабасы деги жок экен. **iyi ki aradım, ~ ben de seni arayacaktım** чалганың жакшы болду, ансыз деле мен сага чалганы жаткам.
zatiâlleri улуу мартабасы (*өтө расмий кайрылуу; кээде кекээрлөө үчүн да колдонулат*).
zati к. **zaten**.
zati 1. өзүмдүк, менчик, жекече. *сал. özel.* ~ **eşya** өзүмдүк буюмдар. 2. к. **zaten**. 3. табигый, нукура.
zatülcenp,-bi мед. өпкө челинин сезгениши, плеврит.
zatürree мед. өпкөнүн сезгениши, пнев-

мония.

zavallı 1. байкуш, бечара. ~, **bizim ona yardım etmek istediğimizi bile anlamadı** бечара биздин ага жардам кылгыбыз келгенин деле түшүнө албады. 2. алсыз, күчсүз, карып.

zavallılık, -ğı байкуштук, бечаралык.

zaviye 1. бурч (*үйдөгү*). 2. *мат.* бурч. 3. *дин* кечил үжүрөсү. 4. *өтм.* көз караш.

zayıf 1. арык. 2. чабал, начар, алсыз, мажирөө, чабыр (*мал үчүн*). ~ **ordu** чабал армия. **gözleri** ~ көздөрү начар. ~ **nabız** тамыр кагышы алсыз. 3. морт, бышык/бекем эмес, бош. ~ **yarı** морт түзүлүш. 4. арсар, күмөндүү. ~ **ihimal** өтө аз ыктымал. **meselenin** ~ **tarafı** маселенин күмөндүү жагы. 5. билгиси/маалыматы жеткилең эмес. **onun İngilizcesi çok** ~ анын англисчеси абдан начар. 6. *физ.* алсыз, начар, төмөн. ~ **frekans** төмөнкү жыштык. ~ **ışık** бүлбүлдөгөн жарык. ~ **voltaj** төмөнкү чыңалуу. ~ **almak** начар баа алуу (*окуучу*). ~ **düşmek** 1) арыктоо, чабал тартуу. 2) начарлоо, төмөндөө, алсыз болуу. ~ **nokta** талуу жер. ~ **yerinden yakalamak** чабал/талуу жеринен кармоо.

zayıflamak 1. арыктоо. 2. начарлоо, чабал/алсыз, күчсүз болуу. 3. төмөндөө, ылдыйлоо (*билим, акыл-эс, өсүш, сапат ж. б.*). 4. бошоңдоо, ыдыроо (*биримдик, мамиле ж. б.*).

zayıflık, -ğı 1. арыктык. 2. начардык, чабалдык, алсыздык, күчсүздүк (*акыл-эс, билим, жөндөм, өсүш, сапат ж. б.*). 3. бошоңдук, морттук.

zayı, -i 1. жоголгон, житип/кайып болуп кеткен. *сал.* **yitik**. 2. жоготуу, житим. *сал.* **yitim**. ~ **etmek** жоготуу, житирүү, айрылуу. ~ **olmak** жоголуп/житип кетүү. ~ **olan koyunun kuyruğu büyük olur** *мак.* жоголгон

бычактын сабы алтын.

zayıat, -tı (**zayı**'нин *көпт. т.*) жоготуулар, өлүм-житимдер, чыгашалар, зыяндар. **insan** ~ **i** адам өлүм-житими. **kan** ~ **i** кан кайыбы. ~ **a uğramak** 1) жоготууга учуроо. 2) чыгым/чыгаша/зыян болуу.

zeamet, -ti *тап.* ээлик жер.

zebanî 1. *дин* тозоктун оозун тоскон сакчы. 2. *к.* **zebellâ**.

zebellâ *ооз.* күрсүйгөн, лөкүйгөн, эңгезердей (*киши*).

zebercet, -di *мин.* хризолит, берилл.

zebra *зоол.* зебра (*Equus zebra*).

zebun 1. забын/зобун, кордук, зордук. ~ **etmek** алсыз, дармансыз кылуу, бечара/байкуш кылуу, кордоо, эзүү. 2. алсыз, күчсүз, карып, кор. ~ **kalmak** карып болуп калуу, кор болуу. (**birinin**) ~ **u olmak** (*бирөөгө*) катуу берилүү.

zebunluk, -ğu забындык, зобундук, карыптык, кордук.

Zebur *дин* псалмалар китеби (*Теңир табынан Давут (Дөөтү) Пайгамбарга жиберилгенине ишенилет*).

zecir, -cri 1. зордук, мажбурлама, кыйноо. 2. тыюу, жасак.

zecrî зордогон, күч менен/кыйнап/мажбурлап жасатылган. ~ **tedbirler** мажбур чаралар.

-zede жапа чеккен, зыян тарткан (*соң мүчө катары колдонулат*). **depreme-zede** жер титирөөдөн жапа чеккен. **kazazede** кырсыктан жапа чеккен.

zedeleme 1. урунтуп-беринтме, ооруксунтма, жаралама. 2. зыян/залал келтирме (*кетилтип/чийип/бузуп/жарака түшүрүп*).

zedelemek 1. урунтуп-беринтүү, ооруксунтуу, жаралоо. 2. зыян/залал келтирүү (*кетилтиш/бузуш/чийиш/жарака кетириш аркылуу*). 3. *өтм.* намысына/наамына/абийирине шек келтириш. **gururunu** ~ намысына шек келтириш.

zehap,-bı күмөн, шек, күдүк, кушку. *сал. vesvese.*

zehir,-hri 1. уу, заар. *сал. ağı. ~ içirmek* уу жуткуруу. 2. *өтм.* ачуу, күйүт, муң, кайгы, арман. ~ **dolu bir hayat** арманга толгон өмүр. ~ **ini akıtmak** *өтм.* уусун/каарын/заарын чачуу. ~ **gibi** 1) уудай (*ачуу*). 2) *өтм.* уудай жаралаган заар (*сөз*). 3) катуу суук. 4. *өтм.* жин/шайтан сыяктуу, өтө акылдуу, амалдуу, куу. ~ **gibi bir çocuk** шайтандай/ желмогуздай бала. (*іңі*) ~ **kesilmek** уу жуткандай болуу. (*yediği*) ~ **zıkkım/zakkum/ zemberek olsun!** *каргыш* жеген-ичкени аш болбосун!

zehirlemek 1. ууландыруу, уу берүү. 2. *өтм.* (*бирөөнү*) көкүтүү, тукуруу, башын айлантуу. 3. *өтм.* капа кылуу, заарын чачуу.

zehirli 1. уулуу. ~ **bitki** уулуу чөп. ~ **mantar** уулуу козу карын. 2. *өтм.* уулуу, заардуу (*сөз*), каардуу, заар чачкан (*көз караш*).

zehirsiz уусуз. ~ **mantar** уусуз козу карын.

zehretmek 1. ууландыруу. 2. *өтм.* адам чыдагыс кылуу, тирүүлөй тозокко айландыруу, ажарын/кунарын качыруу. **hayatı birbirimize zehrettik** бири-бирибиздин жашообуздун кунарын качырдык.

zehrolmak уу жуткандай болуу, заарын тартуу.

zekâ 1. акыл, зээн. ~ **geriliği** кем акылдык, зээнсиздик. ~ **testi** акыл тести. ~ **yeteneği** акыл жөндөмү/жетиктиги. 2. билгичтик, дааныш-мандык, көсөмдүк, кыраакылык.

zekât, -ti *мус.* зекет. ~ **vermek** *мус.* зекет берүү.

zekâvet, -ti *к.* **zekâ.**

zeker *анат.* эркектик органы.

zeki акылдуу, зээндүү, көсөм, кыраакы, сергек.

zekice акылдуулук/көсөмдүк/кыраакы-

лык менен.

zelzele зилзала, жер титирөө.

zem, -mmi жеме, жекирүү, тилдөө.

zemberek,-ği 1. *тех.* пружина, рессор. 2. *тар.* замбирек (*айбандын жонуна жүктөлгөндөй кичине*). 3. болот/жезден жасалган ок. ~ **i boşalmak/ boşanmak** 1) замбиреги ажырап кетүү. 2) *өтм.* каткырыгын тыя албоо. ~ **gibi** капасынан, күтүүсүздөн. ~ **kurulmak** 1) абал курчуу. 2) талаш-тартыш кызуу.

zemberekçi *тар.* замбирекчи (*жаңы черүүлөрдө*).

zembil замбил (*камыштан согулган себет*). ~ **otu** *бот.* камыш түрү (*Briza*).

zemheri кыш чилдеси. ~ **zürafası** сылаңкороз, тышы жалтырак, ичи калтырак (*суукта жука кийинип алган киши*).

zemin 1. жер, топурак. 2. таман, пол. 3. *архит.* пайдубал. ~ **atma** пайдубал түптөө. ~ **atma töreni** пайдубал түптөө ырымы. 4. кириш кабат (*көп кабаттуу үйлөрдө*). 5. негиз, фон (*кездемеде*). **mavi ~ üzerine beyaz çizgili kumaş** негизи көгүш, ак жол-жолу бар кездеме. 6. *өтм.* негиз, таяныч. 7. шарт, ортом, чөйрө. **anlaşma ~i bulunamadı** өз ара түшүнүшүү ортому курула албады. **buna ~ henüz müsait değil** буга азырынча шарттар туура келбейт. 8. тема. **bu ~de** бул темада. ~ **hazırlamak** 1) шарт түзүү. 2) негиз түзүү/даярдоо. ~ **ve zamana uygun** ыңгайын жана убактысын келтирип.

zeminli 1. негиздүү, пайдубалдуу. **toprak ~ bir ev** топурак пайдубалдуу үй. 2. негиздүү, фондуу. **al ~ кызыл фондуу.**

zeminlik,-ği 1. жер төлө/кепе. 2. баш калкалоочу жай (*жер алдындагы*).

zemmetmek жемелөө, жекирүү, тилдөө.

Zemzem 1. Замзам (*Кааба жакында-*

рындагы бир кудук). 2. мус. Замзам суусу (Замзам кудугунан алынып, мусулмандар тарабынан ыйык катары ичилет). ~ **kuyusuna işlemek** атым чыксын деп жер өрттөө. ~ **le yıkanmış olmak** (бирөөгө салыштырганда) (тим эле) периште болуу.

zencefil 1. бот. имбирь (*Zingiber officinale*). 2. имбирь тамырынан жасалган татым.

zenci 1. негр. 2. кара ырыктан чыккан киши.

zencirek,-ği мукабадагы сызык-сызык кооздуктар.

Zangibar Зангибар.

Zengibarlı зангибарлык.

zengin 1. бай, бардар. ~ **aille** бай үй-бүлө. ~ **adam** бай киши. 2. өтм. бай, өнүккөн, мүмкүнчүлүгү кеңири. ~ **anlatım** көркөм баяндоо. ~ **dil** бай тил. ~ **kütüphane** бай китепкана. 3. семиз, берекелүү. ~ **doğa** берекелүү табият. ~ **in horozu da yumurtlar mak.** иши илгери кеткендин ити чөп жейт. ~ **in malı züğürdün çenesini yorar mak.** байдын малы байкуштун жаагын талытат.

zenginerki саяс. плутократия.

zenginleşmek баюу.

zenginlik,-ği 1. байлык, бардарлык. **doğa ~leri** табият байлыктары. **ülkenin ~i** өлкөнүн байлыгы. 2. берекелүүлүк, семиздик. **toprağın ~i** топурактын семиздиги. 3. өтм. байлык. **ruh ~i** көңүлдүн байлыгы.

zenit, -ti астр. зенит.

zenne 1. аял. ~ **eşyası** аял буюму. 2. аялдын ролун ойногон актёр (орта оюнунда). ~ **ye çıkmak** аял ролуна чыгуу.

zeplin цеппелин (суутек жана гелий менен үйлөтүлгөн шар).

zer зар, алтын.

zerdali 1. бот. абрикос түрү (*Armeniaca vulgaris*). 2. бул дарактын мөмөсү.

zerde зерде (сафран кошулган күрүчтөн жасалган таттуу).

zerdeva зоол. суусар (*Mart es*).

Zerdüş, -tü дин Зороастр.

Zerdüşti дин зороастризм ынанчын туткандар.

Zerdüştlük, -ğü дин зороастризм.

zerefşan алтындалган, алтын жалатылган.

zerk, -ki ийне саюу, инъекция. ~ **etmek** мед. ийне саюу. сал. **ıçitim.**

zerre 1. кыпын. 2. хим. молекула. ~ **kadar** кыпындай, кенедей. ~ **kadar şerefi olsaydı** кыпындай намысы болсо.

zerrece кыпындай, кенедей, тырмактай. **onda ~ namus yok** анда кыпындай уят жок.

zerrin 1. бот. жонкиль (*Narcissus jonquilla*). 2. алтындан жасалган. 3. алтын түстүү.

zerzevat, -tı жашылча, көк-сөк.

zerzevatçı жашылча сатар.

zevahir тышкы көрүнүш. ~ **i kurtarmak** 1) ишти үстүртөн жасоо. 2) (бир нерсенин) тышкы гана эффекттин жаратууну көздөө.

zeval, -li 1. жок болуш, кыйраш, талкаланыш. 2. күнөө, кылмыш, жазык, айып. **elçiye ~ olmaz** элчиге өлүм жок. 3. жоголуу. 4. (~ **vakti**) түш маалы. ~ **bulmak/~e ermek** 1) кыйроо, талкалануу. 2) жоголуп кетүү. ~ **i olmak** зыяны тийүү. ~ **vermek** зыян келтирүү. ~ **e yüz tutmak** бузула/эскире баштоо.

zevat, -tı (**zat'тын көпт. т.**) кишилер, инсандар.

zevce аял, жубай, зайып.

zevcelik, -ği аялдык, жубайлык.

zevç, -ci эр, күйөө.

zevk, -ki 1. табит. сал. **beğeni.** 2. ырахат, жыргал, көңүл ачуу, жарп. ~ **almak/duymak** ырахат алуу, жыргоо. ~ **ine bakmak** өз жыргалын ойлоо. ~ **ini bozmak** ырахатын бузуу. ~ **ini çıkar-**

mak жыргалын толук татуу, ырахатын көрүү. ~ **ten dört köşe olmak** телегейи тегиз болуу, чечекейи чеч болуу, жарпы жазылуу. ~ **ine düş-kün/~ ehli** ойноп-күлгөндү/көңүл ачканды сүйгөн. ~ **etmek** көңүл ачуу, таң-тамаша сүүдүрүү. (**birinin**) ~ **ini okşamak** (бирөөнүн) жарпын жазуу, көңүлүн ачуу. ~ **ine varmak** ырахатын көрүү, жыргалын татуу. ~ **vermek** ырахат берүү, жыргатуу.

zevkiselim мыкты табит. ~ **sahibi** табити мыкты киши.

zevklenmek 1. ырахат алуу, жыргоо. 2. *өтм.* (бирөөнү) тамаша кылуу, шылдыңдоо.

zevкли 1. табити жакшы, жарашыкты билген, жараштырып кийинген. 2. көңүлдөгүдөй, жагымдуу, кызыктуу.

zevksiz 1. көңүлсүз, кызыксыз, таятма. 2. табитсиз, сезимсиз (*киши*). 3. көрксүз, кунарсыз (*жасалган нерсе*).

zevksizlik,-ği 1. табитсиздик. 2. көңүлсүздүк, кызыксыздык.

zevzek,-ği тапан, сүйлөөк, кара жаак.

zevzeklenmek тапандануу, ойду-тоону сүйлөө, келжирөө.

zevzeklik,-ği тапандык, сүйлөөктүк, кара жаактык. ~ **etmek** тапандык кылуу.

zeybek,-ği 1. зейбек (*Батыш Анадолу кыштактарында каарман эфе (к.) жигиттерге берилген ат*). 2. зейбектер бийи жана музыкасы.

zeyil,-yli 1. кошумча, толуктама (*мис. бир макалага/жазууга*). 2. ук. кошумча берене (*мыйзамга*). 3. посткриптур.

zeyrek зейрек/зирек, сергек, байкагыч, кыраакы, көрөгөч, көсөм.

zeyreklik,-ği зейректик/зиректик, байкагычтык, сергектик, кыраакылык, көрөгөчтүк.

zeytin 1. *бот.* зайтун (*Ol ea europea*). 2. зайтун мөмөсү. ~ **dali** *өтм.* зайтун талы (*жарашуу/тынчтык симво-*

лу катары). ~ **dali uzatmak** (*бирөөгө*) элдешүү/жарашуу ниетин билдирүү. ~ **ezmesi** зайтун эзмеси. ~ **rengi** кара сур (*түс*).

zeytinlik,-ği зайтун бакчасы.

zeytinyağı, -nı зайтун майы. ~ **gibi üste çıkmak** тууралыгын далилдөөгө аракет кылуу.

zeytinyağlı зайтун майында жасалган, зайтун майы кошулган/себилген тамак.

zeytunî күрөң-жашыл түс.

zıbarmak *арго* 1. тырайып/өлүп калыш. 2. тырайып бутун тарта албай жатып калыш (*мас киши*). 3. бутун тартпай уктоо.

zıbn 1. жаш баланын ич көйнөгү. 2. чыптама.

zıddiyet,-ti 1. карама-каршылык. *сал.* **karşıtlık**. 2. *өтм.* келишпестик, көрө албастык, кастык, душмандык, жоолашма.

zıh 1. кыюу, жээк, эшме жип (*этек/жең/шымдын капталдарына тигилген*). 2. бурчтанган ичке жээк (*жыгач усталыкта*).

zıhlamak кыюулоо, жээктөө.

zıkkım 1. уу. ~ **olsun!** уу болуп калсын! уугуп кал! 2. *бот.* кадимки олеандр (*Nerium oleander*). ~ **ın kökü** 1) ишке ашпас нерсе. 2) өмүргө зыян нерсе (*арак, чылым, нашаа сыяктуу*).

zıkkımlanmak ичип-жеп, курсагын кампайтып алыш (*жактырбоо иретинде айтылат*).

zılgıt,-tı жеме, опуза, сөгүү. ~ **vermek** опузалуу, жемелөө. ~ **yemek** жеме/сөгүү угуу, опуза көрүү.

zimba зымдагыч (*кагаздардын четин*).

zımbalamak 1. бургулоо, бургулап тешүү. 2. бастыруу (*билетти компостерге*). 3. малып алуу, сайып жиберүү (*бычак/иши менен*). 4. зым чаптыруу (*мис. барактарга*). 5. *арго* жыныстык катнаш жасоо.

zımbalı 1. зымдап бекитилген. 2. зым

өткөрүлгөн, зым алкактуу. ~ **defter** зым алкактуу дептер.

zimbirdatmak 1. кыңгыратуу (*кыл аспаптарды*). 2. чыйкылдатуу, кыйчылдатуу.

zimbirtı 1. дыңгырак, кыңгырак (*кыл аспапты чала албаган киши чыгарган үн*). 2. кыңгыр-дыңгыр үн чыгарган нерсе. 3. неме, жанагы (*маанисиз, аты да эстен чыгып кетчү нерсе*).

zimnen үстүртөн, жалпы жонунан, кыйытып. **meseleyi bana ~ anlatti** маселени мага кыйытып айтты.

zımnı 1. жашыруун, көмүскө, кыйытылган. **sözün bir ~ anlamı olduğunu farketmedim** сөздүн көмүскө мааниси бар экенин байкабадым.

zımpara кыргыч катары колдонулган минерал бүртүктөрү. ~ **taşı** кыргыч таш. ~ **taşına tutmak** кыргыч таш менен жышуу.

zımparalamak зымпара (*к.*) менен жылма-жылма/жышуу.

zındık,-ğı 1. ыймансыз, ынанчсыз (*Теңирге, акыретке*), атеист. 2. еретик.

zındıklık,-ğı 1. ыймансыздык, ынанчсыздык (*Теңирге, акыретке*). 2. ереси.

zingadak туур. с. 1. шалак (*этип отуруп/жыгылып калыш*). 2. шарак (*этип кулап кетиш*).

zingır : туур. с. ~ ~ шыңгыр-шыңгыр.

zingirtı 1. шыңгырак. 2. калтырак. 3. бакылдак, бакылдашкан үндөр.

zink туур. с. тык. ~ **diye durmak** тык деп/этип токтой калыш (*капысынан*).

zip туур. с. зып (*ден/этин*). ~ **diye karşısına çıkmak** зып этип алдынан чыга калуу. ~ **diye birden kayboldu** зып этип көздөн кайым болду. ~ ~ зып-зып. ~ ~ **sıçramak** зып-зып этип секирүү.

zipçiklı зып(шып)чыкты (*бир даражага татыксыз келген киши*).

zıpır дөдөй, маңыроо, келесоо.

zıpırılık,-ğı дөдөйлүк, маңыроолук, келесоолук.

zıpka шалбар (*Карадеңиз аймагына мүнөздүү*).

zıpkın балык кармалган чеңгелдүү иши.

zıpkınlamak зыпкын (*к.*) менен балык кармоо.

zıplamak 1. ыргуу, секирүү. **zıplaya zıplaya** ыргып-секирип, тийип-качып. **çember zıplaya zıplaya gidiyor** дөңгөлөк/чамбар аңкилдек атып жөнөдү. 2. ордунда секирүү (*мис. сүйүнгөндөн*).

zıplatmak 1. секиртүү. 2. көкөлөтүп ыргытып тосуп алуу (*мис. баланы*). 3. элөө (*монту*).

zıppadak капысынан, күтүүсүздөн, шып этип. ~ **karşımızdan çıkıverdi** шып этип алдыбыздан чыга калды.

zıpzip,-pı 1. таарынды толтурулган шар (*оюнчук*). 2. (~ **taşı**) топ шекилиндеги таш/айнек (*балдар ойногон*).

zır : туур. с. ~ ~ зыр-зыр, дыр-дыр. ~ ~ **vızlamak** дыр-дыр этүү (*мис. аары*). ~ ~ **ağlamak** зырылдап/ыңылдап ыйлоо. ~ ~ **zırlamak** зырылдоо, сыздоо.

zırđeli суу жинди.

zırh 1. соот, броня. ~ **la kaplamak** соот-толгон, брондолгон. 2. соот, чарайна (*металлдардан согулган ок өткөргөс кийимдер*). ~ **gömlek** соот.

zırhlamak 1. соот каптоо, брондоо. 2. соот/чарайна кийгизүү.

zırhlı 1. соот менен чапталган, брондолгон. ~ **tren** бронепоезд. 2. аск. брондолгон техника менен жабдылган бөлүк. 3. аск. бронекеме. 4. соот кийген (*киши*).

zırıl туур. с. ~ ~ 1) зырылдоо. 2) шырыл-шырыл, малма-чөлмө. ~ ~ **ağlamak** зырылдап-зыркырап ыйлоо. ~ ~ **akmak** шырылдап агуу. ~ ~ **terlemek** малма-чөлмө (түшүп) тердөө.

zırladama зырылдама, зыр-зыр этме.

zırldamak 1. зырылдоо, даттануу, жаагын жануу, какшануу. **annem duyarsa yine zırlданır** апам укса дагы зырылдайт экен. 2. зыркырап ыйлоо.

zırltı 1. зырылдак, дырылдак. 2. чыр, чатак, келишпестик. 3. күңкүлдөмө, сүйлөмө. 4. чыйылдак, чайылдак (*кулак-мээни жеген үн/музыка*).

elindeki o ~yı bırak алдагы колундагы чыйылдакты ташта. 5. неме, эме, жаңкы (*аты унутулган же айтылгысы келбеген нерсе*). **kaynana ~sı** какшанган/ кара жаак кайнене.

zırlak,-ğı 1. арыз-муңу бүтпөгөн, жалакай. 2. ыйлаак, бырылдак.

zırlamak к. **zırldamak**.

zırnık,-ğı 1. *хим.* мышьяк. 2. *өтм.* кыпын. ~ **bile koklatmamak** кыпынын да жытатпоо, караанын көргөзбөө. ~ **ı da kalmamak** жугу/кагынчыгы да калбоо.

zırt : *туур.* с. ~ ~, ~ **pırt** апыр-тапыр, туруп-туруп эле. ~ **pırt gelirler** апыр-тапыр эле келе беришет.

zırva ооз көптүрмө, келжирек/бош сөз. ~ **tevil götürmez mak.** бош сөздөн пайда жок.

zırvalamak ооз көптүрүү, келжирөө, калжыроо, оозуна алы жетпөө, оозуна келгенди оттоо.

zırzop, -pu к. **zırzop**.

zıt,-ddi 1. карама-каршы, тескери. 2. каршы, терс. ~ **anlamli** терс маанидеги. ~ **anlamli sözler** *линг.* антонимдер. ~ **ına basmak/gitmek** каршы чыгуу, жинине тийүү. ~ **düşmek** каршы болуу, касташуу. **tabiat kurallarına ~ düşmek** жаратылыш эрежелерине каршы келүү. ~ **gitmek** каяша айтуу, терсаяктык кылуу. ~ **kutup** таптакыр карама-каршы (*мүнөздө/пикирде болуу*). ~ **ı olmak** (*бир нерсе бирөөнүн*) жинине тийүү, кыжаалат кылуу.

zıtlaşmak 1. (*бири-бирине*) карама-каршы болуу. 2. араздашуу, касташуу.

zıtlık,-ğı 1. карама-каршылык, тескерилик. 2. пикир келишпестик, кастык, келишпестик.

zıvana 1. түтүк. 2. кулпунун тешиги. 3. тамеки мүштөгү. ~ **dan çıkarmak** жанын кашайтуу, жинин келтирүү. ~ **dan çıkmak** 1) жаны кашаюу. 2) делирүү, акылынан айнуу.

zıvanalı мүштөктүү (*тамеки*).

zibidi 1. оосар, кайсар. 2. чыйтайып (*тар, кыска*) кийинген. 3. түркүн түстүү, жарашыксыз кийинген. 4. акчасыз, чөнтөгү жука. 5. жалкоо, жатып ичер, селсаяк.

zifaf *мус.* үйлөнгөндөр биринчи түнүн өткөргөн жер. ~ **a girmek** никеден кийинки биринчи күндү өткөрүү. ~ **gecesi** үйлөнгөндөрдүн биринчи түнү.

zifir 1. тамекинин ышы. 2. караңгылык. ~ **gibi** көөдөй караңгы.

zifiri : ~ **karanlık** көзгө сайса көрүнгүс караңгылык.

zifos 1. чачыраган баткак. ~ **yemek** баткак чачыратып алуу. 2. *өтм.* пайда-сыз, бекер. (**birine**) ~ **atmak** 1) (*бирөөнү*) каралоо, жалаа жабуу. 2) (*бирөө менен*) чырдашуу.

zift, -ti кара сагыз, смола. ~ **gibi** абдан ачуу. ~ **in pekini yesin!/~ yesin!** атасынын башын жесин!

ziftlemek кара сагыз/смола менен каптоо.

ziftlenmek 1. кара сагыз менен капталуу. 2. *орой* жеп/жутуп алуу. 3. *өтм.* арам жол менен табуу (*акчаны/пайданы*).

zigot, -tu *биол.* зигота.

zihin, -hni 1. зээн, түшүнүк, аң. 2. акыл. 3. эс, жат. ~ **i açık** акылы тунук. ~ **açıklığı** акылдын тунуктугу. ~ **i açılmak** көзү ачылуу, акылы өсүү. ~ **i alt üst etmek** башын/мээсин айлантуу. ~ **ini bozmak** 1) (*бир нерсе*) эсинен

кетпөө, кыжаалат кылуу. 2) (*бир нерсеге*) катуу берилип алуу. ~**ini bulandırma**/karıştırmak шек туудуруу. ~ **bulanıklığı** психол. кем акылдык. ~**i bulanmak** мээси айлануу. ~**ini çelmek** 1) (*бирөөнүн*) катуу таасири алдында калуу. 2) башын айландыруу. 3) жолдон чыгаруу, азгыруу. ~**den çıkmak** эстен чыгуу. ~**ini dağıtmak** (*бирөөнүн*) оюн онго, санаасын санга бөлүү. ~**i durmak** таң калуу, эстен тануу. ~**ine girmek** акылын алуу, оюн/пикирин өзгөртүү. ~ **gücü** акыл-эсинин жеткен жери. ~**de kalmak** эсте калуу. ~**i karışmak/bulanmak** мээси айлануу. ~**ini kurcalamak/tırmalamak** 1) (*бир нерсе*) оюнан кетпей туруп алуу. 2) мээсин оорутуу, эстөөгө/түшүнүүгө аракеттенүү. ~**ini oynatmak** акылдан айнуу. ~**i saplanmak** жаңылуу. ~**i takılmak** акылы жетпөө. ~**inde tutmak** эсте сактоо. ~**i yatmak** түшүнүү, мээсине жетүү. ~**ini yormak** ойлонуу, акыл-эси бир нерседе болуу.

zihnen оюнда, жатка, ичинен. ~ **hesap etmek** ичинен эсептөө.

zihnî акыл-ой менен байланыштуу.

zihniyet,-ti ой жорум, түшүнүк, менталитет.

zikir, -kri 1. кеп кылуу, сөз кылуу, эскерүү. ~**i geçmek** аты аталуу, кеп кылынуу. ~**i geçen olay** аты аталган окуя. 2. зикир (*дервиштердин Теңирдин атын токсон тогуз жолу кайталап айтуусу менен жасалган ыбадаты*).

zikretmek 1. атын атоо, кеп кылуу, эскерүү. 2. дин зикир чалуу (*дервиштер*).

zikzak,-ğı зикзак, ийри-буйру. ~ **dikiş** зикзак тигиш. ~ **şekilde** зикзак түрүндө. ~ **yarmak** 1) зикзак жол менен кетүү. 2) айныкейи кармап калуу, пикирин улам өзгөртө берүү.

~ **yol** зикзак/ийри-буйру жол.

zikzaklı зикзактуу, ийри-буйру.

zil 1. коңгуроо, шыңгырак. **kapı ~i** эшиктин коңгуроосу. **saat ~i** саатын коңгуроосу. 2. муз. шалдырак, кас-таньета. ~**e basmak** коңгуроого басуу. (**karnı**) ~ **çalmak** ашказаны курулдоо (*ачкалыктан*). ~ **gibi** 1) жаны тынбаган, кыймылдуу. 2. арык. (**nerede ise**) ~ **takıp oynayacak** кубангандан бийлеп жибере жаздоо. ~ **zurna/~ gibi sarhoş** дайнын таппаган мас.

zilhicce Ай календарынын он экинчи айы, курман айт.

zilkade Ай календарынын он биринчи айы.

zilli 1. коңгуроолуу, шылдырактуу. 2. арго адепсиз, тажаал (*аял*). ~**yi kırmak** арго курсакты тойгузуу. ~**yi şişirmek** арго курсакты кампайтуу. ~ **maşa** 1) учуна коңгуроо тагылган музыкалык аспап. 2) ажаан, тажаал.

zilsiz коңгуроосуз. ~ **oynamak** сүйүнгөндөн бийлеп жиберүү.

zilyet,-di ук. ээлик кылып/ колдонуп жаткан киши (*мүлктү*).

Zimbabwe Зимбабве.

Zimbabwe зимбабвелик.

zimet,-ti 1. эсебиндеги/ тиешелүү нерсе. ~**ine geçirmek** эсебине/менчигине өткөрүп алуу (*жашыруун*). 2. карыз. ~**te kalmak** карыздар болуп калуу. 3. милдет, парз, жоопкерчилик. ~**inde olmak** 1) милдеткер болуу. 2) карыздар болуу (*бирөөгө*).

zimmî тар. мусулман өлкөсүндө жашаган христиан.

zina никеде турбагандардын жыныстык байланышы.

zincir 1. чынжыр. **dümen ~i** якорь чынжыры. **saat ~i** саат чынжыры. **tekerlek ~i** дөңгөлөк чынжыры. 2. моюнга тагылган чынжыр (*алтын, күмүш ж. б.*). 3. өтм. тизмек, чынжыр, серия. **olaylar ~i** окуялардын

чынжыры. 4. чынжыр, кишен, зоолу (*туткундарга тагылган*). ~ **e çekmek/vurmak** кишен салуу.

zincirleme 1. чынжырлама, кишен салма. 2. тизмектешме. 3. чынжырланма, бири-биринин артынан/удаама удаа келме. ~ **isim tamlaması** грам. өтмө катар аныктооч. ~ **kaza** чынжырлама кырсык (*машиналардын бир канчасынын сүзүшмөсү*). ~ **tepkiye** хим. чынжырлама реакция.

zincirlemek 1. чынжырлоо. 2. тизмектешүү, чиркелишүү, удаама удаа болуу.

zincirli 1. чынжырланган, чынжыр менен байлануу. 2. чынжырлуу, чынжыр тагылган (*мис. дөңгөлөк*). 3. тар. алтын тыйын.

zindan 1. зындан. ~ **a atmak** зынданга салуу. 2. өтм. караңгы жабык жер. ~ **etmek** өтм. (*бирөөнүн*) жашоосун зынданга айландыруу, көрбөгөнүн көр кылуу. ~ **gibi** зындандан бетер. ~ **kesilmek** 1) караңгы болуу. 2) өтм. адам чыдагыс абалга келүү (*бир жер*). ~ **olmak** зындандан бетер болуу.

zinde 1. чымыр, күчтүү. 2. шайдоот, шылуун, шамдагай.

zindelik,-ği 1. чымырлык, күчтүүлүк. 2. шайдооттук, шамдагайлык.

zinhar сыр. с. эч качан, таптакыр, дегеле. **adımı ~ söylemeyeceksin!** атымы таптакыр айтпайсың!

zira анткени, ошондуктан, ошондон улам.

ziraat,-ti айыл чарбасы, дыйканчылык. сал. **tarım**.

ziraatçı дыйкан. сал. **tarımcı**.

ziraatçılık,-ğı дыйканчылык. сал. **tarımcılık**.

ziraî дыйканчылыкка байланыштуу. сал. **tarımsal**.

zirkonyum хим. цирконий.

zirve 1. чоку, төбө, пик. **dağın ~si** тоонун чокусу. 2. өтм. чоку, төбө.

kariyerinin ~sinde карьерасынын чокусунда. 3. саяс. саммит (*мамлекет/өкмөт башчылары деңгээлиндеги чогулуш*).

zirzop оосар, олжоке, эркеталтаң, бейбаш.

zirzopluk,-ğu оосарлык, олжokeлик, бейбаштык.

ziya эск. жарык, айдыңдык.

ziyadar жарык, жаркыраган, айдың.

ziyade 1. ашык, көп, көбүрөөк. 2. ашуу, артуу, көбөйүү. 3. көрө, караганда, да. **bundan** ~ буга караганда, мындан көрө/да. ~ **siyle** ашыкча, өтө катуу. ~ **etmek** 1) көбөйтүү, арттыруу. 2) өтм. чектен ашып кетүү. ~ **olmak** көбөйүү, артуу. ~ **olsun!** береке берсин! (*тамакка чакырганга же кошо жеп аткандарга карата айтылган сытайыгерчилик сөзү*).

ziyafet, -ti сыяпат, той, сый. сал. **şölen, toy**. ~ **çekmek/vermek** той берүү.

ziyan 1. зыян, чыгым, чыгаша, коромжу. ~ **çekmek/~a uğramak** 1) зыян тартуу/зыянга учуроо. 2) чыгым тартуу, чыгаша болуу. 2. зыян, капшап, залал. ~ **ı değmek** зыяны тийүү. ~ **görmek** зыян/залал көрүү. ~ **ı yok** зыяны жок, эч нерсе эмес (*жооткотуу үчүн айтылат*). ~ **zebil olmak** бекерге/текке кетүү.

ziyankâr зыянкеч (*киши, жаныбар*).

ziyankârlık, -ğı зыянкечтик.

ziyanlı 1. зыяндуу. 2. чыгымы көп.

ziyansız 1. зыянсыз, чыгымсыз, чыгашасыз. 2. жаман эмес, дурус, түзүк, жакшы эле.

ziyaret,-ti 1. (*бирөөгө*) учурашыш, көргөнү барыш. **ahbap ~i** жолдошун көргөнү барыш. **annemi haftada iki defa ~ ediyorum** апамы аптада эки жолу барып көрүп турам. 2. саяс. зыярат, визит (*мамлекет ишмерлеринин башка өлкөлөргө барышы*). 3. дин зыярат (*ыйык жерлерге барыш*), ажылык. ~ **etmek/~e**

gitmek 1) (*бир жерге/бирөөгө*) атайлап көргөнү баруу. 2) ыйык жерди зыярат кылуу.

ziyaretçi 1. көргөнү/учурашканы келген киши, мейман. ~**niz var** сизди көргөнү келген (бирөө) бар. 2. зыяратчы, ажыга барган киши.

ziyaretgâh зыярат этилген/ыйык жер, ажы.

ziynet,-ti зыйнат, жасалга, кооздук, оюучийүү, орнамент. ~ **altını** алтын жасалгалар. ~ **eşya** кымбат баалуу буюмдар.

ziynetlemek кооздоо, жасалгалоо.

zloti злоти (*Польшанын акча бирдиги*).

Zodyak астр. Зодиак.

zoka 1. кайырмак (*балык кармалган*). 2. *арго* тузак, айла, амал. ~**ya gelmek/ ~yı yutmak** кайырмакка илинүү, тузакка түшүү. ~**yı yutturmak** кайырмакка/тузакка түшүрүү, алдап кетүү.

zom *арго* 1. чоң, эстүү-баштуу (*киши*). 2. ылжыган мас. ~ **olmak** ылжып мас болуу.

zonk : туур. с. ~ ~ лук-лук. ~ ~ **zonklamak** лук-лук этүү, лукулдап ооруу (*мис. баш*).

zonklamak лукулдоо.

zoolog зоолог.

zooloji зоология.

zoolojik зоологиялык.

zootekni зоотехника.

zooteknisyen зоотехник.

zor 1. кыйын, татаал, оор. ~ **görev** кыйын милдет. **bütün ~ işleri bize bırakır** бүтүн оор иштерди бизге калтырат. **üstesinden gelinmesi** ~ аткарылышы кыйын. 2. күч, зордук. ~ **kullanmak** күч колдонуу. ~ **kapıdan girince kanun bacadan çıkar** мак. зордук эшиктен кирсе, мыйзам тешиктен чыгат. 3. кыйынчылык, зордук, оорчулук. ~**u nedir?** эмне кыйынчылыгы бар? **benim için hiçbir ~u yok** мен үчүн эч кыйынчылыгы/

оорчулугу жок. 4. оору, мандем.

aklından ~u olmak башында мандеми бар болуу. **midesinde ~u var** ашказаны ооруйт. 5. *өтм.* милдет, мажбурлук, зарылдык. **tezimi bitirmek ~undayım** дипломдук ишимди бүтүрүүм керек. **gelmek ~unda değilisin** сөзсүз келишиң керек эмес. 6. араң, араңдан зорго, кыйналып-кысталып. **akşama ~ bitiririm** кечке чейин араң бүтүрөм. ~**la** 1) күч/зордук-зомбулук колдонуп, күчкө салып, мажбурлап. ~ **güzellik olmaz** мак. күч менен жакшы көргөзө албайсың. 2) кыйынчылык/убаракерчилик менен. ~ **alım** тартып алма, конфискация. ~ **belâ** кыйналып-кысталып. ~**unda bırakmak** мажбур калтыруу, аргасыз кылуу. ~**a gele-memek** кыйынчылыкка чыдай албоо. ~ **gelmek** кыйын/оор келүү. ~**unda kalmak** аргасыз болуу. ~**a koşmak** кыйынчылык жаратуу. ~**un ne?** ниетиң эмне? ~ **yaparsın! onuza** жасап көрчү! жасап эле көр! ~ **zar/zar** ~ араң-араң, эптеп-септеп, кыйналып-кысталып. ~**u ~una** кыйналып-кысталып, жанын үрөп.

zoraki зордуктап, мажбурлап, күчкө салып.

zorba 1. зуулум, зөөкүр, зордукчу, тиран, катаал, каардуу. 2. өкүм, орой, баш ийбес, мойну жоон, терсаяк.

zorbalık,-ğı 1. зуулумдук, мажбурлама, күчкө салма. 2. (*бир нерсени*) күч менен ачканга аракет жасаш. 3. *өтм.* өзүн кыйнаш эстегенге/түшүнгөнгө аракет кылыш. 4. *аск.* ыкчамдатма, тездетме. ~ **yürüyüş** ыкчамдатылган жүрүш.

zorlamak 1. зордоо, зордуктоо, мажбурлоо, күчкө салуу. 2. кысымга алуу, баскы жасоо. 3. (*бир нерсени*) күч менен ачууга аракеттенүү. 4. өзүн кыйноо, эстегенге/түшүнгөнгө аракет кылуу. 5. *аск.* ыкчамдатуу,

тездетүү (*бир согуштук аракет-ти*), форсировка.

zorlaşmak кыйындоо, оордоо, татаалдашуу.

zorlaştırmak 1. кыйындатуу, оордотуу, татаалдаштыруу. 2. бөгөттөр коюу, тоскоолдук чыгаруу.

zorlayıcı зордуктаган, күчкө салган, мажбурлаган, мажбурлоочу, түрткү берген. ~ **nedenler** ук. мажбурлаган себептер.

zorlu 1. катуу, күчтүү, кубаттуу. ~ **bir yağmur** катуу жамгыр. 2. кайраттуу, өткүр, өжөр, жалтанбас. ~ **adam** өткүр киши. 3. күчтүү, кадыр-барктуу, сөзү өтүмдүү (*киши*).

zorluk,-ğu 1. кыйынчылык, оордук, татаалдык. 2. тоскоолдук, бөгөт, жолтоо. ~ **çıkarmak** кыйынчылык чыгаруу, тоскоолдук коюу.

zorunlu зарыл, милдеттүү, мажбур. сал. **mecburî**. ~ **kılmak** 1) мажбур кылуу, зордуктоо. 2) милдеттүү/зарыл кылуу. ~ **öğrenim** милдеттүү билим алуу. ~ **sigorta** милдеттүү камсыздандырма. ~ **tasarruf** милдеттүү үнөмдөө.

zorunluk,-ğu к. **zorunluluk**.

zorunluluk,-ğu зарылдык, зарылчылык, милдеттүүлүк, мажбурлук, керектүүлүк. ~ **arz etmek** милдеттүү болуп эсептелүү. ~ **u olmak** милдеттүүлүгү болуу.

zuhur пайда болмо, ортого чыкма, көзгө көрүнмө, белгилүү болмо. ~ **etmek** пайда болуу, ортого чыгуу, көрүнүү (*мис. оору, бороон, өрт ж. б.*).

zuhurat,-tı (**zuhur'**дун көпт. т.) күтүлбөгөн кырсыктар/кубулуштар/окуялар.

zula арга жашыруун жай (*түрмөдөгүлөр каткан буюмдарын койгон*).

zulmetmek зуулумдук/заалимдик кылуу, эзүү, кыйноо.

zulüm,-lmü зуулумдук, каар, жапа, эзүү, адилетсиздик, кысым, баскы. ~

görmek зуулумдук көрүү, каар тартуу, эзилүү, адилетсиздик/кысым/баскы алдында калуу.

zulümkâr зуулум.

zulümkârlık,-ğı зуулумдук.

zum фото мерчем узактыгын өзгөртүү.

zurna 1. сурнай (*үйлөмө музыкалык аспап; көбүнчө добул менен бирге колдонулат*). 2. арга чоң мурун. 3. арга пенис. 4. өтм. сүйлөөк, жаагын жаныган. ~ **yı biz çaldık parayı el topladı** мак. жоону сайса ким сайды, аты калды Манаска (*сөзм. с. сурнайды биз чалдык, акчаны башкалар топтоду*). ~ **gibi** тар шым. ~ **da peşrev olmaz, ne çıkarsa bahtına** ой келди жасалган иште жол-жобо жоктур. ~ **nın zırt dediği yer** (*бир нерсенин*) талуу жери.

zurnacı сурнайчы. ~ **nın yanında limon yemek** (*бирөөнү*) азгыруу, көңүлүн башкага буруу.

zurt : zart ~ etmek арга көкүрөгүн койгулоо/көтөрүү, мактануу.

züccaciye 1. айнек/фарфордон жасалган буюм. 2. айнек/фарфор иштетмеси.

züğürt,-dü акчасыз, колунда жок, жакыр. ~ **olmak** колунда жок болуу. ~ **tesellisi** жоктон көрө жогору.

züğürtlemek акчасыз, пулсуз калыш, жакырданыш.

züğürtleşmek к. **züğürtlemek**.

züğürtlük,-ğü акчасыздык, колунда жоктук, кедейлик, жакырдык.

Zühal,-li астр. Сатурн.

Zühre астр. Чолпон жылдыз.

zührevî венера/жыныстык. ~ **hastalık-lar** венера/жыныстык оорулар.

züht,-hdü такыбаалык, аскетизм.

zühul,-lü унутчаактык, мээ кайыктык.

zülâl,-li мөлтүр/тунук суу.

Zülfikar мус. зулпукор, кош миздүү (*Азирети Алинин кош миздүү кылычы*).

Zülkarneyn Зулкарнайн "кош мүйүздүү" (*Александр Македонскийдин лакап*)

аты).
zülüf,-lfü 1. саамай чач. 2. *ад.* сүйгөн жардын чачы. ~**ü yâre dokunmak** кадырлуу/мартабалуу бирөөнүн жинине тийип алуу. ~**ü yâre dokunmamak** эч кимге зыяны тийбөө.
zümre 1. топ, тап, жыйын, катмар, жамаат. 2. түр, жыныс, тек. 3. дүйнө (*мис. жаныбарлардын, өсүмдүктөр дүн ж. б.*). ~ **hakimiyeti** саяс. олигархия.
zümürüdi зүмүрүт түстүү, жапжашыл.
Zümürdüanka *миф.* Зымыр куш. ~ **gibi** кыялдан жаратылган кол жеткис нерсе.

zümürüt,-dü 1. *геол.* зүмүрүт (*асыл тау*). 2. бул таштан жасалган. ~ **yüzük** зүмүрүт шакек. 3. зүмүрүт түстүү (*жапжашыл*). ~ **yeşili** коюу жашыл.
züppe сылаңкороз, көтөнкооз, көйрөң, ойсоке.
züppelik,-ği көйрөңдүк, сылаңкороздук, көтөнкооздук, ойсокелик.
zürafa 1. *зоол.* жираф (*Giraffa camelopardalis*). 2. мончоктуу тордомо түрү. 3. *арго* гомосексуал аял.
zürriyet, -ti тукум, муун, тек. *сал.* **döl.** ~**i kesildi/tükendi** тукуму соолду/курут болду.

23- май. 2005- ж. саат 01'45". Газиосманпаша-Анкара.Түркия.

ТҮРКЧӨ – КЫРГЫЗЧА СӨЗДҮК

Түзгөн: Гүлзура Жумакунова

Тергендер:
Нурлан Исламов
Алим Таштанкулов
Асан Таштанкулов
Бурчак Йалчын

Көркөмдөгөн: К. Өмүркулов
Сүрөтчү: Майрамкул Асаналиев
Техникалык редактор: Ш. Даулятов

Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин башкармалыгынын жана басма
комиссиясынын чечими боюнча чыгарылды
Басууга 24.07.2005 кол коюлду
Китептин өлчөмү 16,5х24,5. 65 граммдык офсет кагазы
Нускасы 1000

КТМУ басмаканасында басылды
Бишкек шаары, «Жал» кичирайону